חסידות · ברסלב · ספרי רבי נחמן

ספר שיחות הר"ן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ספר שיחות הר"ן

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ספר-שיחות-הרן/
הקובץ נוצר ב־15 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

אות - א 8
אות - ב 8
אות - ג 8
אות - ד 9
אות - ה 10
אות - ו 11
אות - ז 12
אות - ח 12
אות - ט 13
אות - י 13
אות - יא 13
אות - יב 14
אות - יג 14
אות - יד 14
אות - טו 15
אות - טז 15
אות - יז 16
אות - יז 16
אות - יח 16
אות - יט 17
אות - כ 17
אות - כא 18
אות - כב 18
אות - כג 18
אות - כד 19
אות - כה 20
אות - כו 20
אות - כז 21
אות - כח 22
אות - כט 22
אות - ל 23
אות - לא 24
אות - לב 24
אות - לג 26
אות - לד 26
אות - לה 26
אות - לו 27
אות - לז 27
אות - לח 27
אות - לט 27
אות - מ 28
אות - מא 30
אות - מב 31
אות - מג 31
אות - מד 31
אות - מה 32
אות - מו 32
אות - מז 32
אות - מח 33
אות - מט 34
אות - נ 34
אות - נא 37
אות - נב 39
אות - נג 39
אות - נד 40
אות - נה 40
אות - נו 40
אות - נז 41
אות - נח 41
אות - נט 41
אות - ס 41
אות - סא 43

אות - סב 44
אות - סג 44
אות - סד 45
אות - סה 46
אות - סו 46
אות - סז 46
אות - סח 47
אות - סט 47
אות - ע 47
אות - עא 48
אות - עב 48
אות - עג 49
אות - עד 49
אות - עה 50
אות - עו 51
אות - עז 53
אות - עח 54
אות - עט 55
אות - פ 56
אות - פא 56
אות - פב 57
אות - פג 57
אות - פד 58
אות - פה 58
אות - פו 59
אות - פז 60
אות - פח 61
אות - פט 61
אות - צ 64
אות - צא 64
אות - צב 65
אות - צג 65
אות - צד 67
אות - צה 67
אות - צו 68
אות - צז 70
אות - צח 70
אות - צט 70
אות - ק 71
אות - קא 71
אות - קב 71
אות - קג 73
אות - קד 73
אות - קה 74
אות - קו 74
אות - קז 75
אות - קח 75
אות - קט 75
אות - קי 75
אות - קיא 75
אות - קיב 76
אות - קיג 76
אות - קיד 76
אות - קטו 77
אות - קטז 77
אות - קיז 78
אות - קיח 78
אות - קיט 79
אות - קכ 79
אות - קכא 80
אות - קכב 81
אות - קכג 81
אות - קכד 82
אות - קכה 82

אות - קכו 83
אות - קכז 84
אות - קכח 84
אות - קכט 84
אות - קל 84
אות - קלא 85
אות - קלב 86
אות - קלג 86
אות - קלד 87
אות - קלה 87
אות - קלו 87
אות - קלז 88
אות - קלח 89
אות - קלט 89
אות - קמ 89
אות - קמא 90
אות - קמב 93
אות - קמג 94
אות - קמד 94
אות - קמה 95
אות - קמו 96
אות - קמז 96
אות - קמח 96
אות - קמט 97
אות - קנ 98
אות - קנא 98
אות - קנב 100
אות - קנג 100
אות - קנד 102
אות - קנה 103
אות - קנו 104
אות - קנז 104
אות - קנח 104
אות - קנט 105
אות - קס 105
אות - קסא 106
אות - קסב 106
אות - קסג 106
אות - קסד 107
אות - קסה 108
אות - קסו 108
אות - קסז 108
אות - קסח 108
אות - קסט 109
אות - קע 109
אות - קעא 109
אות - קעב 110
אות - קעג 110
אות - קעד 111
אות - קעה 112
אות - קעו 112
אות - קעז 113
אות - קעח 113
אות - קעט 113
אות - קפ 113
אות - קפא 114
אות - קפב 114
אות - קפג 115
אות - קפד 115
אות - קפה 115
אות - קפו 117
אות - קפז 118
אות - קפח 118
אות - קפט 119

אות - קצ 120
אות - קצא 120
אות - קצב 120
אות - קצג 120
אות - קצד 121
אות - קצה 121
אות - קצו 122
אות - קצז 123
אות - קצח 123
אות - קצט 124
אות - ר 124
אות - רא 124
אות - רב 124
אות - רג 125
אות - רד 125
אות - רה 125
אות - רו 126
אות - רז 126
אות - רח 126
אות - רט 126
אות - רי 127
אות - ריא 127
אות - ריב 128
אות - ריג 128
אות - ריד 129
אות - רטו 129
אות - רטז 129
אות - ריז 130
אות - ריח 131
אות - ריט 131
אות - רכ 132
אות - רכא 133
אות - רכב 133
אות - רכג 134
אות - רכד 134
אות - רכה 134
אות - רכו 135
אות - רכז 135
אות - רכח 136
אות - רכט 136
אות - רל 136
אות - רלא 137
אות - רלב 137
אות - רלג 138
אות - רלד 138
אות - רלה 139
אות - רלו 140
אות - רלז 140
אות - רלח 141
אות - רלט 141
אות - רמ 141
אות - רמא 142
אות - רמב 142
אות - רמג 143
אות - רמד 143
אות - רמה 143
אות - רמו 144
אות - רמז 144
אות - רמח 144
אות - רמט 145
אות - ר"ן 146
אות - ר"א 146
אות - ר"ב 146
אות - ר"ג 146

אות - ר"ד 147
אות - ר"ה 147
אות - ר"ו 147
אות - ר"ז 148
אות - ר"ח 148
אות - ר"ט 148
אות - רס 148
אות - רסא 149
אות - רסב 151
אות - רסג 151
אות - רסד 152
אות - רסה 152
אות - רסו 152
אות - רסז 153
אות - רסח 153
אות - רסט 153
אות - רע 153
אות - רעא 153
אות - רבינו עובדיה מברטנורא 154
אות - רעג 154
אות - רעד 155
אות - רעה 155
אות - רעו 155
אות - רעז 156
אות - רעח 156
אות - רעט 156
אות - רפ 157
ספר שיחות מוהר"ן אות - רפא 157
ספר שיחות מוהר"ן אות - רפב 157
ספר שיחות מוהר"ן אות - רפג 157
ספר שיחות מוהר"ן אות - רפד 158
ספר שיחות מוהר"ן אות - רפה 158
ספר שיחות מוהר"ן אות - רפו 159
ספר שיחות מוהר"ן אות - רפז 159
ספר שיחות מוהר"ן אות - רפח 159
ספר שיחות מוהר"ן אות - רפט 160
ספר שיחות מוהר"ן אות - רצ 160
ספר שיחות מוהר"ן אות - רצא 160
ספר שיחות מוהר"ן אות - רצב 160
ספר שיחות מוהר"ן אות - רצג 161
ספר שיחות מוהר"ן אות - רצד 161
ספר שיחות מוהר"ן אות - רצה 161
ספר שיחות מוהר"ן אות - רצו 162
ספר שיחות מוהר"ן אות - רצז 162
ספר שיחות מוהר"ן אות - רצח 162
ספר שיחות מוהר"ן אות - רצט 162
ספר שיחות מוהר"ן אות - ש 163
ספר שיחות מוהר"ן אות - שא 163
ספר שיחות מוהר"ן אות - שב 163
ספר שיחות מוהר"ן אות - שג 163
ספר שיחות מוהר"ן אות - שד 163
ספר שיחות מוהר"ן אות - שה 164
ספר שיחות מוהר"ן אות - שו 164
ספר שיחות מוהר"ן אות - שז 164
ספר שיחות מוהר"ן אות - שח 165

ספר שיחות הר"ן

אות - א

"כי אני ידעתי כי גדול ה' ואדונינו מכל אלקים" (תהלים קלה ה). דוד המלך, עליו השלום, אמר "כי אני ידעתי". אני ידעתי דיקא, כי גדולת הבורא יתברך אי אפשר לומר לחברו (א), ואפלו לעצמו אי אפשר לספר מיום ליום לפי מה שמזריח לו ומתנוצץ לו באותו היום, אינו יכול לספר לעצמו ליום שני הזריחה וההתנוצצות של גדולתו יתברך שהיה לו אתמול. ועל כן אמר: "כי אני ידעתי", אני ידעתי דיקא. כי אי אפשר לספר כלל: ואמר: שמה שכתוב אחריו: "כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ" וכו' הוא ענין אחר לגמרי ורחוק לגמרי משבח "כי אני ידעתי". כי כונתו באלו הדברים כי אני ידעתי אי אפשר לספר כלל, והוא גבוה מאד מאד, גבוה מעל גבוה מה שאי אפשר לפה לספר, רק אני ידעתי דיקא כנ"ל. וכמו שכתוב בזהר (א קג: על משלי ל"א כג): "נודע בשערים בעלה" - 'כל חד לפום מה דמשער בלבה' כמבאר במקום אחר (ב):

אות - ב

טוב מאד להשליך עצמו על השם יתברך ולסמך עליו. ודרכי, כשבא היום אני מוסר כל התנועות שלי ושל בני והתלויים בי על השם יתברך שיהיה הכל כרצונו יתברך, וזה טוב מאד. גם אזי אין צריך לדאג ולחשב כלל אם מתנהג כראוי אם לאו מאחר שסומך עליו יתברך. ואם הוא יתברך רוצה בענין אחר, הוא מרוצה להתנהג בענין אחר כרצונו יתברך: וכן כשמגיע שבת או יום טוב אזי אני מוסר כל ההתנהגות וכל הענינים והתנועות של אותו השבת או היום טוב להשם יתברך שיהיה הכל כרצונו יתברך. ואזי איך שמתנהג באותו השבת ויום טוב שוב אינו חושב וחושש כלל שמא לא יצא ידי חובה בהנהגת קדושת אותו היום, מאחר שכבר מסר הכל להשם יתברך וסמך עליו יתברך לבד (ג):

אות - ג

הפליג מאד בגדולת הבורא יתברך שמו, ואי אפשר לבאר זאת בכתב. ואמר: כי לגדולת הבורא יתברך אין שעור כי נעשים דברים נוראים בעולם, נפלאים ונוראים מאד ואין יודעים כלל. (ד) הינו שעדין אין יודעים שום ידיעה כלל כלל לא. וגם מה שמובא כי תכלית הידיעה אשר לא נדע, (ה) הינו גם כן אצל כל ידיעה וידיעה הינו שאפלו כשמגיעין להתכלית של הידיעה דהינו לא נדע אף על פי כן עדין אין זה התכלית. כי זה התכלית הוא רק באותה הידיעה, אבל בהידיעה הגבוה ממנה עדין לא התחיל בה כלל

וכן למעלה מעלה. נמצא שלעולם אין יודעין כלל כלל לא, ואף על פי כן אין זה התכלית, כי עדין לא התחיל כלל לידע בידיעות שלמעלה מזאת הידיעה שהגיע בה אל התכלית שלא נדע וכו' (ו):

גם הפליג מאד בגדל מעלת התשובה. ואפלו כשנופלים מאד חס ושלום וכל אחד נפל למקום שנפל רחמנא לצלן, אף על פי כן אסור ליאש עצמו. כי תשובה גבוה למעלה מן התורה, על כן אין שום יאוש בעולם, כי אם יזכה יהיו נעשין מעוונותיו ענין אחר לגמרי, וכמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יומא נו:): שנתהפכין העוונות לזכויות, ויש בענין זה סתרי נסתרות. רק הכלל שמכל הנפילות והירידות שבעולם רחמנא לצלן יכולים לחזר אליו יתברך בנקל כי לגדולתו אין חקר. והעקר שהכל תלוי בו, שלא יהיה מיאש עצמו מלצעק אל ה' ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד (ז):

אות - ד

עכשו בעתים הללו קשה מאד מאד שיהיה מעות לאיש כשר. כי צריך שיהיה לו ירידה גדולה מאד, חס ושלום, עד שישיג מעות. ואפלו אחר הירידה חס ושלום מעבודתו יתברך עדין לאו כל אחד משיג מעות. כי גם הרשעים וקלי עולם לאו כל אחד משיג מעות, אבל איש כשר באמת רחוק מאד שיהיה לו עשירות:

כי דע, שמיום שחרב בית המקדש נפל העשירות בעמקי הקלפות בבחינת: "ותרד פלאים", (איכה א ט) פלאים - אותיות אלפים. הינו שהאלפים של עשירות ירד פלאים, דהינו ירידה גדולה ונפלאה. על כן בהכרח שיהיה לו חס ושלום ירידה גדולה מאד קדם שבא לעשירות דהינו אלפים מזומנים ועדין הוא ספק כנ"ל. אבל איש כשר באמת קשה לו מאד שיהיה לו עשירות, ואף על פי שנמצאים גם צדיקים ואנשים כשרים שיש להם מעות, אבל הוא כבד וקשה מאד מאד. וגם העשירות שיש להם לצדיקים הוא מזיק להם לעבודתם. גם באמת, אף על פי שיש להם איזה מעט עשירות, אבל אף על פי כן אין להם עשירות גדול מזומן כמו שיש להקלי עולם שיש להם אלפים ורבבות אדומים מזומנים, כי עכשו קשה וכבד מאד שיהיה להכשרים עשירות כנ"ל:

וכמו שאומרים בשם רבי נחמן זקני זכרונו לברכה (ח) שאמר על מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת סג.): "ארך ימים בימינה" ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה, ארך ימים איכא עשר וכבוד ליכא? ואמרו כל שכן עשר וכבוד! ואמר רבי נחמן זכר צדיק לברכה שהוא רק כל שכן, הינו שבודאי הוא קל וחמר וכל שכן שראוי שיהיה להם

עשר וכבוד אבל לא בפרוש. כי אף על פי כן אין להם מזומנים כמה אלפים אדומים, וכנ"ל (ט):

אות - ה

היה מגנה מאד את ספרי המחקרים והפילוסופים, ואמר שאין שם כלל שכל גמור כמו שיש באיזה מאמר מהרש"א (י) או מהר"ם שיף (יא) וכיוצא מספרינו הקדושים שיש בהם עמקות ושכל נפלא ונעים מאד, אבל באלו הספרים לא נמצא זה השכל כלל. כי הם מדברים רק בדרך הקשים מנה ובה עד שבאים לאיזה מופת, אבל השכל שיש בתורתנו הקדושה להבדיל אין שם כלל כלל (יב):

ואמר: אשרי מי שאינו יודע כלל מספריהם רק הולך בתמימות ויש לו יראת הענש כי עקר העבודה בתחלה היא רק מחמת יראת הענש ובלי יראת הענש אי אפשר להתחיל כלל בעבודת ה'. ואפלו צדיקים צריכים גם כן יראה כי עובדי מאהבה הם מועטים מאד מאד ועקר הוא יראת הענש. (יג) כי היראה עלאה בגין דהוא רב ושליט וכו' הינו יראת הרוממות לאו כל אדם זוכה לזאת היראה אבל עקר העבודה הוא רק על ידי יראת הענש אצל רב בני אדם (יד):

ומי שלומד חס ושלום בספרי המחקרים והפילוסופים נכנס בלבו ספקות וכפירות. כי כל אדם נולד עם רשעות כי טבע כל אדם נמשך אחר רשעות הינו אחר תאוות רעות של עולם הזה רחמנא לצלן. רק מחמת יראת הענש הוא שובר תאותו ונכנס בדרכי ה'. אבל כשלומד באותן הספרים של חקירות חס ושלום אזי מוצא לעצמו ספקות וכפירות שהם סיוע לרשעות שלו שיש בו בטבעו. ועל כן אין אנו מוצאים כלל שיהיה איזה אדם נעשה איש כשר וירא ה' על ידי ספרי המחקרים, אף על פי שנמצא בדבריהם איזה דברים ממדות טובות וכיוצא אף על פי כן הכל הבל כי הפסדם מרובה משכרם, כי הם מבלבלים דעת האדם מאד. ועין במקום אחר מזה מגדל האסור ללמד אלו הספרים רחמנא לצלן (טו):

ואמר: אשרנו שמשה רבנו עליו השלום, בחר לנו חלק טוב מאד ונתן לנו את התורה ופתח בה (בראשית א א) בראשית ברא אלקים את השמים וכו' בלי שום חקירות ומופתים שלהם, רק צוה עלינו להאמין בהשם יתברך באמונה לבד, ועל כן אסור לנו לכנס בחקירות כלל חס ושלום. ואף שבזהר הקדוש הוא (טז) מגנה יראת הענש, כבר מבאר על זה תרוצים בספרי מוסר (יז) כי באמת עקר עבודת ה' היא רק על ידי יראת הענש כנ"ל:

ואמר: שאלו התחבולות וההמצאות שהמציאו הפילוסופים בחכמתם, כגון כלי מלחמה נפלאים ושאר כלים העשויים בתחבולות על פי חכמה וכיוצא בזה שאר עניני חדושים שלהם שהמציא כל אחד ואחד מחכמיהם, אמר שהכל מלמעלה, כי לא היה אפשר להם לבוא על זה רק על ידי שהתנוצץ להם השכל בזאת החכמה, שבא לאותו החכם התנוצצות מלמעלה. כי כשהגיע העת והזמן שיתגלה אותה החכמה או התחבולה בעולם על כן שלחו להם מלמעלה בשכלם זאת התחבולה כדי שיתגלה בעולם. (יח) כי בודאי גם החכמים הקדמונים שהיו מקדם חקרו גם על זאת, ומפני מה לא באו הם על זאת התחבולה וההמצאה? רק באמת הכל מלמעלה, וכשבא העת שיתגלה זאת הדבר, אזי מתנוצץ לו השכל ואז בא אותו החכם על אותה התחבולה כי נשלח לו מלמעלה ממקום שהגיע לו. כי בודאי אינם מקבלים דרך הקדושה רק דרך הסטרא אחרא וזה פשוט: (וגם להבדיל אלו האומרים פשטים וחדושים בגמרא פרוש רש"י ותוספות, אלו לא היה נשלח להם מלמעלה מן השמים אי אפשר להם כלל לבוא על החדוש. רק באמת הכל מלמעלה. וכל אחד מקבל ממקום שמקבל, ועין במקום אחר מזה. כי בודאי יש בענין זה אלפים ורבבות מדרגות מהיכן כל אחד ואחד מקבל הארה והתנוצצות בשכלו ומאיזה מקום מושיטין לו החדוש או החכמה אבל הכלל שכל מיני חדושים שמחדשים החכמים הן בקדושה כגון פשטים ודרושים וכיוצא, הן להבדיל בעניני חכמות שלהם, הכל מושיטין להם ושולחין להם בשכלם מלמעלה. לכל אחד ואחד ממקום הראוי לו כנ"ל):

אות - ו

היצר הרע דומה כמו מי שהולך ורץ בין בני אדם, וידו סגורה ואין אדם יודע מה בתוכה. והוא מרמה בני אדם ושואל לכל אחד, מה אני אוחז? ולכל אחד נדמה כאלו הוא אוחז מה שהוא מתאוה. ועל כן הכל רצים אחריו כי כל אחד סובר שיש בידו מה שהוא חפץ. ואחר כך הוא פותח את ידו ואין בה כלום. כמו כן ממש היצר הרע שהוא מרמה כל העולם והכל רצים אחריו ומרמה לכל אחד ואחד עד שנדמה לכל אחד ואחד כאלו יש בידו מה שהוא חפץ כל אחד כפי שטותו ותאותו. ואחר כך בסוף הוא פותח את ידו ואין בה כלום כי אין מי שימלא תאותו אצלו:

גם נדמו כל התאוות של העולם כמו עמודי אור הנכנסין בבית מן אור החמה כנראה בחוש שהם נדמין לעמודים מחמת הזריחה של החמה. וכאלו רוצים לתפס אותן העמודי אור שתופסים וחוטפים ואין בתוך היד כלום כך הם כל התאוות של עולם הזה:

אות - ז

טוב מאד מי שיכול לשפך שיחו לפני השם יתברך ברחמים ותחנונים כבן המתחטא לפני אביו (יט). כי הלא השם יתברך כבר קראנו בנים כמו שכתוב: "בנים אתם לה' אלקיכם" (דברים י"ד א). על כן טוב מאד לפרש שיחתו וצערו לפניו יתברך כבן שקובל לפני אביו (כ) בתנועות של חן ורחמים שקורין (פיעשטשין). ואף אם נדמה להאדם שלפי מעשיו אינו כבן לפניו יתברך עם כל זה הלא השם יתברך קראנו בנים כנ"ל (כי בין כך ובין כך קרויים לך בנים) (כא) ואם עתה הוא מגרש אותי חס ושלום מבחינת בן, הטוב בעיניו יעשה. עלי לעשו"ת את שלי לעשו"ת עצמי כבן כנ"ל. (כב) ומה טוב כשיכול לעורר לבו בתחנונים עד שיבכה ויוריד דמעות כבן לפני אביו:

ושמעתי מעשה מזקני רבי נחמן זכרונו לברכה כשהיה על הספינה. פעם אחד לא היה להם לחם ולא אכלו כמה ימים, עד שהגיעו לאיזה עיר. ולא היה שם יהודים רק ישמעאלים ולקח ישמעאל אחד את רבי נחמן הנזכר לעיל ונתן לו לאכל. והוא כבר לא אכל כמה ימים ונטל ידיו וברך ברכת המוציא. וקדם שהתחיל לאכל בא לו על מחשבתו "אל תלחם את לחם רע עין" (משלי כ"ג ו) ומחשבות שלנו אינם דבר ריק כלל (כך אמר רבי נחמן זקני הנ"ל בספורו מעשה זו). ולא ידעתי מה לעשו"ת כי כבר ברכתי ברכת המוציא. אך אף על פי כן היה בדעתי למנע מלאכל כלל מחמת המחשבה הזאת. אחר כך בא על מחשבתו, "ואת העורבים צויתי לכלכלך" (מלכים א י"ז ד) ואז אכל: (ואמר רבנו זכרונו לברכה בעת ספורו זאת (כג) וזה נראה והוטב בעיני מאד מה שהעמידו על המחשבה, שמסתמא כשבא על מחשבתו כך בודאי הוא כך באמת). כמו כן לענין כל המחשבות הבאים על האדם לבלבלו, אחר כך עוזרו השם יתברך ושולח לו מחשבה אחרת של התקרבות. כגון לענין הנזכר לעיל שלפעמים ידמה להאדם במחשבתו שאינו ראוי להיות כבן לפניו יתברך וכיוצא בזה אף על פי כן עליו לעשו"ת את שלו כנ"ל. ואחר כך יעזרו השם יתברך וישלח לו מחשבות של התקרבות. כי באמת כל ישראל כולם קרויים בנים אצלו יתברך ועל כן ראוי לנו לפרש שיחתנו וצערנו לפניו יתברך כבן הקובל לפני אביו:

אות - ח

כשלומדין מלי דפורענותא כגון כשלומדין הלכות אבלות וכיוצא אין לעין שם הרבה כי אין צריכין להעמיק המחשבה במקומות כאלו כי המחשבה יש לה תקף גדול כמבאר במקומות אחרים (כד) ועל כן צריכין לעבר במהירות מקומות כאלו:

אות - ט

בשם הבעל שם טוב זכרונו לברכה שסכין אין נותנין במתנה, הינו שאחד לא יתן לחברו סכין במתנה:

אות - י

הרשעים הם מלאים חרטות והם (כה) אינם יודעים כלל מהו חרטה. כי זהו בעצמו שהם מתגברים בענין רשעתם, זהו בעצמו חרטה. כי מחמת שבא בדעתם חרטות, על כן הם מתגברים ביותר ברשעתם כמו שני אנשים שנלחמים זה כנגד זה. שכשאחד רואה שחברו מתגבר נגדו, אזי הוא מתגבר ביותר כנגדו. כמו כן ממש כשהרע רואה שמתחיל איזה טוב להתעורר אצלם אזי הוא מתגבר ביותר והבן (כו).:;
וזהו כלל גדול בעבודת ה', אפלו לשאר בני אדם, לכל אחד לפי ערכו, שכל מה שרוצה יותר לכנס בעבודת ה' מתגבר עליו הבעל דבר ביותר וכבר מבאר מזה במקום אחר. (כז) וצריך להיות משכיל על דבר ובתחבולות תעשה מלחמה להתגבר על הרע בהתגברות גדול בכל פעם. אשרי הזוכה לנצח המלחמה:

אות - יא

אשרינו שהשם יתברך היטיב עמנו מאד שזכינו לקדושת ישראל. ואמר שיש לו שמחה גדולה על שזכה להיות בארץ ישראל (כח). כי כמה מניעות וכמה בלבולים וכמה מחשבות וכמה עכובים וסכסוכים היה לו על ענין הנסיעה לארץ ישראל, ומניעות מחמת ממון. והוא קפץ על כולם וגמר העובדה בשלמות והיה בארץ ישראל:
ואמר: זה אני מאמין וגם אני יודע הרבה בענין זה, שכל התנועות וכל המחשבות וכל מיני העבודות שעושין בשביל איזה עובדה שבקדושה אין שום תנועה ואין שום מחשבה נאבדת כלל. וכשזוכין לשבר כל המניעות ולגמר העובדא שבקדושה אזי נעשין מכל התנועות והמחשבות והבלבולים שהיו לו בענין זה, קדם ששבר ועבר על כל המניעות בעת שהיה מסופק ומבולבל והיה עומד על המשקל אם לעשו"ת דבר זה, והמניעות היו מונעים אותו מכל צד, אחר כך כשזוכה לעבר על כל זה ולשבר הכל אזי נעשין מכל המניעות ומכל המחשבות והתנועות והבלבולים הנ"ל דברים עליונים למעלה בקדושה, והכל נרשם למעלה לטובה כל תנועה ותנועה שהיה לו מקדם כנ"ל. אשרי כשזוכין לקפץ על כל המניעות וזוכין לגמר ולעשו"ת איזה עובדה טובה:

אות - יב

אלו הרוצים להיות אנשים כשרים ולכנס בעבודת ה' ואזי יש להם בלבולים גדולים ומניעות גדולות ואינם יכולים לתת עצה לנפשם איך לעשו"ת מחמת גדל הבלבולים והמניעות שיש להם וכל מה שרוצים לעשו"ת בעבודת ה' קשה להם לעשו"ת כראוי, דע שזה בעצמו שהם מתיגעים ולהוטים לעשו"ת איזה עבודה או לקדש עצמו באיזה קדושה אף על פי שאינם יכולים לגמר כראוי. זה בעצמו שהם מתיגעים ולהוטים אחר זה הוא בחינת קרבנות בבחינת (תהלים מ"ד כג): "כי עליך הרגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה", ואיתא בתקונים (כט) שזה בחינת תפלה שהיא בחינת קרבנות. הינו כשרוצים להתפלל ואין מניחין אותו ומבלבלין אותו בכמה מיני בלבולים והוא צריך לכמה יגיעות בשעת התפלה. ואזי אפלו אם אינו זוכה להתפלל כראוי, אף על פי כן היגיעה בעצמה שמיגע עצמו בכל כחו ומוסר נפשו להתפלל כראוי זה בעצמו הוא בחינת קרבנות בחינת "כי עליך הרגנו" וכו', וכמו כן בכל העבודות והקדושו"ת שאדם רוצה לקדש עצמו אף על פי שאינו זוכה חס ושלום לקדש עצמו כראוי, אף על פי כן היגיעה בעצמה והיסורין והבלבולים שיש לו מזה מחמת שרוצה וחפץ לקדש עצמו רק שאין מניחין אותו, זה בעצמו הוא בחינת קרבנות בחינת "כי עליך הרגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה":

על כן על האדם לעשו"ת את שלו תמיד, ליגע עצמו בעבודת ה' בכל מה שיוכל. ואת כל אשר תמצא ידך לעשו"ת - עשה, אף על פי שקשה עליו מאד ונדמה לו שאין מניחין אותו כלל ומרחיקין אותו מאד מאד ואינו זוכה לעשו"ת כראוי שום דבר שבקדושה וכו'. אף על פי כן עליו לעשו"ת מה שיוכל וה' הטוב בעיניו יעשה:

אות - יג

יש אנשים כשרים שאין להם פרנסה ויש להם דחק ובלבולים גדולים מזה והוא טובה להעולם. ודע שיש דבורים יקרים שיוצאים על ידי בלבולים דיקא. אך יש חלוקים בין הבלבולים וכמובא במדרש (בראשית רבה מד יט) שיש תרדמה של נבואה כמו שכתוב: "ותרדמה נפלה על אברם" (בראשית טו יב), ויש תרדמה של שטות וכו'. תרדמה הוא בלבול הדעת:

אות - יד

אני מקנא מאד איש כשר (שקורין ערליכר יהודי), (ל) כי נדמה שהולך בן אדם עם דקין וכרכשו"ת ואברים כשאר כל העולם ואף על פי כן באמת הוא ענין אחר לגמרי,

כי איש כשר יקר מאד אשרי לו. והעקר הוא הרצון והכסופין ואף על פי שאין לצאת בזה (כמבאר במאמר ויהיו נא פי שנים, ב"לקוטי מוהר"ן" ס"ו) כי צריכין להוציא מכח אל הפעל דוקא, כי אף על פי שאנס רחמנא פטרה (בבא קמא כח:) עם כל זה זהו למי שרוצה לצאת החוב, אבל צריך שלא לקרר דעתו בזה במה שהוא פטור מחמת האנס רק לעשו"ת עבודת ה' בפעל (כמבאר כל זה במאמר הנזכר לעיל עין שם), אף על פי כן גם זה טוב כשאוחזין בזה שאין רוצין לצאת עם האנס רק שכסופו חזק ורצונו תקיף מאד לזכות לעשו"ת עבודת ה' בפעל. וזה הרצון בעצמו טוב מאד. ואם אף על פי כן הוא אנוס ואינו זוכה אל העבודה, הרצון הנזכר לעיל בעצמו הוא טוב מאד (לא):

אות - טו

אמר: שהוא חכמה ומלאכה גדולה (לב) להיות כמו בהמה. וזה בחינת (שמות לו א): "כל אשר נתן ה' חכמה בהמה", הינו שהוא חכמה לעשו"ת עצמו כבהמה (וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חולין ה:) על פסוק (תהלים לו ז): "אדם ובהמה תושיע ה'" - אלו בני אדם שערומים בדעת ומשימין עצמן כבהמה. וכמו שאמר אסף (תהלים עג כב): "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך", ועין במקום אחר מזה):

אות - טז

דע, שיכולין לצעק בקול דממה דקה בצעקה גדולה מאד ולא ישמע שום אדם כלל, כי אינו מוציא שום קול כלל רק הצעקה היא בקול דממה דקה וזה יוכל כל אדם. דהינו שיציר במחשבתו הצעקה ויכנס קול הצעקה במחשבה ויציר בדעתו קול הצעקה ממש עם הנגון כדרך שצועקין. ויכנס בזה עד שיצעק ממש בבחינת קול דממה דקה ושום אדם לא ישמע כלל:

כי באמת אינו ציור כלל רק צעקה ממש, כי יש סמפונות בראה שמשם יוצא הקול וגם יש סמפונות דקים היוצאים מן הראה אל המח, ועל כן יכולים להכניס הקול דרך הסמפונות הדקים ההולכים אל המח עד שיצעק ממש במחו על ידי מה שמציר במחשבתו קול הצעקה ממש שבזה הוא מכניס קול הצעקה אל המח, ויוכל לעמד בין כמה בני אדם ויצעק מאד ושום אדם לא ישמע כנ"ל. ולפעמים יוכל להשמט מזה איזה קול דק שיהיה נשמע, כי מחמת שנכנס הקול דרך הסמפונות של המח אל המח יוכל להשמט לפעמים שיצא הקול דרך הסמפונות המוציאין קול אבל הוא בדקות גדול:

ובלא דבור (הינו כשאין מוציאים שום דבור בשעת הצעקה הנזכר לעיל) קל יותר לצעק כנ"ל, כי כשצריך להוציא הדבור קשה יותר לתפס את הקול אל המחשבה ולבלי להניחו לצאת דרך הקנה המוציא קול, אבל בלא דבור קל יותר (לג):

אות - יז

הוכיח את אחד על התמדת הלמוד (לד) ואמר לו: מדוע לא תלמד? מה תפסיד בזה הלא תקבל עולם הבא על הלמוד?! ואין צריך לומר כשהתורה מראה אהבה לאחד אז אין רוצה כלל עולם הבא רק שרוצה את התורה בעצמה. והלא גם השם יתברך לומד כמו שמבאר בדברי רבותינו זכרונם לברכה סדר היום שיש להקדוש ברוך הוא שלש שעות עוסק בתורה וכו' (עבודה זרה ג:). ובדורות הללו בעוונותינו הרבים נפל למוד התורה מאד:

ודע שהגדולים שהיו בדורות שלפנינו דהינו הרבנים הגדולים שהיו אז לא היו יודעים שום כונות ואף על פי כן היה יכולים לעשו"ת מופתים רק על ידי למוד התורה הקדושה, כי על ידי זה כשהיו אומרים איזה דבור נתקים כך:

אות - יז

הוכיח את אחד על התמדת הלמוד (לד) ואמר לו: מדוע לא תלמד? מה תפסיד בזה הלא תקבל עולם הבא על הלמוד?! ואין צריך לומר כשהתורה מראה אהבה לאחד אז אין רוצה כלל עולם הבא רק שרוצה את התורה בעצמה. והלא גם השם יתברך לומד כמו שמבאר בדברי רבותינו זכרונם לברכה סדר היום שיש להקדוש ברוך הוא שלש שעות עוסק בתורה וכו' (עבודה זרה ג:). ובדורות הללו בעוונותינו הרבים נפל למוד התורה מאד:

ודע שהגדולים שהיו בדורות שלפנינו דהינו הרבנים הגדולים שהיו אז לא היו יודעים שום כונות ואף על פי כן היה יכולים לעשו"ת מופתים רק על ידי למוד התורה הקדושה, כי על ידי זה כשהיו אומרים איזה דבור נתקים כך:

אות - יח

פעם אחד ספרנו עמו מענין הדפסת ספרים שבדורות הללו נתרבו מאד בעלי מדפיסים והם מדפיסים בכל פעם ספרים הרבה מאד מראשונים ואחרונים. וקפצו עליהם זבינא מאד כי הכל קונים ספרים עכשו וכו':

ואמר רבנו, זכרונו לברכה: כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קל"ח:) 'עתידה תורה שתשכח מישראל', על כן מדפיסים ספרים הרבה וכל אחד קונה ספרים כדי שיהיו ספרים ביד כל אחד, כדי שלא תשכח התורה על ידי רבוי הספרים הנמצאים ביד כל אחד ואחד. ואפלו ביד חיט וכיוצא נמצאים עכשו ספרים וכל אחד חוטף וקונה ספרים כדי שיהיה ספרים ביד כל אחד כדי שלא תוכל התורה להשתכח על ידי זה:

אבל זה אין יודעים שכשאין לומדים התורה אין מועילים הספרים כלל, כי בעוונותינו הרבים נפל למוד התורה מאד והלמוד הוא מועט מאד עכשו בעוונותינו הרבים (הינו כי מה יועילו הספרים הרבים שלא תשתכח התורה מאחר שאין לומדים אותה בעוונותינו הרבים):

אות - יט

ואמר: נכספתי מאד להמשיך את העולם אל עשיה שיהיה חיוב אצל כל אחד ואחד ללמוד כך וכך בכל יום ולא יעבר וכיוצא. ואמר: שאפלו אותן האנשים הרחוקים מן הקדושה מאד שנלכדו במצודה רעה עד שרגילין בעברות חס ושלום רחמנא לצלן רחמנא לשזבן, אף על פי כן הכח של התורה גדול כל כך עד שיכולה להוציא אותם מן העברות שרגילין בהם חס ושלום. ואם יעשו להם חק קבוע וחיוב חזק ללמד בכל יום ויום כך וכך יהיה איך שיהיה בודאי יזכו לצאת ממצודתם הרעה על ידי התורה כי כח התורה גדול מאד (לה):

וכל עקר מגמתו וחפצו היה תמיד רק לעובדות ועשיות של קדושה בלי שום חכמות כלל, רק שנעסק תמיד בעשיות של קדושה בפשיטות דהינו להרבות בלמוד התורה ולעשו"ת מצוות הרבה בכל יום ולהרבות בתפלה ותחנונים תמיד והכל בפשיטות בלי שום חכמות. (לו) והזהיר מאד להיות בשמחה תמיד והרבה מאד לדבר עמנו מזה מענין שמחה כמבאר בספרים הקדושים (לז), אך יותר מזה הרבה לדבר עמנו בעל פה והזהיר מאד בכמה אזהרות כמה וכמה פעמים להיות אך שמח תמיד:

אות - כ

כשהאדם כל היום בשמחה אזי בנקל לו ליחד לו שעה ביום לשבר את לבו ולהשיח את אשר עם לבבו לפני השם יתברך כמבאר אצלנו כמה פעמים, אבל כשיש לו עצבות חס ושלום קשה לו להתבודד ולפרש שיחתו. ועין במקום אחר (לקמן ע"ד) כמה האדם צריך להתחזק להיות שמח תמיד וביותר בשעת התפלה, ושצריכין להכריח עצמו בכל

כחותיו לזכות לשמחה. ואמר כי לזכות לשמחה זה קשה וכבד להאדם לזכות לזה יותר משאר כל העבודות. ענה ואמר: כפי הנראה שאי אפשר לבוא לשמחה כי אם על ידי עניני שטות, לעשו"ת עצמו כשוטה ולעשו"ת עניני צחוק ושטות וכו' כמבאר במקום אחר (לח) ורק על ידי זה באין לשמחה. כשהאדם זוכה לשמחה אזי השם יתברך בעצמו שומר אותו ומציל אותו מפגם הברית (לט):

אות - כא

בראש השנה צריכין להיות חכם שיחשב רק מחשבות טובות שייטיב השם יתברך עמנו וכו'. מנוקד וצריכין להיות שמח בראש השנה. גם צריכין לבכות בראש השנה (מא). בראש השנה ביום הראשון צריכין למעט בדבור מאד מאד. ואמר שאדם גדול צריך לדקדק בזה ביותר ועל כן הוא אינו אומר ביום הראשון אפלו הפיט רק מה שיסד רבי אלעזר הקליר (מב), אבל שאר הפיט אינו אמר מחמת שאדם גדול צריך לדקדק אז ביותר לבלי לדבר שום דבור שאינו מוכרח:

אות - כב

טוב מאד מי שזוכה להיות מקרב לצדיק אמתי כי לעתיד לבוא כתיב (איוב ל"ח, י"ג.): "לאחז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה", שיאחז בכנפות הארץ וינער את הרשעים. אבל מי שהוא מקרב לצדיק אמתי אזי יחזיק ויאחז עצמו בהצדיק ויהיה נשאר קים ולא יהיה ננער עם הרשעים מאחר שיחזיק ויאחז עצמו בהצדיק:

אות - כג

ענה ואמר: הרחמנות של העולם הזה הכל רואין, ובשביל זה הכל רודפין אחר העולם הזה. כי רואין כשהאדם רבינו עובדיה מברטנורא וצמא וכיוצא קשה לו מאד ויש רחמנות גדול עליו. וכן מי שהולך ערם ויחף יש רחמנות גדול עליו. אבל מי שיש לו עינים ורואה גדל הרחמנות שיש על הנשמות שבעולם הבא, כי שם בעולם הבא נמצאים בני אדם שהולכים ערומים ממש ואי אפשר לרחם עליהם כלל. כי בעולם הזה כשהאדם ערם בלא מלבוש אזי אפשר לקבץ נדבות עבורו ולעשו"ת לו קאפטין. אבל בעולם הבא מי שהולך ערם אי אפשר לרחם עליו כלל. כי שם אין מועיל שום רחמנות כי איזה מלבוש הוא צריך? הלא הוא רק מלבוש של תורה ומצוות (מג) ולזה אין מועיל שם רחמנות.

אבל מי שזוכה להתקרב לצדיק אמתי הוא יכול לרוץ להצדיק ולקח אצלו איזה מלבוש להתלבש עצמו:

שוב שמעתי שיחתו הקדושה מעין זה, שאמר בעולם הבא מונחין כמה בני אדם בחוץ והם צועקים בקול מר, תנו לנו מה לאכל. ובאין אצלם ואומרים להם: הרי לכם אכילה ושתיה אכלו ושתו, והם משיבים לא לא, אין אנו צריכים אכילה זאת, רק אנו צריכים אכילה ושתיה של תורה ועבודה. וכן מונחים כמה בני אדם ערומים בחוץ והם צועקים גם כן מאד: תנו לנו במה להתכסות. ובאין אצלם ואומרים: הרי לכם מלבושים, והם משיבים: לא, אין אלו מלבושים נצרכים לנו כלל. רק אנו צריכים מצוות ומעשים טובים להתלבש בהם:

ענה ואמר: אשרי מי שזוכה לאכל כמה פרקים משניות ולשתות אחר כך איזה קפיטליך תהלים, ולהתלבש באיזה מצוות:

אות - כד

מעלת הזוכה לתן מעות לצדיקי אמת היא גדולה ויקרה מאד מאד. (מג) למשל בן שנתרחק מאביו והבן יש לו געגועים גדולים מאד לאביו וכן האב יש לו געגועים גדולים לבנו. לימים נתישב בדעתו האב לילך ולסע לבנו. וכן הבן נתישב גם כן לילך ולסע לאביו. והלכו ונסעו זה לזה, וכל מה שנתקרבו יותר נתגדל ביותר הגעגועים שלהם. והיו הולכים ונוסעים זה לזה. דהינו האב להבן והבן להאב, עד שנתקרבו ולא היה ביניהם כי אם שתי פרסאות לבד. והבין האב בגדל הגעגועים שלו, שאם יניח עצמו להיות נמשך אחר הגעגועים לא יהיה לו כח לסבל עוד הגעגועים של אלו השתי פרסאות. וכן הבן הבין גם כן שאין לו עוד כח לסבל הגעגועים של אלו השתי פרסאות האחרונות ואם ימשיך עצמו אחריהם תצא נפשו חס ושלום. וישבו עצמן להשליך לגמרי כל הגעגועים ולהעבירם מדעתם. בתוך כך, בא אחד עם עגלה וחטף את הבן והביאו לאביו במהירות גדול. כמה תענוג נפלא ועצום גרם זה האיש שהביא את הבן להאב שהיה להם געגועים כאלה:

וכן הצדיק שהוא בן להשם יתברך, ומחמת מסך המבדיל נתרחק מאביו יתברך. ויש געגועים כביכול לשם יתברך וכן להצדיק לחזר ולהתקרב להשם יתברך. ובתוך שהם מתקרבים זה לזה עד שהגיעו סמוכים זה לזה ואין ביניהם רק הרחק מעט כנ"ל. והבינו שלגדל הגעגועים אי אפשר לסבל עוד והסכימו להשליך הגעגועים מדעתם. כי הוא יתברך אמר: האם אין לו רק עסק זה? הלא יש לו כמה וכמה עולמות וכו'?! וכן הצדיק אמר בדעתו: וכי אין לו רק זאת? (דהינו געגועים הנ"ל) הלא יש כמה עובדות אחרות

שצריך לעשו"ת כגון ציצית ותפלין ושאר מצוות?! והסכימו להעביר הגעגועים מדעתם. בתוך כך בא איש ישראלי אחד עם עגלה. והביא להצדיק פרנסה ועל ידי זה קרבו והביאו אליו יתברך. (מד) כי "צדיק אוכל לשבע נפשו" (משלי י"ג כה) וזה בחינת "והשביע בצחצחות נפשך" (ישעיה נ"ח יא). ונמצא שהצדיק הגדול האמתי זוכה על ידי פרנסתו ואכילתו לבחינת אורות הצחצחות (מד) ועל ידי אלו הצחצחות נתבטל מסך המבדיל ועל ידי זה נתקרב הצדיק להשם יתברך. נמצא כמה וכמה תענוג גרם זה האיש שהביא פרנסה להצדיק האמתי שעל ידי זה הוא מביא ומקרב את הצדיק להשם יתברך כנ"ל:

אות - כה

בענין המחשבות שבמח הוא פלא גדול וגדולת הבורא יתברך שמו, איך המחשבות מונחים במח חבילות חבילות הרבה מאד אלו על אלו. וכשאדם צריך לאיזה דבר ונזכר בו, אזי מושך ומוציא אותו הדבר שהיה מונח במחשבה ונזכר בו. והדבר פלא, היכן היה מונח אותו הענין עד עכשו? ויש קשרים וסימנים בהמחשבות המונחים בהמח חבילות חבילות הרבה. וכשנזכר באיזה דבר מחמת שנזדמן ענין המעורר אותה המחשבה על ידי הקשר והסימן שבה, אזי מוציא אותה המחשבה מתוך חבילי חבילות המחשבות המונחים ומסודרים במח. ואזי כשמושך ומוציא אותה המחשבה אזי מתהפכים ומתגלגלים כל המחשבות מסדרם שהיו מונחים. (כעין שרואין בדברים גשמיים, שכשמושכין ומוציאין דבר מתוך איזה קופה וחבילה. אזי מתהפך ומתגלגל כל הקופה והחבילה:)

אות - כו

אצל העולם השכחה היא חסרון גדול בעיניהם. אבל בעיני יש בהשכחה מעלה גדולה. כי אם לא היתה שכחה, לא היה אפשר לעשו"ת שום דבר בעבודת ה' אם היה זוכר כל מה שעבר לא היה אפשר לו להרים את עצמו לעבודתו יתברך בשום אפן, גם היו מבלבלים את האדם מאד כל הדברים שעוברים עליו. אבל עכשו על ידי השכחה נשכח מה שעבר:

ואצלו הדרך שכל מה שעבר והלך, נפסק והולך לחלוטין ואינו חוזר בדעתו עוד כלל. ואינו מבלבל כלל עצמו עוד במה שכבר עבר והלך וכו':

וענין זה הוא דרך עצה טובה גדולה מאד בעבודת ה', כי על פי רב יש להאדם בלבולים רבים וערבוב הדעת מאד ממה שחלף ועבר. בפרט בשעת התפלה, שאז באים עליו כל

הבלבולים ומערבבים ומעקמים את דעתו ממה שכבר עבר. לפעמים יש לו בלבולים מענין המשא ומתן שלו ועסקי ביתו וכיוצא, באשר כי לא טוב עשה בענין זה וכיוצא וכך היה צריך לעשו"ת וכיוצא בזה הדבר. ויש שמבלבלים אותו בעת עבודתו בתורה או בתפלה וכיוצא, בהפגמים שפגם מקדם באשר שבענין זה לא עשה כהגן נגדו יתברך וכיוצא בזה הרבה מאד. כאשר ידוע לכל אדם בעצמו. על כן השכחה היא עצה טובה גדולה מאד לזה, שתכף ומיד שחולף ועובר הדבר, יעביר ויסלק אותו מדעתו לגמרי, ויסיח דעתו מזה לגמרי. ולא יתחיל לחשב עוד במחשבתו בענין זה כלל. והבן הדבר היטב, כי הוא דבר גדול מאד: (מה):

ואיתא בספרים (מו) שבשביל זה נתן השכחה כדי שתהא התורה חביבה על לומדיה תמיד כשעה הראשונה. כי על ידי השכחה כשחוזר ובא ולומד אפלו מה שכבר למד, הוא אצלו כחדשו"ת וחביב עליו:

ואיתא משל על הלומד ושוכח ששכרו אנשים למלאת חביות והחביות היו נקובים וכל מה שהיו שופכין לתוך החביות נשפך לחוץ והטפשים אמרו, הואיל וחוזר ונשפך לחוץ, למה לנו ליגע ולמלאת מאחר שאחר כך נשפך?! אבל החכם אמר מה לי בזה? הלא פורעין לי על היום, ושכרי לא יקופח מכל יום ויום, כי אני מושכר לימים ומה לי אם נשפך? כך אף על פי ששוכח למודו, שכרו לא יקופח מכל יום ויום: (מז):

ודע שלעתיד מזכירין את האדם כל מה שלמד. אף אם שכח (מח). גם בני אדם השומעים התורה של הצדיק האמת ואינם מבינים אותה, לעתיד בעולם הבא יבינו (מט). כי עקר התורה היא להנשמות, שבעולם הבא יהיו הנשמות בקיאים ומשיגים היטב את התורה שלמד ושמע האדם בעולם הזה. אשרי המבלה ימיו בתורה ועבודה הרבה:

אות - כז

אף על פי שהאדם צריך להיות זריז גדול מאד מאד בעבודת ה' להזדרז מאד בכל עת ובכל שעה לעשו"ת הרבה בעבודת ה', כי עקר הוא העשיה, ללמד הרבה ולעשו"ת מצוות הרבה ולהתפלל ולהתחנן הרבה לשפך לבו לפניו יתברך, וכיוצא בזה שאר עניני עבודת ה', אף על פי כן אל תהי נבהל כשאתה רואה בספרים קדושים עניני עבודות הרבה, אל תהי נבהל מפני זה לאמר מתי אוכל לקים אחת מהנה מכל העניינים הללו, מכל שכן כולם. כי צריך לבל יהיה מבהל לחטף הכל בבת אחת. רק לילך בנחת בהדרגה מעט מעט. ולא שיהא מבהל ומבולבל שרוצה לקים ולחטף הכל בבת אחת ומחמת זה נתבלבל לגמרי, כמו שיש בשרפה חס ושלום שמחמת הבהלה חוטפין מה שאין צריכין. רק צריך

לנהג בהדרגה בנחת מעט מעט. ואם לפעמים אין האדם יכול לעשו"ת כלל בעבודת ה', מה לעשו"ת אנס רחמנא פטרה. (נ) וירגיל עצמו לכסף ולהתגעגע ולהשתוקק תמיד אליו יתברך כי ההשתוקקות והכסופין בעצמם הם דברים גדולים מאד ורחמנא לבא בעי. (נא) ויש בענין זה כמה שיחות וספורים יפים ששמענו, שהם עצות גדולות טובות מאד, להרגיל עצמו בעבודתו יתברך. אך אי אפשר לבאר דברים אלו בכתב היטב. והמשכיל החפץ באמת יבין קצת:

אות - כח

ראוי לאדם שיעבר וילך בזה העולם בכל הספרים הקדושים וללמד כולם כדי שיהיה בכל מקום, כמו שנמצא השרים הגדולים שהולכים ועוברים במדינות, ומוציאים הוצאות רבות על זה כדי שיוכל אחר כן להתפאר ולומר שהיה במדינות כמו שדרך השרים להתפאר ולומר: הייתי בורשא וכיוצא בזה. כמו כן ראוי שיהיה האדם בעולם הזה בכל מקומות הקדושים של התורה, כדי שיוכל להתפאר בעולם הבא שהיה בכל מקום דהינו בכל הספרים הקדושים כנ"ל. ולעתיד בעולם הבא מזכירין אותו כל מה שלמד בעולם הזה:

אות - כט

ועל למוד הפוסקים הזהיר מאד מאד ביותר מכל המלמודים. (נב) וראוי ללמד כל הארבעה "שולחן ערוך" (נג) כולם מראשם עד סופם כסדר (נד). אם יכול ללמד כל הארבעה שולחן ערוך עם כל הפרושים הגדולים מה טוב. ואם לאו על כל פנים ילמד כל הארבעה "שולחן ערוך" הקטנים:

והוא תקון גדול מאד מאד. כי על ידי חטאים נתערב טוב ורע, ועל ידי למוד פוסק שמברר הכשר והפסול המותר והאסור הטהור והטמא על ידי זה נתברר ונפרש הטוב מן הרע וכמבאר במאמר ראיתי מנורת זהב ובשאר מאמרים מעלת למוד הפוסקים (נה):

ואמר: שכל איש ישראלי מחויב ללמד בכל יום ויום פוסקים ולא יעבר. ואף אם הוא אנוס ואין לו פנאי, ילמד על כל פנים איזה סעיף "שולחן ערוך" באיזה מקום שהוא אפלו שלא במקומו שהוא עומד עתה בשולחן ערוך. כי צריך ללמד איזה דין ב"שולחן ערוך" בכל יום ויום כל ימי חייו. וכשאינו אנוס ילמד כסדר כל הארבעה "שולחן ערוך" מדי יום ביומו וכשיגמר ויסים הארבעה "שולחן ערוך" יחזר ויתחיל ללמדם כסדר. וכן ינהג כל ימי חייו (נו):

אות - ל

על המבלים זמן בשביל נקיות ומאריכין בבית הכסא הקפיד מאד מאד והתלוצץ (נז) מאותן האנשים מאד והאריך הרבה בענין זה. והכלל 'כי לא נתנה תורה למלאכי השרת' (ברכות כה:). ואין צריך להחמיר יותר מן הדין ועל פי הדין האסור הוא רק כשנצרך לנקביו ממש כמו שכתוב בגמרא (שם כג.): 'הנצרך לנקביו אל יתפלל', 'הנצרך' דיקא. ואפלו כשהוא נצרך לנקביו ממש יש גם כן דינים בזה בדיעבד ובשעת הדחק כמובא ב"שולחן ערוך" (ארח חיים) סימן צ"ב עין שם במגן אברהם (ס"ק א) שהרי"ף (ברכות י"ד.) מתיר לכתחלה ביכול לעמד עצמו עד פרסה וכו' (נח):

נמצא שעל כל פנים כשאינו נצרך לנקביו ממש אין צריך להחמיר ולבטל עצמו מתורה ותפלה בחנם מחמת חששו"ת וחומרות יתרות ושגעון בעלמא. רק טוב להתפלל בבקר תכף אחר עמידתו ממטתו. אם אפשר בקל לפנות - אפשר ואם לאו - לאו, ויתפלל כך. ואפלו אם חושש במעיו לא ישגיח ולא יסתכל על זה כלל:

גם אין צריכין להאריך בבית הכסא כי הוא מזיק מאד לבריאות הגוף וכמה חלאים באים מזה בפרט בבית הכסא שלנו שצריכים להיות תולה בהם והתולה בבית הכסא מזיק מאד מאד בפרט החלי הידוע שקורין (מורידין) (טחורים) בא מזה מאד רחמנא לצלן. על כן צריכין לזהר מאד מלהאריך בבית הכסא. ואין לחפש אחר חומרות (נט) ומרה שחורה בזה כי לא נאמר כלל בדורות הללו:

והוא עצמו היה גם כן בזאת הטעות מקדם, והיה עושה דברים זרים מאד בשביל נקיות, וכמעט שבא לידי סכנה על ידי זה, וגם לא נמלט מחלאים רחמנא לצלן על ידי זה. ועתה הוא יודע ואומר שהכל שגעון וחלילה לבלות זמן היקר על זה:

ובאמת אי אפשר בשום אפן שיהיה הגוף נקי לגמרי ולא ישאר בתוכו כלום. כי הלא אפלו מי שמתענה משבת לשבת הוא צריך לנקביו גם בסוף השבוע אף על פי שלא אכל מקדם כמה ימים, כי בהכרח שישאר קצת בהגוף:

ואמר שדבר גדול הוא אצלו שדבר מענין זה כי יוצא מזה דבר גדול מאד דהינו שלא לבלות זמן בשביל זה ושלא להאריך שם. ואפלו אם לפעמים הוא מוכרח להאריך, טוב לצאת ולחזר מלישב הרבה שם (ס):

אות - לא

ראוי להזדרז להתפלל תמיד בבקר השכם בכל מה שיוכל (סא) כי לפי גדל מעלת התפלה שיקרה מעלתה מאד מאד, מי יודע אם יזכה אחר כך להתפלל, על כן כל מה שיוכל להקדים עצמו ראוי לו לזרז מאד ולהקדים:

אות - לב

צריך לחזק את עצמו באמונה (סב) ולבלי לכנס בחקירות כלל ולבלי לעין כלל בספרים של מחקרים רק להאמין בהשם יתברך באמונה לבד בלי שום חקירות כלל. ואף על פי שנדמה לנו שההמון עם הם רחוקים מחקירות ואינם מחקרים כלל, אף על פי כן באמת כולם הם מערבים בחקירות. כי כל אחד ואחד יש לו חקירות ואפלו קטנים באים על מחשבתם חקירות ובלבולים. אבל באמת צריך כל אחד ואחד לזהר מאד להרחיק החקירות מלבו ולהשליכם מלבו לגמרי לבלי להיות חס ושלום שום חקרן כלל, רק להאמין בה' ובצדיקים אמתיים באמונה לבד בלי שום חקירות כלל. כי כבר זכינו לקבל תורתנו הקדושה על ידי משה רבנו עליו השלום, וכבר היה לנו צדיקים רבים גדולים ונוראים בכל דור ודור וראוי לנו לסמך עליהם בלי שום חקירות, ולילך בעקבותם להאמין בהשם יתברך בפשיטות ולקים תורתו ומצוותיו כאשר מסרו לנו אבותינו הקדושים:

וכשאדם הולך בתמימות באמונה לבד בלי שום חקירות יכול לזכות שיעזר לו השם יתברך שיבוא לבחינת רצון שהוא למעלה מחכמה. כי באמת חכמה דקדושה הוא למעלה מאמונה, אבל אף על פי כן אנו צריכים לבלי לילך בחכמות וחקירות רק באמונה לבד כי אמונה הוא דבר חזק מאד, ואזי כשהולך באמונה לבד בלי חקירות וחכמות אזי זוכה לבוא לבחינת רצון שהוא למעלה אפלו מחכמה דהינו שיזכה שיהיה לו רצון מופלג חזק מאד אליו יתברך בהשתוקקות נמרץ מאד עד שלא ידע מה לעשו"ת כלל מגדל ההשתוקקות. ויצעק וכו'. אך יש חקרן שהוא בתוך לב בני אדם. דהינו הבעל דבר שהוא מכניס חקירות בלב האדם וצריכין להכניעו ולגרשו, לגרש מלבו כל החקירות ולחזק את עצמו באמונה כנזכר לעיל (סג):

ודע כי יש עברות שהם מכניסים כפירות באדם. ויש שבאים עליהם מחשבות על האמונה מחמת שלא נולדו בקדושה כראוי. ויש שהוסיפו על זה מעשיהם הרעים שעשו בעצמם כי יש עברות שהם מזיקים ופוגמים את האמונה כנ"ל. ולזה צריכין בושה ולב נשבר, שמי שיש לו חקירות ומחשבות אלו חס ושלום ראוי לו להתביש מאד על אשר נולד בגשמיות כזה או שעשה מעשים כאלו שבא לזה שיבואו לו מחשבות כנגד

אמונתנו הקדושה "וכבוד ה' מלא את כל הארץ" (במדבר י"ד כא) כי "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו ג). ועליו באים מחשבות חס ושלום לגרשו ולעקרו חס ושלום מאלקים חיים אשר הוא חי החיים יתברך ויתעלה שמו. ואין צריך לבאר גדל הבושה שראוי שיהיה לו כשבאים עליו מחשבות כאלו חס ושלום. ועל ידי בושה ולב נשבר על ידי זה מגרש ומשבר החקירות והמחשבות הנ"ל:

ובאמת אמונה הוא ענין חזק מאד וחייו חזקים מאד על ידי אמונה. כי כשיש לו אמונה אפלו כשבאים עליו יסורים חס ושלום אזי יוכל לנחם עצמו (סד) ולהחיות את עצמו כי השם יתברך ירחם עליו וייטיב אחריתו, והיסורים הם לו לטובה ולכפרה ובסוף ייטיב לו השם יתברך בעולם הזה או בעולם הבא. אבל מחקר שאין לו אמונה, כשבא עליו איזה צרה אין לו למי לפנות ואין לו במה להחיות את עצמו ולנחם את עצמו. והמשכיל יבין דברים אלו מאליו ויבין דבר מתוך דבר כי אי אפשר לבאר הכל בכתב. והכלל שעקר הוא האמונה בלי שום חקירות כלל ובזה יהיה חזק לעולם בעולם הזה ובעולם הבא ולעולם לא ימט - אשרי לו:

גם זאת צריך לדעת, שיש נשמות כשרות שנולדו בכשרות וגם לא קלקלו מעשיהם שאין באים עליהם כלל מחשבות כאלו, ואפלו כשמדברים בפניהם מענינים אלו לא אכפת להם כלל ואינו מבלבל דעתם כלל. וזה דומה כמו שמדברים מתאוה הידוע בפני סריס שבודאי אינו מבלבל דעתו כלל, כן אלו האנשים כשרים הנ"ל אינם שומעים כלל ואינו נכנס באזניהם כלל עניני חקירות ובלבולים הנ"ל:

ובאמת הקושיות והחקירות של ההמון עם הם שטותים גדולים ואינם קושיות כלל. ויש בני אדם שהולכים עם איזה קושיא זמן רב ובאמת הקושיא שלו הוא תרוץ רק מחמת שאין לו דעת נדמה לו לקושיא.

כמו למשל ששואלין את התינוק, שנשבר הזכוכית של החלון ולקחו הזכוכית השני שאצלו וקבעוה כאן ואם כן יפרח הצפור דרך החלל הזה של זכוכית השני?! וכששואלין את התינוק כך, דהינו שכוללין לו התרוץ עם הקושיא ביחד אזי נדמה לו לקושיא גדולה, ואינו יודע מה להשיב כלל כי נדמה לו לקושיא גדולה, ובאמת הכל שטות, כי אדרבא, הקושיא - שיפרח הצפור הוא תרוץ על קושיא הראשונה של שטות. כי באמת אין לוקחין בשביל זה הזכוכית השני לסתם, כי יפרח דרך שם. רק התינוק מחמת חסרון הבנתו אינו מבין שכוללין לו הקושיא עם התרוץ ביחד ונדמה לו לקושיא גדולה. כמו כן ממש בני אדם שנכנס בלבם קושיות של שטות כאלו שבאמת זאת הקושיא הוא תרוץ אך מחמת חסרון הבנתו נדמה לו שהוא קושיא גדולה והבן היטב. על כן צריך האדם לסלק

מדעתו ולברח מקושיות וחקירות ושטותים ובלבולים רק לחזק את עצמו באמונה לבד כנזכר לעיל:

אות - לג

שוב פעם אחת היה מדבר מאמונה, ענה ואמר: אצל העולם אמונה הוא דבר קטן ואצלי אמונה הוא דבר גדול מאד. ועקר האמונה היא בלי שום חכמות וחקירות כלל. רק בפשיטות גמור כמו שהנשים וההמון עם הכשרים מאמינים:

אות - לד

אמונה חשוב כצדקה. כמו שכתוב (בראשית ט"ו ו): "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה" ועל ידי זה זוכה לבנים. אמונה בגימטריה בנים: (סה):

אות - לה

ואמר: שהולך אפיקורסות גדול על העולם. וכן ספר כמה פעמים שהולך ונמשך אפיקורסות גדול בעוונותינו הרבים בעולם. אשרי מי שיחזיק עצמו באמונה באלו העתים:

ואמר: אף על פי שאינו מועיל כלל מה שהוא מספר זאת, שיהיה אפיקורסות בעולם ושצריכין להתחזק עצמו באמונה, כי אף על פי שהוא אומר זאת אף על פי כן מתגברת האפיקורסות והבלבולים, כי הלא גם דניאל וכיוצא הודיעו מקדם, שקדם שיבוא משיח, יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים, "והרשיעו רשעים והמשכילים יבינו" וכו' (דניאל י"ב י). ואם כן מאחר שהודיע מקדם שזה יהיה הנסיון קדם ביאת משיח שיתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים באמונה, ומי שיזכה לעמד בנסיון וישאר קים באמונתו - אשרי לו ויזכה לכל טוב המעותד לבוא לנו במהרה בימינו אשר נבאו עליהם כל נביאינו וחכמינו מקדם, ואם כן היה ראוי שכל אחד ישכיל ויחוס על עצמו לשאר קים חזק באמונתו, ולא יהיה לו עוד שום נסיון וצרוף כלל מאחר שכבר הודיעו זאת מקדם:

ובאמת אף על פי כן אף על פי שהודיעו זאת מקדם אף על פי כן יהיה נסיון גדול. ורבים ירשיעו כמו שכתוב "והרשיעו רשעים" (דניאל י"ב י) אך אף על פי כן אני מודיע זאת מקדם בשביל אותן מעט הכשרים שיחזקו עצמן באמונתן, ובודאי יהיה להם מלחמות גדולות בדעתן, למען יהיה להם למשיב נפש והתחזקות והתאמצות יותר כשיראו שכבר דברו מזה מקדם: (סו):

אות - לו

ואמר: עוד יהיה זמן שמי שיהיה איש כשר פשוט, יהיה חדוש גדול כמו הבעל שם טוב זכרונו לברכה:

אות - לז

אפיקורסות נקראת משא כמו שכתב רש"י על "משאכם" (דברים א יב) מלמד שהיו בהם אפיקורסים. על כן כשנוסע להצדיק הוא משליך מעליו משאוי גדולה כי מאחר שנוסע כבר יש לו אמונה שהוא הפך האפיקורסות. (סז):

אות - לח

"שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ". (תהלים עג ט) כי עכשו נתפשט האפיקורסות שהותרה הרצועה לדבר סרה על כל הצדיקים ועל כל יראי ה'. והוא כמו מי שפושט לשונו נגד כל העולם שאינו משגיח על כל העולם:
ובאמת זה האפיקורסות הוא נגד השם יתברך בעצמו, אך שהם בושים לדבר בפיהם על השם יתברך על כן הם מהפכין אפיקורסות שלהם לדבר על העולם. וזהו "שתו בשמים פיהם", שבאמת מה שמדברים בפיהם הוא באמת למעלה בשמים, כי עקר דבריהם נגד השם יתברך כביכול כנזכר לעיל, אך "לשונם תהלך בארץ", שמחמת שבושים לדבר בפיהם נגדו יתברך, על כן לשונם תהלך בארץ שפושטין לשונם נגד העולם כנ"ל. אבל באמת "שתו בשמים פיהם" כנ"ל:

אות - לט

ראוי שירגיש צרת יחיד מכל שכן צרת רבים חס ושלום בלב. כי אפשר שידע מהצרה חס ושלום ויודע בברור כאב הצרה חס ושלום ועם כל זה לבו אינו מרגיש הצרה כלל. ועל כל פנים צרת רבים חס ושלום ראוי שהלב ירגיש כאב הצרה. ואם אינו מרגיש צריך להכות הראש בקיר הינו להכות הראש בקירות לבבו כמובא במקום אחר (לקמן רי"ז) על פסוק "וידעת היום והשבות אל לבבך" (דברים ד לט) שצריך להביא הדעת בהלב. והבן היטב. אחר כך שמעתי בשמו שאמר שזהו בחינת "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר" (ישעיה לח ב) שהסב והמשיך הפנים שהוא המח והדעת אל קירות הלב (סח). הינו כנזכר לעיל. כי עקר הפנים היא החכמה והדעת שהוא אור הפנים כמבאר במקום אחר (סט):

אות - מ

בענין ספרי המחקרים (ע) מבאר כבר אצלנו כמה פעמים שאסור לעסק בהם וצריך להרחיק מאד לבלי ללמד אותם ולבלי להביט בהם כלל. אפלו בספרי חקירות של גדולי ישראל. כי הוא אסור גדול מאד ללמד אותם. (וכבר מבאר בכמה ספרים גדל האסור ללמד בהם (עא) כי לא באלה חלק יעקב, כי אין לנו שיכות בהם. כי אנו מאמינים בו יתברך באמונה לבד בלי שום חקירה כי הוא יתברך ברא את העולם כולו ומקים את עולמו ועתיד לחדש את עולמו וכו'. ודרך אלו הספרים להקשו"ת קושיות שנראין כקושיות גדולות והתרוץ חלוש מאד ומי שרוצה לחקר יותר ולהקשו"ת על התרוץ יכול להקשו"ת ולא יועיל לו התרוץ על כן אסור לעין בהם כלל. ובאמת כל הקושיות שלהם אינם כלום והם כולם הבל ורעיון רוח:)

ומה שאנו רואים שיש בני אדם שאין דעתן נמשכת אחר ספרים קדושים ונוראים מאד, כגון ספרי הזהר וספרי האר"י זצ"ל וכיוצא, אף על פי שיש בהם חדושים נוראים מאד מאד המאירים עינים ומתוקים מדבש, והם נמשכים דיקא אחר ענינים אחרים כגון חקירות, דע כי זהו מחמת מזגם כי מזגם בטבעם הוא מזג רע מן התולדה שנולדו במזג רע שאינם יכולים לסבל את הדבר הקדוש באמת. (עב) ובאמת בודאי יש לו בחירה ויש לו כח לשבר את מזגו הרע. אבל מאחר שנולד במזג רע כזה, הוא צריך לסבל מרירות גדול לשבר את מזגו וטבעו הרע. ואשרי לאדם שנולד בקדושה:

ונמצא בספריהם קושיות על סדר הבריאה - מה זכה הכוכב להיות כוכב, או המזל להיות מזל. ומה חטאו הדברים השפלים שיהיו שפלים, כגון בהמות וחיות וכיוצא ומדוע לא היה בהפך, וכן - מפני מה הראש ראש והרגל רגל ומדוע לא יהיה בהפך וכיוצא בזה. כמבאר אלו הקושיות באריכות בספריהם. ובאמת הכל הבל ורעות רוח. ואין צריכין לחקר אחריו יתברך כי צדיק וישר הוא:

ובאמת דע כי כל העולם כולו הוא בחינת גלגל החוזר שקורין דריידיל. והכל חוזר חלילה ונתהפך - מאדם מלאך וממלאך אדם ומראש רגל ומרגל ראש, וכן שאר כל הדברים שבעולם כולם חוזרים חלילה ומתגלגלים ומתהפכים מזה לזה ומזה לזה מעליון לתחתון ומתחתון לעליון. (עג) כי באמת בהשרש הכל אחד. כי יש נבדלים דהינו מלאכים שהם נבדלים לגמרי מן החמר, ויש גלגלים שהם בחינת חמר אבל חמרם זך מאד. ויש עולם השפל דהינו זה העולם השפל שהוא חמר גמור. ואף על פי שבודאי כל אחד ואחד מאלו השלשה הנ"ל הוא נלקח ממקום מיוחד. אף על פי כן בשרש הכל שם כולו חד:

ועל כן כל העולם כולו הוא בחינת גלגל החוזר והכל חוזר ונתהפך. שעתה זה הדבר הוא בבחינה עליונה בבחינת ראש ודבר אחר בבחינה שפלה בבחינת רגל, ואחר כך נתהפך וחוזר ונעשה מבחינת רגל בחינת ראש ומראש רגל, וכן נתהפך מאדם מלאך וממלאך אדם כמו שמצינו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (עד) שהשליכו מלאכים מן השמים אל עולם השפל ונכנסו בחמר גמור עד שהיו בעלי תאוות וכו'. וכן כמה פעמים שבאו מלאכים בעולם הזה ונתלבשו בחמר כמבאר בכמה מקומות (עה) וכן להפך שמצינו שנעשה מאדם מלאך. כי העולם הוא בחינת גלגל החוזר שקורין דריידיל והכל חוזר חלילה, (עו) כי באמת בהשרש כולו אחד כנזכר לעיל. (גם מצינו שרגלו של זה הוא גבוה יותר במעלה מראשו של אחר. וכן בעולמות, כי המדרגה התחתונה של עולם העליון הוא במעלה יותר ממדרגה העליונה של עולם התחתון ממנו אבל באמת הכל חוזר חלילה כנ"ל):

וזה בחינת מה שמשחקין בחנוכה בדריידיל, כי חנוכה הוא בחינת הבית המקדש. ועקר בנין בית המקדש היא בחינה הנ"ל בחינת גלגל החוזר. כי בבית המקדש היה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה (עז), כי השם יתברך השרה שכינתו במשכן ובבית המקדש שזה בחינת עליונים למטה, וכן להפך כל ציורא דמשכנא הכל היה רשום למעלה (עח). וזה בחינת תחתונים למעלה שזה בחינת דריידיל בחינת גלגל החוזר שהכל חוזר ונתהפך כנ"ל. כי על פי חקירה הוא דבר רחוק מאד שהשם יתברך שהוא מרומם ומנושא למעלה מכל הרוחניות יהיה מצמצם שכינתו בכלי המשכן הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך וכו'. ואף על פי כן הראה השם יתברך שהוא דוקא להפך מדעתם כי באמת השם יתברך השרה שכינתו במשכן. וכן להפך הוא דבר רחוק על פי חקירה שהאדם שהוא בריה שפלה יהיה לו כח לעשו"ת רשם למעלה, או בהמה שפלה יהיו מקריבין אותה לקרבן שתעלה לריח ניחוח לנחת רוח לפניו יתברך שאמר ונעשה רצונו, ואיך שיך רצון אצלו יתברך? אבל באמת הראה השם יתברך להפך מדעתם, כי באמת השם יתברך השרה שכינתו למטה במשכן ובבית המקדש, והבהמה עלתה לריח ניחוח וכו'. וזה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה בחינת גלגל החוזר בחינת דריידיל:

והנה כח היולי המובא (עט) בספריהם הוא בחינת הממוצע בין הכח והפעל. כי כל דבר הוא בתחלה בכח ואחר כך יוצא מכח אל הפעל וכשיוצא מן הכח קדם שבא אל הפעל יש בחינת היולי שהוא ממוצע בין הכח והפעל שהוא שרש כל הנבראים. כי כולם יוצאים מן כח היולי, כי כולם היו תחלה בתוך בחינת כח ההיולי. וכל הנבראים היוצאים משם שהם שלש בחינות הנ"ל שהם נבדלים גלגלים שפלים כולם חוזרים חלילה, וחוזר

ונתהפך מנבדל לשפל ומשפל לנבדל וכן כולם כי בשרש כולו אחד כנ"ל. וזה בחינת האותיות החקוקים על הדריידיל שהם הנג"ש ראשי תבות ה'יולי נ'בדל ג'לגל ש'פל, שהם כלל כל הבריאה כנ"ל שכולם חוזרים חלילה ומתגלגלים ומתהפכים מזה לזה ומזה לזה כנ"ל, שזה מרומז בחנוכה שהוא בחינת חנוכת הבית המקדש ששם היה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה שזה בחינת דריידיל בחינת גלגל החוזר שנתהפך מבחינה זו לבחינה זו ומזו לזו כנ"ל:

וזה בחינת הגאולה, כי זהו עקר הגאולה שיהיה בחינת הנ"ל דהינו בחינה חוזרת חלילה הנ"ל בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה שהיה בבית המקדש. ועל כן כשיצאו ממצרים תכף בשירת הים אמרו:

"תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" (שמות ט"ו יז) וכו' שבשרו על בנין בית המקדש כי זה עקר הגאולה שיהיה בנין בית המקדש ששם היא בחינת גלגל החוזר הנ"ל בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה (שזהו עקר התכלית) כי באמת כולו חד כי בהשרש הכל אחד כנ"ל. וזהו גם כן בחינת האותיות הנ"ל שהם הנג"ש ראשי תבות "ג'אלת ש'בט נ'חלתך הר ציון" (תהלים עד ב) בחינת "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" בחינת הבית המקדש ששם היה בחינת גלגל החוזר שזהו עקר הגאולה כנ"ל:

ועין במאמר ("לקוטי מוהר"ן תנינא ז) הנאמר בחנוכה, זה המתחיל "ויהי מקץ" "כי מרחמם ינהגם" וכו'. שם מבאר גם כן מענין עליונים למטה ותחתונים למעלה ומענין חנוכה שהוא חנוכת בית המקדש עין שם. וזה בחינת מקיפים הנאמר במאמר הנ"ל הינו בחינת גלגל החוזר דהינו דריידיל הנ"ל היא בחינת מקיפים שמקיף וסובב. ועין שם והבן (חכמה הוא בחינת היולי). ונחזר לענין ראשון. כי אין אנו צריכים לכנס כלל בחקירות כי הוא אסור גדול מאד רק אנו מאמינים בו יתברך באמונה לבד. שהוא יתברך ברא את כל העולמות כולם ומקים כולם ועתיד לחדש את עולמו:

אות - מא

לב נשבר ועצבות אינו ענין אחד כלל. כי לב נשבר הוא בלב, אבל עצבות הוא בא מן הטחול (פ). ועצבות שהוא מהטחול היא סטרא אחרא והקדוש ברוך הוא שונא אותה. אבל לב נשבר היא חביב לפני השם יתברך, כי לב נשבר יקר מאד מאד בעיניו יתברך (פא). והיה טוב שיהיה לו לב נשבר כל היום, אך אנשים כערככם יכולין לבוא מלב נשבר לעצבות. על כן צריכין ליחד איזה שעה ביום שיהיה לו לב נשבר דהינו להתבודד ולשבר לבו לפניו יתברך כמבאר במקום אחר (פב) אבל שאר כל היום כולו יהיה רק

בשמחה (פג). ועל זה הזהיר אותנו כמה פעמים. להתאמץ ולהתגבר שלא יהיה לנו לב נשבר רק איזה שעה ביום, ועצבות כלל לא. ושאר כל היום יהיה בשמחה:

אות - מב

עצבות הוא כמו מי שהוא בכעס וברגז כמו שמתרעם ומתלונן עליו יתברך חס ושלום על שאינו עושה לו רצונו. אבל לב נשבר הוא כבן המתחטא לפני אביו כתינוק שקובל ובוכה לפני אביו על שנתרחק ממנו וכו' ועין במקום אחר מזה (פד):

אות - מג

על ידי מרה שחורה ועצבות אינם יודעים משמו (פה). ואמר בדרך צחות. שהמת כששואלין אותו שיאמר שמו הוא שוכח את שמו כמובא (פו). וזה מחמת שהמת הוא בעצבות ומרה שחורה מאד על כן אינו יודע משמו. והכלל שצריך לזהר מאד מאד להיות בשמחה תמיד. ואפלו אם הוא כמו שהוא, דהינו שהוא, חס ושלום, רחוק מאד מהשם יתברך אף על פי כן יש לו לשמח מאד שלא עשהו גוי. וכבר מבאר שעל עניני מעשיו אשר אינם כראוי נגדו יתברך, על זה צריכין ליחד שעה ביום להתבודד ולשבר לבו לפניו יתברך כמבאר במקום אחר. וגם אותה השעה אסור שיהיה לו עצבות רק לב נשבר, אבל שאר כל היום יהיה רק בשמחה (פז). גם על ידי השמחה יכולין להחיות אדם אחר. כי יש בני אדם שיש להם יסורים גדולים ונוראים רחמנא לצלן ואי אפשר להם לספר מה שבלבם. והם היו רוצים לספר אך אין להם בפני מי לספר ולהשיח עמו את כל אשר עם לבבם. והם הולכים מלאים יסורים ודאגות, וכשבא אדם עם פנים שוחקות יכול להחיות אותם ממש, ולהחיות אדם אינו דבר רק כי הוא דבר גדול מאד. וכמו שמובא בגמרא (תענית כב.): מהני תרי בדחי שזכו למה שזכו על ידי זה שהיו משמחים בני אדם:

אות - מד

בענין השם של אדם. השם הוא דבר גדול מאד, ודבר הרבה מזה. גם דבר עמנו מענין הפסוקים שנוהגין לומר קדם יהיו לרצון המתחילין ומסימין באותיות של שמו. ואמר שיודע לבאר כל השמות של אותן שעמדו סביבו היכן הם רומזים. וביותר מרבי שמעון (פח) דבר הרבה. שמעון היא צרוף עו"ן מ"ש ולא רצה לבאר באור הדבר ואמר שצרוף הנ"ל זהו ממש כל ענינו ובחינתו של רבי שמעון. זה רבי שמעון היה אחד מתלמידיו החשובים. ואמר, שאל תטעה אם אמר לך היכן אתה מרומז, שגם אדם אחר ששמו

כשמך אחיזתו גם כן שם. אל תאמר כן. ומכלל דבריו הבנו שכל אחד כפי ענינו ומדרגתו ובחינתו כן יש לו איזה צרוף ורמז. והוא יודע כל זה היטב לאמתו. אמר שצרופי אותיות גדול מאד. ואמר שהתורה שלו גדולה. אך במקום שהוא צריך להשתמש עם צרופי אותיות הוא גדול ביותר (פט):

אות - מה

אחר לב נשבר בא שמחה, וזה סימן אם היה לו לב נשבר כשבא אחר כך לשמחה. (צ):

אות - מו

צריך לשמר את המחשבה מאד כי ממחשבה יכול להיות נעשה דבר חיוני ממש:
ודע שכל בחינה שהיא גבוה למעלה יותר אצל האדם היא יכולה להגיע ולהשיג יותר. כמו למשל, עם הרגל יכולין להשליך איזה דבר למעלה, אבל עם היד יכולין להשליך למעלה יותר. ובהדבור יכולין להשיג ולהגיע יותר ויותר כי בהדבור יכולין לדבר למרחוק. והשמיעה היא גבוה יותר ויכולין לשמע קול מרחוק מאד כגון כשיורין בקני שרפה (שקורין הורמאטעס) יכולין לשמע למרחוק מאד. והראיה יכולה להשיג ולהגיע עוד יותר ויותר כי בהראיה יכולין לראות ולהביט על השמים. נמצא שכל בחינה שהיא גבוה יותר למעלה היא יכולה להשיג ולהגיע יותר:
והמחשבה היא גבוה מאד למעלה מן הכל ויכולה להשיג ולהגיע למעלה למעלה על כן צריכין לשמרה מאד:

אות - מז

צריך לזה זכיה גדולה שיזכה לישב עצמו שעה אחת ביום ושיהיה לו חרטה על מה שצריכין להתחרט, כי לאו כל אחד זוכה לישב הדעת איזה שעה ביום, כי היום הולך וחולף ועובר אצלו ואין לו פנאי לישב עצמו אפלו פעם אחת כל ימי חייו. על כן צריכין להתגבר לראות ליחד לו פנאי לישב עצמו היטב על כל מעשיו אשר הוא עושה בעולם אם כך הוא ראוי לו לבלות ימיו במעשים כאלו. ומחמת שאין האדם מישב עצמו ואין לו דעת, ואפלו אם יש לו לפעמים איזה ישוב הדעת, אין הדעת המיושב מאריך זמן אצלו ותכף ומיד חולף ועובר הדעת ממנו וגם אותו המעט הדעת שיש לו אינו חזק ותקיף אצלו. מחמת זה אין מבינים שטות העולם הזה. אבל אם היה להאדם שכל מיושב חזק ותקיף היה מבין שהכל שטות והבל:

בפרט התאוה שיש לכמה בני אדם להיות מפורסם ולהנהיג העולם ולנסע על המדינה הכל הבל ורעות רוח והוא שטות גדול באמת, כי באמת אין זה שום תענוג ונחת רוח אפלו בעולם הזה כי הוא מלא יסורים ובזיונות. גם כבר הוכיח את אחד מאנשים כאלו שהתאוה להיות מפורסם ואמר לו: הלא לא תוכל אפלו לברך ברכת המזון באמת. כי תצטרך בכל מעשיך לכון שיתקבלו מעשיך בעיני בני אדם ולא תוכל לעשו"ת שום עבודה קלה לשם שמים:

אות - מח

ספר הרבה מענין גודל היראה והקדושה שהיה לו בילדותו שהיה זריז וקדוש מאד. ואמר שהיה מתחיל כמה פעמים ביום אחד, הינו שהיה מתחיל להיות איש כשר, שמעתה יעבד את השם יתברך ואחר כך באותו היום עצמו נפל מזה ונפל לתאות אכילה וכיוצא, וחזר והתחיל באותו היום פעם אחר שמאותו השעה יהיה איש כשר וכו' ונפל וחזר והתחיל מחדש, וכן היה כמה פעמים ביום אחד. וכבר שמענו ממנו כמה פעמים שהיה לו כמה התחלות שבכל פעם התחיל מחדש לעבד את ה' (צא):

וזהו כלל גדול מאד בעבודת ה' לבל יניח עצמו לפל חס ושלום מחמת שנפל מאיזה עבודה או מתפלה בכונה, או שנפל למקום שנפל חס ושלום. עם כל זה יחזק את עצמו בכל האפשר ויתחיל בכל פעם מחדש כאלו היום התחיל להתקרב להשם יתברך. ואף אם יהיה כן כמה פעמים דהינו שיהיה לו חס ושלום כמה וכמה נפילות מעבודתו יתברך, עם כל זה יתחיל בכל פעם מחדש אפלו כמה וכמה פעמים ובלא זה אי אפשר להיות איש כשר באמת ולהתקרב להשם יתברך באמת:

וכל זמן שאינו חזק בדעתו שתמיד ימשך עצמו להשם יתברך בכל מה שיוכל בין בעליה בין בירידה חס ושלום, אפלו אם תהיה הירידה חס ושלום איך שתהיה אף על פי כן יהיה חזק ואמיץ בדעתו למשך ולהשתוקק ולהתגעגע תמיד אליו יתברך, ולצעק ולהתפלל ולהתחנן אליו יתברך תמיד, ולעשו"ת מה שיוכל בעבודת ה' בשמחה, אפלו אם יהיה איך שיהיה, כל זמן שאין לו התחזקות הזאת באמת אי אפשר לו להתקרב להשם יתברך באמת: וכל כך הוא צריך להתחזק עד שהוא מוכרח להיות מרוצה לעבד את ה' תמיד כל ימי חייו על מנת שלא לקבל פרס. כי לפעמים נדמה להאדם שרחוק שהוא יזכה לחיי עולם הבא לפי גדל התרחקותו מהשם יתברך, אף על פי כן יהיה מרוצה לעשו"ת מה שיוכל בעבודת ה' בלא עולם הבא. ואפלו אם נראה לו שיהיה לו גיהנם גם כן חס ושלום, יהיה איך שיהיה הוא מחויב לעשו"ת את שלו תמיד בעבודת ה' כל מה שיוכל

לעשו"ת ולחטף איזה מצוה או תורה ותפלה וכיוצא, וה' הטוב בעיניו יעשה. וכעין מה שמספרים בשם הבעל שם טוב זכר צדיק לברכה, שפעם אחת נפל בדעתו מאד מאד עד שנדמה לו שבודאי לא יהיה לו עולם הבא חס ושלום ולא היה לו במה להחיות את עצמו כלל, ואמר: אני אוהב את השם יתברך בלא עולם הבא. וכל אדם אפלו איש פשוט אי אפשר להיות איש כשר באמת כי אם כשיכול לעמד בכל כנזכר לעיל. ואפלו ביום אחד צריך לחזק את עצמו כמה פעמים ולהתחיל בכל פעם מחדש כנ"ל עד אשר יזכה ברבות הימים לילך בדרכי ה' כסדר אמן:

אות - מט

בענין קדוש השם שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (כתובות לג:) אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה וכו', אמר שאינו חיוב כי אף על פי כן יכול להיות שימצא אחד שיקדש השם אפלו אם יעשו לו כל היסורים והכאות שבעולם וכמו שמספרים מהדורות הסמוכים לפנינו כמה מיני ענויים שסבלו הקדושים בשביל קדוש השם. אשרי להם:

אות - נ

מענין דוקטורים ורפואות (צב) הרבה לדבר עמנו מאד והיה מגנה מאד מאד ענין רפואות ודוקטורים, ומזהיר מאד מאד לכל מי שרוצה לחוס על חייו ועל חיי זרעו ובני ביתו, שיתרחק עצמו מאד בתכלית הרחוק מלעסק חס ושלום ברפואות ודוקטורים. ואפלו מי שיש לו חולה בתוך ביתו ואפלו אם החולאת חזק חס ושלום רחמנא לצלן אף על פי כן ישליך על ה' יהבו וישען באלקיו לבד ואל יעסק ברפואות ודוקטורים כלל, אפלו במקום שיש דוקטורים מופלגים אף על פי כן אל יסמך עליהם ואל ימסר חייו בידם, כי הם קרובים למיתה יותר מחיים רחמנא לצלן:

כי אפלו מי שהוא דוקטור גדול אי אפשר לו לכון החולאת והרפואה השיכת לו לפי מזגו וטבעו וכפי החולאת שלו וכפי העת והזמן. כי יש בזה כמה וכמה שנויים שצריך הדוקטור לכון בהם מאד וקשה לו מאד שיכון ולא יטעה בכל הפרטים כאשר הם בעצמם מודים בזה. ובקל בקל יוכל לקלקל לו הרבה הרבה שלא יועיל שום תקנה לחייו חס ושלום, ואפלו הדוקטור הגדול מאד מכל שכן וכל שכן רב הדוקטורים המצויים במדינתנו אשר רובם אינם יודעים בין ימינם לשמאלם והם רוצחים ממש והורגים נפשו"ת בידים (צג) חס ושלום, צריך לברח מהם כמטחוי קשת לבל ימית עצמו או החולה שמוסר להם בידים חס ושלום. ואפלו כשסומך על דוקטורים גדולים הוא סכנה

גדולה מאד ורחוק מן החיים מאחר שנפל ביד הדוקטור. ואי אפשר להאריך ולספר כל מה שספר רבנו זכרונו לברכה בענין זה:

וספר שכשהיה בקהלת קדש למברג (צד) שהוא מקום קבוץ דוקטורים גדולים העיד לפניו דוקטור גדול בעצמו שטוב להתרחק מרפואות ודוקטורים בתכלית הרחוק. ואמר שכבר חקרו כל כך בחכמת הדוקטוריא עד שעכשו אינם יודעים כלל וכלל לא, כי מרבוי חקירתם כבר ראו שאי אפשר לחקר ולברר אמתת הדברים על מכונם:

גם יש מחלוקות גדולות ביניהם בעניני הרפואות. ובקהלת קדש למברג יש שתי כתות דוקטורים מחולקים בענין איזה חולאת מסוכן איך להתנהג בו. שכת אחת אומרת שכל הדברים החזקים שיש להם איזה חריפות מזיק מאד לזה החולאת ושצריך החולה לקח רק הדברים שהם בהפך. וכת האחרת אומרת בהפך ממש, שצריך לזה החולאת דיקא דברים חזקים וכיוצא, ודברים מתוקים ורכים מזיקים מאד לחולאת הזאת. וכל אחת ואחת מהכתות הנ"ל מביאה ראיות חזקות לדבריהם, ולפי דעת כל אחת מהכתות מי שמתנהג בהפך דעתם הוא סם המות חס ושלום, לפי דעתם. נמצא שלפי דעת כת זו כל ההנהגות של החולה הנ"ל שמתנהג על פי הדוקטורים של הכת השניה הם סם המות חס ושלום וכן להפך לפי כת האחרת. וכל אחת מהכתות הם דוקטורים גדולים ומופלגים בחכמה זו מאד ואף על פי כן אינם יכולים לכון האמת לאמתו. וגם אי אפשר לברר בחוש עם מי האמת כי לפעמים נראה בחוש כפי דעה זו ולפעמים להפך ואי אפשר להם לברר הדבר כלל:

נמצא שאי אפשר לסמך על הדוקטורים מאחר שהם בעצמם מבולבלים מאד מאד בחכמה זו ואי אפשר להם לעמד על האמת לאמתו. ואיך ימסר חייו בידם שהוא תלוי בחוט השערה שכאשר הדוקטור שוגה איזה תנועה בעלמא כחוט השערה הרי הוא מקלקל חייו וממיתו בידים וכאשר רואין בחוש רב הפעמים שרבים מאד מתים מן העולם על ידי הדוקטורים. כי יש בענין חכמת הדוקטוריא דקדוקים הרבה הרבה מאד מאד והם נעלמים מהם מאד מאד "כעצמים בבטן המלאה" (קהלת י"א), עד שאי אפשר שיכון הדוקטור בכל הדקדוקים והפרטים ולא ישגה כלל. על כן צריכים להתרחק ולברח מהם מאד:

ואל יאמר האדם שהוא חולה חס ושלום או שיש לו חולה בתוך ביתו חס ושלום: אם כן, על מי אסמך? כי בהכרח לעשו"ת איזה עסק בדרך הטבע ואיך אניח את החולה ולא אשתדל בהצלתו?! (צה). כי באמת זה שטות, כי מאחר שהדוקטור רחוק מחיים וקרוב להפך כנזכר לעיל, וסוף כל סוף הוא צריך לסמך רק על השם יתברך, טוב טוב לסמך מיד

על השם יתברך ואל יסכן את החולה בידים על ידי הדוקטור, כי על פי רב הדוקטורים הם שלוחי המלאך המות רחמנא לצלן. וידמה בעיניו כאלו הוא יושב במדבר או ביער (צו) שבהכרח לסמך על השם יתברך לבד מאחר שאין מה לעשות, כמו כן עכשו אף על פי שיושב במקום שיש דוקטורים ורפואות אף על פי כן מאחר שהם בעצמם מבולבלים בחכמה זו ושאר החששו"ת הרבה מאד שיש בענין רפואות, אם כן קרוב הדבר שעל ידי הרפואות והדוקטור לא די שלא יועיל אדרבא, יקלקל בודאי, ואם כן למה יעשה עסק בדרך הטבע מה שרחוק משכר וקרוב להפסד!:

והבן הדבר היטב כי הוא זכרונו לברכה ספר הרבה עם דוקטורים גדולים, והיה יודע הדבר על בוריו והזהיר מאד להתרחק מהם מאד, ואי אפשר לבאר כל מה שספר בענין זה. ואמר שכבר היה בעולם מלך אחד שהרג כל הדוקטורים שבמדינתו מאחר שהם מזיקים מאד את בני אדם. ואמר בדרך צחות, שעל מלאך המות הוא קשה מאד להמית בעצמו, כי כל העולם תלוי בו וקשה וכבד עליו לעשו"ת הכל בעצמו על כן העמיד שלוחים במקומו בכל מקום והם דוקטורים שהם שלוחיו להמית אנשים כי הם ממיתים בני אדם הרבה מאד מאד. אשרי מי שמתרחק מהם ומחזיק עצמו בהשם יתברך לסמך עליו לבד:

וכבר מבאר קצת מענין הרחקת רפואות באיזה מקומות בספרים הנדפסים כבר (צז) רק שם מרומז הדבר קצת ברמז בעלמא. אבל הרבה לדבר עמנו מאד בענין זה להתרחק מהם מאד, יהיה איך שיהיה חס ושלום ישא עיניו לשמים וישען בה' לבד (צח):

ומה שרבנו זכרונו לברכה בעצמו נסע לקהלת קדש למברג ועסק שם ברפואות יש בזה סודות ודברים נסתרים מאד, כי לא היה כונתו כלל במה שנסע לשם בשביל הרפואות רק בשביל ענינים אחרים הידועים לו. וכמו שכל הנסיעות שלו היו פלאות נשגבות ונעלמות מאד כמו הנסיעה לקאמיניץ (צט) ולנאווריטש (ק) ולשאריגראד (קא) וכיוצא בהם המוזכרים קצת בדברינו, כי היה לו בזה סודות נוראות מאד הנעלמות מעין כל חי. (קב) וכמו שפעם אחד כשבא מהדרך, מהדרכים הנזכרים לעיל, ספר איזה מעשה נוראה המבאר ב"ספורי מעשיות", (קג) ואמר שזאת המעשה מבארת ענין הנסיעה שלו. ובאמת הדבר סתום וחתום מאד כי מי יוכל לעמד בסוד המעשיות שספר או בסוד הנסיעות וההנהגות הנפלאות והנעלמות שלו, וכמו כן היתה בנסיעה שלו לקהלת קדש למברג. ומאחר שבא לשם היה מוכרח מן השמים לעסק ברפואות מטעמים וסודות הידועים לו (קד). אבל כשבא משם, אז דיקא הרבה לדבר ביותר ויותר מהרחקת הרפואות ואמר אז

כמה תורות על זה. וגם מקדם שנסע ללמברג היה מדבר מענין זה, אבל אחר כך היה מדבר הרבה מאד מזה להתרחק מהם בתכלית הרחוק:

אות - נא

העולם הזה אינו כלום רק למשך אל התכלית הנצחי. (קה) ואין להסתכל אם יהיה לו מעות אם לאו. כי בין כך ובין כך יבלה ימיו בשוה. כי העולם הזה מטעה אותנו לגמרי, שמראה אל האדם כאלו הוא מרויח בכל פעם ובסוף אינו כלום. כאשר נראה בחוש ברב בני אדם שעוסקים ועובדים ימים ושנים בסחורות ומשא ומתן ולבסוף כשבאין לחשבון אין נשאר בידם כלום, ואם אפלו משיג מעות לוקחין אותו מן המעות. והכלל ששניהם אין להם קיום ביחד דהינו האדם עם המעות, רק או שלוקחין המעות מן האדם, או שלוקחין האדם מהמעות. ומעולם לא נמצא שישאר אחד עם המעות רק כנזכר לעיל. גם היכן הוא כל המעות שעושין מימות עולם? כי מעולם עושין תמיד מעות, והיכן הוא כל המעות? רק באמת אינו כלום לגמרי:

ולעבד ה', איני יודע מי הוא שיוכל לומר שיעבד את ה' לפי גדולת הבורא יתברך, מי שיודע מעט מגדולתו יתברך איני יודע איך יכול לומר שיעבד אותו יתברך. ושום מלאך ושרף אינו יכול להתפאר על זאת שיוכל לעבד אותו יתברך, רק העקר הוא הרצון, להיות רצונו חזק ותקיף תמיד להתקרב אליו יתברך. ואף על פי שהכל חפצים ורוצים לעבדו, אף על פי כן אין כל הרצונות שוין. ויש חלוקים רבים ברצון. אפלו באדם אחד בעצמו בכל עת ובכל רגע יש חלוקים גדולים בין הרצונות. והכלל, שעקר הוא הרצון והכסופין שיהיה כוסף תמיד אליו יתברך, ובתוך כך מתפללין ולומדין ועושין מצוות. (ובאמת לפי גדולתו יתברך כל אלו העבודות אינם כלום רק הכל הוא בדרך "כאלו" כי הכל הוא כמו שחוק בעלמא כנגד גדולתו יתברך. בלשון אשכנז קלאמירשט:)

גם חכמות אינם כלום, רק תמימות ופשיטות. גם בתמימות אסור להיות שוטה, אבל אף על פי כן חכמות אין צריכים כלל. וכמבאר במקום אחר (קו) גם אין טוב להיות זקן (קז) הן חסיד זקן, והן צדיק זקן, זקן אין טוב. כי צריך רק להתחדש בכל יום להתחיל בכל עת מחדש. רק יש מה שהוא משביח כשהוא זקן, הינו דבר אחר שמוסיף כח כשמזקין כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת עז:):

גם הפקרות אין צריכים. אף על פי שבאמת אצלי אינו נקרא הפקרות כלל, אדרבא להפך, כשרודף אחר עסקי עולם הזה ורחוק מעבודתו יתברך זהו מופקר באמת, אך אף על פי כן אפלו מה שנקרא אצל העולם הפקרות דהינו מי שמפקיר כל עסקי עולם הזה מכל

וכל ועוסק רק בעבודת ה' שזהו אצל העולם הפקרות, גם זה אין צריכים, כי יכולים להיות איש כשר בלי הפקרות (קח):

את זה תקבלו מאתי שלא להניח עצמו להעולם להטעות. שלא יטעה אותו העולם כי לא נמצא אחד שיהיה לו קץ וסוף טוב מן העולם. וכל בני אדם שהיו אפלו אותן שתפסו בידם כל העולם הזה כולו, היה סופם רע מאד גם לדורי דורות קלקלו והפסידו. ואפלו אומות העולם צריכים לידע מזה, מאחר שאין העולם הזה כלום, מה צריכים לעשות. על זה צריכים זכיה מן השמים, לזכות לידע מה שצריכים לעשות. אך ישראל אין צריכים לזה. כי כבר הם יודעים מה לעשו"ת על ידי התורה (קט):

העולם אומרים שאין צריך לבקש גדולות. ואני אומר שצריך דוקא לבקש גדולות. לבקש ולחפש אחר הצדיק הגדול ביותר דוקא. וכבר מבאר מזה בספרים שצריך לחפש דיקא אחר הצדיק והרבי הגדול ביותר (קי):

וכנגד התאוות המטרידים את האדם. באמת אין נמצא שום תאוה כלל. כי אכילה ושתיה הוא הכרח לקיום הגוף, וגם בנים מוכרחים להוליד, וכל זה האדם מוכרח ואם כן אין שום תאוה כלל רק שצריכים להתנהג בהם בקדושה ובטהרה. והשכל של האדם יכול לעמד כנגד כל התאוות. כי הקדוש ברוך הוא יהב חכמתא לחכימין. כי יש לכל אחד חכמה בכח, רק שצריכין להוציאם מכח אל הפעל. ובזה השכל לבד שיש לכל אחד בכח חכמתו דהינו מה שיש לו מעצם בריאתו, מלבד מה שהשם יתברך מוסיף לתן חכמה לחכימין, בכח חכמתו לבד יכול גם כן לעמד כנגד התאוות. ואפלו מי שכבר נמשך אחר תאוות עולם הזה ועבר מה שעבר, ונפגם שכלו ונתבלבל ונתמעט, אף על פי כן במעט מעט שכל הנשאר יכול גם כן לעמד. ואפלו נקודה אחת מן השכל יכולה לעמד כנגד כל העולם עם התאוות. ובכל מקום שהוא יכולין להיות סמוכין לשם יתברך. ועין במקום אחר (קיא) מזה שגם בשאול תחתיות חס ושלום יכולין להתקרב אליו יתברך ולעבדו יתברך באמת:

ענה ואמר קיא: או שצריכין לזה רחמנות מהשם יתברך, או יגיעות ועבודות או שצריכין שניהם, שיהיה לו יגיעות גדולות בעבודת ה' וגם רחמנות מאתו יתברך, קדם שזוכין שיעמדו וישקטו שמרי המח למטה עד שלא ירצה שום דבר בעולם, ויהיה הכל שוה אצלו. "בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך" הינו שהכל שוה. ואין שום חלוק בין העולם הזה ובין הקבר ובין העולם הבא. כי (משלי ו כב):

"בהתהלכך תנחה אותך" - התורה. וכן "בשכבך תשמר עליך" ששם בשכבך בקבר שם גם כן השם יתברך והתורה, וכן "והקיצות" - לעולם הבא וכו'. (אבות ו ט) כי מאחר

שאין לו שום תאוה ורצון כלל לשום דבר רק להשם יתברך ולהתורה, נמצא שהכל שוה אצלו. בין בעולם הזה, בין בקבר, בין בעולם הבא בכולם הוא דבוק רק בהשם יתברך ובהתורה. כי מי שמקושר בעולם הזה יש חלוק בין העולם הזה שהוא רחבת ידים ובין הקבר שהוא מקום צר, וכיוצא בזה, אבל מי שנזדכך מחו ואין לו שום שמרים במח הכל שוה אצלו כנזכר לעיל:

אות - נב

מכל הדברים צועק כבוד השם יתברך כי מלא כל הארץ כבודו. ואפלו מספורי הגויים צועק גם כן כבוד השם יתברך כמו שכתוב (תהלים צו ג) ספרו בגוים כבודו, שאפלו בספורי הגויים צועק כבוד השם יתברך. כי כבודו יתברך צועק תמיד וקורא ומרמז להאדם שיקרב אליו יתברך, והוא יתברך יקרב אותו ברחמים באהבה ובחבה גדולה. וזה שהאדם נתלהב לפעמים בתוך תפלתו ומתחיל להתפלל בהתלהבות וחשק גדול ותפלתו שגורה ומרוצה בפיו, זהו אור השם יתברך בעצמו כביכול שנתלבש בו וקורא אותו לעבודתו יתברך. כי זה ההתלהבות שהאדם מתלהב בתפלתו זה בחינת השם יתברך בעצמו כביכול בחינת: "הוא תהלתך והוא אלקיך" (דברים י כ"א) שהוא יתברך הוא בעצמו התהלה והתפלה. ולפעמים האדם מתפלל לפני השם יתברך כביכול. וגם כשהשם יתברך מסתלק ומתרחק חס ושלום מן האדם, הוא צריך גם כן להתפלל ולהשליך התפלות אחריו יתברך בחינת: "השלך על ה' יהבך" (תהלים נ"ב - כ"ה) שצריך לזרק ולהשליך אחריו יתברך תפלות כשהוא מסתלק ומתרחק מן האדם. וזה בחינת: 'זכאה מאן דידע לזרקא חצין' וכו' המובא בתקונים (תקון כא) שצריך לזרק אחריו יתברך תפלות כנזכר לעיל:

אות - נג

מי שיש לו אמונה - חייו חיים והוא מבלה ימי חייו בטוב תמיד. כי כשהולך לו כראוי ויש לו טוב בודאי טוב לו. ואפלו כשאינו כך (דהינו שאין מתנהג לו כסדר ויש לו יסורין חס ושלום) גם כן טוב, כי הוא בטוח שאף על פי כן השם יתברך ירחם עליו להבא וייטיב אחריתו. כי מאחר שהכל מאתו יתברך בודאי הכל לטובה. אבל מי שאין לו אמונה חס ושלום חייו אינם חיים כלל כי תכף כשעובר עליו איזה רעה שוב אין לו שום חיות, כי אין לו במה לנחם עצמו כלל מאחר שאין לו אמונה כלל, ואין לו שום חיות ושום טוב

מאחר שהולך בלי השם יתברך ובלי השגחה רחמנא לצלן. אבל על ידי אמונה מה טוב ויפה החיות שלו כנ"ל (קיב):

אות - נד

השם יתברך אינו עושה שני פעמים דבר אחד כי אפלו גלגולים אין זאת הנשמה נתגלגלת פעם שניה כמות שהיא רק זאת הנפש עם זה הרוח וכיוצא בזה כידוע (קיג) נמצא שעכשו כשזה הנפש מתקבץ עם רוח אחר וכיוצא בזה, שוב אין זה מה שהיה קדם, כי אין השם יתברך עושה שני פעמים דבר אחד:

אות - נה

פעם אחת דבר מענין טוב העולם הבא מה שיכולין לזכות על ידי עבודת ה' באמת. ענה ואמר: מוכרחין לומר ולקרותו בשם טוב כי אי אפשר לקרותו בשם אחר להודיע לבני אדם, אבל באמת אפלו שם טוב אין שיך לומר על זה, כלומר שהוא אפלו למעלה למעלה מטוב. אך אי אפשר להודיע יותר לבני אדם כי אם כשמכנין אותו בשם טוב, אבל באמת וכו' "עין לא ראתה" וכו' (קיד):

אות - נו

יש בני אדם שנדמה עליהם שהם רחוקים מאיזה תאוות גדולות כגון מתאות ממון וכיוצא בזה. דע שאף על פי כן יכול להיות שהוא גרוע יותר מחברו שהוא משוקע באותה התאוה, דהינו שיש לו איזה תאוה אחרת שהוא משוקע בה כל כך עד שאפלו תאות ממון וכיוצא בזה שהיא תאוה גדולה מאד נתבטלה אצלו כנגד אותה התאוה, נמצא שהוא גרוע יותר כי הוא משוקע כל כך באיזה תאוה עד שאפלו תאוה גדולה של ממון וכיוצא נתבטל אצלו מחמת התאוה. ואפלו אם היתה התאוה שהוא משוקע בה קטנה מתאוה האחרת שהוא רחוק ממנה, עם כל זה אין נפקא מנה כלל מאחר שהוא משוקע בה כל כך עד שתאוה גדולה נתבטל אצלו על ידי זה כנזכר לעיל. וכמו שמצינו שיש עקשן, כגון תינוק שבשביל עקשנות לבד יכול להפקיר עצמו לגמרי ולהכות ראשו בתבה מחמת עקשנות כנגד אמו שעושה לה להכעיס. כמו כן יש בבני אדם שיכול להפקיר הכל ולסלק כל התאוות בשביל איזה תאוה או עקשנות שהוא רוצה:

אות - נז

מקדם ספר, שבימי בחרותו. היה לו פחד גדול מאד מאד מן המיתה. והיה מתפחד ומתירא הרבה מאד מן המיתה. ואז היה מבקש מהשם יתברך שימות על קדוש השם. והלך בזה זמן רב. ואינו זוכר כמה, אבל זה הוא יודע שהיה זמן גדול, אפשר שנה שהלך בזה ובקש תמיד על זה. ולא היתה שיחה ותפלה שלא בקש על זה שיסתלק על קדוש השם. ומגדל פחדו ויראתו אז מהמיתה כנ"ל, היה זה בעצמו אצלו מסירת נפש על קדוש השם ממש מה שהיה מתפלל על זה. כי היה פחדו גדול מאד אז מזה:

ומהנ"ל הבנתי שאותו הדבר שמתגבר על האדם והוא משוקע בו, אותו הדבר דוקא הוא צריך לשבר בשביל השם יתברך כי זה עקר עבודתו (עין ברכות נד.). וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (דברים ו ה):

"ובכל מאדך" - 'יש לך אדם שחביב עליו' וכו' (ממונו מגופו ברכות סא:) והבן:

אות - נח

כשחושבין תורה צריך להיות חושב הדבר תורה שרוצה לחדש בה לחשב ולחזר במחשבתו אותו הפסוק או אותו הענין כמה וכמה פעמים הרבה מאד, ולהיות נוקש ודופק על הפתח עד שיפתחו לו: יש דבר שפורח במחשבה כמו זריקה. ואחר כך פורח מהמחשבה וצריך שיהיה לזה בריה ואיש חיל כנזכר לעיל, לרדף ולרוץ אחריה להשיגה (קיד):

אות - נט

מסוגל יותר לבנים, להיות רחוק מהם. לבלי להיות דבוק בהם לשעשע בהם בכל פעם. רק לבלי להסתכל עליהם כלל:

אות - ס

שיחתו הקדוש של רבנו זכרונו לברכה (קטו) בעת שארע מעשה בקהלת קדש ברסלב שנזוקה ילדה אחת בבית שחפרו בו ועשו בו בנינים חדשים. גם כמה נפשו"ת היו בסכנה גדולה. אז שמעתי מפיו הקדוש ענין זה:

בענין בנינים עינתי והסתכלתי בענין זה. וראיתי שכל העוסקים בבנינים ובחומות אין אחד מהם יוצא נקי, ואפלו עכו"ם. ואף על פי כן העולם עוסקים בזה, כי הוא קיום

העולם. כי אי אפשר להיות בלא זה. ועל כן בהכרח שיהיו בני אדם שיהיה להם חשקות לזה:

ויש בענין זה כמה ענינים וחלוקים, אך סוף כל סוף אינו יוצא נקי. ונראה שזהו פרוש (יבמות ס"ג. סוטה יא.): 'כל העוסק בבנין מתמסכן'. 'מתמסכן' הוא לשון עניות וגם הוא לשון סכנה (קטו). ובמדרש מבאר (שמות רבה א יד) בפרוש על פסוק:

"ויבן ערי מסכנות לפרעה", (שמות א יא) 'חד אמר שממסכנות את בעליהן, וחד אמר שמסכנות את בעליהן'.':

והעקר הוא הנחת היסוד (שקורין זאקלאשטשינא) וצריך לידע באיזה זמן להניח היסוד, ומאיזה עץ להניח כי יש עצים שאינם ראויים להיות יסוד, אך אי אפשר לידע כל זאת:

וגם מה שאין גדלים פרות במדינות אלו הוא גם מחמת זה הינו שיש כמה פרות שאין יכולים להיות גדלים כאן. והוא גם כן מחמת זה שאין יודעים ענינים הנ"ל:

כי אבן שתיה (קטז) שממנה הושתת העולם, משם יוצאין גידין לכל הארצות. ושלמה המלך עליו השלום שהיה חכם גדול וידע כל הגידין בפרטיות, היה נוטע עץ כל פרי כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (קהלת רבה ב ז). וגם במדינות הללו אם היו יודעין הלוך הגידים בפרטיות היטב היו יכולים לטע גם כאן את הפרות שאינם גדלים פה כי גם כאן אף על פי שהגיד ההולך למדינה זו הוא מסוגל לפרי מיוחדת עם כל זה כל הגידין מתערבין ומתחברין יחד. ועל כן גם כאן במדינות אלו יכול להיות כשמתרחקים מעט יכולין לטע גם שאר הפרות שאין גדלין פה. גם יש מציאות שאם היו פותחים באר באיזה צד היו יכולין לטע ברחוק מקום משם אותן הפרות הנ"ל. גם צריכין לידע העליות והירידות של האבן שתיה ולידע לפי הזמן את בחינת האבן שתיה באיזה בחינה ומדרגה הוא האבן שתיה באותו הזמן. ולפי אותה הבחינה של האבן שתיה באותו הזמן ידע איך להתנהג בענינים הנ"ל. אך כל זה נעלם ונסתר מן העולם, כי יש דברים שאסור לגלותן:

והענין כי העולם אומרים שבכל פעם נתחכם העולם יותר. ובאמת בודאי הדורות הקודמים בודאי היו חכמים יותר מאד והם גלו עקר החכמה. אך מאחר שהם הכינו הכל, על כן באים הדורות האחרונים על חכמות יותר. כי הדורות האחרונים הם באו אל המוכן כי כבר מוכן החכמה מהדורות הקודמים שגלו עקר החכמה ועל כן הדור האחרון מוסיף מעט ונתחכם יותר. וכמו שמצינו בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (יבמות צב: בבא מציעא יז:) שאמרו: 'אי לאו דדלאית חספא לא אשכחית מרגניתא תותה'. ועל כן אף על פי שהקודם לא פעל כלל כי העקר הוא המרגניתא אף על פי כן הראשון עקר, כי

הוא דלה חספא הינו שהוא גלה וחפר יסוד ועקר החכמה שעל ידי זה בא השני בנקל על עסק החכמה בתכלית:

ועל כן יש דברים שאסור לגלות אותם כי אם היה מגלה אותם היו יכולים לבוא מזה בדורות האחרונים לעבודות זרות. כי יש באותו הענין כמה דברים וענינים שצריכין לעשו"ת לזה, ואם היה נתגלה אותו החכמה בעולם והיו יודעים אותן הענינים שצריכים לעשו"ת לאותו הענין, היו יכולים לבוא מזה בדורות האחרונים לעבודות זרות. כי הדורות האחרונים מוסיפים בכל פעם חכמה כנזכר לעיל. ולפעמים הדורות האחרונים טועין בחכמתם שמוסיפין על הראשונים על כן אם היו מגלים ענינים הנ"ל והדורות האחרונים היו רוצים בכל פעם להוסיף עליהם חכמתם והיו יכולים לטעות בטעות חכמתם שהיו מוסיפים עד שהיה יכול להתגלגל מענינים הנ"ל הנעלמים מן העולם עבודות זרות חס ושלום. כי היה נדמה להם על פי טעותם שכך צריך להיות חס ושלום:

וכמו שמובא בענין ערלה (בויקרא י"ט כג). כי איתא בזהר (קיז) שבאותן השלש שנים שורה קלפה על האילן, ובדורות הראשונים טעו בזה עד שהיה להם עבודה זרה בזה בתחלת נטיעת האילן דוקא בעת ששורה הקלפה הנ"ל. כי כפי שהיו יודעין היטב ענין נטיעת האילן מה שנעשה מזה, היה נדמה להם על פי טעותם שבודאי צריכים לעשו"ת אותו העבודה זרה חס ושלום שהיו עובדים כי היה נדמה להם שהוא פשוט כפי מה שטעו בחכמתם. על כן אסור לגלות ענינים כאלו:

אות - סא

ענין הדרי בי הנאמר בגמרא (קיח), זה היה בחינת תשובה, ששב בתשובה על שפגם בתורה לומר שלא כענין וכראוי. ותכף ומיד שהקשה אותו חברו הבין מיד שפגם ושב בתשובה מיד. כי יש תשובה שהיא בכח ועדין לא יצאה לפעל ובשביל זה אדם משיג לפעמים למעלה ממדרגתו מה שאינו ראוי לזה, הוא כדי שתצא התשובה מכח אל הפעל כנזכר לעיל. וזה בחינת הדרי בי הינו שהתשובה היתה בי מתחלה רק שהיה בכח כנ"ל ועתה יצאה לפעל (כי על ידי שהשיג למעלה ממדרגתו על ידי זה פגם לומר שלא כענין, ואזי חברו מקשה עליו ואז הוא מתעורר מיד ומבין שפגם ושב בתשובה מיד. נמצא שעל ידי זה יצאה התשובה מכח אל הפעל):

אות - סב

דע שיש בבני אדם סגולות גדולות כי יכולין לפעל על ידי מחשבתם מה שהם חושבים. ואפלו היקרות חס ושלום הוא בא ממחשבות בני אדם. כי כשהמחשבה היא כולה אחוזה ודבוקה בדבר אחד שיהיה כן, דהינו כל הבחינות שיש במחשבה דהינו פנימיות וחיצוניות ושאר הבחינות כולם עד הנקודה, וכשכולם כאחד אחוזים ודבוקים וחושבים שיהיה כן בלי בלבול ונטיה למחשבה אחרת, על ידי זה הם פועלים שבהכרח יהיה כן כמו שהם חושבים. וגם שהמחשבה תהיה בפרטי פרטיות, לא בדרך כלל כגון שיחשב שאם יהיה כן יהיה כך וכך בפרטיות. אבל כשחושב בדרך כלל הוא בחינת גלמי כלים (כלים י"ב ו חולין כה.) ויכול לטעות כמו שטעה נבט שראה אש יוצא כו' (סנהדרין קא:) (קיח):

וגם לענין הלמוד מועיל זה אם תהיה מחשבתו תקיפה מאד כנ"ל, בודאי יהיה כן. ובלבד שתהיה המחשבה תקיפה ואחוזה מאד בזה כנ"ל דהינו למשל שיחשב במחשבתו שיזכה ללמד ולגמר כל הארבעה פוסקים כולם עם כל הפרושים הגדולים. ויחשב ויציר בדעתו באיזה אפן ילמד אותם ובכמה זמן, כגון למשל שיזכה ללמד חמשה דפין ביום אחד עד שיזכה לגמר כולם בשנה אחת. ויכניס מחשבתו בזה היטב היטב בתקף גדול מאד עד שתהיה המחשבה תקיפה ואחוזה בזה מאד. וכיוצא בזה בשאר למודי התורה הקדושה כגון ש"ס עם הרי"ף (קיט) והרא"ש (קכ) וטורים (קכא) וכו' ותנ"ך וכיוצא, ויכסף וישתוקק ויחשב בזה הרבה בתקף גדול אזי יזכה שיהיה כן. ואמר שזה מרומז בדברי רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין כו:) במה שאמרו: מחשבה מועלת אפלו לדברי תורה, מועלת ממש דהינו שמועלת ומסיע לזה אפלו לדברי תורה. ואף על פי שרש"י פרש שם בענין אחר אף על פי כן הוא כך. ולא סים לבאר הדבר יותר. ואלו ואלו דברי אלקים חיים:

אות - סג

בכל מדינה ומדינה יש דבר שחשוב באותה המדינה ותכף כשמתחיל אותו הדבר, יש בו טוב ורע. והטוב הוא מעט והרע הוא שוה ממש בכל התנועות אל הטוב כדי שלא יהיה נכר בין הטוב ובין הרע. ואותו הדבר הולך וחשוב עד הסוף. כגון במדינה זו חשוב בעל שם. ובאמת היו כמה בעלי שמות אמתיים וצדיקים. ועתה נתרבו הרבה בעלי שמות של שקר:

והכלל, שכל מי שרוצה וחפץ לכנס בזה לעסק באותו הדבר החשוב באותה המדינה כגון בעל שם במדינה זו הוא מצליח באותו הדבר אף שהוא שקר. כי באמת אינו יודע כלום רק שהדבר התלוי בהתעוררות שלו איך שהוא מתעורר וחפץ באותו הדבר. וגם תלוי בהמקום שמתחיל שם להנהיג אותו הדבר אם ההתחלה במקום שהם מאמינים בזה או שמתחיל עם נשים שהם דרכן להאמין בכל דבר אזי מצליח. ואזי יכול להיות שאחר כך יאמינו בו גם אותן שהם רחוקים מלהאמין בכזה. ואם היה מתחיל במקומם היו מתלוצצים ממנו ולא היה מצליח כלל, אך מאחר שכבר התחיל במקום שחשוב שם ויש להם אמונה, על ידי זה יכול להיות שגם הם יהיו מוכרחין להאמין בו מאשר שהוא מצליח:

אבל יש מדינה אחרת שאין חשוב שם כלל אותו הדבר כגון מדינת אשכנז שאין להם שום אמונה בבעלי שמות ושם אין שום הצלחה והתחלה למי שרוצה לעסק בזה. וכמו כן ענין ההנהגה והגדולה של צדיקים במדינה זו. ובמדינה אחרת אין להם אותה גדולה. כגון במדינת ישמעאל שנקראים חכמים ואין להם אותו ההנהגה והגדולה כלל. ועל כן במדינה זו כל מי שרוצה לעסק בזה ולהנהיג בדרך הצדיקים כפי הנהוג עתה הוא מצליח בזה כנזכר לעיל. השם יתברך יגלה האמת במהרה בימינו אמן:

במדינה שמתקבלין שם מופתים ומתנהגת בדרך זה. על ידי זה בעצמו נעשין לפעמים מופתים, ולפעמים אינו עולה בידו:

אות - סד

מן התנשאות וגדולה אין ראיה כלל כי ההתנשאות הוא דבר בפני עצמו. לפעמים עושים דבר שעל ידי זה זוכין לגדולה והתנשאות וכיון שעלה - לא ירד. ומצינו במלכי ישראל שבשביל דבר אחד זכו למלוכה עד דור רביעי כמו שכתוב (מלכים ב י ל) "בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל." ודבר זה באמת קשה להבין. על כל פנים זה הדור רביעי מוכרח שיופסק אצלו הגדולה והמלוכה, ואפלו אם יעשה דבר זה שעשה זקנו ויותר ויותר מזה לא יועיל, מחמת שנגזר כבר שאצלו יופסק המלוכה. והוא צריך לסבל ענש אבותיו:

(נמצא שהוא פליאה נשגבה מאד כי אבותיו זכו על ידי דבר זה לבד למלוכה עד דור רביעי והדור הרביעי בעצמו שכבר מוחזק במלוכה מאבותיו אינו מועיל לו שום דבר. אפלו אם יעשה אותו הדבר שעשה אבי זקנו לא יועיל לו שתומשך מלכותו יותר לדורות שאחריו. ואפלו אם יעשה מה שיעשה לא יועיל, מאחר שכבר נגזר שאצלו יופסק המלוכה, והוא דבר תמוה מאד והבן):

ובאמת אין אנו מבינים דרכי ה'. על כל פנים נמצא שלפעמים אחד עושה דברים טובים הרבה ואף על פי כן אין לו גדולה מחמת שמוכרח על פי הגזרה שיופסק אצלו הגדולה כנזכר לעיל. ולפעמים אדם זוכה לגדולה על ידי דבר אחד אפלו עד דור רביעי והבן:

אות - סה

על ידי שמחה נצולין ממיתת בנים (קכב). כי הקלפה העושקת אותם חס ושלום נקראת לילית (קכג) והשמחה הוא ההפך ממנה (קכד):

אות - סו

הזהיר מאד כמה פעמים להתפלל בכח גדול להכניס כל כחו בדבורי התפלה וכמבאר מזה בספריו הקדושים בכמה מקומות (קכה). ואמר כמה פעמים שהאדם צריך להכריח עצמו מאד לתפלה, לא כמו שאומרים קצת שאין להכריח עצמו לתפלה, רק אדרבא צריכין להכריח עצמו מאד מאד בכל הכחות לתפלה. שוב אמר: כשאדם מתפלל בכונה דהינו שמקשר המחשבה אל הדבור ומטה אזנו ושומע מה שהוא מדבר אזי הכחות נמשכין ממילא לתוך דבורי התפלה. כי כל הכחות מצפין ומסתכלין תמיד על זה שיומשכו ויוכנסו בתוך דבורים קדושים. על כן כשמתפלל בכונה נמשכין ונכנסין כל הכחות שלו ממילא לתוך התפלה וזוכה להתפלל בכח גדול אף על פי שאינו מכריח עצמו לזה, כי הכחות נמשכין ממילא לתוך דבורי התפלה כשמתפלל בכונה:

אות - סז

מי שאינו שומע ומצית לדברי חכמים אמתיים הוא יכול להשתגע. כי עקר שגעון של כל המשוגעים הוא רק מחמת שהוא אינו מצית ושומע לדברי הבעלי שכל. כי המשוגע אם היה שומע וצית לדברי אחרים שהם הבעלי שכל בודאי לא היה משוגע כלל, כי אף על פי שלפי רוח שטות ושגעון שלו נדמה לו בברור גמור שהוא צריך לילך קרוע ולהתגלגל באשפה וכיוצא בזה מדרכי השטות ושגעון, אף על פי כן מאחר שהגדול ממנו אומר לו שאינו צריך לעשו"ת כן אם היה מבטל דעתו נגד דעת הגדול ממנו בחכמה בודאי היה מתבטל כל השגעון שלו. נמצא שעקר השגעון הוא רק מחמת שהוא אינו רוצה לשמע ולצית לדברי חכמים והבן הדבר היטב:

אות - סח

הזהיר מאד כמה פעמים על ענין השיחה בינו לבין קונו שכל אדם ידבר וישיח בינו לבין קונו ויישב עצמו היטב מה הוא עושה בעולם הזה. וירחם על עצמו ויפרש כפיו בתחנונים ופיוסים לבקש ולהתחנן מלפניו יתברך שיזכהו ברחמיו המרובים להתקרב לעבודתו יתברך. וישתדל להמציא לו טענות ובקשו"ת על זה. וענין שיחה זו יהיה בלשון אשכנז שמדברים בו וכבר מבאר זאת בספרים הנדפסים (קכו). אבל יותר מזה הרבה לדבר עמנו הרבה מאד בענין זה כי מי שירגיל עצמו לנהג הנהגה זו בכל יום על כל פנים שעה אחת בודאי יזכה להתקרב אליו יתברך באמת. ואף אם לפעמים הוא רואה שמקים הנהגה זו ימים ושנים ואף על פי כן עדין לא זכה להתקרבות כראוי אף על פי כן יחזק עצמו יותר ויותר כי סוף כל סוף יועיל לו בודאי (קכז). ואמר שדוד המלך עליו השלום יסד מזה ספר תהלים (קכח). ואמר שעקר התבודדות של דוד המלך היה על מטתו, בעת ששכב על מטתו וכסה עצמו בסדין אז היה מדבר ומשיח כל לבו לפני השם יתברך כמו שכתוב (תהלים ו ז): "אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי" וכו' (קכט). אשרי מי שירגיל עצמו לקים הנהגה זו העולה על הכל:

ועין בספר "לקוטי תנינא" בדף ל"ב (קל) ושים לבך לכל מה שנאמר שם בענין זה, ותרגיל עצמך לקים הדברים הנאמרים שם. והשם יתברך יעזר בכל פעם שתזכה לפתח פיך שתוכל לפרש שחתך לפניו באמת:

אות - סט

"זמרו למי שמנצחין אותו ושמח" (פסחים קיט.) כי צריכין לנצח אותו יתברך כביכול. כי אף על פי שנדמה להאדם שהשם יתברך אינו רוצה לקרבו מחמת שקלקל הרבה, וגם עכשו אינו מתנהג כראוי כרצונו יתברך, אף על פי כן צריך האדם לחזק עצמו ביותר ולהשתטח עצמו לפניו ולפרש כפיו אליו יתברך שירחם עליו ויקרבהו לעבודתו כי אף על פי כן אני רוצה להיות ישראלי. נמצא שרוצה לנצח את השם יתברך כביכול, והשם יתברך יש לו שמחה מזה שמנצחין אותו כביכול:

אות - ע

ענה ואמר: היתכן שאנו מניחין את השם יתברך שיעשה ויחשב לגזר גזרות בעולם? (כי אז באותו הזמן נשמע שיוצאין גזרות על ישראל חס ושלום). כי אנו צריכין לקרות את השם יתברך מעסקיו שהוא עוסק בהם באיזה גזרה וכיוצא חס ושלום, לקרות

אותו משם שישליך זאת ויפנה אלינו למה שאנו רוצים לדבר עמו לבקש ממנו שיקרב אותנו לעבודתו יתברך. כי כשאחד מישראל רוצה לדבר עם השם יתברך לפרש שיחתו לפניו יתברך, אזי השם יתברך משליך כל עניניו וכל הגזרות שרוצה לגזר חס ושלום וכל העסקים שלו שהוא יתברך עוסק בהם כביכול, והוא משליך הכל ופונה עצמו רק לזה האיש שרוצה לדבר עמו ולפרש שיחתו לפניו לבקש מאתו שיעזרהו להתקרב אליו יתברך:

אות - עא

בענין מה שכתוב בזהר הקדוש (קלא) שעל פגם הברית, בפרט מאן דאושיד זרעא בריקניא חס ושלום וכו' אין מועיל תשובה. אמר רבנו, זכרונו לברכה שאין הדבר כן, רק על הכל מועיל תשובה (קלב). ואמר שבזה המאמר זהר אין שום אדם מבין הפשט רק הוא לבד. והכלל שבאמת מועיל תשובה בודאי על חטא זה אפלו אם הרבה לפשע חס ושלום בזה (קלג). וכבר מבאר בספרים הנדפסים כבר (קלד) שעקר התשובה הוא לבל יעשה עוד מכאן ולהבא. והוא מוכרח לעבר באלו המקומות והענינים שהיה בתחלה ולהתנסות שם. וכשמרחם על עצמו עכשו ואינו עושה עוד מה שעשה מקדם ומשבר תאותו, זהו עקר התשובה (קלה):

אות - עב

כבר מבאר שאין להשגיח כלל על פניות ומחשבות זרות ובלבולים שבתפלה. רק לעשו"ת את שלו (קלו) לילך בתפלתו כסדר, ולא ישגיח על שום בלבול ומחשבה זרה כלל רק הוא יעשה את שלו ולא יחזיר פניו להביט על אלו המחשבות כלל:

גם אמר שזה טובה גדולה מה שבאים עליו מחשבות זרות ופניות כי בלא זה אם היה האדם מתפלל התפלה כראוי לא היה אפשר לסבל כלל את גדל עצם הקטרוגים שיש על התפלה שהיא כראוי. אבל על ידי שהתפלה מלובשת במחשבות זרות על ידי זה אין החיצונים מסתכלין עליה כל כך ואין הקטרוג גדול כל כך ועל ידי זה יכול התפלה לעלות. ובוחן לבבות הוא יודע האמת לאמתו שאף על פי שיש להאדם פניות ומחשבות זרות, אף על פי כן פנימיות מחשבתו הוא לה' לבדו כי פנימיות כונתו בתפלה הוא באמת להשם יתברך. והשם יתברך בוחן לבבות ומסתכל על פנימיות כונתו ורצונו ומקבל תפלתו באהבה אף על פי שהיא מלובשת במה שמלובשת כי פנימיות רצונו וכונתו הוא טוב:

וזהו (משלי י"ט כא) "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". הינו שיש מחשבות הרבה בלב איש בשעת התפלה כי אז באין עליו בלבולים גדולים ומחשבות רבות. אבל "עצת ה' היא תקום". הינו פנימיות הנקודה שבלב מה שבפנימיות המחשבה מתכון להתפלל להשם יתברך לבד, שזה בחינות 'עצת ה'' שמתכון להשם יתברך לבד בפנימיות מחשבתו זה נשאר קים בחינת 'עצת ה' היא תקום' כנ"ל. על כן אין להסתכל על שום מחשבות חוץ ופניות רק להתפלל כסדר כנזכר לעיל:

אות - עג

יש צדיקים שמגלין ואומרים תכף מה שהם רואים. ואלו הצדיקים נשמתם הוא מבחינת אותיות מנצפ"ך. וזהו: "מנצפ"ך צופים אמרום" (קלז). אלו שהם מבחינת מנצפ"ך, שהוא בחינת צמצום כידוע (קלח), מה שרואים וצופים הם אומרים ואינם יכולים להחזיק אצלם. אבל יש צדיקים ששרשם מבחינה גבוה יותר שהוא בחינת הרחבה, הם יכולים להחזיק אצלם כל מה שרואין:

אות - עד

בענין התפלה, לפעמים אין להאדם שום התלהבות בהתפלה, וצריכין לעשו"ת לעצמו התלהבות וחמימות ולב בוער להתפלה. כמו למשל שנמצא לפעמים שהאדם עושה לעצמו רגז עד שבא בכעס ונתרגז, כמו שאומרים העולם בלשון אשכנז "ער שניצט זיך איין רגז" (קלט). כמו כן ממש בקדושה בענין התפלה צריכים לפעמים לעשו"ת לעצמו רגז ויעשה לו חמימות ותבערת הלב בדבורי התפלה, אזוי וויא איינר שניצט זיך א רגז, ועל ידי זה יבוא אחר כך באמת להתלהבות וחמימות הלב בהתפלה, ויזכה שיבער לבו להשם יתברך, ויתפלל בהתלהבות גדול:

וכן בענין השמחה, בפרט בשעת התפלה שצריכין שתהיה התפלה בשמחה גדולה וצריכין להכריח עצמו לשמח עצמו בכל מה שיכול כדי לזכות לשמחה ובפרט בשעת התפלה וכמובא על פסוק: אזמרה לאלקי בעודי וכו' עין שם(קמ). ואם לפעמים דעתו מבולבל ואינו יכול בשום אפן לשמח עצמו, אז עצתו שיעשה עצמו כאלו הוא שמח, ואף על פי שבתחלה עדין אין השמחה באמת בלב, אף על פי כן על ידי שעושה עצמו כאלו הוא שמח על ידי זה יזכה אחר כך באמת לשמחה. ועצה זאת היא עצה גדולה מאד גם בכל הדברים שבקדושה. שבתחלה צריכין לעשו"ת עצמו כאלו הוא להוט אחר אותו הדבר שבקדושה ואחר כך זוכין באמת לזה. והבן מאד:

אות - עה

בענין התפלה ספר רבנו זכרונו לברכה עמנו הרבה. והזהיר מאד להכריח את עצמו להתפלל בכונה גדולה, דהינו לקשר המחשבה אל הדבור בקשר אמיץ וחזק שיטה אזנו היטב וישמע מה שהוא מדבר בתפלה וזה עקר תפלה בכונה ולא היה מצוה להתפלל עם כונות ממש על פי כתבי האר"י זכרונו לברכה, אפלו לאותן האנשים שהיו לומדים כתבי האר"י על פי פקודתו. ואמר שעקר שלמות התפלה הוא ברוך אתה ה' וכו' וכו' כפשוטו. וזה עקר כונת התפלה, שיכון פרוש המלות וישמע היטב מה שהוא אומר: והיה מתלוצץ מאד מאד מאותן האומרים שאין צריכין להכריח עצמו לתפלה, והיה מזהיר מאד להתפלל בכחות להכניס כל כחו באותיות התפלה (קמא):

ועל המחשבות זרות הבאים בתוך התפלה היה מצוה לבלי להשגיח עליהם כלל רק יעשה את שלו ויתפלל כדרכו ואל ישגיח כלל על שום בלבול. ואל יחזיר פניו ומחשבתו אליהם כלל וכאשר מבאר מזה בספרים הנדפסים כבר (קמב):

גם אמר רבנו, זכרונו לברכה: שאי אפשר להתפלל כל התפלה בכונה כראוי רק כל אחד ואחד אינו מתפלל כי אם קצת מהתפלה בכונה, כנראה בחוש שאחד אומר קטרת בכונה ואחד אומר פסוקי דזמרה בכונה וכו' וכיוצא בזה. וראיתי בכתביו תורה על זה, אך לא זכיתי להעתיקה (קמג):

וקצת מה שאני זוכר משם הוא שזה בחינת מה דאיתא בתקונים (תקון י"ח): דאית מארי דידין ואית מארי דרגלין וכו'. זה בחינה הנ"ל, שכל אחד מתעורר וזוכה להתפלל בכונה חלק מהתפלה כפי בחינתו. על כן אל יפל לב אדם בראותו שזכה להתפלל קצת בכונה איזה חלק מהתפלה ופתאם נפסק ואינו יכול עוד להתפלל כראוי בשום אפן, כי זה מוכרח כנ"ל. וישתדל להתפלל שאר התפלה בפשיטות גמור:

ואפלו אם לפעמים הוא מיגע עצמו ואינו יכול להתפלל כלל, אף על פי כן אל יפל בדעתו מזה כלל כי זה כלל גדול שאסור לפל בדעתו בשום אפן אפלו אם יעבר עליו מה, ואפלו אם אינו יכול להתפלל כלל. רק יכריח את עצמו על כל פנים לדבר דבורי התפלה בפשיטות גמור כמו תינוק בבית הספר ממש. ויאמר כך כמה וכמה דבורים בפשיטות גמור. ועל פי הרב יזכה ברחמיו יתברך להתעורר מזה עד שיחזור ויתלהב לבו מאד ויתחיל פתאם להתפלל בהתעוררות. רק שלא יעמיד זאת לנסיון:

כי בודאי כל אחד ואחד כפי מה שיודע בנפשו פחיתותו ראוי לו לדעת שהוא רחוק מאד מאד, מתפלה. כי תפלה גבוה מאד מאד. וגבוה יותר מלמוד התורה. ומהיכן יזכה לעבודה גבוה כזו?! על כן עליו לעשו"ת את שלו, להתחיל דבורי התפלה בפשיטות

גמור: אדון עולם אשר מלך וכו'. ויטה אזנו מה שהוא אומר ויצמצם את מחשבתו מאד שלא תתפזר מחשבתו לחוץ רק שתהיה כל מחשבתו בתוך דבורי התפלה. ויתפלל כך כסדר בפשיטות גמור אפלו בלי התעוררות וחיות והתלהבות וילך כך בתפלתו כמה וכמה מלות או כמה דפין עד שבתוך כך יעזרו ה' ברחמיו להתעוררות וכו' כנ"ל. ואם לפעמים אינו זוכה בכל התפלה להתעוררות מה לעשות, אם יזכה יוכל לדבר אחר כך איזה קפיטל תהלים או בקשה ותחנה אחרת בכונה (קמד):

הכלל, שהאדם צריך להכריח עצמו בכל הכחות לכל הדברים שבקדושה מאד, בפרט לתפלה. ואם אף על פי כן אינו זוכה, אסור לו לפל בדעתו כלל. ויחזק את עצמו ויחיה את עצמו בכל מה דאפשר. וכבר מבאר מזה הרבה בספרים הנדפסים (קמה). ויזהר מאד להתפלל בשמחה ולהרגיל עצמו שתהיה התפלה בנגון של שמחה. ויראה לשמח את עצמו קדם התפלה ולהחיות את עצמו בכל מה דאפשר. ולחפש למצא בעצמו איזה נקודה טובה כדי לזכות לשמחה שיוכל להתפלל בשמחה. וכבר מבאר מזה במאמר: אזמרה לאלהי בעודי וכו' עין שם היטב ("לקוטי מוהר"ן" רפ"ב). ויש בענין זה של תפלה הרבה הרבה לספר אך אי אפשר לבאר בכתב כי אם קצת ראשי פרקים. והמשכיל החפץ באמת יבין היטב את כל דברינו כי הם עצות נפלאות ונוראות אמתיות ותמימות:

גם יעין היטב במאמר "תהומות יכסיומו" מה שכתב שם על פסוק צהר תעשה לתבה וכו' בסימן ט' ובסימן קי"ב. והטה אזנך ושמע ופקח עיניך וראה שם היטב באמת (לה) מה דאיתא שם מענין האמת, שעקר הוא האמת. שכשמבלבלין את האדם בתפלתו ובעבודתו מאד מאד בכמה מיני בלבולים, העקר הוא האמת שיראה בתפלתו לדבר על כל פנים הדבור באמת בפשיטות באיזה מדרגה שהוא וכו' עין שם היטב. ועל ידי זה תזכה בודאי לתפלה, אם תרגיל עצמך לקים מה שנאמר שם באמת. גם הוא כלל גדול בכל עבודת ה' כמבאר שם עין שם:

גם שמעתי שאמר שכל התנועות שעושין בשעת התפלה בידים וכיוצא, זה בחינת: וידוהי כתבין רזין וכו' הנאמר בתקונים (קמז):

אות - עו

שמעתי בשמו מכבר שספר, שלמד כל הארבעה שולחן ערוך שלש פעמים. פעם אחת כפשוטו, ופעם שני למד וגמר אותם והיה יודע בכל דין ודין מארבעה שולחן ערוך השרש שלו בגמרא פרוש רש"י ותוספות, ופעם שלישי למד וגמר אותם וזכה לידע בכל דין ודין

סוד הכונה של הדין מפני מה הדין כך על פי סוד. וכפי הנשמע כל זה היה בימי נעוריו כי אחר כך חזר וגמר אותם עוד כמה פעמים:

ודרכו היה תמיד שהיה לומד הרבה הרבה כל ימיו עד הסוף אפלו בעת החולאת הכבד שהיה לו בסוף. ואף על פי שהיה עליו טרחא דצבורא שהיה עוסק הרבה עמנו ועם כל אנשיו לקרבם לעבודת ה'. ולתן לנו עצות בכל עסקינו וכו' וכו', וגם מחו היה משוטט תמיד בהשגות גבוהות ונוראות תמיד וכו' וכו', אף על פי כן היה עוסק בלמוד התורה בפשיטות הרבה בכל יום ויום. ולא היה טרוד כלל, רק תמיד היה בישוב הדעת. ובענין זה היה חדוש נפלא ואי אפשר לספר מזה כלל. ומחמת זה היה לו פנאי על כל דבר. ותמיד היה למודו במהירות גדול מאד:

והיה לומד כמה דפין פוסק בשעה אחת עם כל הפרושים כולם שסביב הארבעה "שולחן ערוך" הנדפסים בכרך גדול, שהם ה"טורי זהב" (קמח) וה"מגן אברהם" (קמט) וה"באר הגולה" (קנ) ו"פרי חדש" (קנא) ו"עטרת זקנים" (קנב) וכיוצא בהם בשאר החלקים. וספר שבעת שהעולם מכינים עצמן להתפלל בבקר בעת שמתחילין להתקבץ עד שמתחילין להתפלל, באותה השעה הוא לומד ארבעה דפין פוסק (קנג). וכן כל מה שלמד גמרא או פוסק וכיוצא הכל היה במהירות גדול מאד:

וספר עמנו הרבה בענין זה שטוב ללמד במהירות ולבלי לדקדק הרבה בלמודו. רק ללמד בפשיטות בזריזות. ולבלי לבלבל דעתו הרבה בשעת למודו מענין לענין רק יראה להבין הדבר בפשיטות במקומו. ואם לפעמים אינו יכול להבין דבר אחד, אל יעמד הרבה שם ויניח אותו הענין וילמד יותר להלן. ועל פי הרב ידע אחר כך ממילא מה שלא היה מבין בתחלה כשילמד כסדר בזריזות להלן יותר:

ואמר: שאין צריכין בלמוד רק האמירה לבד, לומר הדברים כסדר, וממילא יבין. ולא יבלבל דעתו בתחלת למודו שירצה להבין תכף ומחמת זה יקשה לו הרבה תכף ולא יבין כלל רק יכניס מחו בהלמוד ויאמר כסדר בזריזות וממילא יבין. ואם לא יבין תכף - יבין אחר כך. ואם ישארו איזה דברים שאף על פי כן לא יוכל לעמד על כונתו, מה בכך? כי מעלת רבוי הלמוד עולה על הכל, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת סג.): 'לגמור והדר לסבל ואף על גב דלא ידע מה קאמר' שנאמר (תהלים קי"ט כ):

"גרסה נפשי לתאבה" וכו' (קנד). כי על ידי רבוי הלמוד שילמד במהירות ויזכה ללמד הרבה, על ידי זה יזכה לעבר כמה פעמים אלו הספרים שלומד, לגמרם ולחזר להתחיל ולגמרם פעם אחר פעם. ועל ידי זה ממילא יבין בפעם השני והשלישי כל מה שלא היה מבין בתחלה, כל מה שאפשר להבין ולעמד על דבריהם:

ודבר הרבה מאד בענין זה. ואי אפשר לבאר דברים אלו בכתב היטב. אבל באמת הוא דרך עצה טובה מאד בענין הלמוד. כי על ידי זה יכולים לזכות ללמד הרבה מאד לגמר כמה וכמה ספרים וגם יזכה להבין הדברים יותר, מאשר היה לומד בדקדוק גדול כי זה מבלבל מאד מן הלמוד. וכמה בני אדם פסקו מלמודם לגמרי על ידי רבוי הדקדוקים שלהם. ומאומה לא נשאר בידם. אבל כשירגיל עצמו ללמד במהירות כנזכר לעיל בלי דקדוקים הרבה, התורה תתקים בידו, ויזכה ללמד הרבה מאד, גמרא ופוסקים כולם, ותנ"ך ומדרשים וספרי הזהר וקבלה ושאר ספרים כולם. וכבר מבאר (לעיל כ"ח) שיחתו של רבנו זכרונו לברכה שטוב לאדם שיעבר בחייו בכל הספרים של התורה הקדושה:

ופעם אחד חשב רבנו זכרונו לברכה מה שהאדם צריך ללמד בכל יום עד שאין היום מספיק. דהינו לגמר בכל שנה ש"ס עם הרי"ף והרא"ש, וארבעה שולחן ערוך הגדולים, וכל המדרשים כולם, וכל ספרי הזהר ותקונים וזהר חדש, וכל ספרי קבלה מהאר"י זכרונו לברכה (קנה). גם צריכין ללמד איזה שעור ביום בקצת עיון. ועוד חשב הרבה דברים. גם צריכין לומר תהלים בכל יום, ותחנות ובקשו"ת הרבה הרבה. ואז ספר הרבה מענין זה שצריכין ללמד במהירות גדול ובזריזות ולבלי לבלבל דעתו בדקדוקים הרבה מענין לענין. והדברים הללו הם בדוקים ומנוסים:

גם לא היה מצוה לחזר תכף על למודו רק רצונו תמיד היה ללמד הספר או הפוסק שלומד כסדר מראשו לסופו בזריזות, ואחר כך יתחיל פעם שני ויגמר אותו כולו. וכן פעם אחר פעם:

גם אמר לבל יהיה נבהל מזה שהזהיר שצריכין ללמד כל כך בכל יום, כי גם אם אינו זוכה ללמד כל כך, אף על פי כן הוא יכול להיות איש כשר באמת. וגם כבר ספר מזה שיכולין להיות איש כשר אפילו אם אינו יכול ללמד כלל ואפלו צדיק יכולין להיות אף על פי שאינו למדן כלל (קנו), רק בעל השגה אין יכולין להיות כי אם כשהוא למדן בגמרא פרוש רש"י ותוספות. אבל איש כשר וצדיק גמור יכולין לזכות אפלו מי שהוא איש פשוט לגמרי, 'ולא עליך המלאכה לגמר ואי אתה בן חורין להבטל ממנה' (אבות ב טז):

אות - עז

כל העולם מלא מחלוקות. הן בין אומות העולם וכן בכל עיר ועיר. וכן בכל בית ובית בין השכנים ובין כל אחד עם אשתו ובני ביתו ומשרתיו ובניו. ואין מי שישים על לבו

התכלית שבכל יום ויום האדם מת כי היום שעבר לא יהיה עוד ובכל יום הוא מתקרב למיתה:

ודע שהכל אחד. שהמחלקת שבפרטיות בין איש וביתו וכיוצא כנ"ל הוא גם כן ממש המחלקת שבין המלכים והאומות. כי כל אחד מאנשי ביתו הוא בחינת אומה מיוחדת והם מתגרין זה עם זה כמו שיש מלחמות בין האומות. וגם אפשר להכיר כל אחד מאיזה בחינה של אומה הוא כי ידוע מדות האומות, שזה כעסן ורוצח וכיוצא. וכמו כן יכולין למצא בפרטיות בבני הבית. ואפלו אם אחד אינו רוצה לריב ורוצה לישב בהשקט ושלוה עם כל זה הוא מוכרח להיות גם כן בתוך המחלקת והמלחמות. כמו שנמצא בין המלחמות שבין המלכים והאומות שנמצא לפעמים איזה אומה שרוצה לישב בשלוה ואין רוצה שום מלחמה, אדרבא היתה מרוצה להשתחוות לחברו כמה פעמים. עם כל זה חוטפין אותה גם כן על כרחה בתוך המלחמה שזה אומר שיהיה מצדו וזה להפך עד שנלחמין עמו גם כן:

כמו כן ממש נמצא בפרטיות במלחמות הבית הנ"ל. כי האדם בעצמו הוא עולם קטן (קנז) ונכלל בו כל העולם ומלואו, מכל שכן האדם וביתו שנכללין בהם כל האומות ונלחמין ומתגרין זה בזה כנ"ל. ועל כן לפעמים כשאחד יושב לבדו ביער יכול להיות שיהיה נעשה משוגע. וזה נעשה מחמת שהוא לבדו ונכללין בו לבד כל האומות, והם מתגרין זה בזה והוא מוכרח להשתנות בכל פעם לבחינת אומה אחרת כפי התגברות אומה על אומה שהם כולם נכללין בו לבדו. ומחמת זה יכול להשתגע לגמרי מחמת התהפכות הדעות שבו על ידי התגרות האומות שנכללין בו לבדו כנ"ל. אבל כשהוא בישוב בין אנשים יש מקום להמלחמה להתפשט בכל אחד מהבני בית או בין השכנים כנ"ל. המחלקת שבבית הצדיק הוא גם כן בחינת מלחמות האומות כנ"ל. גם נכללין שם בחינת מלחמות השבטים שהיו נלחמין זה על זה; אפרים על יהודה וכיוצא (קנה). וכשיבוא משיח במהרה בימינו אז יתבטל כל מיני מחלקת ויהיה שלום גדול בעולם כמו שכתוב (ישעיה יא ט): "לא ירעו ולא ישחיתו" וכו' (קנט):

אות - עח

בכל מקום יש ישר אפלו מי שעושה כל העולות אף על פי כן בהכרח ימצא בו איזה ישר רק שיש חלוק בין בני אדם מתי מתחיל הישר. שיש בני אדם שהישר מתחיל אצלו תכף ויש שאין מתחיל אצלו הישר רק אחר כך אחר שעושה עולה, ויש שמתאחר אצלו

התחלת הישר יותר דהינו אחר שעושה כמה עולות, וכן יש שמתחיל אצלם באחור יותר ויותר. אבל אף על פי כן ימצא גם בו איזה ישר רק שהוא מאוחר הרבה:

כגון למשל שהיה מעשה שראיתי בכפר שבא איש חיל וצוה שיתנו לו הסוסים על הפאטשט (מרכבת הדאר). ושחדו אותו בממון. ואחר כך בא השני והסית אותו הראשון שיקח גם כן הסוסים כנזכר לעיל. ושחדו אותו גם כן. ואחר כך בא השלישי והיה צריך באמת סוסים על הפאטשט ורצה גם כן לקח הסוסים. והלך הבעל כפר והתחנן לפני הראשון שהיה אדון שיניחהו. ועתה נשא לו פנים האיש חיל ראשון וצוה להניחו ולא יקחו אצלו הסוסים. נמצא שאצל זה הגזלן האיש חיל הראשון הנ"ל התחיל הישר אחר שעשה שתי עולות כנ"ל, ואז התחיל אצלו הישר וצוה להניחו. כי אף על פי שהיה גזלן ועשה עולות כאלו אף על פי כן בפעם השלישית התחיל הישר אצלו והוכרח להניחו. נמצא שבכל מקום יש ישר רק שהחלוק מתי מתחיל הישר כנזכר לעיל והבן:

וזה בחינת מה שכתוב בזהר הקדוש שגם בסטרא דשמאלא יש ימין ושמאל. רק שימין שלהם רחוק הרבה אפלו משמאל של הקדושה, נמצא שגם בהסטרא אחרא יש ימין בחינת ישר רק שהימין והישר שלהם מתחיל מאוחר מאד אפלו מן השמאל של הקדושה והבן:

אות - עט

מה שכשאדם מתחיל לכנס בעבודת השם ולהתקרב לצדיק האמת באים עליו הרהורים ובלבולים גדולים. זה כמו למשל כלי מים שמתחלה נראה כאלו המים צלולים. ואחר כך כששופתין ומעמידין המים אצל האש ומתחיל להתבשל, אזי מתבלבל המים ומעלה הרתיחה כל הפסלת שהיה במים ועולה כל הפסלת למעלה. וצריך שיעמד אחד להסיר חלאת ופסלת המים בכל פעם. ומתחלה נדמה כאלו המים צלולים לגמרי ואחר כך נראה הפסלת שבמים העולה בכל פעם למעלה ואזי כשמסירין בכל פעם חלאת ופסלת המים אזי אחר כך נשארין המים צלולים וזכים באמת כראוי:

כמו כן ממש קדם שמתחיל האדם לכנס בעבודת ה' אזי הטוב והרע מערבין בו ומחמת שהם מערבים מאד אין נראה הפסלת והרע שבו כלל, כי הם מערבים יחד לגמרי הרע עם הטוב. אך אחר כך כשמתחיל לכנס בעבודת השם ומתקרב לצדיק האמת אזי מתחיל להזדכך ולהתברר, ואזי עולה הפסלת והרע בכל פעם למעלה כמשל הנזכר לעיל. וצריך שיעמד אחד שיסיר ממנו חלאתו ופסלתו בכל פעם ואזי ישאר אחר כך זך וצלול לגמרי באמת כראוי:

היה אפשר להוציא הפסלת והרפש מיד מהאנשים שהיו בגשמיות מתחלה ונתקרבו להשם יתברך. אך מה יהיה, אם יהיה מוציא הרפש יוציא הרפש עם המח מאחר שמערב הכל יחד. על כן ההכרח להיות מתון עד שיזדכך מעט מעט:

אות - פ

בני אדם יש להם כח למנע ולהסית את האדם לרחקו מעבודת הבורא ומצדיקי אמת יותר מן היצר הרע. כי היצר הרע אין לו יכלת רק כפי כחו כפי בחינת היצר הרע מאיזה העולם שהוא. אבל האדם הוא כלליות, שכלול מכל העולמות ועל כן מניעות של בני אדם הם יותר ממניעות היצר הרע (קס):

אות - פא

בני אדם הם מונעים גדולים מאד. ודע, אם היה האדם לבדו ולא היה אצלו בני אדם אחרים למנעו אף על פי שגם אז היו באים על האדם כל הבלבולים וכל המחשבות הטורדות וכל המניעות, אף על פי כן בודאי היה מטה עצמו לדרך החיים כי סוף כל סוף היה מטה תמיד לדרך האמת. ואפלו אם היה עובר עברה חס ושלום רחמנא לצלן, אף על פי כן בודאי היה מתחרט חרטה גדולה מאד בכל פעם. וסוף כל דבר היה נשאר אצל האמת:

אבל כשיש בני אדם המבלבלים, דהינו כשהאדם מתחבר חס ושלום לאיזה חכמים בדעתם שיש להם איזה ידיעה בחקירה ופילוסופיא או לכת לציים והם החכמות הנהוגים עכשו שעושים ליצנות מכמה דברים שבקדושה. כידוע היטב למי שבקי בחכמות וליצנות אלו, זאת המניעה והבלבול הוא גרוע מהכל. כי אלו החכמות הם מבלבלים ומונעים ביותר כי כל דרכיו נעשין לו מישור חס ושלום על ידי החכמות הן של פילוסופיא שזאת החכמה מזקת בודאי מאד מאד כמבאר לעיל (לעיל ה):

וכן החכמות והליצנות הנ"ל של אנשים הנדמין ככשרים היא מזקת גם כן מאד מאד. כי באמת הכל אחד כי החכמות והליצנות שלהם היא ממש כמו הכפירות של הפילוסופיא. ובאמת, גרוע יותר החכמות והליצנות שלהם מחכמת הפילוסופיא. כי מחכמת הפילוסופיא הכל בורחים, כי רב ישראל הם בורחים מאד מפילוסופיא מחמת שהם יודעים שפילוסופיא מזקת מאד ומורדת את האדם לשאול תחתיות חס ושלום רחמנא לצלן. אבל זאת הליצנות והחכמות הנ"ל אין האדם בורח מהם כל כך מאחר שיוצאין מפי אנשים הנראין כהגונים ומלבישין הכל בדרכי אמת כאלו האמת עמהם.

על כן אין האדם בורח מהם כל כך והם מזיקים ומבלבלים ומונעים את האדם מאד מאד מעבודת הבורא יתברך באמת. אשרי הזוכה לילך בדרך אמת לאמתו ולהיות תם וישר ירא אלקים וסר מרע בלי שום חכמות כלל:

אות - פב

"בזאת ידעתי כי חפצת בי כי לא יריע אויבי עלי" (תהלים מ"א יב). בזה שאויבים שלי אינם רעים כי צדיקים חולקים עלי, בזאת ידעתי כי חפצת בי (קסא):

אות - פג

בענין היראות והפחדים. שאדם מתירא ומתפחד על פי הרב מכמה דברים או מבני אדם שאינם יכולים להזיק לו כלל. והדבר נראה שרק בסוף כשהאדם נסתלק ושוכב על הארץ ורגליו אל הדלת (קסב) אז יהיה לו ישוב הדעת באמת ויסתכל על עצמו ויראה האמת, שכל היראות והפחדים שהיה מתירא מאיזה בני אדם שעמדו כנגדו היה הכל שטות והבל. ובחנם היה לו יראות ופחדים מהם כי מה יעשה לו אדם. וכן לענין התאוות, כי אז יראה היטב אשר בחנם כלה בהבל ימיו ובשטותים ובלבולים כאלו ומי הכריח אותו לזה וכו'. כי רק אז יראה האמת היטב היטב:

ובאמת יש בזה דברים בגו. כי יש דבר אצל האדם שמאותו הדבר הוא מתירא ומתפחד ממיני הפחדים שהוא מתפחד מהם. ואף על פי שהוא יודע בדעתו בברור חזק שאותו הענין שהוא מתפחד ממנו אינו יכול לעשו"ת לו כלל, אף על פי כן יש לו פחד גדול מאד ממנו כי אותו הדבר שיש אצל האדם הוא מתפחד. כמו שאנו רואין שנמצאים כמה בני אדם שהם פחדנים גדולים שיש להם פחדים של שטות. והם בעצמן יודעים שזה הדבר אינו כלום, ואף על פי כן הם מתפחדים מאד. וכן אנו רואים שכשמפחידין את האדם מאחריו, שבאין עליו מאחוריו פתאם בבהלה בקול פחד, אזי הוא תכף מתפחד מאד קדם שמתחיל הדבר לכנס בדעתו כלל. שעדין אינו יודע כלל שום דבר כי באו עליו פתאם מאחוריו. ואף על פי כן הוא מתפחד תכף ומיד קדם שהתחיל הדעת לידע מענין הפחד. ומאחר שעדין לא התחיל דבר הפחד לכנס בהדעת כלל, אם כן איך שיך להתפחד? אך באמת עקר הפחד של האדם הוא, שיש דבר אצל האדם שמאותו הדבר הוא מתפחד:

וכן בענין התאוות הוא גם כן כך ממש. שאף על פי שהאדם יודע שהתאוה הזאת הוא שטות והבל, אף על פי כן יש דבר אצל האדם שהוא מתאוה התאוה. אף על פי שהאדם

יודע שהוא הבל גמור. ועל כן בודאי אם האדם יישב עצמו היטב היטב, בקל יוכל לסלק ממנו כל היראות והפחדים וכן כל התאוות מאחר שיודע שבאמת אינם כלום רק שיש דבר אצלו שהוא מתירא ומתאוה. על כן בקל יוכל לשבר ולסלק הכל. כי האדם הוא בעל בחירה, ובקל יוכל להרגיל דעתו לסלק ממנו אותו הדבר שממנו באים כל הפחדים שלו וכל התאוות כנזכר לעיל:

אות - פד

"ואל תאמר שהשאול והקבר בית מנוס לך" (אבות ד כא). כי בעולם הזה שיש להאדם טרדות ועל הפרנסה יכול להיות שיעקץ וינשך אותו פרעוש והוא לא ירגיש, מחמת שמחשבתו טרודה באיזה מחשבה של פרנסה וכיוצא. אבל שם בקבר שאז אין להאדם שום טרדא ושום מחשבה אחרת, אז הוא שומע אפלו הרחישה וההלוך של התולעים (קסג) איך הם רוחשים ובאים אליו, ומרגיש הצער של כל נשיכה ונשיכה. ואין שום דבר שיטרידהו וימנעהו מגדל צערו הקשה רחמנא לצלן:

אות - פה

אחד שאל אותו על ענין נסיעה לאיזה מקום, אם יסע לשם. השיב לו: כשרואה אדם נסיעה לפניו, אין לו להתעקש למנע מזה לישב בביתו דוקא. כי בכל מקום שאדם נוסע לשם הוא מתקן שם איזה דבר (קסד). רק שיזהר להיות שמור מן העברה חס ושלום, אבל כשהוא רק שמור מן העברה חס ושלום. אזי כל אדם מתקן בכל מקום שהוא נוסע לשם. אפלו איש פשוט לגמרי:

כי בכל מקום שהאדם בא לשם, הוא עושה שם בודאי איזה דבר שבקדושה על כל פנים. כי מתפלל שם ואוכל שם ומברך על אכילתו לפניו ולאחריו וכיוצא בזה. כי בודאי איש ישראלי אפלו הפחות שבפחותים, על כל פנים הוא עושה כמה דברים שבקדושה בכל מקום אשר הוא שם. ועל כן בודאי האדם מוכרח מן השמים להיות שם באותו מקום דוקא כדי שיתקן שם מה שהוא דיקא צריך לתקן שם. על כן הוא טובה לפניו מה שנזדמן לו נסיעה לשם, כי אולי יהיה מוכרח לבוא לשם בשלשלאות של ברזל, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת פט:) על יעקב אבינו: ראוי היה יעקב לירד למצרים בשלשלאות של ברזל אלא וכו. כמו כן הוא בכל אדם. שהוא טובה לפניו מה שמזדמן לו נסיעה לשם. כי בלא זה אולי היה מוכרח לירד לשם בשלשלאות וכו' חס ושלום כנזכר לעיל. וכל זה דבר עם איש פשוט לגמרי. כי אפלו איש פשוט לגמרי מישראל מתקן גם

כן בכל מקום שהוא ובלבד שיהא שמור וכו' כנ"ל. כנזכר לעיל. (וסוד זה מרומז ב"פרי עץ חיים" בשער קריאת שמע (פרק ג) בכוונות זכירת יציאת מצרים עין שם והבן):

אות - פו

מה שאומרים על החתונה מלתא דבדיחותא (קסה) ואומרים מקדם: עלא, רמז שאשה עולה עמו ואינה יורדת עמו (קסו). וזה "עלא" במלתא דבדיחותא הינו עולה עמו לכל שמחה וטוב ותענוג אבל אינה יורדת עמו (קסז):

מה שמכסין את הכלה בדעק טוך (צעיף), כי הכלה רומזת לרחל "עולימתא שפירתא דלית לה עינין" (זהר שמות צ"ה.) גם רמז על בחינת (משלי כה ב): "כבוד אלקים הסתר דבר" (קסח):

מה שמשליכין אופין (חטין וכדומה) לרמז... (חסר) וזה שמשליכין על החתן אופין לרמז (יחזקאל א כ): "אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת שמה ילכו האופנים". והחתן הוא בחינת רוח (קסט):

מה שנותנין כל אחד מעות שקורין "שבת" בשביל המרקדין. על שם (תהלים סח יג): "מלכי צבאות ידדון ידדון" (קע) הינו הם מרקדין. "ונות ב'ית ת'חלק ש'לל", (קעא) הם נותנין מעות "שבת" בשביל המרקדין:

החתונה הוא בחינת סיני כמו שכתוב (קעב): "ביום חתונתו" זה מעמד הר סיני (תענית כו:) וסיני גימטריא סולם. וכתוב: "והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו" (קעג) הינו רקודין שבשעת רקודין עולה ויורד כי כן דרך רקודין שעולה את גופו ויורד את גופו:

ומה שקורין זאת המעות "שבת" כי ראשי תבות ונות "בית "תחלק "שלל אותיות שבת (קעד):

מה שהחתן דורש כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: 'ביום חתונתו - זה מעמד הר סיני', לרמז שהחתונה היא מעמד הר סיני, בשביל זה הוא דורש. ומה שנותנין לו מעות שקורין "דרשה גישאנק" לרמז:

"עלית למרום שבית שבי" (תהלים סח יט) בשביל (זה) לקחת מתנות, וזה הדרשה גישאנק שנותנין להחתן:

מה שהחתן דורש הדרשה היא מועלת לזווגים כמו שכתוב (בראשית כח יא) "וישכב במקום ההוא" "יש כ"ב" אותיות (קעה) הדרשה שהיא בכ"ב אותיות הם לזווג:

הפרסטקיס (פזוז וכרכור) שעושין בשעת רקודין זה בחינת (בראשית מו ד): "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך". כי גלות מצרים היה בשביל לברר ניצוצי קרי של אדם

הראשון (קעו), והחתונה היא תקון ויחוד הברית (קעז) שהיא בחינת "אנכי אעלך גם עלה":

מה שפוסקין את הדרשה זה בחינת שברי לוחות:

השושבין מלביש הקיטל להחתן זה רמז (בראשית מו ד): "ויוסף ישית ידו על עיניך" (קעח) כי יוסף הוא שושבין וקיטל הוא בגד מתים (קעט):

מה שמהפכין את עצמן זה בחינת (שמות יט ג): "ומשה עלה", (שמות יט כ): "וירד ה' על הר סיני". שהתחתונים עלו למעלה והעליונים ירדו למטה:

אות - פז

לפי בחינת הימים נוראים (קפ) ראוי שיהיה לנו אתרוג נאה. כי אמרי אנשי: 'כל נער יש לו אשה נאה'. והאתרוג הוא בחינת אשה, כמו שכתוב בזהר (תקונים יג, כא) שהאתרוג הוא בחינת (שיר השירים ד ז):

"כולך יפה רעיתי ומום אין בך". ובימים נוראים ישראל הם בבחינת נער, כי אזי הם בבחינת: "והנה נער בוכה" (שמות ב ו), מיד: "ותחמל עליו" כמו שכתוב בתקונים (תקון יא), ועל כן ראוי שיהיה לישראל אתרוג נאה כנ"ל:

ומי שבוכה ביותר ונכנס ביותר בבחינת "נער בוכה" ראוי שיהיה לו אתרוג נאה ביותר כנ"ל:

כי זה שאומרים העולם שכל נער יש לו אשה נאה, זה יש להבין. כי עקר השכל הוא מהמח. והמח שואב ממח שבעצמות, שהוא נשקה על ידי לחות ושמנונית הגוף בבחינת (איוב כא כד): "ומח עצמותיו ישוקה". כי על ידי לחות ושמנונית הגוף נשקה המח שבעצמות וזהו עקר קיום השכל (קפא). כי עקר קיום השכל על ידי לחות ושמנונית הגוף כמובא במקום אחר. ועל כן מי שהוא נער ואין שכלו בשלמות ונשאר מחו כנוס בעצמות כי אין שואב מחו ממח שבעצמות ומחמת זה אין שכלו בשלמות כנ"ל, נמצא שנשאר המח כנוס בעצמות. ועל כן בת זוגו שנלקחה מן העצמות כמו שנאמר: "ויקח אחת מצלעותיו" (בראשית ב כא) וכו', נמשך אליה רבוי המח שנשאר כנוס בעצמותיו אשר משם נלקחה כנ"ל. ועל כן בת זוגו נאה כי עקר היפי על ידי המח והחכמה בבחינת: "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח א). ועל כן היא נאה מחמת שנמשך אליה רבוי המח כי היא עצם מעצמיו של זה שאין שכלו שלם ונשאר מחו כנוס בעצמותיו כנזכר לעיל:

ובקדושה זה בחינת שנמשכין שרשי הדעת אל האתרוג ועין בכונות (שער הכונות סוכה ה) סוד אתרוג ולולב עין שם (קפב):

ולבאר קצת כי עקר הכונה להמשיך אל האתרוג שהוא בחינת מלכות המחין שבגוף דהינו החסדים שבוי"ו קצוות. אך אי אפשר שיתנו הארה אל האתרוג כי אם על ידי שמקבלין הארה משרשי המחין דהינו משרשי החסדים שבדעת שזהו סוד הנענועים עין שם. נמצא שעקר הארת האתרוג בחינת מלכות על ידי שנתרבין ומאירין בחינת המחין שבוי"ו קצוות על ידי שנמשך אליהם הארת המחין שבראש כנ"ל. וזה בחינת הנ"ל. רק שם הוא נער ממש ונשאר מחו כנוס בעצמות ולא עלה למעלה אל המח כנ"ל, וכאן בקדושה הארת האתרוג על ידי שממשיכין בכונה הארת המחין שבראש לתוך בחינת הגוף. ונתרבה ומאיר המחין שבגוף ומשם נמשך המחין אל האתרוג והבן. עין שם היטב בכונות ותבין:

וזה בחינת סוכה: כי "נער ישראל ואהבהו" (הושע יא א). אהבה זה בחינת ימין בחינת חבוק יד ימין בחינת סוכה. וזה נעשה על ידי בחינת נער ישראל בחינת נער בוכה כנזכר לעיל:

אות - פח

הפיכת השולחן בשבת הגדול מרמז כי עדין לא יצא הדבור מהגלות עד פסח שאז יצא הדבור מהגלות בחינת "פה סח" כידוע (קפג), שזה עקר בחינת יציאת מצרים שיצא הדבור מהגלות. והשולחן הוא בחינת הדבור בחינת (יחזקאל מא כב): "וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'". 'וידבר אלי' דיקא, כי עקר הפרנסה והאכילה שהוא בחינת שולחן הוא משם מבחינת דבור בחינת: "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח ג). וכשאין הדבור בגלות אז השולחן שהוא בחינת דבור בבחינת פנים בבחינת:

"וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'" דיקא בחינת פנים (קפד). ועל כן בשבת הגדול שאז הוא קדם יציאת מצרים אזי הוא בחינת הפיכת השולחן שמרמזין שהדבור היה בגלות מצרים עד שזכינו ליציאת מצרים בפסח ואז יצא הדבור מן הגלות בחינת פה סח כנזכר לעיל:

אות - פט

דע שיש חבילות חבילות של עברות, רחמנא לצלן (קפה), כי 'עברה גוררת עברה' (אבות ד ב), הינו כשאדם עובר עברה חס ושלום אזי עברה ראשונה גוררת אותו לעשו"ת עברות אחרות השיכים לה דיקא. וכן כשעושה עברה אחרת חס ושלום אזי גוררת גם כן עברות

השיכים לה, כי כל עברה ועברה גוררת עברות השיכים לה ונגררין אחריה. אבל לא עברות שאין שיכים לה:

וזה בחינת חבילות חבילות עברות חס ושלום. כי עברה הראשונה עם העברות שנגררו אחריה דהינו השיכים לה כנ"ל הם בחינת חבילה אחת של עברות. וכן עברה אחרת עם העברות השיכים לה שנגררו אחריה הם חבילה אחרת וכו' עד שנעשו חס ושלום חבילות חבילות של עברות רחמנא לצלן:

ומכל חבילה וחבילה נבראת כת אחת של מחבלים ומקטרגים (אבות ד יא). והמחבלים צועקים: הב לנא חיי הב לנא מזוני. כי הוא הבעל עברה. הינו שהוא הבעל של העברה וצריך לתן להם חיי ומזוני (קפו). כי עברה הראשונה עשה בלי הכרח וצריך בודאי לתן לה מזונות, ואפלו העברות האחרות השיכים לעברה הראשונה שנגררו אחריה צריך לתן להם גם כן מזונות. ואף על פי שהיה כמו מוכרח לעשותן כי עברה הראשונה גררה אותן כנ"ל, אף על פי כן צריך לתן להם מזונות כי יש להם טענה היה לך לעשו"ת מצוה תכף אחר עברה הראשונה והיתה המצוה מגנה עליו (קפז). על כן צריך לתן לכולם מזונות וחיות:

והתקון הוא, שילמד לעשו"ת ולקים השלש עשרה מדות של רחמים וחסדים (קפח). דהינו שיהיה לו רחמנות וירבה לעשו"ת חסד ויקים כל השלש עשרה מדות של רחמים (קפט). כי על ידי שמקים השלש עשרה מדות של רחמים על ידי זה הוא מעורר למעלה השלש עשרה מדות העליונים של רחמים ועל ידי זה נכנעין ועוברין המחבלים שנעשו על ידי העברות בבחינת: "אל מלך יושב על כסא רחמים וכו' מוחל עוונות עמו מעביר ראשון ראשון". הינו שעל ידי השלש עשרה מדות של רחמים מעביר הקדוש ברוך הוא עברות הראשונים שבכל חבילה וחבילה ואזי שאר העוונות שבחבילה שבים אל השם יתברך והוא יתברך נותן להם חיות:

וזה בחינת: "אלמדה פשעים דרכיך וחטאים אליך ישובו" (תהלים נא טו). 'דרכיך' זה בחינת השלש עשרה מדות כמו שכתוב: "הודיעני נא את דרכיך" (שמות לג יג) והראה לו הקדוש ברוך הוא השלש עשרה מדות. הינו כשלומדים לעשו"ת השלש עשרה מדות אזי- וחטאים אליך ישובו הינו שהעברות שבחבילה שבים אל השם יתברך:

אך מאין הקדוש ברוך הוא נותן להם חיות. דע כי יש בסטרא אחרא בחינת ראשון לראשונים, דהינו בחינת אדום שנקרא ראשון כמו שכתוב (בראשית כב, כה): "ויצא הראשון אדמוני", והוא בחינת ראשון לראשונים, דהינו שהוא ראשון להעברות הראשונים הנ"ל, כי כולם נמשכים ובאים על ידו. כי באמת לפי גדל קדושת ישראל אין

ראוי להם כלל לעשו"ת עברות חס ושלום, רק מחמת תקף הגלות שסובלים מהאומות על ידי מסים וארנוניות, מחמת זה באים לעברות חס ושלום. נמצא שכל העברות נמשכים על ידי אדום, על ידי שאנו מסורים בגלות אצלו והוא בחינת ראשון לראשונים כנ"ל. ועל כן הקדוש ברוך הוא נותן העוונות עליו ונמשך להם חיות ממנו. וזה בחינת "תנה עון על עונם" (תהלים סט, כח), הינו שהקדוש ברוך הוא נותן עליו העוונות של ישראל ונמשך להם חיות ממנו:

וכל זה נעשה על ידי הרחמנות שעל ידי זה מעוררין השלש עשרה מדות של רחמים כנ"ל. אבל העניים שאין להם מדת רחמנות מפני שהם בחינת תוקפא דדינא (קצ), בחינת שמעון שנאמר בו (בראשית מט, ז.):

"אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", שהם מחזרין על הפתחים (בראשית רבא צח י). ושמעון הוא בחינת גבורות ודינים כמובא (זהר בראשית רלו: שמות ו.) וכמו שאנו רואין בחוש שהם אכזרים מאד, כי אין להם מדת רחמנות מחמת שהם בחינת תוקפא דדינא ואין מרחמים בדין. ומאחר שאין להם רחמנות דהינו בחינת השלש עשרה מדות של רחמים ואין יכולין לעורר השלש עשרה מדות העליונים, על כן צריכין לבקש מהשם יתברך רחמים, דהינו שצריכין לבקש ולחנן לפני השם יתברך שירחם מעצמו יתברך עם השלש ע רה מדות שלו ויעורר ברחמיו השלש עשרה מדות של רחמים ויעביר ראשון ראשון:

וזה בחינת: "אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד" (תהלים עט, ח.), הינו שאנו מבקשים מהשם יתברך לבל יזכר לנו עוונות הראשונים שבכל חבילה וחבילה של עוונות כנ"ל. דהינו שיעביר ראשון ר:

אשון שבכל חבילה וחבילה כנ"ל. בחינת מעביר ראשון ראשון וכו' כנ"ל. שעל ידי זה ממילא בטלין ונסתלקין כל שאר העוונות שבכל חבילה וחבילה כנ"ל. אך לזה היינו צריכים לקים כל השלש עשרה מדות של רחמים כדי לעורר על ידי זה שלש עשרה מדות העליונים שעל ידי זה הקדוש ברוך הוא מעביר ראשון ראשון וכו' כנ"ל. ועל זה אנו מבקשין 'מהר יקדמונו רחמיך' דיקא 'כי דלנו מאד', הינו כי אנחנו דלים ואביונים מאד ואין לנו מדת הרחמנות כנ"ל, ואין לנו כח שאנחנו נזכה לעורר השלש עשרה מדות של רחמים. על כן אנו פורשים כפינו לפניו יתברך ומתחננים אליו שיעורר בעצמו השלש עשרה מדות של רחמים, כי אנו אין לנו כח לעוררם 'כי דלנו מאד' וכו' כנ"ל. וזהו 'מהר יקדמונו רחמיך' דיקא מעצמך 'כי דלנו מאד' וכו' כנ"ל, ועל ידי זה 'אל תזכר לנו עוונות ראשונים' בחינת 'מעביר ראשון ראשון' וכו' כנזכר לעיל:

אות - צ

דע שכל אדם קדם השנה הוא רואה כל הנשמות של המתים של קרובים שלו או אותן שהם משרשו. כמו שקדם המיתה רואין הנשמות הנ"ל כידוע (קצא) כמו כן קדם השנה שהוא אחד מששים במיתה (ברכות נז:) רואין אותם גם כן. רק מחמת שהראיה היא בהעברה בעלמא מאד, כי קדם המיתה ממש אזי יש גם כן חלוקים שאדם גדול ואיש כשר רואה הנשמות הנ"ל קדם מותו בראיה גמורה, אך סתם בני אדם אפלו קדם מותם אינם רואים אותן הנשמות רק בהעברה בעלמא כמו שעובר זריחה והתנוצצות בעלמא לפני העינים, וקדם השנה שהיא רק אחד מששים במיתה אזי גם הראיה הנ"ל של הנשמות הנ"ל הוא רק אחד מששים מהתנוצצות הנ"ל, ועל כן אינו נרגש בחוש הראות כלל ראיה הנ"ל, ואין אדם יודע מזה מחמת שהוא התנוצצות מעט מאד אחד מששים מהתנוצצות הנ"ל, אבל באמת הכל רואין קדם השנה, כנזכר לעיל:

אות - צא

סגולה להתמדה (קצב) שיזכה להיות מתמיד בלמודו, הוא להזהר לבלי לדבר על שום איש ישראלי. כמו כשהכלה היא יפה אזי האהבה בשלמות. אבל כשיש להכלה איזה חסרון ומום, אזי בודאי אין האהבה בשלמות. כמו כן התורה נקראת כלה כמו שכתוב (דברים לג ד): "תורה צוה לנו משה מורשה" ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות נז. פסחים מט:): "אל תקרי מורשה אלא מאורסה", וכל אחד מישראל יש לו אות בתורה, כי ששים רבוא אותיות התורה כנגד ששים רבוא נשמות ישראל (קצג). וכשיש חסרון באחד מישראל נמצא שיש חסרון בתורה ששם שרש נשמות ישראל כנ"ל. ועל כן בודאי אי אפשר לאהב את התורה בשלמות. אבל כשיזהר מלדבר על שום ישראל ולבלי למצא שום חסרון בשום ישראלי נמצא שאין בהתורה שום חסרון ומום אזי בודאי יאהב את התורה מאד. ואזי יתמיד בלמוד התורה מגדל האהבה כנזכר לעיל:

וזהו "תורת ה' תמימה" (תהלים יט ח) הינו כשתורת ה' היא תמימה בלי שום חסרון ומום דהינו כשנזהרין לבלי לדבר ולבלי למצא שום חסרון בשום ישראלי שהוא אות מהתורה, נמצא שאז תורת ה' תמימה בלי שום חסרון ומום, אזי הוא משיבת נפש. כי אז דיקא זוכין לאהבת התורה ומרגישין טעם מתיקות התורה שמשיבה את הנפש מאחר שאין בה שום חסרון כנ"ל. ואז זוכין להתמדה כנזכר לעיל:

אות - צב

כשבאה נשמה לעולם אזי אותה הפעולה של אותה הנשמה מתחלת להתעלות. כגון אם הנשמה של חכם אזי החכמה מתחלת לעלות ועולה למעלה למעלה מיום הולדו עד יום הסתלקותו. וכן אם היא נשמה של מלכות אזי תכסיסי מלחמה ועסקי המלכות מתעלין. ולפי מהות החכמה איזה חכמה שהוא, אותה החכמה מתעלית בעת שבא הנשמה להעולם. וכן לפי מהות המלכות אם הוא מלכות הרשעה או מלכות טובה. הכלל, אותה הפעולה של אותה הנשמה מתחלת להתעלות מיום ביאת אותה הנשמה לעולם. ויש בימי חייו של האדם ימי עליה וימי עמידה וימי ירידה כגון אם ימי חייו שבעים שנה או שמונים שנה, אזי שליש ימיו הם ימי עליה ושליש ימי עמידה ושליש ימי ירידה, דהינו ששליש ימיו עולה מעלה מעלה עם כל הכחות, ושליש ימיו הוא עומד, ואחר כך שליש ימי ירידה. וימי עמידה הוא במלואה שאז כל הכחות בשלמותן ובמלואן. והוא בחינת נגוד הלבנה. כי הלבנה בשעת המולד היא קטנה ואחר כך עולה ונגדלת עד שבאה נגד השמש (קצד). ואזי הוא בחינת עמידה. ואחר כך יורדת ונקטנת. וסגולת הלבנה היא לחלוחית ועל כן הים מעת מולד הלבנה מתחיל לעלות ולהגביה עצמו למעלה למעלה ואחר כך בסוף החדש נופל ויורד ונקטן:

ודע שהדבורים שמדברים ברבים, כל מה שהעולם הם רבים יותר הדבורים נמתקים ביותר. וזה בחינת של "ההינו דאמרי אינשי" (קצה), שהם דבורים של גויים ואחר כך כשבאו בתוך ישראל שנדברו ביניהם על ידי זה נמתקו ונעשו מהם דברים עליונים. וזה בחינת מי הים שהם מלוחים ואי אפשר לשתותם וכשהולכים דרך הרים של חול על ידי זה נמתקים כי החול ממתיק המים ואזי ראויין לשתות (ולא באר יותר):

אות - צג

דע שיש אור שהוא מאיר באלף עולמות (קצו). וזה האור אין אדם פשוט יכול לקבל מחמת גדלו. וצריך לזה חכם גדול שיוכל לחלק אלפים למאות. דהינו שיוכל לחלק האור הגדול לחלקים קטנים כדי שיוכלו הקטנים במעלה לקבלו מעט מעט. כמו למשל כשאחד אומר פשט או חלוק גדול מאד ומחמת זה אין יכולין לקבל ממנו מחמת גדלו. כי חצי פשט אי אפשר לקבל כי אם כולה. אבל כשמחלקין הפשט והחלוק לחלקים וענינים אזי יכולין להבין כל ענין וענין בפני עצמו. כך יש אור שהוא מאיר באלף עולמות והוא השגה אחת דהינו שאי אפשר להשיג אותו אלא כולו אבל לא במקצת כי הוא אור

אחד פשוט. אך תלמיד חכם שהוא נוקם ונוטר הוא יכול לחלק אלפים למאות דהינו לחלק האור גדול לחלקים כדי שיוכלו לקבלו כנזכר לעיל:

וענין זה שתלמיד חכם שנוקם ונוטר יכול לחלק אלפים למאות הוא מפרש כמו שכתוב (משלי יז ט): "ושנה בדבר מפריד אלוף" ופרש רש"י דהינו נוקם ונוטר, ששונה בדבר שעשה לו חברו על ידי זה הוא מפריד אלופו של עולם. כך פרש רש"י. אבל תלמיד חכם צריך דיקא להיות נוקם ונוטר כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא כב:): "כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר וכו'". אך פרוש הפסוק הוא כנ"ל, שתלמיד חכם שהוא נוקם ונוטר יכול לחלק אלפים למאות וזהו ושנה בדבר הינו נוקם ונוטר, מפריד אלוף הינו שהוא מפריד ומחלק אלפים למאות כנ"ל. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת סג.): "אם ראית תלמיד חכם שהוא נוקם ונוטר כנחש - חגרהו על מתניך לסוף שתהנה מתלמודו", כי על ידי שהוא נוקם ונוטר על ידי זה יכול לחלק אלפים למאות דהינו לחלק אור גדול לחלקים ועל ידי זה יכולין להנות מתלמודו ולקבל ממנו. כי בלי זה אי אפשר לקבל מחמת גדל האור כנ"ל. אבל השכל והטעם של ענין זה מפני מה מי שהוא נוקם ונוטר יכול לחלק אלפים למאות וכו' זה עמק עמק וכו':

ודע, מי שיודע זאת הוא יכול להחיות מתים כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים סח. זהר א קיד: קלה.): 'עתידים צדיקים להחיות מתים', ויודע מה הוא מת כי על ידי שמחלק אלפים למאות וממשיך האלפים לתוך המאות כנ"ל על ידי זה נעשה ממות מאות על ידי שנכנסו האלפים לתוכם. ומי שאינו יודע זאת אינו יודע מפני מה הוא עכשו בשמחה ואינו יודע היחוד של ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (קצז), ואינו יודע מה זו ציקי קדרה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים נו.): "משל לבת מלך שהריחה ציקי קדרה, תאמר - יש לה גנאי, לא תאמר - יש לה צער ואינו יודע מה זו ח"ש מחשמ"ל (קצח), ואינו יודע מה זו נגה (קצט) כמו שכתוב (יחזקאל א ד): "ונגה לו סביב". ואינו יודע מהו מעשה מרכבה (ר), ואינו יודע מהו ברית, ואינו יודע מפני מה חולקין עליו:

ומשיח יודע כל הענין הזה בשלמות. אבל הצדיקים אינם יודעים אלא כשעושין מאלפים מאות. ואלו הצדיקים שהם נוקמין ונוטרים שיכולים לעשו"ת מאלפים מאות הם חגורה למשיח, כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה "אם ראית תלמיד חכם שהוא נוקם ונוטר כנחש - חגרהו על מתניך", הינו בחינת חגורה למשיח, שנאמר בו (ישעיה י"א ה):

"והיה צדק אזור מתניו" כתרגומו 'ויהון צדיקיא סחור סחור לה', הינו בחינת 'מתין מתין' (רא) דהינו מאות. הינו מי שיכול לחלק אלפים למאות (רב) הם חגורה למשיח כנ"ל. ואלו הצדיקים מחיין את הצדיקים הקטנים:

אות - צד

דע כשיש שלום בעיר הוא מפני שאין בר דעת בעיר הזאת, כי 'אם אין דעת - הבדלה מנין' (רג), אבל כשיש בר דעת בעיר אזי יש הבדלה דהינו שיש אנשים שנוטים להבר דעת ודבקים בו, ויש אנשים שחולקים עליו:

אות - צה

דע שהשם שנותנין לו לאדם הוא לפי הפעולה שיש לו לאדם לעשו"ת בעולם (רד). ויש אחד שעושה הפעולה שלו בחצי שנים שיש לו וצריך לקרא לו שם אחר דהינו שם חדש. כי השם שנותנין לאדם הוא לאחר מותו לבושין שלו כי השם הוא בחינת לבושין, כמו שכתוב (ישעיה מב ח): "אני ה' הוא שמי וכבודי" וכו' 'כבודי' - זה בחינת לבושין כי 'רבי יוחנן קרא למאנה מכבדותא' (שבת קיג:):

כי הקדוש ברוך הוא נקרא הוי"ה (רד), כי בשם הוי"ה נתהוה כל העולמות, אבל למעלה מכל העולמות אין לו שם כי למעלה מכל העולמות אי אפשר להשיג אותו וזהו (תהלים קלח ב): "כי הגדלת על כל שמך אמרתך". 'אמרתך' זו הפעולה כי 'במאמר נברא העולם' (אבות ה א) דהינו הפעולה. הינו לפי הפעולות של הקדוש ברוך הוא למעלה מכל העולמות הוא גדול מכל השמות שיש לו יתברך. כי למעלה מכל העולמות אין לו שם כלל וזהו: "כי הגדלת על כל שמך אמרתך":

וזהו שכתוב לעתיד לבוא (ישעיה סב ב): "וראו כל העמים צדקך וכו' וקורא לך שם חדש". כי האומות יהיו רואים הפעולה שיהיה לישראל ויקראו להם שם חדש. כמו כן יש אחד שעושה הפעולה שלו לפי השם שיש לו בחצי שניו ועושה אחר כך פעולות חדשו"ת וצריך לקרא לו שם חדש. ויש בזה סודות גדולים ונוראים מאד מאד. וזהו שקורין לחולה שם אחר (רה), כי השם שיש לו מקדם כבר עשה הפעולה שלו כפי אותו השם שהיה לו והיה ראוי לו למות, לפיכך קוראין לו שם אחר שיהיה לו פעולה אחרת ויוכל לחיות עוד כמה שנים על ידי שקוראין לו שם אחר כדי לעשו"ת הפעולה כפי אותו השם:

ועל כן משה רבנו, עליו השלום, היה לו כמה שמות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין יט:) כי בכל פעם עשה הפעולה שלו כבר לפי השם והיה צריך בכל פעם שם אחר לעשו"ת פעולות אחרות כנזכר לעיל:

אות - צו

ראוי לאדם להרגיל את עצמו להיות בעולם הבא (רו) דהינו להיות מופרש מתאוות, כמו בעולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה ושום תאוה מתאוות הבהמיות הכלות ונפסדות של העולם הזה (רז). וכמו שאנו רואין החולה מחמת שהוא סמוך קצת לעולם הבא על כן הוא מואס באכילה ושתיה ומשגל ואין לו שום תאוה, אדרבא כל התאוות קצים ומאוסים עליו מחמת שהוא סמוך לעולם הבא שאין בו אכילה ושתיה וכו'. כן יש לאדם להרגיל עצמו בעודו בחיים חיותו ובבראותו שיהיה יכול להתנהג בלא תאוות כמו בעולם הבא. ובודאי אם היה נזכר בטוב זכרון מתענוגי העולם הבא, בודאי לא היה יכול לסבל כלל חיות ותענוגי העולם הזה. עד שבשביל זה מעלה גדולה השכחה. אף שהיא מדה לא טובה, עם כל זה היא מעלה שעל ידה אפשר לאדם לחיות בעולם הזה (רח). כי אם היה נזכר מתענוגי העולם הבא, כי יש מלאך גדול מאד שיש לו אלף ראשים וכל ראש יש לו אלף לשונות וכל לשון יש לו אלף קולות וכל קול יש לו אלף נגונים. וכשהמלאך הזה עומד לשורר בודאי יפה ונעים מאד אשר אין להעריך ולשער כלל. ועתה יזכר האדם עצמו פחיתות ושפלות ערכו נגד זה, ואיך יוכל לסבל חייו, בודאי ימאס עצמו בחייו עד שיגוע בלא עתו. וכן אם היה זוכר פחיתותו בפרט כמו כמה אנשים שהם מלוכלכים ומתעבים מאד בעוונות, בודאי אם לא היה שכחה כלל לא היה אפשר לו להרים עצמו כלל לעבודת השם יתברך. ומחמת כל זה השכחה הוא מעלה מצד זה. אבל האדם ראוי לזכר עצמו לבל יאבד עולמו חס ושלום:

וחכמינו, זכרונם לברכה, אמרו (רט): 'שעתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות' וכו'. וישער בדעתו גדולת עולם אחד וכמה וכמה בתים יש בו, וכמה וכמה חצרות ומבואות, וכמה וכמה עירות ומדינות וגדל שטח של כל עולם, וכמה וכמה כוכבים ומזלות עד אין מספר וגלגלים נפלאים ונוראים שיש בכל עולם ועולם. כי כל אלו יש בעולם אחד מהעולמות. ומעתה ש"י עולמות שיש לכל צדיק, מה יקרה גדולתו ושעשועיו ותענוגיו עד אין להעריך ולשער:

והנה הש"י עולמות שיש להצדיק הוא בונה אותם ממחלקת. כי כל דברי המחלקת שכל אחד מדבר הם בחינת אבנים. כי האותיות נקראים אבנים כמובא בספר יצירה (ד יב)

(רט) "שתי אבנים בונות" וכו', והם בחינת חלוקי אבנים, כי האבנים הבאים על ידי דבריהם של המחלקת הם מחולקים ואין להם חבור. והצדיק נוטל אלו האבנים ומחבר אותם ובונה מהם בתים כי הוא עושה שלום ביניהם ומחברם ומסדרם יחד זה על זה עד שבונה מהם בית. וזה בחינת שלום בית, שעושה מחלוקי האבנים הנ"ל בחינת שלום בית ומהבתים נעשה עיר עד שנעשה מהם עולם מלא, וכן ש"י עולמות. וזה בחינת "להנחיל אוהבי יש" (משלי ח כא) (אוהבי דיקא בחינת אהבה ושלום, כי על ידי השלום ואהבה שעושה בין החלוקי אבנים נעשו הש"י עולמות כנ"ל). וזה מה שאמרה אביגיל לדוד, בעת שחלק עליו נבל ודבר עליו סרה כנאמר שם אמרה לו. (שמואל ב ז יא): "ועתה ידעתי כי בית יעשה לך ה'", הינו על ידי זה המחלקת "יעשה לך ה'" בית מהאבנים הנ"ל כנזכר לעיל:

כי הצדיק מטה כלפי חסד (ריז) ודן את כל החולקים עליו לכף זכות שכונתם לשם שמים (ריא). כי לא היה העולם יכול לסבל אור של הצדיק שאורו גדול מאד להעולם לסבלו. וגם מחמת שיש כמה דינים וקטרוגים גדולים על הצדיק הגדול האמת. על כן הם חולקים עליו, ובזה הם משתיקים הדינים והקטרוגים. כמו שאנו רואים כשיש דין קשה על אדם אחד, ואחד לובש קנאה ואומר: אני אלך ואנקם ממנו ואעשה בו דין, על ידי זה הוא משתיק ממנו שאר הבעלי דין שמקטרגים שלא היה אפשר לו לסבל דיניהם. נמצא שזה שהולך לנקם ממנו עושה לו טובה גדולה מאד כי בודאי טוב ונוח לו לסבל דינו של זה האחד שזה אפשר לו לסבלו מלסבל דיניהם חס ושלום שלא היה אפשר לסבלו:

וכמו שמצינו אצל פינחס במעשה זמרי. כי לולא פינחס היו ישראל חס ושלום חיבין כליה חס ושלום. אך מחמת שיצא פינחס וקנא קנאת ה', על ידי זה נשתק הדין מעל ישראל כמו שכתוב: בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי וכו', כן זה שחולק על הצדיק ואומר אני אעשה לו ואראה לו גבורתי ונקמתי ממנו, על ידי זה הוא משתיק ממנו שאר הדינים כנ"ל. וגם עושה לו טובה, כי כשהצדיק צריך לילך מדרגא לדרגה אזי מנסים אותו (ריב) אם יש לו כח לעמד בהיכל המלך (דניאל א ד), והיכל המלך הוא בחינת פה של הצדיק שנקרא היכל שהוא בגימטריא אדני (ריג) שהוא בחינת פה (ריד) כמו שכתוב מלכות פה, (רטו). וזה שהצדיק חולק עליו הוא נסיון לזה הצדיק שעליו המחלקת, אם יש לו כח לעמד בהיכל המלך בפה של הצדיק החולק עליו ועל ידי זה מעלין אותו מדרגה לדרגה יותר עליונה. נמצא שעושה לו טובה:

אות - צז

על ידי בשורות טובות יכולין לומר תהלים (רטז):

אות - צח

אמירת תהלים מעלה גדולה כאלו אמרם דוד המלך בעצמו. כי הוא אמרם ברוח הקדש (ריז), והרוח הקדש מונח בתוך התבות וכשאומרם הוא מעורר ברוח פיו את הרוח הקדש עד שנחשב כאלו אמרם דוד המלך עליו השלום בעצמו. והוא מסוגל מאד לרפאות החולה להיות לו בטחון רק על השם יתברך, שעל ידי אמירת תהלים יושיעו ה'. והבטחון הוא בחינת משענת כמו שהאדם נשען על המטה כן הוא נשען על הבטחון שבוטח שיושיעו ה' כמו שאמר דוד (תהלים יח יט): "ויהי ה' למשען לי". ועל כן על ידי זה נתרפא החולה כמו שכתוב (שמות כא יט): "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה". וזה בחינת (ישעיה יא א): "ויצא חטר מגזע ישי" הנאמר על משיח שהוא דוד בחינת (איכה ד כ): "רוח אפינו משיח ה'". וזה בחינת (פסחים סח. זהר א קיד: קלה.):
'עתידין צדיקים שיחיו מתים על ידי המשענת' בחינת "ואיש משענתו בידו" בחינת "ונתת המשענת על פני הנער" עד כאן. (כל זה לא נכתב בשלמות. וחסר הרב רק מה שנתפס במח קצת נכתב). (ריח):
חרף הוא בחינת עבור, וקיץ הוא בחינת לדה: ואז דבר עמנו שיחה נפלאה ונשכח הרב ומה שאני זוכר עדין הוא מה שדבר אז מענין הקיץ שהיה אז ממשמש ובא. כי שיחה זו היתה אז בימי ניסן קדם פסח בעת שהיה הברית מילה של בנו שלמה אפרים זכרונו לברכה (ריט) ביום שלישי למילה. ודבר אז שבחרף כל העשבים וכל הצמחים כולם מתים. כי בטל כחם בחרף והם אז בבחינת מיתה. וכשבא הקיץ כולם נתעוררים וחיים ואז טוב ויפה מאד כשיוצאים לשוח בשדה 'שיחה - זו תפלה' (ברכות כו:) ותחינה ותשוקה וגעגועים להשם יתברך. ואז כל שיח ושיח השדה המתחילים לחיות ולצמח אז, כולם נכספים ונכללים בתוך שיחתו ותפלתו (רכ). והאריך אז בשיחה נפלאה בענין זה. ועוד בשאר ענינים:

אות - צט

כשאחד מדבר עם חברו ביראת שמים נעשה אור ישר ואור חוזר (רכא). ולפעמים מקדים האור חוזר קדם האור ישר, כשהמקבל יש לו מח קטן ואין יכול לקבל דברי חברו. כי אז קדם שמקבל חברו ממנו שזהו בחינת אור ישר, קדם לזה מקבל הוא מחברו ואז האור

חוזר קדם לאור ישר. כי כשמדברין עם חברו ביראת שמים אף שאין חברו מקבל ממנו, אף על פי כן הוא מקבל התעוררות מחברו כי על ידי ההכאה שיצאו הדבורים מפיו לחברו, על ידי זה חוזר האור אליו (וזהו בחינת אור חוזר ממש המובא בכתבים עין שם) (רכב). כמו מי שמכה בכתל שחוזר הדבר אליו כמו כן כשמדבר לחברו אף על פי שאין חברו מקבל ממנו, אף על פי כן הוא בעצמו יכול להתעורר מהם על ידי ההכאה שיצאו הדבורים לגבי חברו והכה בו וחזרו אליו. ועל כן אם היה מדבר אלו הדבורים בינו לבין עצמו יכול להיות שלא היה מתעורר מהם כלל. ועל ידי שדברם לחברו נתעורר מהם אף שחברו לא נתעורר כי חזרו אליו על ידי בחינת ההכאה כנזכר לעיל (וזה בחינת אור חוזר שהוא על ידי בחינת הכאה כמבאר בכתבים והבן): שמעתי בשם רבנו זכרונו לברכה מכבר:

אות - ק

"ותתפשהו בבגדו" (בראשית לט יב), שהבעל דבר והסטרא אחרא תופסת את האדם בבגדו, דהינו שמטריד אותו בטרדת בגדיו ומלבושיו. כי טרדת הצטרכות מלבושים ובגדים של אדם הם מבלבלין מאד את האדם ומונעים אותו על ידי זה מעבודת השם יתברך. וזהו "ותתפשהו בבגדו". אך מי שהוא בעל נפש ולבו חזק בה', אינו משגיח גם על זה. אף על פי שאין לו בגד ללבש, אף על פי כן אינו מטריד עצמו בזה ואינו רוצה להניח עצמו לבלבל בזה. וזהו "וינח בגדו אצלה וינס" וכו' (שם). שמניח בגדו ומלבושו ונס ובורח מהם ואינו משגיח כלל על זה. רק עושה את שלו בעבודת ה' כפי מה שיכול:

אות - קא

כבר מבאר כמה פעמים (רכג) שאין צריכין שום חכמות בעבודת הבורא יתברך רק תמימות ופשיטות ואמונה. ואמר שפשיטות הוא גבוה מן הכל. כי השם יתברך ברוך הוא הוא בודאי גבוה מן הכל. והוא יתברך הוא פשוט בתכלית הפשיטות:

אות - קב

שמעתי בשמו, על פסוק (במדבר כג כא): "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו". אבל שכחתי הענין. אך זאת אני זוכר מה שפרש סוף הפסוק "ותרועת מלך בו". ותרועת לשון שבירה כמו שכתוב (תהלים ב ט): "תרעם בשבט

ברזל". הינו כשמשברין את הכפירות, אזי "מלך בו". הינו שמוצאין את המלך יתברך גם בתוך הכפירות עצמן כי גם בהכפירות בעצמן מלובש חיותו יתברך:

גם אמר שהמחקרים - גם חייהם אינם חיים כלל אפלו בעולם הזה, כי תכף כשיש להם איזה דבר שאינו כרצונם, מכל שכן כשיש להם איזה צרה, אזי אין להם למי לפנות מאחר שתולין בטבע חס ושלום רחמנא לצלן ואין להם במה להחיות את עצמן כלל. אבל איש אמונות המאמין בה' - חייו טובים מאד. כי אפלו כשעובר עליו חס ושלום איזה צרה רחמנא לצלן, אזי הוא גם כן יכול להחיות את עצמו בהשם יתברך כי בוטח בה' כי הכל לטובה. או שעל ידי יסורין אלו ינכו לו מעוונותיו או שעל ידי זה יזכה לאיזה טובה גדולה בסוף וכיוצא בזה, כי כונת השם יתברך היא בודאי לטובה. על כן איש אמונות הוא חי חיים טובים תמיד וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא (רכד):

אבל המחקרים אין להם שום חיות לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. וזה מבאר מאד למי שבקי בהם כי הם מלאים יסורים תמיד כנראה בחוש. כי אי אפשר שיתנהג להם כרצונם, ומאחר שהם בוחרים רק בעולם הזה שהוא כולו מלא יסורים ויגונות רחמנא לצלן, על כן בכל עת ובכל שעה יש להם צער ויגונות ודאגות מעניני העולם הזה שאין מתנהג להם כרצונם וכל ימיהם כעס ומכאובות. כי אי אפשר שיתנהג להאדם בעולם הזה שום דבר שיהיה הכל כרצונו. ומאחר שאין מסתכלין על התכלית האמתי והנצחי רק על תאות עולם הזה, על כן בודאי הם מלאים יסורים תמיד כנ"ל. וגם כשבאין עליהם היסורים והדאגות והיגונות אין להם במה להחיות את עצמן כנ"ל:

אבל איש כשר מאחר שמאמין בהאמת, ועקר תקותו הוא לעולם הבא, על כן חייו טובים מאד. כי כל מה שעובר עליו הוא מאמין שהכל לטובה כדי להזכירו שישוב מעוונותיו או בשביל כפרה על עוונותיו כדי שיזכה לחיי עולם הבא לטוב הנצחי וכיוצא בזה. ואפלו היסורין שיש לאיש כשר מחמת הצער של החרטה כשנזדמן לו איזה פגם או איזה עברה חס ושלום אפלו אם חס ושלום עבר עברה ממש רחמנא לצלן, אחר כך כשזוכה להתחרט עליו אף על פי שיש לו צער גדול מאד ויסורים גדולים על שבא לידי מכשול או לידי עברה רחמנא לצלן, אף על פי כן גם אלו היסורין אינם יסורין כלל כי זה הצער והיסורין שיש לו על שעבר עברה חס ושלום אלו היסורין הם מוסיפים חיים להאדם בבחינת (משלי י כז): "יראת ה' תוסיף ימים":

ותדע כלל זה, כי כל היראות וכל היסורים שיש לאדם הם מקצרים ומכלים ימי חייו. ועל כן אלו הקלי עולם העוסקים בחקירות חייהם אינם חיים כלל, כי היסורים והדאגות שלהם מכלים חייהם כנ"ל. אבל כל היראות וכל היסורין שיש לאדם מחמת יראת ה'

הם מוסיפים ימים וחיים בבחינת "יראת ה' תוסיף ימים". וגם אלו היסורין שיש לאדם מחמת שעבר איזה פגם או עברה חס ושלום ומתחרט על זה ויש לו צער גדול מזה, אלו היסורים הם בחינת "יראת ה' תוסיף ימים" כי היסורין שלו הם מחמת שמתירא מהשם יתברך, הן מחמת רוממותו יתברך או מחמת יראת הענש. ואיך שהוא על כל פנים הוא בכלל יראת ה' כי הכל מיראתו יתברך ועל כן היא מוספת ימים כנזכר לעיל:

גם מי שהוא איש אמונה התשובה שלו היא יותר קלה (רכה) כי התשובה צריכה להיות תשובת המשקל דהינו שכפי התענוג שהיה לו מהעברה כן יהיה לו ממש צער ויסורין (רכו). ומאחר שיש לו אמונה על כן לא היה תענוגו בשלמות בשעת העברה חס ושלום רחמנא לצלן, כי היה מערב ביגון כי ידע כי מרה תהיה באחרונה כי יהיה לו ענש קשה ומר רחמנא לצלן. רק שלא היה יכול להתגבר על תאותו. על כן תשובתו קלה יותר, כי אין צריך לסבל יסורי התשובה כל כך מאחר שגם בשעת העברה לא היה תענוגו בשלמות כנ"ל. אבל המחקרים שאין להם אמונה תשובתם כבדה יותר כי לא היה להם יסורים כל כך בשעת העברה כי התשובה צריכה להיות תשובת המשקל כנזכר לעיל:

ועין בספר "שני לוחות הברית" (רכז) במסכת שבועות, שם מבאר ביותר גדל עצם האסור להסתכל בספרי המחקרים והביא שם שמי שמסתכל באלו הספרים אין לו חלק לעולם הבא (רכח). והביא שם בשם כמה גדולי הקדמונים שהפליגו בעצם אסור זה שחמור מכל עברות שבתורה וכן מבאר בכמה ספרים קדושים (רכט):

אות - קג

טוב יותר להיות פתי יאמין לכל דבר, דהינו להאמין אפלו בשטותים ושקרים כדי להאמין גם בהאמת, מלהיות חכם ולכפר בכל חס ושלום דהינו לכפר בשטותים ושקרים. ועל ידי זה נעשה הכל ליצנות אצלו וכופר גם בהאמת חס ושלום. "ומוטב שאקרא שוטה כל ימי ואל אהיה רשע שעה אחת לפני המקום" (עדויות ה ו):

אות - קד

"אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש" (קדושין ל:). כי לפעמים הוא (הינו הבעל דבר) מתפלל מתוך האדם ואזי האדם כמו בית הכנסת ואחד מתפלל בתוכו. וכן בלמוד לפעמים האדם הוא כמו בית המדרש ואחד לומד בתוכו. אך אף על פי כן למוד כזה טוב יותר מתפלה כזו כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם): "אם אבן הוא נמוח אם ברזל הוא מתפוצץ". וזהו אם פגע בך מנוול זה. פגיעה לשון תפלה כמו שאמרו רבותינו

זכרונם לברכה (ברכות כו:). הינו כשהמנוול מתפלל מתוכך ואתה רק כמו בית הכנסת, משכהו לבית המדרש כי טוב יותר שיהיה נעשה בחינת בית המדרש כי הלמוד טוב יותר כנזכר לעיל:

אות - קה

"ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך" (דניאל א ד) כי יש למעלה היכל המלך. ולמטה היכל המלך הוא הדבור. כי "היכל דא אדני" (רל) "אדני שפתי תפתח" (תהלים נא יז). וצריך שיהיה לו כח לעמד בהיכל המלך בכח הצדיק וכו' (הינו כשהצדיק חולק עליו ומדבר עליו יהיה לו כח לעמד) (רלא):

אות - קו

אמונה בחינת אור כמו שכתוב (תהלים פט ג): "ואמונתך בלילות". ואמונה שהוא על פי חכמה בחכמות התורה ומשיג את ה' ועל ידי זה יש לו אמונה, הגם שהוא טוב, עם כל זאת עקר אמונה הוא שיהא מאמין בהשם יתברך בלא אות ומופת וחכמה. וזה הוא עקר אמונה בשלמות ובחינת אור, כמו שכתוב "ואמונתך בלילות" כנזכר לעיל:

ויש חכם שהוא חכם אפלו בחכמות התורה ואין לו אמונה בה'. ואלו החכמים שאין להם אמונה נקראים בעלי ראתן. כי חכמה אמתית דהינו עם אמונה נקרא ראיה, כמו שכתוב (קהלת א טז): "ולבי ראה חכמה" וכו'. ולעומת זה החכמים שאין להם אמונה נקראים בעלי ראתן (רלב) וכמו שפרש רש"י שיש להם שרץ במחם (רלג) (הינו שיש להם טומאה וכפירה במחם). וצריכין להרחיק מאנשים אלו שהם בחינת בעלי ראתן אפלו משכונתם כי ההבל פיהם מזיק לאדם כשר שיפל לתאות נאוף:

כי זווג דקדושה הוא על ידי בחינת דעת כמו שכתוב (בראשית ד א): "והאדם ידע" ואלו הבעלי ראתן שדעתם מקולקל ופגום ויש להם שרץ במחם על כן זווגם נאחז בקלפה ועל כן הם נואפים (כי נאוף תלוי בעינים). כי חכמת אמת שהיא בחינת ראיה כנ"ל בחינת עינים, על אלו החכמים נאמר (איוב לא א): "ברית כרתי לעיני" וכו'. אבל הבעלי ראתן הם נואפים. וזה שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (על במדבר טו לט):

"ולא תתורו אחרי לבבכם" - זהו מינות "ואחרי עיניכם" - זהו נאוף (ברכות יב:) כי זה תלוי בזה כנ"ל. ועל ידי חכמה עם אמונה נצול כנזכר לעיל:

אות - קז

"אסתר בינונית היתה לא ארוכה ולא קצרה" (מגלה יג.) הענין שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם:): "בשביל צניעות שהיתה ברחל זכתה ויצאה ממנה שאול ובשביל צניעות שהיתה בשאול זכה ויצאה ממנו אסתר המלכה". וברחל כתיב "רחל בתך הקטנה". ובשאול נאמר "משכמו ומעלה גבוה מכל העם". ואסתר ממוצע בין שאול ורחל - בינונית היתה:

אות - קח

ידוע שלמוד הזהר מסוגל מאד מאד. ודע שעל ידי למוד הזהר נעשה חשק לכל מיני למודם של התורה הקדושה:
והלשון הקדוש של הזהר מעורר מאד לעבודת השם יתברך. דהינו השבח שמשבח ומפאר את העובד ה', דהינו הלשון הרגיל בזהר לומר זכאה וכו' על כל מצוה ועבודה. ולהפך הצעקה שצועק וי וכו' וי לה וי לנשמתה (רלד) על הסר מעבודת ה'. אלו הלשונות מעוררים מאד את האדם לעבודתו יתברך:

אות - קט

רבי שמעון בן יוחאי קדש כל כך את לשון התרגום עד שאפלו שאר דברים הנכתבים בלשון תרגום יש להם כח לעורר להשם יתברך (רלה):

אות - קי

יש כמה שטותים ובלבולים המתדבקים ומתחברים בהמח ובפרט בלבולי האמונה. ועל ידי השנה נפרדים מהמח. וביותר מועיל השנה לאמונה כנזכר לעיל:

אות - קיא

"אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו" (משלי יט ג). פרוש: מי שאינו מקושר ומקרב לצדיק אמתי, אזי כל עבודתו הוא רק כמו מי שמעקם עצמו ומתדמה לחברו כקוף בפני אדם (רלו). וזהו: "אולת אדם תסלף דרכו". הינו שהאדם על ידי אולתו כל עבודתו היא רק בבחינת תסלף דרכו כמו מי שמסלף ומעקם עצמו אחר חברו כנ"ל. והטעם כי "ועל ה' יזעף לבו" הינו להצדיק שהוא בחינת "על ה'" כי "מי מושל בי צדיק". "יזעף לבו" הינו

שחולק על הצדיק ואינו מקרב אליו על ידי זה "תסלף דרכו" שהוא רק כמי שמעקם עצמו כנ"ל. כי אין ממש בעבודה כי אם על ידי הצדיק האמיתי כמובא במקום אחר (רלז):

אות - קיב

איתא - אם התורה היתה נכתבת כסדר היו יודעין כל ענש ושכר של כל לא תעשה ועשה. הנה יש עברה שענשה של עברה ההיא שיהא בעל חוב תמיד (רלח) ואפלו יעשה כל טצדקי דאפשר והתפעלות לא יועיל כלל. ויהיה בעל חוב תמיד. ולפעמים גורם העברה שמפיל גם אחרים להיותם בעלי חובות. ולזה יש עת שנעשו כמה בעלי חובות בעולם, זהו מחמת העברה הנ"ל שנתגברה בעולם חס ושלום:

ועצה לזה. לשוב בתשובה בכלליות ולהתחנן לפני השם יתברך להצילו מעברה זו ולהתחרט בכלליות על עברה זו. ועת לשוב על זה הוא כשהוא במחין דגדלות אזי טוב להתחרט ולבקש מאת הבורא יתברך על זה ולשוב בתשובה. כי מחין דקטנות הוא בחינת בעל חוב. כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (קדושין מט:): "עשרה קבין שנה ירדו לעולם, תשעה נטלו עבדים". שנה הוא בחינת מחין דקטנות (רלט) עבדים בחינת (משלי כב ז): "עבד לווה לאיש מלוה". ולזה כשהוא במחין דגדלות אזי העת לשוב על זה ולבטל הענש של בעל חוב בחינת מחין דקטנות כנזכר לעיל:

אות - קיג

העולם אומרים: מי שהקדוש ברוך הוא רוצה לעשותו נער הוא לוקח אשתו ממנו. כי אשה כשרה היא בחינת (משלי יב ד): "אשת חיל עטרת בעלה". וכשמתה חס ושלום הוא בחינת (איכה ה טז): "נ'פלה ע'טרת ר'אשנו ראשי תבות נער:

אות - קיד

עכשו בנקל יותר לעמד בנסיון כי הראשונים שעמדו בנסיון כבר שברו כל כך קלפה הזאת של תאוה זו. עד שעכשו בקל יכולים לעמד בנסיון ואפלו איש פשוט לגמרי יכול עכשו לעמד בנסיון. ועל כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין יט:): "תקפו של יוסף ענותנותו של בעז ותקפו של בעז ענותנותו של פלטי בן ליש". כי תקף הנסיון של יוסף הצדיק (בראשית לט) היה דבר קל ופשוט אצל בעז שהיה אחריו (רות ג). וכן תקף הנסיון של בעז היה קל ופשוט אצל פלטי (שמואל א כה). כי כל מי שהיה אחרון יותר

הנסיון קל אצלו יותר כנ"ל. ועל כן עכשו בנקל לעמד בנסיון אפלו איש פשוט לגמרי כנזכר לעיל:

אות - קטו

עקר הנסיון של כל אדם בעולם הזה הוא בתאוה הזאת של נאוף. ואפלו תאות ממון אף על פי שהיא תאוה גרועה מאד וכו' וכו' והיא עבודה זרה ממש, אף על פי כן עקר הנסיון הוא בתאוה הזאת:

אות - קטז

אחד היה מדבר עמו והיה משבח את איש אחד שמתנהג בישר ואמר עליו בלשון אשכנז שהאיש הזה הוא אריגטליך (אדם ישר). ענה הוא זכרונו לברכה ואמר: שעל איש ישראלי אין שיך לומר אריגטליך. כי אומות העולם יש להם הנהגות נימוסיות מה שהשכל והישר מחיב, שזה נקרא אריגטליך. אבל ישראל עם קדוש אפלו אלו המצוות שהם מצד דרך ארץ מה שהישר והשכל מחיב אפלו אלו המצוות אין עושין מחמת דרך ארץ מצד חיוב השכל והישר, רק מגזרת המלך הבורא יתברך שמו שצוה עלינו בתורתו לעשו"ת כך:

וזה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קיט לב): "דרך מצוותיך ארוץ". הינו שאפלו המצוות וההנהגות שנקראים דרך דהינו שהם מדרך הארץ שמצד הדרך ארץ והישר מחויבים להתנהג כך, כגון לבלי לגזל את חברו וכיוצא בזה. ואמר דוד המלך עליו השלום, שאפלו אלו המצוות שהם בחינת דרך כנ"ל - "מצוותיך ארוץ". הינו שאינו מקים מצד דרך ארץ, כי אם מחמת מצוות התורה הקדושה. וזהו "דרך מצוותיך ארוץ" שאפלו המצוות שהם בחינת דרך שהם מצד דרך ארץ וכו' כנ"ל אף על פי כן "מצוותיך ארוץ" שאיני מקימם חס ושלום מצד נמוסיות ודרך ארץ כי אם "מצותיך ארוץ" שאני רץ לקים מצוותיך שגזרת עלינו בתורה. ועל כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (יבמות סא.): "ישראל קרויים אדם ואין העכו"ם קרויים אדם". כי אד"ם הוא ראשי תבות ד'רך מ'צוותיך א'רוץ כי ישראל עם קדוש אפלו המצוות שהם מצד השכל ודרך ארץ, גם אותם המצוות אינם מקימים מצד הישר כי אם מחמת מצוות התורה הקדושה כנ"ל. ועל כן הם קרוים אד"ם בחינת ד'רך מ'צוותיך א'רוץ וכו' כנ"ל: (רמ):

אות - קיז

ואלה מוסיף על הראשונים, מה שלקטנו ואספנו שושנים ופרחים נאים מתוך שיחות מורנו הרב רבי נחמן הקדוש אשר עדין המה בכתובים:

בכפר אוסיאטין (רמא) סמוך לעיר מעדווידווקע שם היה דר חמיו (רמב) זכרונו לברכה. ושם היה עקר גדולו. ושם הולך נהר גדול (רמג) ועליו גדלים קנה וסוף הרבה למאד מאד. היה דרכו בקדש של אדוננו מורנו ורבנו זכר צדיק וקדוש לברכה. שהיה לוקח לפעמים ספינה קטנה ושט עמה בעצמו לתוך הנהר הנ"ל. אף על פי שלא היה יכול היטב להנהיג ספינה זאת, אף על פי כן היה שט עמה עד אחורי הקנה וסוף, עד המקום שלא היו רואין אותו עוד. ושם עשה מה שעשה בעבודת השם יתברך בתפלה והתבודדות אשרי לו. כי באמת זכה למה שזכה כנראה בחוש בספריו הקדושים:

מענין הספינה הנ"ל, שהלך עם הספינה לתוך הנהר והוא לא ידע להנהיג הספינה. וכשבא בתוך הנהר רחוק מהיבשה ולא ידע כלל מה לעשו"ת כי הספינה מתנודדת וכמעט שטבע חס ושלום. ואז צעק להשם יתברך והרים ידיו אליו כראוי. וכן כשהיה תלוי בידיו על החומה בטבריה כשרצה לברח מהעפוש רחמנא לצלן וכו' וראה תחתיו הים כנרת וכמעט כמעט שיפל כמבאר במקום אחר (רמד) בספור הנסיעה שלו לארץ ישראל, אז גם כן צעק בלבו להשם יתברך כראוי. והיה רגיל לספר זאת ורצה להכניס בלבנו שכך צריך כל אחד ואחד לצעק להשם יתברך ולשא לבו אליו יתברך כאלו הוא באמצע הים תלוי על חוט השערה, והרוח סערה סוער עד לב השמים עד שאין יודעין מה לעשו"ת וכמעט אין פנאי אפלו לצעק. אבל באמת בודאי אין לו עצה ומנוס כי אם לשא עיניו ולבו להשם יתברך. וכך צריכין בכל עת להתבודד ולצעק להשם יתברך. כי האדם בסכנה גדולה בזה העולם כאשר יודע כל אחד בנפשו והבן הדברים היטב:

אות - קיח

שמעתי בשם רבנו זכרונו לברכה, שאמר בלשון תמה: על השם יתברך קשה קושיות הרבה מאד. מה טוב ונעים להאיש הזה שזוכה לדעת שלם שיושב לו ורואה ויודע שאינו קשה שום קושיא כלל והכל נכון וישר כי ישרים דרכי ה'. וכן אנכי שמעתי פעם אחד שאמר: על השם יתברך קשה קושיות וכו' וכונתו היה כמתלוצץ מזה, שקשה לקצת בני העולם קושיות הרבה וגדולות על השם יתברך חס ושלום (רמה). אבל באמת בודאי אסור להרהר אחרי דרכיו יתברך. כי בודאי צדיק ה' בכל דרכיו וכו'. רק שאי אפשר לשכל אנושי להבין דרכיו והנהגתו את העולם בשום אפן:

אות - קיט

איני זוכר היטב לענין מה נדבר הענין, אבל זה אני זוכר שבסוף אמר: כשאוחזין בזה וכו', והפליג בתנועתו למעלה גדולה מאד כשאוחזין בזה. דהינו כשאוחזין בזה שהוא מרוצה וחפץ ומשתוקק מאד שחברו יהיה איש כשר וצדיק אף על פי שהוא לא יהיה חס ושלום זהו מעלה גדולה מאד. גם נזכרתי שאמר אז זה הלשון: שהוא מרוצה אף על פי שאני איני זוכה חס ושלום לעבד את ה' על כל פנים יעבד ישראל השני את השם יתברך. זהו דבר גדול מאד כשאוחזין בזה. כך שמעתי מפיו הקדוש:

ולפי דעתי נדמה לי שזהו דבר פשוט מאד. כי בודאי אני רוצה וחפץ מאד ומשתוקק ומתגעגע מאד שיהיו כל ישראל כשרים וצדיקים אמתיים, אפלו אם לא אזכה אני לזה על כל פנים יהיה חברי בני גילי וכל ישראל צדיקים נוראים אמתיים. כי זה עקר האהבה והרחמנות שצריכין לרחם אחד על חברו ועל כל ישראל שיזכה לתכלית האמתי להיות כרצונו הטוב באמת שזהו עקר טובתן של ישראל. וכמבאר בהתורה כי מרחמם ינהגם וכו' (בסימן ז לק"ת) עין שם:

אבל ידעתי שיש בני אדם שכשהם נופלים חס ושלום מעבודת ה', מכל שכן וכל שכן אותן שנכשלין באיזה תאוה רעה או בעברה חס ושלום, הם שונאים ומתגרים במי שעוסק בעבודת ה', ורוצים להפילו חס ושלום, ומחלישים את דעתו מאד, ומבזים אותו בכמה לשונות. וגם אומרים לו שגם הוא יפל כמו שנפל הוא רחמנא לצלן. כמו שראיתי כמה מהחסידים של עכשו שלפני כמה שנים התחילו קצת בעבודת ה' ואחר כך נפלו למה שנפלו כל אחד לפי נפילתו רחמנא לצלן. ואחר כך כשראו בני הנעורים הרכים בשנים כשנתעוררו בעבודת ה' והתחילו להתפלל בהתלהבות בלב שלם ולהתמיד בלמודו וכו', כאשר מצוי עכשו כמה בני הנעורים הכשרים המשתוקקים מאד מאד להשם יתברך ומתחילים להתפלל בכל לב בכונה גדולה וכו', וכשרואים אלו החסידים הנפולים אותם, הם שוחקים מאד מהם ומבזים אותם ומחלישים את דעתם מאד מאד ואומרים להם שאין ממש בעבודתם וכו'. כל זה מחמת קנאה. מחמת שהם נפלו, הם רוצים חס ושלום שגם השאר יהיו כמותם רחמנא לצלן. ובאמת צריך שיהיה בהפך כנזכר לעיל:

אות - קכ

ענה ואמר: "חזקו ואמצו כל המיחלים לה'" (תהלים לא כח) "כל המיחלים" דיקא. אפלו אם אינכם זוכים לשום קדושה ועבודה חס ושלום רק מיחלים לבד, אף על פי כן חזקו

ואמצו ואל תפלו משום דבר שבעולם יהיה איך שיהיה כמבאר מזה בדברינו כמה וכמה פעמים (רמו):

ויותר ויותר מזה צריך כל אחד ואחד לחזק את חברו לבל יפל בדעתו משום דבר שבעולם. ואפלו אם הוא יודע בעצמו שהוא כמו שהוא אף על פי כן יחזק את חברו כי את חברו בקל יותר לחזק מלחזק את עצמו, כי אין חבוש מתיר את עצמו (ברכות ה:):

כי אין רעה גדולה מנפילה. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (רמז) לענין מלחמה הגשמיות על פסוק (דברים כ ג): "אל תיראו ואל תערצו" וכו' אל תיראו משפעת הקלגסים ואל תערצו מקול הקרנות וכו'. שכל הדברים האלה עוברים על מי שחפץ לכנס בעבודת ה' שכמה מיני מלחמות ופחדים ושפעת הקלגסים וקול הקרנות וכו' וכו' עוברים על כל אחד ואחד וכמבאר בדברינו מזה (רמח):

וצריך לעמד על עמדו לבלי להניח את מקומו בשום אפן בעולם ולצפות לישועה תמיד (רמט) ולבלי להתרחק ולנוס ממנו יתברך חס ושלום וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה מ"ד:) לענין מלחמה:

שתחלת מפלה - ניסה, רחמנא לצלן. (תהלים קלט ז): "כי אנה מפניך אברח. אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך" וכו'. כי השם יתברך בכל מקום. כי צריכין להיות עקשן גדול בעבודת ה' כמבאר בדברינו עין שם (רנ). וכשיזכה לבלי להפיל את חברו אף על פי שידע בעצמו שהוא רחוק מעבודתו, אדרבא יחזקו בכל מיני התחזקות ויחיהו וישיבהו בכל מיני דבורים המשיבין את הנפש וכו', על ידי זה יכול להיות שאחר כך יזכה גם הוא לחזר ולשוב לעבודת ה' על ידי זה:

אות - קכא

פעם אחד הוכיח אותנו להתפלל בכונה ובכחות כמבאר בספריו (רנא) הרבה שצריכין להכריח עצמו מאד לתפלה ולהתפלל בכל כחו. ואמר: שתפלה שלכם בכח הוא כמו שמשכתי אני את החבל עם האנקיר כשהייתי על הספינה. הינו בהיותו על הספינה היה פעם אחד בשעת הדחק שהיו מכריחים את כל אנשי הספינה שימשכו בכל כחם את החבל הנ"ל והייתי מושך בכל כחי החבל אבל באמת לא הכנסתי שום כח, רק היה לפנים. כי הוכרחתי להראות לפניהם כאלו אני מושך בכל כחי. כך הוא התפלה שלכם בכח ובכונה. כלומר שעדין אין אנו מכניסין כל כחנו באמת לתוך התפלה:

אות - קכב

שמעתי בשמו שאמר שאם לא היה ממתין בבטחון לישועת ה' כבר היה איש נוסע ומטולטל כמו כל הנוסעים ומטלטלים עצמם בשביל הפרנסה כנהוג עכשו. והכונה כי אמר זאת לענין הנהגת הבית בפרנסה ומלבושים ושאר צרכי הבית שעל פי רב חסר לאדם הרבה. כגון, לזה חסר מלבוש פשוט, ויש שחסר להם מלבושים חשובים או דירה וכו'. שצריכין להמתין לישועת ה' ולבלי לדחק את השעה (ערובין יג:) למלאות החסרון תכף ומיד. רק צריכין להמתין עד ירחם ה':

ואמר על עצמו ענין הנ"ל שאם לא היה ממתין, כגון כשהיה חסר לו איזה דבר, אם היה דוחק את השעה שיהיה דוקא תכף, היה צריך ללוות לעצמו ולהיות בעל חוב עד שהיה מוכרח להיות נוסע ומטולטל. כמו שאנו יודעים ענין הנוסעים שהם מוכרחים תמיד לסע על המדינה מחמת שהם תמיד בעלי חובות:

וענין זה צריכים לידע מאד. וצריכין ללמד עצמו להרגיל את עצמו בזה מאד. כי לכל אדם חסר הרבה אפלו בעלי בתים ועשירים גדולים, מכל שכן מקבלים אפלו החשובים והגדולים. וצריך לזה להסתפק במעוט ולהנהיג ביתו כפי השעה והזמן. ואם נדמה לו שצריך מלבוש או לאשתו ובניו (רנב) אף על פי שמוכרח לו אל ידחק השעה ללוות ולהקיף ולהיות בעל חוב, אך ימתין עד שיבוא עתו. וטוב לסבל דחק אפלו במזונות וכל שכן במלבושים ודירות וכו' ולא להיות בעל חוב. ומוטב שיהיה בעל חוב לעצמו או לבני ביתו במלבושים מלהיות בעל חוב להחנוני או לאחרים. כי בכל עניני פרנסה צריכין להמתין עד שיבוא עתו כנזכר לעיל. כמו שכתוב (תהלים קמה טו): "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו":

אות - קכג

מענין קצת אנשים שמתקרבים לעבודת השם יתברך ואחר כך מתרחקין. ענה ואמר: אף על פי כן יקר אצל השם יתברך ההתקרבות בעצמו אף לפי שעה. אף על פי שאחר כך נעשה מה שנעשה, חס ושלום. ואמר הלא על שעת מתן תורה נאמר (שיר השירים ד ט): "לבבתני באחת מעיניך". ואיתא במדרש (רנג): "מהו באחת מעיניך אלא שבעין השנית כבר היו מסתכלין על העגל". נמצא שבשעת מתן תורה כבר היה דעתם לפרש חס ושלום, ואף על פי כן היה יקר בעיני השם יתברך מאד ההתקרבות בעצמו. כמו שכתוב "לבבתני באחת מעיניך". כי זה בעצמו יקר מאד בעיני השם יתברך:

אות - קכד

פעם אחת שאל אותי בלשון תמה: השמעת ממני דברי מוסר? ואמר שאינו יכול לומר דברי מוסר. כי כל דבור מוסר שלו הוא מוטבל ומורחץ בדמעות (בלשון אשכנז אמר בזו הלשון: איטליכס ווארט פון מוסר איז בייא מיר פר וואשין מיט טרעהרין). ומחמת זה אינו יכול לומר מוסר בפרוש:

ובתחלה היה אצלנו קצת תמיהה מה שאמר שאינו אומר מוסר. כי לפי דעתנו כל דבריו הם דברי מוסר גדול מאד מאד כאש בוערת ממש. אך באמת לא היה רגיל לומר דברי מוסר בפרוש כדרך המוכיחים, אבל אף על פי כן כל דבריו וכל שיחותיו היה רק מענין עבודת ה'. וכל דבריו היה כגחלי אש ממש:

ומי שזכה לשמע דבור מפיו היה נכנס בקרבו כאש בוערת ממש. ואי אפשר לבאר ולציר לא בכתב ולא בפה עצם תבערת קדושת דבוריו שיצאו מפיו הקדוש והנורא בקדושה ובטהרה. אשר כל דבור ודבור שלו אפלו בשיחת חולין, מכל שכן כשהיה מדבר בעבודת השם או כשהיה אומר ומגלה תורה, היה כל דבור ודבור מאיר ומזהיר ומתלהב כאש לוהט רשפי רשפי שלהבת. ומי שהיה מאזין ומקשיב לדבריו באמת ובתמימות היה כל דבור ודבור שלו פורח ונכנס בקרבו כלבת אש ממש עד שכל אחד מהשומעים היו נמשכין על ידי דבוריו להשם יתברך בהתקשרות נפלא והתלהבות גדולה להשם יתברך באמת. ועל פי רב היה נדמה לנו באותו שעה שעמדנו לפני הדרת קדושתו הנורא, שבודאי לא יהיה לנו עוד שום בחירה. כי בודאי בהכרח להיות כרצון השם יתברך ואי אפשר לפרד עוד מהשם יתברך. מכל שכן לשנות רצונו יתברך לעבר חס ושלום אפלו איזה דבר קל בעלמא. כי הלב היה נמשך מאד מאד להשם יתברך על ידי דבוריו הקדושים אשר אי אפשר לשער ולערך:

גם עכשו כל מי שיעסק בספרי רבנו הקדוש והנורא זכר צדיק וקדוש לברכה, ויעין ויסתכל בהם באמת ובתמימות ודאי יתלהב לבו מאד להשם יתברך כי כל דבריו כגחלי אש:

אות - קכה

בחג הסוכות תק"ע, אז אמר מענין האתרוג. שלפי בחינת הימים נוראים ראוי שיהיה לנו אתרוג נאה כמובא לעיל (רנד) ובאותה השנה לא היו מצויים אתרוגים. והיה העולם סבורים שלא יהיה להם אתרוגים כלל. ולא היה שום אתרוג במדינה עד ערב סוכות

שעשה השם יתברך נסים וסבב סבות בדרך נס שבאו אתרוגים לקצת עירות. והיו נותנים אז ממון הרבה בעד אתרוג, בקצת קהלות נתנו חמשים אדומים ויותר בעד אתרוג אחד: וגם לקהלת בראסלב בא אתרוג מהודר מאד ליד רבנו, זכר צדיק לברכה (רנה). והיה שמחה גדולה מאד לרבנו זכרונו לברכה ואמר להביא לו כלי זמר מגדל השמחה. ושלשה ימים רצופים היה לו חיות גדול מן האתרוג. והיה בריא כל אותן השלשה ימים ולא היה מרגיש כלל החולאת הקשה שהיה לו מגדל השמחה שהיה לו מן האתרוג:

וגם אחר סוכות ספר הרבה מן האתרוג ואמר שאין אנו יודעים כלל גדל יקרת מעלת מצות אתרוג. והרי אנו רואין שישראל מפזרים ממון הרבה בשביל מצוה זו, יותר מעל שאר מצוות ובודאי לא על חנם הוא. מסתמא מצוה זו הוא יקרה מאד מאד אשר אין לשער רק שאין אנו יודעין גדל מעלתה. אפשר אם היו יודעין גדל מעלת מצוה זו היו עושים מה שהיו עושים בשביל מצוה זו כי ישראל עם קדוש הם חכמים וקשה להטעותם. ובודאי כשהם מפזרים ממון הרבה בשביל מצוה זו לא לחנם הוא. ועוד האריך בספור זה והפליג מאד במעלת מצות אתרוג:

אות - קכו

ליל מוצאי שבת של שבת תשובה שנת תק"ע לפ"ק דברו ממשיח (רנו). כי היה מפורסם שאמרו שבשנה זו יבוא. ודעתו לא היתה נוטה לזה. ואמר אז שקדם שיבוא משיח לא אחד יהיה שיצעק על אמונה כי כמה צדיקים שיהיו אז יהיו צועקים בקול גדול על אמונה כמוני היום עד שיהיה נחר גרונם (שקורין בלשון אשכנז איין ראסין דיא קיילי) ולא יועיל. ומה שכתוב (ישעיה ד ג): "כל הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו". ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (בבא בתרא עה:): שיאמרו לפני הצדיקים קדוש, הוא כפשוטו. כי בודאי הצדיקים שישארו אז ויתחזקו וישארו באמונתם הקדושה יהיו ראויים לומר לפניהם אפלו יותר מזה. מאחר שישארו קימים באמונה ולא יניחו עצמם לפל ולטעות, חס ושלום, אחר העולם. ויהיה כמה מפורסמים ומנהיגים של שקר. ואין ספק שלא ימצא אז קבוץ כמונו היום שנמצאים כמה בני אדם שמתקבצים יחד שחפצים באמת לשמע דבר ה' ואף על פי שיהיה אז איזה כשרים בדור אך יהיו מפוזרים. ענה ואמר "כתב זאת זכרון בספר" למען ידעו בימים הבאים שכבר היה מי שידע זאת מקדם וידעו להתחזק באמונה בו יתברך ובצדיקיו האמתיים (רנז):

אות - קכז

פעם אחד היה מדבר מענין אלול. ואמר: שמה שנוהגין לומר תקונים באלול, שהנגון של התקונים, וגם מהחלישו"ת הלב שיש לכל אחד אז מחמת שכל אחד מתאחר אז בבית המדרש יותר מרגילותו, מכל זה נעשה דברים עליונים ותקונים גדולים למעלה (רנח):

אות - קכח

ספר בשבחו שידע כל דברי ה"עץ חיים" (רנט) ו"פרי עץ החיים" (רס) וכל כתבי האר"י זכרונו לברכה (רסא) מספר הזהר והעקר מהתקונים. והמובן מדבריו היה שזה היה בימי נעוריו. והפליג מאד כמה פעמים בשבח גדולת קדושת התקוני זהר. והיה רגיל לעסק בו ביותר גם בכל השנה אפלו שלא בימי אלול. ואמר שבספר התקונים כלולים כל החכמות שבעולם וכו' (רסב):

אות - קכט

עקר התגברות התאוה הידוע דהינו תאות המשגל הוא רק מחמת עצבות ומרה שחורה. וצריכין להתגבר בכל עז להיות אך שמח תמיד. ואמר: אפלו כשנופלין לפעמים לתוך רפש וטיט שקשה לו מאד לצאת משם, צועקין וצועקין וצועקין ואמר בלשון אשכנז בזו הלשון: (אין אפלו אז מעפלט אין אה בלאטי אריין שרייט מען אין מע שרייט אין מע שרייט) והגביה ידיו קצת ולא אמר יותר. ואמר שלענין המחשבות והבלבולים שמבלבלין לאדם בענין זה, שדיה לצרה בשעתה (ברכות ט:) ולא יבלבל עצמו כלל כלל בענין זה לא קדם ולא אחר כך:

אות - קל

שמעתי בשמו, לענין המפורסמים בעלי מופת. ספר מעשה, שמלך אחד היו לו שני בנים. אחד היה חכם ואחד שוטה. ועשה את השוטה ממונה על האוצרות ולהחכם לא היה שום התמנות, רק ישב אצל המלך תמיד. והיה קשה להעולם מאד שזה שאינו חכם יש לו כל ההתמנות והכל באים ונכנסים אצלו להכניס או להוציא מן האוצרות, וזה החכם אין לו שום התמנות כלל. והשיב להם המלך: וכי זה הוא מעלה מה שהוא לוקח אוצרות מוכנים ומחלקם להעולם?! כי זה החכם יושב אצלי וחושב מחשבות ובא על עצות חדשו"ת שאיני יכול לבוא עליהם, ועל ידי אלו העצות אני כובש מדינות שלא הייתי יודע מהם כלל אשר מאלו המדינות נמשכים ובאים כל האוצרות שלי. אבל זה הממונה

לוקח אוצרות מוכנים ומחלקם להעולם. על כן בודאי גדלה ושגבה מאד מעלת החכם על הממונה אף על פי שנראה שאין לו שום התמנות. כי ממנו נמשכים כל האוצרות כנזכר לעיל:

אות - קלא

שיחות וספורים וענינים שהיה בכל תורה ומעשה:
כשכתבתי לפניו (רסג) התורה ואלה המשפטים (סימן י' חלק ראשון מלקוטי מוהר"ן) המתחלת: כשיש דינים חס ושלום על ישראל, על ידי רקודין והמחאת כף נעשה המתקת הדינים וכו', אמר לי: כך אמרתי, שעכשו נשמע גזרות חס ושלום על ישראל (רסד) והנה הולכים וממשמשים לבוא ימי הפורים האלה (כי התורה הזאת נאמרה סמוך לפורים) ויהיו ישראל מרקדים וימחאו כף ועל ידי זה ימתיקו הדינים. וחזר וכפל דבריו ואמר בפה מלא כך אמרתי:
וכונתו היתה להעיר לבבנו שנדע ונבין שכל דברי תורתו הקדושה אף על פי שיש בה עמקות גדול ונורא מאד מאד ורזין עלאין וסודי סודות עמוקים ורחבים מני ים בכל דבור ודבור, אף על פי כן עקר כונתו שנשמע ונקבל דבריו הקדושים בפשיטות לשמר ולעשו"ת ולקים את כל דברי תורתו בפשיטות ובתמימות. כמו למשל התורה הקדוש הזאת שנאמר שם שעל ידי המחאת כף ורקודין נמתקין הדינים, היתה כונתו כפשוטו, שיחזקו עצמן לשמח בימי שמחה, כגון פורים וחנוכה וימים טובים או חתונה וכיוצא בזה (רסה) כל מיני שמחה של מצוות שיחזקו עצמן בשמחה גדולה עד שיזכו להתעורר לרקודין והמחאת כף, ועל ידי זה ימתיקו הדינים. כי כל דברי התורה לא בשמים הוא לאמר, שאין מי שיכול לזכות לזה להמתיק הדינים על ידי המחאת כף ורקודין כי אם גדולים בני עליה. רק כל אחד מישראל יש לו כח הזה כשיקוים הדברים כפשוטן באמת ובתמימות:
וכן בכל הדברים הנאמרים שם בהתורה הקדושה הנ"ל וכן כל מה שנאמר בכל תורה ותורה כי 'לא המדרש הוא העקר אלא המעשה' (אבות א יז). ושים עינך היטב היטב ותסתכל יפה בכל תורה ותורה. ותשים לבך להבין בכל מקום העובדות והעצות והמוסר וההתעוררות היוצאים משם על פי פשוטן של דברים. ותבקש מהשם יתברך שיאיר עיניך לזכות לזה להבין הדברים היטב למעשה, כי כל דבריו זכרונו לברכה כולם נצרכים ומוכרחים לעובדות ועצות טובות לעבדו יתברך. ואפלו בקצת מקומות אשר לפום ריהטא בהשקפה ראשונה אין מבינים היטב איך נוגע הענין הזה לעובדה לפי מדרגתו.

אף על פי כן באמת יש שם עצות נפלאות והתעוררות נורא לשוב אליו יתברך ממקום שהוא שם ואם תשים עינך ולבך שם היטב בודאי תמצא גם שם עצות ודרכים טובים לפי מדרגתך. כי כל דבריו זכרונו לברכה הם כלליות גדול, וכל תורה ותורה כלול מכל התורה כולה. ומכל בני אדם שבעולם בכל דרגה ודרגה. מן תכלית קצה העליון עד תכלית קצה התחתון. הינו שעם כל תורה ותורה ושיחה שלו יכול לעבד את השם יתברך הגדול במעלה בתכלית המעלה, וכן אפלו הקטן והפחות בתכלית דיוטא התחתונה יכול גם כן לשוב להשם יתברך ולמצא עצות לנפשו על ידי אותה התורה בעצמה. כי הם כלליות נפלא מאד:

אות - קלב

בלקוטי [מוהר"ן] חלק ראשון סימן י"ד המתחלת תקעו וכו' להמשיך שלום. זאת התורה אמר בשבת חנוכה. ואז באותו העת נפטר הרב החסיד המפורסם מורנו הרב רבי גדליהו זכר צדיק לברכה אב בית דין דקהלת ליניץ (רסו). ורמז באותה התורה הספד להרב הנ"ל. כי הזכיר אז בתוך התורה מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (רסז): 'אין מספידין בחנוכה'. גם אמר אז שעכשו קשה לומר תורה, כי כשנסתלק צדיק קשה לומר תורה. כי כל צדיק נסתלק עם כל חלקו שיש לו בהתורה. כי כל צדיק וצדיק יש לו חלק בהתורה, וכשנסתלק נסתלק עם כל חלקו שיש לו בהתורה. על כן קשה אז לומר תורה:

מה שכתוב שם באות ד' על מאמר רבותינו זכרונם לברכה (נדרים פא.): 'מפני מה תלמידי חכמים אין בניהם תלמידי חכמים. על שלא ברכו בתורה תחלה', שמעתי ממנו זכרונו לברכה עוד בזה. כי ההולדה נמשכת כפי המאכלים שאכל תחלה וכו'. וצריך כל אדם לברך ולקדש את בחינת התחלה, דהינו מה שהוא תחלה וקדם לההולדה דהינו האכילה וכל עסקיו וכו', עד שימשיך ההולדה בקדושה ובטהרה כראוי (רסח). וזהו: 'על שלא ברכו בתורה תחלה', שלא ברכו וקדשו בקדושת התורה את התחלה, דהינו מה שהוא תחלה וקדם לההולדה כנ"ל. כי צריך לברך ולקדש את בחינת תחילת ההולדה הנ"ל בתורה. ואז יהיה גם בנו תלמיד חכם וכנזכר לעיל:

אות - קלג

מה שכתוב בהתורה המדברת מגדל אסור גזלה וחמדה אפלו במחשבה (רסט) (בסימן ס"ט חלק ראשון) פרוש על הגוזל את חברו, שפרש: 'יוליכנו אחריו אפלו למדי' (בבא

קמא קג.). דהינו למודי ה', הינו הבנים וכו' עין שם. שמעתי מפיו הקדוש שאמר שכך שמע שהיו לומדים כן הגמרא הנ"ל במקום ששמע:

אות - קלד

שיך לסימן ער"ה בלקוטי חלק ראשון, המתחלת: דע שכל מצוה וכו' נעשה ממנה נר וכו' עין שם. עתה שמעתי מאחד ששמע גם כן זה הענין מפיו הקדוש. ובאר הדבר יותר קצת שאמר שיש אחד שנר שלו אינו יכול לדלק כי אם איזה שעה, מחפש עם הנר אותה שעה שדולק (רע), ואחר כך נכלה הנר ואין לו במה לחפש. ויש אחד שנר שלו דולק איזה שעות יותר, ויוכל לחפש יותר אבל אחר כך נפסק. ויש שנר שלו דולק יום אחד. ויש שדולק עוד יותר ויותר. אבל יש אחד שיש לו הרבה נרות נפלאים כאלו שדולקים ומאירים לעולם ועד ואינם נכבים לעולם. והוא זוכה לחפש בגנזיא דמלכא תמיד לעולמי עד ולנצח נצחים - אשרי לו:

והנה מזה מובן שגם אנשים כשרים פשוטים זוכים בעולם הבא לחפש בגנזיא דמלכא אבל החפוש שלהם הוא רק לפי שעה כפי המצוות שלהם ובודאי גם זה הוא זכיה גדולה ונפלאה מאד מאד, כי אפלו כשמחפש בגנזיא דמלכא איזה שעה יוכל גם כן למצא שם אוצרות נפלאים שיוכל לחיות בהם חיי עולם הבא לנצח. אבל חייו יהיה רק כפי מה שימצא באותה השעה. אבל מי שזוכה שנרות מצוותיו מאירין ודולקין יותר ויותר, בודאי ימצא רב טוב בגנזיא דמלכא יותר ויותר. וכן כל אחד ואחד כפי מה שנרות מצוותיו דולקין יותר. אבל הצדיק הגדול זוכה לחפש תמיד בגנזיא דמלכא ונרות שלו לא יכבו לעולם ועד. ועוד יש בזה דברים בגו. ודי בזה:

אות - קלה

דבר עם איש אחד שהיה רחוק מהשם יתברך מאד. ואמר לו שירגיל עצמו להתאנח על ענינו. ואמר אז התורה יש הבל שנעשה על הארץ וכו' (בסימן ק"ט חלק ראשון). שמבאר שם שעל ידי אנחה שמתאנחין לשוב אליו יתברך נפסקין מחבל הטומאה ונתקשרין לחבל דקדושה וכן אמר אחר כך עוד כמה תורות על אנחה שהיא יקרה מאד (רעא):

אות - קלו

שיך להתורה מלא כל הארץ כבודו (בלקוטי חלק ראשון סימן קע"ב). שמעתי מאיש אחד מאנשיו ששמע מפיו הקדוש בבאור יותר קצת. והענין, שהאדם צריך לבטל כל

מדה ומדה עד שיתבטל לגמרי כאין ואפס. כי בתחלה צריך לבטל מדה זאת עד שתהיה כלא ממש, ואחר כך מדה אחרת עד שתהיה גם כן לא, וכן כל המדות עד שיהיו כולם כלא היו. וכפי מה שמבטלין כל מדה ומדה כן מאיר ומתגלה לו כבוד ה'. כי עקר האור הוא כבודו יתברך כמו שכתוב (יחזקאל מג ב): "והארץ האירה מכבודו":

אך כשמעמידין דבר גשמי כנגד דבר רוחני - עושה צל. וכפי גשמיות וגדל הדבר שעומד כנגד הדבר כמו כן נעשה צל, כגון כשמעמידין מקל נגד אור השמש עושה צל קטן כפי מדת המקל. אבל כשמעמידין דבר גדול יותר נגד השמש עושה צל גדול ביותר. וכן כשמעמידין בית גדול עושה צל גדול יותר ויותר. והצל הוא הסתרת והעלמת האור כידוע. ועל כן כפי מה שהאדם משוקע באיזה מדה ותאוה כמו כן עושה צל נגד אור כבודו יתברך וכמו כן נעלם ממנו אורו יתברך, אבל כשמבטל המדות והתאוות, כפי הבטול כן נתבטל הצל, וכמו כן נתגלה אור כבודו יתברך. עד שזוכה שיתבטל הצל לגמרי עד שיהיה הכל לא ואין ואפס. ואז יתגלה כבודו בכל הארץ. כי לא יהיה שום דבר שיסתיר האור ושיעשה צל כנ"ל. וזהו "מלא כל הארץ כבודו". ועל ידי זה נתגלה כבודו בכל הארץ כי אין דבר שיסתיר אור כבודו יתברך ויעשה צל כנזכר לעיל:

אות - קלז

שיך להתורה מעו"ת ראשי תבות וכו' בחלק ראשון סימן ר"ד. וספר מקדם מעשה משני אנשים בני הנעורים שהיו בעיר אחת והיה ביניהם אהבה והתקשרות גדול:

פעם אחת ראה אחד מהם בחברו שנטה מדרך הישר קצת ועשה איזה דבר שלא כהגן. וחשב - מקרה הוא. אחר כך ראה אותו שעשה דבר גרוע יותר, שעבר עברה ממש, ואז נתרחק ממנו והפריד עצמו מאתו. אחר כך ברבות הימים כשירדו מעל שולחן חותנם, שניהם, התחיל זה שעבר העברה כנ"ל לעלות מעלה מעלה עד שנעשה עשיר גדול. והשני הנ"ל נעשה עני גדול. והיה זה בדעתו מתרעם תמיד על מדותיו של השם יתברך. כי אמר בלבו: הלא אני יודע בעצמי שזה עבר עברה ומדוע יתנו לו גדולה כל כך!:

פעם אחת ראה במקום אחד שהיו עומדים כת אחת ומשמיעין קול ומקשקשין במעות הרבה, ונתקרב אליהם. ואמרו לו: אל תגע בזה המעות כי זה שיך לאיש הנ"ל, הינו לחברו הנזכר לעיל. אמר: עכשו הגיע העת לשאל. ושאל אותם מדוע יגיע לו מעות הלא בעיני ראיתי שעבר עברה? השיבו לו מיום שירדתם שניכם מעל שולחן חותנכם, מאז חברך קבע עתים לתורה וקבל על עצמו חק ולא יעבר ללמד בכל יום כך וכך. אבל אתה אינך

עוסק בתורה. ועל כן נותנין לחברך מעות אף על פי שעבר עברה. כי 'עברה מכבה מצות ואין עברה מכבה תורה' (סוטה כא.). "ואין "עברה "מכבה "תורה ראשי תבות מעות:

אות - קלח

שמעתי מפיו הקדוש בעת שדבר עמנו מגדל הענין של ספורי מעשיות מצדיקים, שנדפס בספריו הקדושים (בסימן רל"ד חלק א'). ואמר אז שהוא בעצמו זכרונו לברכה עקר התעוררותו לעבודת השם יתברך באמת היה על ידי ספורי מעשיות מצדיקים. וספר שבבית אביו ואמו הצדיקים זכרונם לברכה היו שכיחים שם כל הצדיקים. כי כל הצדיקים היו מצויים בקהלת מעז'בוז' מחמת שהוא מקום הבעל שם טוב זכרונו לברכה. ורובם ככולם התאכסנו בבית אביו זכרונו לברכה, ושמע הרבה מעשיות מצדיקים ועל ידי זה היה עקר התעוררותו להשם יתברך עד שזכה למה שזכה:

אות - קלט

ספר לי אחד מאנשיו שפעם אחד ספר לרבנו זכרונו לברכה שדברו לו איזה שדוך ואמר האיש הנ"ל לפניו זכרונו לברכה ששם אין מקום לפניו. השיב לו: כשיש להאדם לב של ישראלי אין שיך אצלו מקום וכו'. כי הלב הוא אלקות וכו' וכו' (רעב) (כנדפס בלקוטי תנינא סימן נ"ו):

אות - קמ

כשאמר לי (רעג) ענין הנדפס בלקוטי תנינא סימן פ"ו על פסוק (שמות ו ט): "מקצר רוח ומעבודה קשה", שעל ידי קטנות אמונה צריכין לעובדות קשו"ת וכו' עין שם, עמדתי לפניו כמשתומם ומחשבותי היו תמהים בענין זה. כי נדמה לי שיש לי אמונה קצת. ענה ואמר בלשון גערה קצת כאומר: ואם יש לך אמונה, אין לך אמונה בעצמך (האסטי אין דיר קיין אמונה ניט). והזכיר מיד מאמר רבותינו זכרונם לברכה:
כי מי בז ליום קטנות, מי גרם לצדיקים שיתבזבז שולחנם לעתיד לבוא קטנות שהיה בהם בעצמן. שלא האמינו בהם בעצמן. ורש"י זכרונו לברכה פרש שם כפשוטו - קטנות אמונה. אבל מדקדוק לשון הגמרא שאמרו שם קטנות שהיה בהם, נראה מבאר דברי רבנו זכרונו לברכה שעקר קטנות האמונה שלהן היה בהן בעצמן. ויש לפרש לפי זה שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא שהוא טוב לכל והם חשובים וגדולים בעיניו יתברך.

ומחמת זה היה בהם קטנות. וזה היה עקר קטנות האמונה שלהם מה שלא האמינו בהם בעצמן. ויש לכון גם פרוש רש"י לזה:

והכלל המובן מדבריו שהאדם צריך שיהיה לו אמונה בעצמו שגם הוא חביב בעיני השם יתברך. כי לפי גדולת טובתו של השם יתברך גם הוא גדול וחשוב בעיניו יתברך. וכבר מבאר ענין זה כמה פעמים שאין זה ענוה להיות במחין דקטנות חס ושלום, וצריכין לבקש הרבה מהשם יתברך לזכות לדרכי ענוה באמת וכו'. (עין בלקוטי תנינא סימן כ"ב ובסימן ע"ב) ועוד בכמה מקומות. גם אחר כך בסמוך אחר שאמר ענין הנ"ל, הגיע ראש השנה ואמר אז התורה חדי רבי שמעון סימן ס"א בחלק ראשון. ושם הזכיר ענין חסרון אמונה בעצמו עין שם באות ה' מה שכתוב שם. ויש שיש עליהם מחלוקת מחמת שאין להם אמונה בעצמן (רעד) וכו':

אות - קמא

בסימן צ"ב "לקוטי תנינא", תקון למקרה לילה רחמנא לצלן לומר עשרה קפיטל תהלים כמבאר בסימן ר"ה וכו'. ודע שאלו הם העשרה קפיטל מזמורי תהלים וכו':

דע אחי, כי בתחלה אמר הוא זכרונו לברכה התורה המתחלת תקון למקרה לילה כנדפס בספר הראשון בסימן ר"ה. ובתחלה בעת שהתחיל לגלותה לא הייתי לפניו אז. אך השם יתברך זכני ובאתי אצלו סמוך מאד לאותה העת שהתחיל לגלותה. וספר לי אחד בשמו התורה הנ"ל כפי מה ששמעה מפיו הקדוש. ובתוך כך, באותה השעה ששמעתי מפי אחר בשמו התורה הנ"ל, בתוך כך סבב השם יתברך שדברתי עמו מזה וחזר ואמרה לפני בקצור כנדפס כבר בסימן ר"ה הנ"ל (רעה):

ובאותה העת שגלה התורה לא גלה אז איזה קפיטליך לומר, רק אמר סתם לומר עשרה קפיטלך תהלים לתקון הנ"ל. ושמעתי מפיו הקדוש אז שאמר שהיה ראוי לגלות איזה הם עשרה קפיטלך תהלים שצריכין לומר. אך איזה שהם עשרה קפיטל תהלים שיאמרו הם תקון לזה, כי כל עשרה קפיטל תהלים איזה שהם כולם הם כנגד עשרה מיני נגינה שהם תקון להנ"ל:

ואז בעת שגלה התורה הנ"ל אמר בתחלה שתקון הראשון הוא המקוה, שצריכין לטבל במקוה (ואמר בזו הלשון דאס ערשטי איז מקוה). ואחר כך גלה התקון הנ"ל לומר עשרה קפיטל תהלים כנ"ל. גם פעם אחת אמר שצריכין לזהר מאד לטבל באותו היום שיהיה האדם בלתי טהור. ואפלו אם לא יוכל לטבל בבקר, על כל פנים יטבל באותו היום אפלו

לפנות ערב. כי צריכין לזהר מאד לטבל באותו היום דיקא (ועין בסוף ספורי מעשיות שאמר, שטוב מאד לטבל תכף ומיד וכו' עין שם):

אחר כך אחר שעברו קרוב לארבע שנים, ומה שעבר באלו השנים יקצרו רבבות יריעות לספר, וכבר היה לו החולאת שלו שנסתלק ממנו, וכבר חזר מלמברג, פעם אחת בחרף שכב על מטתו ואנחנו עמדנו לפניו והתחיל לדבר מענין העשרה קפיטל תהלים שהם תקון להנ"ל. ואז צוה עלי לכתב על הניר הפסוקים שמרומז בהם העשרה מיני נגינה שהם תקון להנ"ל. וישבתי לכתב ומפיו יקרא אלי וגלה לי הפסוקים וכתבתים על הספר כאשר הם נדפסים (בלקוטי תנינא סימן צ"ב הנ"ל). ואז גלה דעתו שרצונו לגלות בפרטיות איזו הם העשרה קפיטל תהלים שצריכים לומר באותו היום, והיינו עומדים ומצפים שיגלה לנו ולא זכינו מיד:

אחר כך נסענו מאתו ואחר כך הייתי אצלו באיזה שבת והזמין השם יתברך שראיתי בעיני כתיבת ידו הקדוש שכבר רשם לעצמו העשרה קפיטל תהלים שצריכין לומר. אך לא היה מדרך ארץ שאקח כתב ידו בעצמי בלי רשותו. ורציתי לתפסם במחי בעל פה, ולא יכלתי מחמת אימת רבי, פן יקפיד כי באתי לחדרו ומצאתי כתב ידו הנ"ל והסתכלתי בו בלא רשותו (כי המעשה הזאת היתה בשבת פרשת שקלים שנת תק"ע לפרט קטן שהוא זכרונו לברכה יצא מחדרו ונכנס לבית הגדול שלו בעת קריאת התורה ואז נכנסתי בחדרו וראיתי כתב ידו הנ"ל) (רעו):

ואחר כך ביום ראשון בעת שלקחתי רשו"ת מאתו לשוב לביתי, דברתי עמו ושאלתי ממנו שיגלה לי עשרה קפיטל הנ"ל, כי ידעתי שכבר הם נרשמים אצלו כנ"ל. ולא רצה. ואמר שיהיה עת אחר לזה והלכתי מאתו:

אחר כך סמוך לאותה העת בעת שהייתי אני בביתי בנעמרוב (רעז), אז גלה העשרה קפיטל תהלים לפני הרב דפה ברסלב (רעח) ולפני חברי רבי נפתלי מנעמרוב (רעט). ויחד אותם לעדות על זה. וכך אמר להם:

היות בענין זה הידוע (הינו ענין מקרה לילה חס ושלום) נלכדים בודאי שלשה חלקי העולם, אני לוקח אתכם לעדות. ותדעו שאלו העשרה קפיטל תהלים מועילים מאד מאד לתקון קרי והם תקון גמור ומועיל מאד מאד. ויש מי שיקרה לו על ידי רבוי אכילה ושתיה או על ידי חולשה ועיפות או על ידי שאינו שוכב כראוי, וכל זה אינו כלום (והוא כמו תינוק שמשתין בשנה). גם יש ששומרים אותו מלמעלה ונצול מן המקרה או שהמזל שומר אותו ונצול. גם לפעמים נדמה להאדם בשנה בחלום כאלו הוא נופל ואחר כך מתעורר משנתו, גם זה מן השמים שמצילין אותו מזה. רק מי שיקרה לו חס ושלום

מחמת הרהורים מזה נבראים ממש קלפות חס ושלום כמבאר בספרים (רפ). אבל מי שיאמר באותו היום אלו העשרה קפיטל תהלים בודאי יתקן בזה מאד מאד:

וכמה וכמה צדיקים גדולים שרצו לעמד על ענין זה ונתיגעו למצא לזה תקון גמור. וקצתם לא ידעו כלל מהו ענין זה. וקצתם התחילו לידע קצת בענין תקון זה, ונסתלקו לעולמם באמצע עסקם בזה ולא גמרו, ולי עזר השם יתברך שזכיתי לעמד על זה בשלמות. וענין תקון זה על ידי אמירת העשרה קפיטל תהלים הנ"ל הוא דבר חדש לגמרי חדוש נפלא כי הוא תקון נפלא ונורא מאד מאד, (עין למטה) ומי שיוכל לילך למקוה ואחר כך יאמרם בודאי מה טוב, אך אפלו אם הוא אנוס שאי אפשר לטבל כגון שהוא חולה או שהוא בדרך אף על פי כן אם יאמרם אשרי לו. כי הם תקון גדול ונורא מאד. ואם יאמרם בכונה כראוי בודאי מה טוב, אך גם האמירה בעצמה מסוגל מאד:

ואמר: כי לא נודע זאת מיום בריאת העולם. מסתמא הייתי רוצה לבטל זאת לגמרי, אך אי אפשר זאת לא בגשמיות ולא ברוחניות. בגשמיות אי אפשר כי היה צריך לבטל ולשנות הטבע של כלליות בני האדם בתמידות. וזה דבר שאי אפשר, כי אפלו משה רבנו עליו השלום וכיוצא שבטל הטבע היה רק לפי שעה ובדבר פרטי, כגון קריעת ים סוף או בקיעת הירדן וכיוצא שהיה רק לפי שעה. אבל לבטל הטבע של כלליות בני אדם, כי כל אחד ואחד בהכרח לבטל ולשנות הטבע אצלו. וגם צריך לבטל ולשנות הטבע תמיד וזה דבר שאי אפשר. וגם ברוחניות אי אפשר וכו, אך העשרה קפיטל הם דבר נפלא ויקר ומועיל מאד:

גם יחד אותם לעדות. ואמר שגם כי ימלאו ימיו, אזי אחר הסתלקותו מי שיבוא על קברו ויאמר שם אלו העשרה קפיטל תהלים הנ"ל ויתן פרוטה לצדקה, אפלו אם גדלו ועצמו עוונותיו וחטאיו מאד מאד חס ושלום, אזי אתאמץ ואשתדל לארך ולרחב להושיעו ולתקנו וכו' (רפא). ואני חזק מאד בכל הדברים שלי, אך בזה אני חזק ביותר שאלו העשרה קפיטל מועילים מאד מאד:

ואלו הן העשרה קפיטל תהלים: ט"ז. ל"ב. מ"א. מ"ב. נ"ט, ע"ז. צ', ק"ה, קל"ז, ק"נ, כאשר כבר נדפסו כמה פעמים. (רק בספר "ספורי מעשיות" נדפסו בפעם הראשון בטעות הקפיטל של קל"ז על ידי עוות המדפיסים ומשם נתפשט הטעות בכמה ספרים וסדורים שהעתיקו משם):

ויאמרם כסדר שהם כתובים בתהלים. ואמר שהוא תקון הכללי. כי כל עברה יש לה תקון מיוחד אבל תקון הנ"ל הוא תקון הכללי:

גם אמר אז שענין הנ"ל של אלו עשרה קפיטל תהלים יאמרו ויגלו בפני הכל:

ואמר: אף על פי שהוא דבר קל לומר עשרה קפיטל תהלים, אף על פי כן גם זה יהיה כבד מאד לקים. וכן נתקים עתה בעוונותינו הרבים שמחמת רבוי המחלקת רב ההמון רחוקים מאד לקים זאת והוא זכרונו לברכה הודיע כל זאת מקדם. ואנחנו עשינו מה שמוטל עלינו להודיע התקון לכל החפץ להתתקן, וכל אחד הטוב בעיניו יעשה. השומע ישמע, והחדל יחדל ואנחנו את נפשנו הצלנו:

ומה שהרב בעל המחבר "סדר תקון שבת" מביאם בשם ספר "עשרה הלולים" זה אינו, כי ידידי הקורא עין נא בספר "תקון מועד", ותראה שמובאים שם בפרוש בשם רבנו הרב רבי נחמן זכרונו לברכה, וכן בכמה ספרים יש שמובאים שם בשם רבנו זכרונו לברכה. וגם נסה נא וחפש בכל הספרים שמובאים שם שלא בשם רבנו ותראה, שכולם נדפסו אחר פטירת רבנו זכרונו לברכה, שנפטר תחלת שנת תקע"א (רפב) בחול המועד סוכות. ואפשר שהרב הנ"ל וכיוצא מגדל תשוקתם לזכות בהם את הרבים בתקון גדול כזה, וידעו שיש שנמצאים מתנגדים וחולקים על רבנו זכרונו לברכה, על כן קימו בנפשם מאמר חכמינו זכרונם לברכה (יבמות סה:): 'שמותר לשנות בדבר השלום'. ובפרט בדבר גדול ותקון כזה. ועתה בין תבין שצדקו הנאמר לעיל שהם תקון חדש לגמרי ולא ידע מזה שום נברא מימות עולם. ותאמרם בשם רבנו זכרונו לברכה בכדי ששפתותיו יהיו דובבות וכו' (סנהדרין צ:) אשר כל הצדיקים מתגעגעים לזה. ומזה אשר אלצוני לגלות כל הנ"ל. וזכותו יעמד לנו, ומכל פגמינו וצרותינו יתקננו ויושיענו, אמן כן יהי רצון:

אות - קמב

שיך למה שאמר רבנו זכרונו לברכה על פסוק (תהלים פט ב): "אודיע אמונתך בפי" שעקר האמונה תולה בפה של האדם וכו' ב"לקוטי תנינא" סימן מ"ד:

ראה זה מצאתי מכתב יד החברים בבאור יותר קצת וזו לשונו: כשנופל לאדם ספקות באמונת הבורא יתברך שמו יאמר בפה מלא: אני מאמין באמונה שלמה שהוא יחיד ראשון ואחרון. כי ידוע שיצר הרע נמשך מגבורות הנפולין ויש גבורות דקדושה שבהם ממתיקים הגבורות דקלפה והדבור הוא בחינת גבורות דקדושה כמו שכתוב (תהלים קמה יא): "וגבורתך ידברו". נמצא כשיאמר אני מאמין כנ"ל הוא גבורות דקדושה ובזה הוא ממתיק את הספקות שהוא בחינת גבורה דקלפה. וזהו שאמרו בגמרא (ברכות ה.): 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע', דהינו שבגבורות דקדושה ממתיק גבורות דקלפה. וזהו שאמרו בגמרא (רפנ): שמי שרוצה שלא יהיה רגזן - יהיה דבורו בנחת,

נמצא שהדבור בנחת הוא אינו כל כך רגז. והשתיקה משתק הרגז. אבל הדבור בפה מלא הוא בחינת רגז שהוא בחינת גבורה כנזכר לעיל:

אות - קמג

(כתב יד החברים והוא שיך לסימן רס"ג בחלק ראשון):
כי יש שני מיני אכילת הבהמיות. דהינו שיש אדם שאוכל בתאוה גדולה כבהמה והמאכל הוא מאכל אדם, ויש אדם שאוכל כאדם אבל המאכל אינו מאכל אדם דהינו שהניצוצות לא נתבררו כל כך שראוי לאדם, אלא הוא מאכל בהמה. והאוכל משני המאכלים האלו בא לידי חלי הקדחת. וזה שכתוב (תהלים סו יב): "הרכבת אנוש לראשנו" דהינו כשאנו במדרגה קטנה שאדם גדול ממנו שאנו אוכלים משני המאכלים הנ"ל, אזי "באנו באש ובמים" הינו קר וחם דהינו קדחת. ואפלו הרופאים אומרים גם כן כך, שקדחת בא מן מאכל יותר. וזה בגשמיות, וברוחניות גם כן כך, כי כשאדם הוא בבחינת דעת אזי יש בו אהבה ויראה דקדושה. וכשנופל חס ושלום מבחינת דעת אזי נופל לאהבה ויראה הנפולה. וכשאדם אוכל אחד משני המאכלים הנ"ל הוא נופל מבחינת דעת כי (קהלת ג יט): "מותר האדם מן הבהמה אין" הינו בחינת דעת בחינת (איוב כח יב): "החכמה מאין תמצא". נמצא כשאוכל מאכלים כאלו הוא בחינת בהמה ונופל מבחינת דעת ונופל באהבה ויראה הנפולה. וזה שכתוב "הרכבת אנוש לראשנו" הינו כנ"ל, אזי "באנו באש ובמים" דהינו באהבה ויראה הנפולה:

אות - קמד

כשבא מלמברג והיה עדין החולאת שלו דהינו ההוסט (שעול, שחפת) מתגבר עליו. ואז היה נוסע כמעט בכל יום לטיל סמוך לעיר לרפואה ושאר כונות נוראות שהיה לו בזה (רפד). ושמענו מפיו הקדוש אז בדרך הטיול כמה תורות וכמה שיחות וספורים נפלאים ונוראים. גם המאמר המתחיל: דע כשאחד מתפלל בשדה הנאמר על פסוק (בראשית כד סג): "ויצא יצחק לשוח בשדה" וכו' (בלקוטי תנינא סימן י"א) נאמר גם כן אז בעת שנסענו עמו לטיל. ועמדנו בשדה אחד וירדנו מהעגלה והוא היה עדין יושב על העגלה ועמדנו סביבו. בתוך כך הגיע שעת המנחה והיינו רוצים להתפלל שם. אז אמר התורה הנ"ל. והענין שם שכשמתפללין בשדה אזי כל העשבים וכו' נכנסין לתוך התפלה וכו' עין שם. ואמר אחר כך שכמו שאנחנו עומדים סביבו הוא רואה כל העשבים איך כל

עשב ועשב דוחק עצמו לכל אחד ואחד מהעומדים שם כדי לעלות ולכנס בתוך תפלתו כפי המבאר בתורה הנ"ל (רפה):

גם התורה של איה מקום כבודו על פסוק "ואיה השה לעולה" (בראשית כ"ב ז) בסימן י"ב. והתורה על מאמר מאי טעמא גמלא זוטר גנובתה ותורא ארוכא גנובתה (שבת עו:) המתחיל: אלו המתפארין בגדולות בסימן ט"ו, והתורה המתחיל: הקשו מפני מה כשאחד מבקש פרנסה וכו' בסימן ט"ז, כל זה שמענו על הדרך, בשעת הטיול ועוד שארי תורות. וכל המאמרים הנ"ל ומה שנאמר על בדיחא דעתה (שם) וכל מה ששמענו אז על הדרך הכל מקושר ומרומז במאמרי רבותינו זכרונם לברכה באגדה הפליאה ששאל רבי יהודה לרבי זירא בעת שהיה בדיחא דעתה ארבעים ותשעה תרנגולא מדלי עינא וכו'. ושם מרומז כל זה: (רפו):

אות - קמה

כשדבר עמי וגלה לי הדרך לעשו"ת מהתורות תפלות כנדפס (בלקוטי תנינא סימן כ"ה) אמר לי שטוב לכתב לעצמו התפלות. ואז ראיתי והבנתי בתנועותיו הקדושים שהוא דבר נפלא ונורא מאד מאד לעשו"ת מהתורות תפלות. וכמו שאמר שנעשין מזה שעשועים גדולים למעלה וכו'. גם פעם אחת היה מדבר עם אחד והיה מתגעגע מאד שיעשו מהתורות תפלות. ואמר: אני חפץ מאד שיעשו מהתורות תפלות אך איני יודע למי מוסרים זאת. ופעם אחד הראה לי בספר אחד שהיה אצלו שנתחבר בסמוך הנקרא "יד הקטנה" (רפז) ובסוף מבאר שם כמה ענינים בלשון תפלה שמדבר להשם יתברך ומתחיל כל ענין אלקי וכו'. וקרא אותי וצוה לעין בו בפנים, ורמז לי אז כמדבר. ראה שזה המחבר מדבר כמה ענינים מדרושיו להשם יתברך בלשון תפלה. ורמז לי שתשוקתו מאד לעשו"ת כן מתורותיו הקדושו"ת לעשו"ת מכל התורות תפלות. כי כן היה דרכו לרמז על דברים גבוהים על ידי דברים קטנים, מחמת שהיה קשה לו לבאר דעתו בפרוש מגדל הקטרוגים והמניעות ועוד מכמה טעמים. על כן רמז בדרכים נפלאים כדי שהאדם בעצמו יבין דעתו מאליו אם ירצה. ויש בזה ענינים נפלאים בהנהגתו עמי בכמה ענינים ואי אפשר לבארם:

גם אמר שכשעושין מהתורות תפלות נעשים מזה שעשועים גדולים למעלה שלא עלו לפניו יתברך שעשועים גדולים כאלה מימות עולם כנדפס כבר בהקדמת התפלות (רפח). ויותר מזה חזקנו בזה על ידי השיחה הקדושה ששח עמי אחר אמירת התורה בראשית לעיני כל ישראל ("לקוטי מוהר"ן - תנינא" סז) כמבאר לקמן:

אות - קמו

שיך להתורה קשיא ראשי תבות "ש'מע י'הוה ק'ולי א'קרא" (תהלים כז ז) (בלקוטי תנינא סימן מ"ו) קדם תבת ועל כל פנים השם יתברך שומע קולו שזה ישועתו. שנראה לי שחסר שם, והעקר כי הצעקה בלבו בעצמה הוא בחינת אמונה, כי אף על פי שבאים עליו כפירות גדולות וקושיות עם כל זה מאחר שצועק על כל פנים בלבו בודאי עדין יש בו ניצוץ ונקודה מהאמונה הקדושה, כי אם חס ושלום לא היה בו עוד שום נקודה מהאמונה כלל לא היה צועק כלל. נמצא שהצעקה בעצמה הוא בחינת אמונה והבן זה. וגם על ידי הצעקה זוכין לאמונה הינו שהצעקה בעצמה הוא בחינת אמונה כנזכר לעיל רק שהאמונה הוא בקטנות גדול. ועל ידי הצעקה בעצמה יכול לזכות לאמונה הינו להעלות ולגדל את האמונה עד שיסתלקו הקושיות ממנו. ואפלו אם אינו זוכה לזה עדין אף על פי כן הצעקה בעצמה טוב מאד וכנזכר לעיל:

אות - קמז

שמעתי מאיש אחד מאנשינו שאמר, שקדם שספר רבנו זכרונו לברכה המעשה של המלך שהיה לו בן שכולו מאבנים טובות הנדפסת (בספורי מעשיות מעשה ה) (רפט), אמר קדם שספר: אני יודע מעשה שיש בה כל השם של מ"ב (רצ). ואחר כך ספר זאת המעשה. ואף על פי כן אין אנו יודעים אם זאת היא המעשה של השם מ"ב (רצא). וגם אנכי שמעתי מפיו הקדוש לפני כמה שנים שאמר, שהבעל שם טוב זכרונו לברכה היה יודע מעשה שהיה בה השם של מ"ב ודבר עמי אז מהשם של מ"ב. ושאל אותי למצא פרוש בלשון לעז על שתי אותיות ו' צ' שנמצא בשם הנ"ל ולא יכלתי למצא. וכפי המובן היה שכבר יודע סוד כל השם הנ"ל רק שתי אותיות אלו ו' צ' הנ"ל עדין אינו יכול להכניסם בתוך הענין שהיה רוצה להלביש בו שם הנ"ל:

אות - קמח

וכשספר המעשה של הבעל תפלה הנדפסת בספורי המעשיות מעשה יב (רצב) שאל אותנו אחר כך: מי ספר המעשה שהיה כתוב בהקראויניקוס (כרוניקות) שלהם מענין הכתות שנעשו בעת שהיה רוח סערה בעולם וכו' ? השבנו לו שזה ספר אחד מהגבורים של הגבור להבעל תפלה כמבאר שם. ונענע בראשו שכן הוא והבנו מדבריו שיש בזה מכוון גדול מאד מה שדיקא אחד מהגבורים ספר זאת. ומזה תלמד שבכל דבור ודבור של המעשיות יש מכוון גדול מאד מאד מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשב:

אות - קמט

המעשה של השבעה בעטלירס הנדפסת בספורי המעשיות ספר כמה ימים ובכל פעם ספר ענין השיך לזה שספרו ממנו שעל ידי זה התחיל לספר המעשה:

בתחלה בליל שבת קדש (רצג) התחיל על ידי הטאביקי (טבק להרחה) שלקח מאיש מאנשיו ונזכר בהאגרת ששלחתי אני לחברי שהגיע לידו זכרונו לברכה וכתבתי לו שיהיה בשמחה. אז דבר מזה. וענה ואמר:

אני אספר לכם איך פעם אחת היו שמחים והתחיל לספר המעשה (רצד). וספר כל התחלת המעשה עד סוף המעשה של יום ראשון של הבעטליר שהיה עור. וכל זה היה בליל שבת קדש ואני הייתי אז בביתי בנעמרוב:

ואחר כך ביום שלישי בא חברי לביתו (רצה) וספר לי מעשה זאת ועמדתי מרעיד ומשתומם. כי אם אמנם כבר שמעתי ממנו מעשיות נוראות הרבה, אבל מעשה כזאת עדין לא שמעתי מפיו הקדוש מעולם. ואחר כך נסעתי לשם ובאתי לבית רבנו זכרונו לברכה בעת שהיה סגור בחדרו כבר. ובבקר שהוא יום רביעי נכנסתי אצלו ודברתי עמו הרבה. וספרתי לו מעשיות מהעולם ששמעתי בסמוך ואחר כך דבר עמי מענין המעשה הנ"ל שספר בליל שבת קדש. ואמר שהוא חפץ מאד לידע (כלומר לספר) הסוף, דהינו מה שנעשה בכל שאר שבעת ימי המשתה. וגם כל סוף גמר המעשה של הבן מלך שקבל המלוכה מאביו בחייו, שממנו התחיל הספור. ואמר לי אז שכן בכל יום ויום מז' ימי המשתה בא בכל יום אחד מהשבעה בעטלירס וברכם ונתן להם מתנה לדרשה וכו'. וגם ספר עמי מסדר הספור של הזקנים בעלי הזכרון שלא שמעתי הענין כסדר בבאור יפה מפי חברי. ובאר לי הוא זכרונו לברכה בעצמו קצת כסדר. וגם דבר עמי מענין מה שהתפאר העור שאינו זוכר כלום (בלשון אשכנז: איך גידענק גאר נישט) שפרושו איך גידענק גאר נישט שזוכר כשעדין לא היה שום הויה וכו' והתפלא על זה:

ואחר כך הייתי נכסף מאד שיתחיל לספר מיום השני ולא עלתה בידי כי בתוך כך בא המשרת שלו (רצו) ואמר: רבי, הגיע זמן סעודה. וערך השולחן לפניו לאכל, והוכרחתי לצאת מלפניו. אחר כך אחר שישן מעט אחר אכילתו. אחר כך חזרתי ונכנסתי אצלו ועמדתי לפניו וספרתי לפניו כמה דברים מעניני העולם והרב מבארדיטשוב שהייתי אז סמוך בשם (רצז). ודברתי עמו מענין שכולם מלאים דאגות וחסרונות הרבה, שכל העשירים הגדולים חסר להם הרבה מאד לכל אחד ואחד וכו'. ואחר כך עניתי ואמרתי לפניו פסוק זה (קהלת ג יא): "גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה אלקים מראש ועד סוף" (עין פרוש רש"י). ענה הוא זכרונו לברכה:

הלא זאת הוא המעשה שלנו! ותכף שאל: היכן אנו עומדים בהמעשה? ונבהלתי תכף מרב הכסופין שהיה לי לשמע זאת, והשבתי לו בבהלה שאנו עמדים ביום השני. ענה ואמר: ביום השני חזרו ונתגעגעו וכו'. וספר אז ביום רביעי כל המעשה של יום השני. ואחר כך בליל שבת קדש המעשה של יום שלישי ורביעי. ואחר כך ביום ראשון המעשה של יום חמישי. ואחר כך ביום שלישי שלאחריו המעשה של יום ששי. ואחר שספר המעשה של יום ששי עמדנו לפניו, וספר לפניו איש אחד מאנשיו איזה מעשה. ענה ואמר: הלא זה הוא מענין המעשה של יום השביעי! ואמר שנראה שהעולם מספרים ממעשה שלו, והיה רוצה מאד לספרה אך לא זכינו שיספרה אז ושוב לא ספרה עוד (רצח):

אות - קנ

פעם אחת אמר: אצל מי שאני לוקח ומקבל ממון וכיוצא, אני נותן לו. כי בזה שאני מקבל אני נותן (והוא ענין המבאר בהמעשה של יום הששי מהשבעה בעטלירס שהתפאר אחד את עצמו בנפלאות הכח שיש לו בידו, עין שם):

אות - קנא

המעשה של יום שלישי ורביעי ספר בליל שבת קדש כנזכר לעיל. ואז באותו העת היה נכדו הילד מוטל על ערש דוי (רצט) והיה לו צער גדול מזה, כי חליו היה כבד עליו מאד. בפרט שבתו הצדקת מרת אדיל תחיה אם הילד הנ"ל היה לה צער גדול בנים מאד רחמנא לצלן (ש). השם ישמרה מעתה:

והוא זכרונו לברכה נכנס בליל שבת קדש וישב על השולחן בצער ולא נתמהמה בסעודה זאת כלל. ותכף ברכנו ברכת המזון קדם שהתחילו העולם לכנס אליו כדרכם תמיד. אחר כך אחר ברכת המזון נשאר יושב על שולחנו הקדוש. ופתח פיו הקדוש והטהור והנורא, ואמר אז שיחה נפלאה ונוראה שהיה בה תורה קדושה, כדרכו תמיד ברב שיחותיו הקדושות. וכל השיחה היתה שיכת לצערו הגדול שהיה לו. וכמדומה שדבר אז מענין הלב שרודפין אותו וכו' (שא):

ואחר כך בתוך אותה השיחה ענה ואמר: איך אנו עומדין בהמעשה? ותכף נבהלנו והשבתי לו בבהלה באימה וביראה שאנו עומדים ביום השלישי. ותכף ענה ואמר: ביום הג' חזרו ונזכרו הזוג הזה איך לוקחין וכו' (כנדפס שם), וספר כל המעשה של יום השלישי ושם מבאר קצת מעין שספר קדם. ואחר שסים המעשה של יום השלישי

שנעשה שם שמחה וכו', אז אמר בזו הלשון: זייא האבין אה הילוא ג'יטאן. ואחר כך תכף ספר המעשה של יום הרביעי ותכף כשגמרה תכף ומיד נסתלק מהשולחן בזריזות: ומחמת שהייתי טרוד בדעתי מאד לחזר השתי מעשיות הנוראות מיום השלישי ויום הרביעי ותכף חזרתי אותם עם אנשים שהיה שם לבל נשכח דבור מהם. ומחמת זה נשכח ממני כל השיחה הקדושה הנ"ל שדבר מקדם. חבל על דאבדין (סנהדרין קיא.), שבח ותהלה לאל חי על הנשאר לנו שזכינו לזכר ולרשם המעשיות האלו, אשר אפלו לפי מעט התנוצצות שבלבי אין לי כלי הדבור והכתיבה לדבר מנוראות נשגבות מעלתם:

אחר כך ביום שלישי היה סמוך לפסח, ויצא מביתו מחמת שהיו מטיחים הבית בטיט לצרך פסח. ונכנס לבית הרב (שב) ושם עמדנו לפניו, ואיני זוכר איזה ענין ספרו לפניו שהיה לו איזה שיכות מעט לאיזה ענין של המעשה של יום ששי, ועל ידי זה ספר כל המעשה של יום ששי. ואחר כך ספר לפניו אחד וכו' כנזכר לעיל:

והנה אז היה סמוך לפסח כנזכר לעיל. ולדעתי מרומז שם סוד קריעת ים סוף בענין העשר חומות של מים. ועין בלקוטי הלכות ביורה דעה הלכות תולעים ה"ד שם מבאר הענין מה שהאיר ה' עיני בזה:

הכלל, שבכל מעשה שספר נתגלגל הספור על ידי איזה שיחה שהיה משיח ומדבר עמנו מספורי העולם, ובתוך כך התחיל לספר מעשה על ידי שנמצא בהספור איזה דבורים שהיה להם איזה שיכות להמעשה שהיה בלבו. וזה היה בחינת (שג) אתערותא דלתתא להמשיך השגת אלקות שהלביש בתוך אותה המעשה. וכן היה אצל כל מעשה ומעשה: וכן אצל כמה תורות שגלה שלא בעת הקבוע לקבוץ (שד). ובכל זה ראינו תמיד נוראות ה' וגדולת מעלת הצדיק שכל הדבורים שבעולם הם אצלו תורה והתגלות אלקות. אך ביותר ויותר ראינו זאת אצל ספור המעשה הנוראה הזאת של השבעה בעטלירס שהיא חדושים נפלאים ונוראים נשגבים עד אין קץ, כאשר יבין המבין מעט בעצמו אם ישים לבו אליהם בעין האמת, להבין ולהשכיל נוראות קדושו"ת ההתפארות של כל אחד ואחד הנזכרים שם בכל יום ויום. ובפרט גדולת קדושת ההתפארות השבעה בעטלירס בעצמם שמתפארין בכל יום ויום. שהעור התפאר שאין לו שום הסתכלות בזה העולם כלל ועל כן הוא עור ממש מזה העולם, וכן החרש שאין שומע שום קול מזה העולם וכו' ועל כן הוא חרש וכו' וכו'. וכן כל דבור ודבור של זאת המעשה שהם כולם חדושים נפלאים גם לפי פחיתות דעתנו אף על פי שאין אנו מבינים אותם כלל. וכל ההתגלות הזאת הכל היה על ידי ספורי דברים מעסקי העולם. על ידם נתגלגל שחמל עלינו בחמלה גדולה ויתרה כזאת וגלה לנו כל זה. למען ייטב לנו ולבנינו לעולם:

אמר לענין הספורי מעשיות שספר, שטוב יותר היה לבלי לגלות בהם שום רמז להיכן הם מרמזין. כי כשהדבר נסתר יכולין לפעל בו יותר מה שצריכים. אך הוא מוכרח לפעמים לגלות איזה רמז בעלמא למען ידעו שיש בהם דברים נסתרים:

אות - קנב

שמעתי בשמו שאמר לאחד שמי שהיה בעל מחלקת בגלגול העבר אזי כשנתגלגל נעשה אטר יד. ורמז לדבר מה דאיתא בזהר הקדוש (א יז. ח"ג קעו.) על קרח שהוא בעל מחלקת דבעי לאחלפא ימינא (כהן) בשמאלא (לוי). ובשביל זה ענשו כשנתגלגל נעשה אטר יד שנחלף אצלו שמאל בימין. ובספר האלף בית, (שה) אות א' אמת כתב בענין אחר: מי שהיה שקרן בגלגול העבר וכו'. (שו) עוד שמעתי מרבי שמואל מטעפליק בעת שנסע עמו לנאווריטש (שז) וכו', שאמר לו פעם אחת: איך ישנתי אני ואיך ישנת אתה, אני ישנתי בענין אטר יד. כלומר שבשעת שנה שלו היה עוסק בענין אטר יד. והזכיר אז מענין שבט בנימין שנאמר בהם שהיה בהם שבע מאות איש אטר יד ימינו (שח):

אות - קנג

בלקוטי תנינא סימן ע"ח בענין הנהגת הפשיטות וכו', כי לפעמים הצדיק איש פשוט לגמרי שקורין פראסטיק וכו' עין שם, יש בזה הרבה לספר איך ובאיזה ענין נאמרה זאת התורה, אך אי אפשר לציר בכתב כל מה שעבר בענין זה. אך אף על פי כן ארשם מה שאפשר: (שט):

דע כי זאת התורה נאמרה בשבת נחמו באומאן סמוך להסתלקותו. ומעשה שהיה כך היה. באותה העת בסמוך נכנס לדירה אחרת שנסתלק שם (שי). ואותה הדירה היתה טובה לפניו מאד לישב בה, כי היה לו שם רחבת ידים ואויר יפה כי היה שם גן לפני החלונות. אך הדירה היתה של וכו' (שיא). וסמוך לשבת נחמו נכנס לשם. ועל אותו השבת נתקבצו כמה אנשים חדשים גם ישנים שבאו אליו על שבת קדש והיה קבוץ גדול: ובליל שבת קדש נכנס מחדרו לבית שהיה העולם מקובצים שם. והיה חלוש מאד מאד כמעט לא היה לו כח לדבר. ותכף קדש על הכוס. ואחר הקדוש ישב אצל השולחן ולא חזר לחדרו תכף כדרכו תמיד בעת הקבוץ. וישב בחלישו"ת גדול והתחיל לשיח ולדבר מעט בחלישו"ת ובעיפות גדול:

ענה ואמר: מה אתם נוסעים אצלי? הלא אני איני יודע עתה כלל?! (שיב) כשאני אומר תורה יש לכם על מה לנסע ולבוא אלי, אבל עתה על מה באתם? הלא אני איני יודע

עתה כלל?! כי אני עתה רק פראסטיק לגמרי. והאריך בשיחה זאת וכפל ושלש כמה פעמים שאינו יודע כלל ושהוא רק איש פשוט לגמרי ושהוא פראסטיק. ואז אמר שהוא מחיה את עצמו עתה רק במה שהיה בארץ ישראל (שיג). והאריך בשיחה זאת שבאמת לאמתו אינו יודע כלל וכלל לא ושהוא רק פראסטיק לגמרי, רק שהוא מחיה את עצמו במה שהיה בארץ ישראל (שיד):

ומתוך שיחה זאת התחיל לדבר ולבאר כל ענין הנורא ההוא איך מחיה את עצמו בעת הפשיטות מהדרך של ארץ ישראל. ושבזה מחיין את כל הפשוטים שבעולם (שקורין פראסטאקיס), הן לומדים ובעלי תורה בעת שבטלים מן התורה, הן אנשים פשוטים שהם פראסטאקיס גמורים. אפלו אומות העולם צריכים לקבל חיות וכו' וכו', כמבאר כל זה בסימן הנזכר לעיל עין שם היטב. ובתוך זה נכלל מה שנכנס לדירה הנ"ל כי מבאר שם: וגם עכשו כאן בחוץ לארץ באין ישראל לפעמים למקום וכו', וישראל באין לשם וכובשין המקום ומקדשין אותו שיהיה מקום ישראלי שזהו גם כן בחינת ארץ ישראל. והיו יכולים לומר גזלנים אתם וכו' (רש"י על בראשית א א), אך על ידי "כח מעשיו" (תהלים קיא ו) על ידי זה יש לנו כח לכבש כל העולם ולקדשו בקדושת ישראל. כי הוא יתברך בראה, וברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו וכו' (שם ברש"י הנ"ל) כמבאר שם זה היטב. וגמר כל ענין התורה הזאת:

ואחר כך בא בשמחה גדולה וצוה לזמר אזמר בשבחין תכף (שטו) קדם נטילת ידים לסעודה (מה שדרכו היה תמיד לזמר אחר ברכת המוציא). וגם, בעתים הללו שהיה חלוש מאד על פי רב לא היו מזמרים כלל, אך עכשו מגדל השמחה צוה לזמר תכף. וגם הוא בעצמו היה מזמר עמנו יחד. ואחר כך היה מדבר ומשיח עמנו הרבה בשמחה גדולה ובחן אמתי נפלא ונורא מאד מאד. וישב כל הסעודה בשמחה רבה ודבר והשיח הרבה עמנו וחזק אותנו מאד מאד בכמה וכמה לשונות וקצת מזה נדפס. ואז צעק מעמק הלב: גיוואלד זייט אייך ניט מיאש! (אהה! אל תיאשו את עצמכם!) ואמר בזה הלשון: קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדין! (שטז):

ואי אפשר לציר הרמזים שרמז לנו בתנועותיו הקדושים איך להתחזק עד אין קץ ותכלית. והתפאר בעצמו שהוא עתה בשמחה גדולה. ואמר שהוא ביראה ובשמחה. ואמר בלשון אשכנז: איך בין היינט פרום פריילך. ולציר ולבאר החן האמת והיפי והפאר והקדושה והיראה והשמחה של אותו השבת לא יספיק כל עורות אילי נביות לבאר:

ואז ראינו ישועת ה' ונפלאותיו ונוראותיו העצומים שהוא חומל על עמו ישראל בכל עת שמתוך העלמה והסתרה כזאת נתהפך לרצון כזה. שבתחלה לא היה יודע כלל באמת,

ומתוך אינו יודע כזה בא לידי התגלות כזה. ואם באמת אין אנו יודעין כלל בענינו הקדוש בפרט בענין האינו יודע שלו שהוא ענין עמק ונסתר מאד, ואמר בעצמו שהאינו יודע שלו הוא חדוש יותר מידיעה שלו כמבאר במקום אחר (שיז), אך אף על פי כן במה שמתנוצץ בדעתנו ראינו אז נפלאות ונוראות אשר אי אפשר לבאר ולספר. והעקר מה שראינו ישועת ה' מה שחמל עלינו ברחמיו הפשוטים וגלה לנו דברים האלה, שהיו מחיין אותנו ומחזקין אותנו מאד מאד בלי שעור וערך את כל אחד ואחד מהיושבים שם. וכל אחד נדמה לו שעמו לבד הוא מדבר ושאליו לבד מגיעים כל הדברים האלה. וגם בחסדו הגדול כבר זכינו להחיות עם רב עם הדברים האלה. ועדין דבריו חיים וקימים ונאמנים ונחמדים לעד ומחיין נפשו"ת הרבה. מה אדבר, חסדו גבר עלינו ואמת ה' לעולם:

אחר כך ביום ראשון שכתבתי זאת התורה, ואחר כך הבאתי הכתב לפניו. ותפס בידו ברפיון ידים, ומחמת זה נפל מידו לחוץ על הארץ לפני החלון שהיה עומד לפניו אז והסתכל בו לחוץ לתוך הגן. והגבהתי הכתב וחזרתי ומסרתי לידו הקדושה והסתכל וראה בו כל מה שכתוב עד הסוף. אחר כך ענה ואמר: מה זה כתבת? הלא זה שחתי לי בעצמי! (בלשון אשכנז: וואס האסטי דא אוף גישריבן? דאס האב איך מיר אזוי גישמוסט.) והדברים עתיקים:

אמר הכותב, ידידי הקורא, עין היטב בהתורה השיך לזה הספור ב"לקוטי תנינא" סימן ע"ח המתחלת ואתחנן וכו', ואז תבין היטב ספור הזה ויונעם לנפשך לעד:

אות - קנד

שמעתי בשמו שאמר, שעקר מה שהגיע למדרגתו הוא רק על ידי ענין פראסטיק (פשיטות) שהיה מדבר הרבה ומשיח הרבה בינו לבין קונו, ואמר תהלים הרבה בפשיטות. ועל ידי זה דיקא הגיע למה שהגיע (שיח). ואמר: אם הייתי יודע שהשם יתברך יעשה ממני מה שאני עתה, דהינו חדוש כזה, הייתי עושה ביום אחד מה שעשיתי בשנה כולה (כלומר שהיה מזדרז כל כך בעבודתו עד שמה שהיה עושה ועובד השם יתברך בשנה כולה היה עושה ביום אחד:

והיה מתגעגע מאד אחר מעלת העבודה בבחינת פראסטיק באמת ואמר: אי אי פראסטיק. גם אמר שדבר עם כמה צדיקים גדולים ואמרו גם כן שלא הגיעו למדרגתם כי אם על ידי ענין פראסטיק, שעסקו בעבודתם בפשיטות גמור בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו וכו'. ועל ידי זה הגיעו למה שהגיעו - אשרי להם):

אות - קנה

שיך לסימן י"ז ב"לקוטי תנינא" המתחיל: צריך לזהר מאד להיות בשמחה בשבת וכו', כל זה אמר בליל שבת קדש (שיט). ובתחלה שאל אותי: האתה שמח בשבת? השבתי: אני לפעמים נתעורר עלי איזה יראה בשבת שקורין (פרום). ואמרתי לו בזו הלשון: איך בין אמאל פרום. והשיב: לא כך הוא, העקר הוא שמחה:

ואז הוכיח אותי הרבה להיות בשמחה דיקא בשבת. ואז אמר כל הענין הנדפס ב"לקוטי תנינא" סימן י"ז הנזכר לעיל מענין מעלת השמחה בשבת. ונכלל שם שגם היראה עקר עליתה על ידי השמחה של שבת דיקא, הינו שעקר הוא רק השמחה בשבת. ואז דיקא עולה היראה שהוא בחינת מה שקורין פרום. והאריך הרבה בשיחה הקדושה הזאת והוכיח אותנו ואותי ביותר להתגבר להיות שמח וטוב לב בשבת ולהרבות בתענוגי שבת וכו' כנדפס שם. ואמר: הלא כל הוצאותיו של אדם קצובין חוץ מהוצאות שבתות ויום טוב וכו' (שכ). ואמר: הלא גם בעל הבית פשוט הוא שמח בשבת בהדגים והז'ופיצא שלו:

ואחר כך אמר לי: עתה יהא לך ממה להיות במרה שחורה. כונתו, כי מאחר שהוכיח אותי הרבה להיות בשמחה בשבת יכול להיות שאהיה חס ושלום במרה שחורה ביותר מזה בעצמו, מחמת שצריכין להיות בשמחה בשבת ואיני זוכה לזה. (ובאמת כון מאד למחשבתי בזה כי תכף בעת אמירתו כל הנזכר לעיל התחיל לעלות על מחשבתי דאגות איך זוכין לשמחה בשבת). ובזה שאמר דבוריו הקדושים האלו "עתה יהיה לך" וכו'. בזה נחם וחזק אותי הרבה שעל כל פנים לא יהיה לי מרה שחורה מזה בעצמו שאני מחויב לשמח בשבת וכנ"ל:

גם בעת שהיה מרבה להוכיח אותי על זה להיות שמח בשבת אז עניתי ואמרתי אני חפץ ורוצה מאד להיות בשמחה בשבת (וכונתי היה אם איני זוכה לשמחה בשבת על כל פנים אני רוצה מאד להיות בשמחה. וכבר שמעתי הרבה ממנו מגדל מעלת הרצון והכסופין וכו') (שכא) ענה ואמר להעולם: השמעתם מה שהוא אומר? היטב אשר דבר!: גם הוכיח אותנו אז לזמר זמירות בשבת הרבה (שכב), ולבלי להסתכל על שום מונע מאיזה בני אדם היושבים על השולחן שנדמה לו שאין רצונם בזה, רק להתחזק לזמר זמירות בשמחה, ולהנהיג השולחן כל יום השבת בשמחה גדולה, כי עקר הוא השמחה בשבת:

אות - קנו

כשהיה באומאן שמע בביתו קול של הצועקים על הבית עלמין (שכג) על קברי אבותם שדרכם לצעק ולהתפלל שם בקול מר כנהוג. ופעם אחת שמע אשה אחת שהיתה צועקת שם על קבר אביה: אבי, אבי, בקול מר מאד ובתו תחיה היתה עומדת אצלו אז. ענה ואמר לה: האשה הזאת צועקת בכונה היטב אבי אבי, אבל אביה אינו בכאן כלל. ואמר אז שטוב כשבאים על קברי אבות לומר להמתים השוכנים סביב סביב לקבר אביהם ואמם וכיוצא שבאים אליו, לבקש מהם שיודיעו לו שבא בנם או בתם אליו. כי בודאי לא כל המתים נסתלקים ממקום קבורתם למקום שנטרדים כי הרבה שרויים על קברם. על כן טוב להודיעם כדי שהם יודיעו לאביהם וכו' (שכד):

ואמר אז: אבל אצל הצדיק אין צריכים לחשש על זה שמא אינו שם. כי מיתת הצדיק הוא רק כמו מי שיוצא מחדר לחדר אחר. והמשיל אז לבתו על עצמו: כמו שאני עתה בחדר זה ואחר כך אני יוצא מחדר זה ונכנס לחדר השני וסוגר הדלת אחרי. אם אתה תבוא אצל הדלת ותצעק אבי אבי וכו' לא אשמע דבריך?! כדברים האלה נשמע מפיו הקדוש כמה פעמים שרמז לכל אחד ואחד כמה גדולה המעלה של מי שיזכה לבוא על קברו הקדוש והנורא. כי בודאי ישמע דבריו ויעזר ויושיע לו בכל מה דאפשר:

וכבר נרשמו איזה שיחות לעיל, כי כן היה דרכו בקדש לשיח ולדבר בחכמתו הנפלאה ובשעת השיחה לא הבינו כונתו, ואחר כך הבינו למפרע כונתו הקדושה. בפרט בענין זה לבוא על קברו שדבר הרבה מזה בפרוש וברמז כמה פעמים וכבר מבאר מה שיחד שני עדים וכנזכר לעיל (שכה):

אות - קנז

שמעתי בשמו שאמר. שכבר אמר כמה תורות על חולאת שלו (שכו). כי אחר שבא מלמברג הזכיר כמעט בכל תורה מענין הראה שזה היה החולאת שלו כי היה לו חלי ההוסט (שעול, שחפת) רחמנא לצלן שהוא חלי הראה. ואמר שכפי רבוי התורות שאמר על זה כבר היה ראוי להתרפא אך החסרון הוא מחמת חסרון אמונה של השומעים שאין אמונתם חזקה כל כך:

אות - קנח

יגיעתו וטרחתו בעבודת ה':

ספר שפעם אחת בימי נעוריו היה אצל הרב וכו' ואמר שאז עדין לא היה אוחז במדרגה זו של עכשו שיוכל לדבר עם העולם ואף על פי כן יהיה דבוק בהשם יתברך ועוסק בתורה ממש. כי אתה סבור שבפעם אחת באין לכל המעלות?! כי לא כן הוא, רק צריכין להתיגע ולטרח בעבודתו מאד (שקורין האריווין) קדם שבאין לאיזה מעלה טובה. ואז היה קשה לי להיות ביחד עם העולם, מחמת שהיה רוצה לעסק בעבודת ה' (שכז). וכן כמה פעמים בעת שספר מענין הפלגת מעלתו וכו' היה רגיל לומר איך האב אבער זייער גיהארוויט איך האב אסך גיפאסט (אבל מאד התיגעתי, התעניתי הרבה וכו') (שכח):

אות - קנט

פעם אחת אחר שבועות בקהלת זאסלאב (שכט) אמר לפני בדרך קובלנא: איך זוכין להיות יהודי? (של) והייתי משתומם מאד לפניו על זה כפי מה שהייתי יודע מגדולתו ועבודתו מכבר אשר אי אפשר לשער במח כלל ועדין נדמה בעיניו שלא התחיל כלל: ענה ואמר: הלא בעת שהייתי יגע בשביל עבודת ה' לא עלה על דעתי שאזכה לזה, ולא הייתי יודע כלל ממה שאני יודע עכשו. וכי עלה על דעתי לכסף ולהתגעגע לידע מה שאני יודע עכשו?! כי לא הייתי יודע כלל שום מציאות וידיעה מהשגה זו לכסף ולהתגעגע אל. אם כן גם עכשו, מי יודע מה שיש עוד להשיג ומה שאוכל לזכות עוד? ! והבן. אחר כך אמר: אך זאת נחמתי, שכל היום כולו אני מבלה רק על תורה ותפלה:

אות - קס

שמעתי מפי האיש ששמש אותו בימי ילדותו בעת שעסק בתעניתים (כמבאר בהשיחות שמקדם), וספר לפני האיש הנ"ל, שפעם אחת התענה רבנו זכרונו לברכה משבת לשבת (שלא) ובאמצע השבוע ביום רביעי יצא ממנו דם מחטמו ומשתי עיניו ומשתי אזניו ומפיו. וצעק האיש הנ"ל לפניו, ואמר שיעשה רעש בביתו על שנחלש כל כך. ופיס אותו בחכמתו, ואמר לו: כך הדרך, שמכבידין התענית באמצע השבוע. הלא תראה ביום מחר יקל עלי. עד שהוכרח האיש לשתק כי השביע אותו תחלה שלא יגלה לשום אדם התעניתים שלו. פעם אחד התענה משבת לשבת, ובאמצע השבוע הוכרח לשכב על מטתו, ורגלו תלה למעלה וסמכם על המוט וכיוצא, מעצם חלישותו:

אות - קסא

פעם אחד היה מסוכן מאד מאד בליל שבת אחר התענית משבת לשבת. כי לא היה מכין לעצמו שום דבר אחר התענית משבת לשבת. כדרך העולם שמכינין לעצמן חלב ומשקאות חמין וכיוצא והוא לא הכין לעצמו כלל, וגם שום איש לא ידע מזה, ואכל המאכלים שאוכלים שאר בני אדם. והיה פעם אחת מסוכן מאד כנ"ל. והיה רעש גדול, ואף על פי כן אחר התענית משבת לשבת ביום ששי היה הולך למרחץ ושם היה המקוה קר מאד מאד, והלך לטבל, ועמד בתוך המקוה זמן רב מאד מאד בערך שתי שעות רצופים, אשר אפלו אדם בריא לא היה יכול לסבל זאת:

אות - קסב

בקהלת זלאטיפאלי (שלב) התענה פעם אחת משבת לשבת וביום ששי הוכרח לנסע להמרחץ כי לא היה יכול לילך, ואמר שזה היה מחמת שנודע הדבר לרבים שהוא מתענה מחמת זה נחלש כל כך:

רבנו זכרונו לברכה אף על פי שהיה לו חדר מיוחד בכפר שישב בו לבדו אף על פי כן היה הולך על פי הרב על פני השדה בתוך איזה יער וכיוצא והיה מתבודד שם הרבה. ופעם אחת הלכתי עמו בקהלת מעדוועדווקע (שלג) שהיה דר שם בתחלה כמבאר לעיל, והלכתי עמו אנה ואנה אצל השדות וההרים. ונטה ידו על פני השדות וההרים. ואמר לי: על כל אלו השדות וההרים שאתה רואה סביב העיר ועל כל המקומות הסמוכים להעיר סביב, בכולם הלכתי וסבבתי כמה וכמה פעמים. הינו שהיה הולך ומתבודד שם בכל המקומות הנ"ל. וספר לי ששם על ראש ההר יש מקום גבוה מאד, ושם בראש גבהו שם יש בתוכו כמו בקעה. והיה עולה על ראש גבה ההר ונכנס לתוך הבקעה שבתוכו ושם היה אוהב להתבודד כמה פעמים. ולפעמים היה הולך במקומות אחרים כנ"ל. וכל זה היה בקהלת קדש מעדוועדווקע שכבר היה צדיק מפורסם בעת שדר שם. חוץ מה שהיה מרבה בהתבודדות מאד בעת שישב בהכפר וכנ"ל. וכן בתחלה כשישב במעז'בוז וגם אחר כך בעת שישב בזלאטיפאלי ופה קהלת קדש ברסלב, בכל יום ויום היה מתבודד הרבה. וכמה פעמים שהיה מתבודד כל היום כולו (שלד):

אות - קסג

ספר לי איש אחד מזלאטיפאלי שבהיותו יושב רבנו זכרונו לברכה בזלאטיפאלי, פעם אחת בקיץ התפלל רבנו זכרונו לברכה בבקר השכם ואחר כך שלח את בתו הילדה

שרה תחיה וקראה אותו. ובא לרבנו זכרונו לברכה ואמר לו רבנו זכרונו לברכה: לך עמי לטיל. והלך עמו חוץ לעיר והלך בין העשבים. ענה רבנו זכרונו לברכה ואמר: אם היית זוכה לשמע את קול השירות והתשבחות של העשבים, איך כל עשב ועשב אומר שירה להשם יתברך בלי פניה ובלי שום מחשבות זרות ואינם מצפים לשום תשלום גמול, כמה יפה ונאה כששומעין השירה שלהם וטוב מאד ביניהם לעבד את ה' ביראה. ואמר בלשון אשכנז (עס איז זייער גוט פרום צו זיין צווישין זייא):

אחר כך הלכו יותר ובאו סמוך להר אחד (שקורין מאגילא) שהיה שם סמוך להעיר ושאל אותו: מה זאת, והשיב לו, וספר לו ענין אותו המאגילא. ואמר לו שילך עמו לשם, ונכנסו לשם. וכשנכנסו לשם לא נראו לחוץ כלל כי ההר הנ"ל היה חלול בתוכו ועמק קצת בתוכו. ונכנס לשם רבנו זכרונו לברכה עם האיש הנ"ל. וישב רבנו זכרונו לברכה שם על הארץ ולקח מבית יד שלו ספר "שערי ציון", והתחיל לומר, ובכה מאד מאד. והיה אומר להלן מדף לדף ובכה הרבה מאד מאד בלי הפסק. והאיש עמד אצלו והחזיק הצוביך (בית קבול המקטרת) שלו, ועמד משתומם, וראה בכיתו הגדולה מאד. ושהה זמן הרבה בזה. וכאשר פסק לבכות צוה על האיש הנ"ל שילך ויסתכל בחוץ היכן היום עומד, ויצא וראה שכבר פנה היום והשמש נוטה לשקע. וכל כך התמהמה בבכיתו קרוב ליום שלם בקיץ בלי הפסק. אחר כך צוה לו להוציא אש ועשן הלולקע (מקטרת) וישב מעט ויצאו לחוץ. ואמר לו שיהיה זמן שיהיה קשה מאד להתקרב אליו. אך אני עכשו בידכם. ואתם ורבי יעקב יוסף (שלה) אם תרצו אני יכול לעשו"ת מכם צדיקים כמוני בעצמי:

אות - קסד

גם כשיצא לקהלת אומאן (שלו) שהיה סמוך מאד להסתלקותו כמו חצי שנה, וכבר זכה למעלה עליונה שלא זכה בה אדם מעולם כמבאר כבר (שלז), גם שם היה לו התבודדות הרבה מאד, ופעם אחת נכנס הבעל הבית שדר רבנו זכרונו לברכה אצלו בשכנות שם באומאן. ושם היה לרבנו זכרונו לברכה חדר מיוחד שהיה להבעל הבית תפיסת יד בו. ונכנס הבעל הבית פתאם לאותו החדר ומצא את רבנו זכרונו לברכה שהיה שוכב בפשוט ידים ורגלים על הארץ. אף על פי שהיה אז חלוש מאד מאד, בלי שעור אשר חיותו היה בנס וכמעט שנגוע בכל עת, אף על פי כן לא עזב דרכו הטוב על פי פשיטות עד השעה האחרונה שנסתלק למעלה בשלום. אשרי לו:

אות - קסה

בכל פעם שהיה מספר מעצם הפלגת מעלתו ומדרגתו הגבוה מאד מאד. היה אומר בכל פעם, אבל מאד יגעתי על זה. איך האב זייער גיהארוויט. איך האב זייער פיל גיפאסט (שלח).. ועקר ספורו בפנינו דברים כאלו היה בשביל קנאת סופרים (שלט) כדי שנהיה מקנאים עצמנו במעלתו הגדולה כדי שגם אנחנו נעשה כמותו ונלך בדרכיו להתיגע ולטרח וכו' ולעבד ה' כמותו. ופעם אחת ספר עם אחד מענינים אלו והתפאר לפניו מעצם גדולת מעלתו והשגתו הגבוהה העצומה וכו', כמו שמתפאר ומתגרה עם חברו בגדולות כדי שיתקנא בו חברו. וזה האיש אמר לו: מי יוכל לבוא לזה לזכות למדרגתכם כי יש לכם נשמה גבוהה מאד בודאי?! והקפיד רבנו זכרונו לברכה מאד על זה. ואמר: זהו החסרון שלכם, שנדמה לכם שעקר גדולת והשגת הצדיקים הגבוהים הוא רק מצד הנשמה הגבוהה שיש להם כי באמת לא כן הדבר, רק כל אחד ואחד יכול לזכות לבוא למדרגתי להיות כמוני ממש. כי העקר תלוי רק ביגיעות ועבודות באמת. וכן שמעתי גם כן כדברים האלה מפיו הקדוש כמה פעמים שהעקר תלוי רק ביגיעות ועבודות וכו' (שמ):

אות - קסו

שמעתי בשמו שאמר, העולם סוברים שמחמת שאני נכד הבעל שם טוב זכרונו לברכה מחמת זה זכיתי למדרגתי. לא כן הוא, רק עם דבר אחד הצלחתי. ועל ידי זה זכיתי לעלות למה שזכיתי. ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: מיט איין זאך איז מיר גיראטין (שמא):

אות - קסז

לענין מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות נה: כתובות סב.) 'אנחה שוברת גופו של אדם', ספר שאצלו היה כך ממש. כי בימי נעוריו בעת שיגע בעבודת ה' היה לפעמים עושה איזה אנחה, ואחר כך היה מנסה עצמו אם יוכל להגביה ידיו ולא היה יכול אז להגביה ידיו. כי גופו היה משתבר באמת ממש מחמת אנחתו:

אות - קסח

גם ספר מגדל הבושה שהיה לו. שהיה מתביש מהשם יתברך והיה מרגיש ממש הבושה על פניו. והיה מרגיש כמו מי שמתביש מחברו מאד. כי היה מרגיש שמתחילין מראה פניו להשתנות לכמה גונין כדרך המתבישין ממש בלי שום שנוי וכבר נתבאר (שמב)

מגדל הבושה והיראה שהיתה מונחת על פניו תמיד אשר לא נראה כזאת. והרב הקדוש מורנו הרב רבי נחום זכרונו לברכה מטשארנביל (שמג) ראה אותו בימי נעוריו בקהלת מעדווועדווקע, ונתבהל מעצם היראה שהיה על פניו אז, ואמר שמה שנאמר (שמות כ יז): "למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" זה רואין בחוש אצלו:

אות - קסט

ועיניו היו מאירות כשמש וכירח ממש. בפרט בשבת קדש היו עיניו מאירות מאד מאד, ופניו היו מאירות ומאדימות מאד בשבת קדש. ומי שלא ראה עצם קדושתו ורשפי שלהבת דבקותו בשבת קדש, וסדר הקדוש שלו בליל שבת עם סדר השולחן, והנגון שהיה מזמר אתקינו סעודתא אזמר בשבחין, ואיך שהיה מזמר שאר הזמירות כל מקדש, מנוחה ושמחה, ואשת חיל, ומעין עולם הבא, ומי שלא ראה זאת, לא ראה טוב מעולם. וכל מי שעמד אז באותו מעמד היה מעיד שלא יהיה נראה כזאת עד שיבוא משיח צדקנו. ואלו כל הימים דיו וכו' אי אפשר לבאר אפס קצה ועצם היפי והקדושה הנוראה והיראה העצומה ועריבת נעימת דבקות הנפלא שהיה אז בענוה באמת אשר לא נראה כזאת בעולם. וכל זה לפי תפיסת דעתנו, מלבד סתרי נסתרות שהיה לו בזה. קדם הקדוש היה נוטל הכוס בידו והיה עומד זמן רב עם הכוס בידו לפני השולחן בשתיקה, ולא היו שומעין ממנו כי אם קצת קול השתוקקות. ועלה אז למקום שעלה. אחר כך, אחר ששהה הרבה מאד פתח פיו בנעימות נפלא: יום הששי כו'. (ואמר שבתבה ראשונה וכו' עין לקמן (שמד
:

אות - קע

פעם אחת שאלתי אותו מדוע כמה יראים התיגעו בעבודת ה' הרבה מאד (שקורין האריווין) ואף על פי כן לא הגיעו למדרגת הצדיקים הגדולים. השיב בפשיטות מסתמא לא התיגעו כל כך. ואמר בזה הלשון:
מן הסתם האבן זייא ניט גיהאריווועט, כי הכלל, שעקר הוא היגיעה והכל לפי רב המעשה (שמה):

אות - קעא

שמעתי מרבי יודל זכר צדיק לברכה שאמר ששמע מרבנו זכרונו לברכה שהתפאר שהוא חדוש גדול בענין שבירת תאוות שאיש רך בשנים כמותו ישבר לגמרי כל כך כל התאוות

- זה הדבר לא נמצא כלל. כי נמצאים כמה צדיקים שיצאו מן התאוות אבל לא יצאו לגמרי עד עת זקנתם ותפס לדוגמא כמה צדיקים גדולים, ואמר שיודע שלא יצאו מן התאוות עד אשר באו בשנים. אבל איש רך בשנים כמוני בימי הנעורים והילדות ממש ישבר כל התאוות כל כך כמוני, זה אין נמצא כלל. ועין לעיל (שמו) שבימי ילדותו ממש קדם שהיה בן עשרים שנה כבר שבר ובטל לגמרי כל התאוות בתכלית הבטול:
והתחיל לספר אז איך הוא רחוק מכל התאוות. ואמר, שלאכל נמאס אצלו לגמרי וכשבא לו עת האכילה קשה וכבד עליו מאד, וכשנזכר מה שנעשה מן האכילה נמאס עליו מאד מאד לאכל והוא מוכרח בעת האכילה להסיח דעתו. ועל כן הוא מדבר לפעמים בשעת אכילה כדי שיוכל בהסח הדעת לחטף איזה מעט אכילה לתוך גופו בשביל קיום הגוף כי קשה ונמאס מאד עליו האכילה (שמז). ובענין תאות משגל בזה אני חדוש נפלא וכבר מבאר מזה במקום אחר (שמח):

אות - קעב

שמעתי בשמו שפעם אחד נתן הטלית הישן שלו במתנה לאחד מחשוביו. ענה ואמר רבנו זכרונו לברכה להאיש הזה שנתן לו הטלית שלו: הזהר מאד לכבד הטלית הזה, כי כמו מספר שערות שיש בהטלית כל כך דמעות שפכתי עד שידעתי מהו טלית:

אות - קעג

גדולות נוראות השגתו:
שמעתי מאנשים שאמר לרבי שמעון (שמט) בעת שבא מעבר לגרעניץ (מעבר לגבול) שנתרחק לשם איזה שנים ולא ראה את רבנו זכרונו לברכה ערך שלש שנים ויותר, מחמת המעשה שהיה במעדוועדווקע שהקפיד עליו רבנו זכרונו לברכה וכו', ואיני בקי במעשה הזאת היטב. ומחמת זה אמר רבנו פעם אחת: אני רוצה לשלחך (שקורין פאר שיקען) מעבר לנהר דאן. וסבב השם יתברך סבות שבסמוך מאד נתגלגל הדבר שנסע רבי שמעון לשם לסביבות נהר דאן הנ"ל שהוא רחוק בערך מאה פרסאות ויותר ממעדוועדווקע. כי שם עקר מדינת רוסיא כידוע, ויהודים אינם נמצאים שם כי אם אחד מאלף. ובפרט לפני כמה שנים (שנ). ונסע רבי שמעון לשם לפי שעה. והשם יתברך סבב שנתקים דברי רבנו זכרונו לברכה, והוכרח רבי שמעון להתעכב שם כמה שנים. ומה שעבר על רבי שמעון באותן השנים יקצרו המון יריעות. כי היה דר בין הגויים כמה שנים וכו'. והיה לרבי שמעון שם כמה נסיונות. ובתוך כך באותן השנים שהיה רבי שמעון שם, בתוך כך

יצא רבנו זכרונו לברכה מזלאטיפאלע וקבע דירתו פה ברסלב. וישב כאן לערך שתים או שלש שנים. ואחר כך בא רבי שמעון לכאן:

ואמר לו רבנו זכרונו לברכה: דע, שכמו שהיה חלוק אצלי מיום לדתי עד היום שיצאת ממני, כמו כן יש חלוק עכשו בין היום שיצאת ממני לבין היום הזה. כלומר, כל כך עלה ממדרגה למדרגה ומשם להלן יותר, גבוה מעל גבוה למעלה, עד שנעתק באלו השנים מדרגות רבות כל כך עד שיש חלוק אצלו בין אותו הזמן לבין עכשו כמו החלוק שהיה בין יום לדתו לאותו הזמן:

ומי שיש לו מח בקדקדו יוכל להבין מעט מגדולת רבנו זכרונו לברכה מענין זה. כי בעת שיצא רבי שמעון ממנו כבר היה רבנו זכרונו לברכה בארץ ישראל. וכל מה שעבר על רבנו זכרונו לברכה קדם זה, וכל הגדולות והנוראות והנפלאות פלאי פלאות שזכה להשיג השגות עצומות ונוראות שלא נשמעו ולא נראו בעולם קדם שהיה בארץ ישראל וכו' ואחר כך כל הצרות וההרפתקאות וכו' שעבר עליו קדם שהיה בארץ ישראל עד שזכה לבוא לשם ולחזר משם בשלום וכו', והשיג שם מה שהשיג וכו'. ואמר שכל מה שידע קדם ארץ ישראל הוא כלא ממש. והיה מתביש מאד מאד עם דרכי תורתו והשגתו שידע קדם ארץ ישראל וכו'. ואחר כך הלך מעלה מעלה בכל יום ובכל שעה וכו'. ובעת שנסע רבי שמעון ממנו כבר היה איזה שנים אחר ביאתו מארץ ישראל. ראה והבן והבט באיזה מעלה ומדרגה עמד אז. ואחר כל אלה כשנתרחק רבי שמעון ממנו שלש שנים או יותר קצת, אמר שיש חלוק בין השגתו בעת שיצא ממנו ובין עכשו כמו החלוק שיש בין יום לדתו ליום שיצא רבי שמעון ממנו:

אות - קעד

שמעתי מרבי שמעון הנזכר לעיל שאמר לו רבנו זכרונו לברכה פה ברסלב סוף ימיו:

כמו שאתה רואה אותי, כל מה שיגעתי וטרחתי ופעלתי על ידי עבודתי מעודי עד היום הזה, עתה אני יכול לפעל כל זה ביום אחד. ואחר כך בזמן אחר אמר לו שעתה יכול לפעל כל זה בשעה אחת, ואחר כך אמר שעתה יכול לפעל כל זה ברגע אחת. והבן היטב עד היכן הדברים מגיעים, כי בעת שאמר זאת לרבי שמעון כבר השיג מה שהשיג וכבר אמר עד אותה העת כמה פעמים שכל העבודה והשגה שמקדם אינה נחשבת לכלום נגד מה שהשיג עכשו, אף על פי שגם מקדם היתה השגתו עצומה ונשגבה מאד מאד. וכן היה כמה וכמה פעמים עד אותה העת, כי גם קדם ארץ ישראל היתה השגתו גבוהה מאד מאד בלי שעור. ואחר כך כשבא מארץ ישראל היתה בעיניו כל ההשגה של קדם

ארץ ישראל נחשבת כלא ממש והיה מתביש ממנה. וגם אחר כך עלה בכל פעם למעלה למעלה בלי שעור וערך מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשב וכו' וכו', כמובן מעט בספורים שמכבר. ואחר כך אמר כנזכר לעיל. ראה והבט והבן בספורים שמכבר, ואז תבין מעט מעצם גדולת דברים האלה:

גם שמעתי בשמו שאמר: כשזוכין לדעת השלם אזי יכולין לעשו"ת ולעבד השם יתברך ברבע שעה מה שאדם אחר צריך לעבד ולהתיגע על זה שבעים שנה:

אות - קעה

קדם ארץ ישראל אמר: איני יודע איך הצדיקים עושים פדיון (שנא). כי צריכין לידע כל העשרים וארבעה [כ"ד] בתי דינין (שנב). כי כשמביאים הפדיון צריך לידע באיזה בית דין דנין אותו. כי אולי הוא עושה פדיון והמתקה השיך לבית דין זה, ובאמת הוא נדון בבית דין אחר, ועל כן צריך לידע באיזה בית דין הוא נדון ולידע הפדיון וההמתקה של אותו הבית דין:

אני יודע כל העשרים וארבעה בתי דינים ואני יכול לעשו"ת אפילאציע (ערעור) מבית דין לבית דין עד העשרים וארבעה בתי דינים, דהינו שאני יכול לומר שאינו נראה לי המשפט של בית דין זה ואני רוצה לדון בבית דין אחר. וכן מבית דין לבית דין עד כולם ומסתמא מועיל בודאי, כי על כל פנים בין כך ובין כך נמשך ונדחה המשפט, וכשנמשך קל יותר הדבר. כי בתוך כך עושה אותו האדם איזה מצוה וכיוצא ואפלו אם אינו מועיל אני יכול לעשו"ת "אנדענסעניא" דהינו לשלח הדבר להקיסר בעצמו (שנג). וזהו מלאכה גדולה וחכמה גדולה. זה אינו יודע שום אחד בדור. וגם לא ידע עדין מזה שום אדם. כי הוא מלאכה גדולה להכניס כל הבקשה בתוך איזה תבות במספר וגם לתן הכבוד להקיסר כראוי כי בודאי אי אפשר לשלח הרבה דברים להקיסר וכו':

גם אמר איני יודע איך יכולים לעשו"ת פדיון, כי אי אפשר לעשו"ת פדיון כי אם כשיודעין איך היה נוהג הכהן גדול עם השעיר המשתלח (שנד):

אות - קעו

קדם ארץ ישראל אמר איני יכול לישן מחמת שקדם השנה באים ועומדים לפני כל הששים רבוא אותיות של התורה (שנה):

אות - קעז

חזק את אחד להיות בשמחה ואמר שראוי לו לשמח בהשם יתברך. ואף על פי שאין אתם יודעים מגדולת השם יתברך ראוי לכם לסמך עלי. כי אני יודע מגדולתו יתברך (שנו). והזכיר אז הפסוק (תהלים קלה ה): "כי אני ידעתי כי גדול ה'" וכו' גם ראוי לכם לשמח בי, מה שזכיתם שיהיה לכם רבי כזה. גם חזק את אחד שישמח את עצמו אפלו בעסקי חל. ואמר לו: בודאי כן הוא, שבתחלה צריכין לשמח עצמו במלי דעלמא בכל מה שיכולין, ואחר כך באין לשמחה אמתית:

אות - קעח

פעם אחת עמדתי לפניו לעת ערב סמוך לתפלת המנחה. והיה מסתכל בחלון בדרך השתוקקות נמרץ וכליון עינים ודבר עמי מענין היום שחולף ועובר מהרה. ענה ואמר: מה שיש לי לעשו"ת בזה העולם, (ואמר זאת בדרך הפלגה, כלומר שיש לו הרבה מאד לעשו"ת בזה העולם שאי אפשר לשער) והנה היום חולף ועובר מהרה. ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: וואס איך האב צו טהון אין דעם עולם:

אות - קעט

קדם הסתלקותו אמר שכבר הוא עומד עכשו על מדרגה כזו שאי אפשר להשיג יותר בשום אפן כל זמן שמלובשין בהגוף. ואמר שמתגעגע מאד מאד להפשיט גופו, כי אי אפשר לו לעמד על מדרגה אחת בשום אפן. כי כל ימי חייו מעולם לא עמד על מדרגה אחת (שנז) אפלו כשהגיע לאיזה מדרגה עליונה שיהיה, אפלו לתכלית המעלה, אף על פי כן היה מחפש יותר עד שהגיע למדרגה גבוהה יותר ויותר. וכן היה תמיד כל ימי חייו כמבאר במקום אחר. ולבסוף הגיע למדרגה גבוהה כזו שאי אפשר בתוך הגוף להשיג יותר בשום אפן. ועל כן היה מוכרח להסתלק. ואמר בזו הלשון: איך וואלט שוין גיגערין דאס העמדיל אויס גיטאן. ווארין איך קאן אויף איין מדרגה ניט שטיין (כבר רציתי לפשוט כותנתי מפני שאיני יכול לעמד על מדריגה אחת):

אות - קפ

פעם אחת אמר לי רבנו זכרונו לברכה שהיום נראה לו מלאך חדש ויודע שמו ויש תחתיו ממונים ויש להם שופרות בידם. והם תוקעין תקיעה, ואחר כך תרועה, ואחר כך חוזרים ותוקעים תקיעה. והם כולם חופרים ומבקשים אחר אבדות כי יש דברים אבודים הרבה.

וזה בחינת "תאות רשעים תאבד" (תהלים קיב י) תר"ת - "יחפרו ויאבדו" (תהלים פג יח) ולפעמים הצדיק בעצמו שמחפש אחר אבדות הוא בעצמו אבד לפעמים. וזה בחינת "יש צדיק אובד בצדקו". (קהלת ז ט). ואז הצדיק עושה תשובה על אותו החטא שעל ידו באין אבדות. ובודאי אין להצדיק אותו החטא ממש, רק איזה פגם דק מן הדק מאותו החטא, ואזי כשעושה תשובה שלמה על אותו הפגם הדק שיש לו מאותו החטא אזי אחר כך חוזר ומוצא אבדות נוראות. וכשמוצא נעשה שמחה ורעש גדול:

ואמר אז שקשה מאד מאד להיות מקבל וכפי הנראה הוא שמקבל מזיק ופוגם בענין האבדות, שעל ידי זה באין אבדות, כך נראה לי מדבריו, והדברים סתומים ונפלאים ונוראים מאד. ועין מזה בספר לקוטי תנינא (שנח) מענין הכונות אלול שמסוגל לפגם הברית ומענין הפרות שלא נתבשלו, כי הכל אחד עם הנ"ל. כך שמעתי בפרוש מפיו הקדוש ואין אתנו יודע עד מה:

אות - קפא

שמעתי בשמו שאמר בזו הלשון אני יודע חכמות שאם הייתי מתחיל לגלות מעט מהחכמות שאני יודע היו יכולים לחיות על ידי התענוג של השגת החכמות האלו לבד בלי שום אכילה ושתיה. והיה כל העולם בטלים בכלות הנפש לשמע חכמתי והיו בני אדם יוצאים מחיותם מעצם הפלגת מתיקת נעימת עריבת החכמות שהייתי מגלה. אך איני יכול לגלותם לבני אדם כי תמיד כשאני מתחיל לדבר עם אחד אני חפץ לשמע ולקבל ממנו דברים עליונים (שנט), ומחמת זה הוא אינו יכול לגלות חכמתו הגדולה והמופלגת מאד. ועוד ספר בענין עצם חכמתו אך לא זכיתי לשמע זאת מפיו הקדוש בעצמו כי אם מפי אחרים (ועין לעיל בסוף ספורי מעשיות, מבאר שם מה ששמעתי בעצמי שאמר שיש חכמות בזה העולם שיכולין לחיות בהם בלי שום אכילה ושתיה עין שם (שס:

אות - קפב

פעם אחת ענה ואמר: עלי אין חולקים כלל, רק הם חולקים על מי שעשה כך כמו שבודים החולקים עליו ועל איש כזה בודאי ראוי לחלק. כלומר כי החולקים בודים עליו כזבים ושקרים אשר לא עלו על לבו שעשה כך וכך מה שהכל שקר וכזב, ועל איש כזה שעשה כך כמו שאומרים הם, בודאי ראוי לחלק. נמצא שעליו אינם חולקים כלל, כי אם היו יודעין גדל צדקתו וקדושתו ומעלתו וכו', בודאי לא היו חולקים עליו רק אדרבא

היו רצים אחריו בהתלהבות נפלא כראוי, רק הם חולקים על מי שעשה מעשים כאלה כמו שהם אומרים. על איש כזה בודאי ראוי לחלק. ואמר שהם חתכו וצירו לעצמם אדם וחולקים עליו:

זייא האבין זיך אויס גישניצט אה מענטש אין קריגן אויף איהם (הינו כנ"ל שאינם חולקים עליו רק על זה האיש שצירו לעצמן בשקר שעשה כך וכו' וכנזכר לעיל:)

אות - קפג

פעם אחת בא מן החוץ וחש במעיו ואמר שהרגיש בזה שיבוא לו מעות והרמז: "וצאצאי מעיך כמעותיו" (ישעיה מח יט) וכן היה שבא מעות על הבי דאר:

אות - קפד

שמעתי בשמו שאמר שתכף כשאחד בא אליו והוא נותן לו שלום ופושט ידו לידו (כמנהג העולם בשעת נתינת שלום) אז תכף הוא יודע כל מה שעבר אותו האיש. ואמר רמז על זה "יד ליד לא ינקה רע" (משלי יא כא) שתכף כשפושט "יד ליד" דהינו נתינת שלום, שוב "לא ינקה רע" כי תכף נתגלה לו הכל:

גם כבר שמעתי קצת מזה. ועשה זאת כלאחר יד והיה נחשב אצלו לדבר פשוט וקל מה שיודע את כל אחד ואחד כפי מה שהוא מתחלה ועד סוף כל מה שעשה ועבר וכו'. ואמר שבלתי ידיעה בדרך השגה, יכולים גם כן להבין ולידע על פי חכמה. כי יכולים להבין מדבריו של האיש. גם יש כמה סימנים. ואמר כי בהחטם יכולים להכיר הנואף (שסא), גם אמר שבהחגורה יכולין להכיר אמונתו אם אמונתו שלמה, וכן יש שאר סימנים. וכמה אנשים שבאו לפניו והוא הגיד להם מה שעשו:

אות - קפה

ואמר רבנו זכרונו לברכה שהוא יודע כל שרשי נשמות ישראל. ומתחלה אמר שיודע אותם מתורה שבכתב, ועדין אינו יודע אותם מתורה שבעל פה. אחר איזה זמן אמר שכבר זכה לידע את שרשי הנשמות ישראל גם מתורה שבעל פה:

והיה יודע לתת תקונים לכל אחד ואחד כפי שרש נשמתו. וכל הדברים שצוה לא היה עניני סודות לכון כונות ויחודים, רק כל ההנהגות שצוה למקרביו היו עניני עובדות. לאחד שצוה בתחלה להתענות איזה הפסקות. והזהיר על מקרביו שלא יתענו מעצמן כלל רק בימים שצוה עליהם (שסב). ולפעמים צוה לאחד להתענות משבת לשבת. וצוה לכמה אנשים שיהיו נעורים לילה אחת בשבוע ושלא יאכלו מעת לעת אחד בשבוע דבר

מן החי (שסג). לכמה אנשים צוה להתענות ערב ראש חדש. וכן צוה על רב אנשים שיזהרו לילך למקוה לטבל בימים שאין אומרים בהם תחנון (שסד). וזה צוה לכמה אנשים. לכמה אנשים צוה לומר ח"י [שמונה עשר] פרקים משניות בכל יום (שסה), וכן כמה וכמה הנהגות שצוה בענין הלמוד, שלזה צוה ללמד זאת ולזה צוה ללמד זאת:

וזאת היתה הנהגה הכללית שצוה והזהיר את כולם. דהינו ללמד פוסק בכל יום. אפלו ביום שאין לו פנאי ילמד על כל פנים איזה סעיף "שולחן ערוך" בכל מקום שהוא. ואמר שהוא חיוב גדול על כל אחד מישראל (שסו):

גם זאת היתה הנהגה כללית שהזהיר את כל אחד ואחד. דהינו להתבודד בכל יום ויפרש שיחתו לפני השם יתברך ולבקש מלפניו רחמים ותחנונים לזכות להתקרב לעבודתו יתברך. ושיחה זו תהיה בלשון אשכנז שמדברים בו וכו'. וכמבאר מזה בספריו הקדושים, וכבר נדפס (שסז):

וכיוצא בזה שאר עניני הנהגות שצוה על כל אחד ואחד בפרט כי לכל אחד ואחד צוה הנהגות אחרות (שסח). וגם באדם אחד היה שנוי בענין ההנהגות, שבתחלה צוה על אחד לנהג הנהגות אלו, כגון לומר ח"י פרקים משניות וכיוצא, ואחר כך במשך איזה זמן פטרו מהנהגה זו וצוה עליו הנהגות אחרות. ואחר כך עוד במשך איזה זמן צוה עליו הנהגות אחרות. וכן התנהג עם מקרביו תמיד. לאחד צוה לומר פסוק מיוחד בכל יום ולאחד צוה לומר איזה משנה מיוחדת בכל יום וכיוצא בזה:

והכלל שלכל אחד ואחד צוה הנהגות מיוחדות כפי מה שהיה צריך לתקן מה שפגם וכפי שרש נשמתו. ויש הנהגות כלליות שצוה לכל המקרבים שלו כנ"ל. ויש הנהגות שהיה כלליות לכמה וכמה אנשים ויש הנהגות שהיו מיוחדות לכל אחד ואחד ביחוד:

וכן בענין הזמן, יש הנהגות שצוה לנהג אותם כל ימי חייו, כגון למוד הפוסקים שעל זה הזהיר בפרוש לנהג זאת כל אחד ואחד כל ימי חייו, ויש הנהגות שהיו תלויים בזמן, שבזמן זה צוה לנהג הנהגה זו, ובזמן אחר צוה הנהגות אחרות וכנזכר לעיל. וכל ההנהגות שצוה אפלו ההנהגות שהיו נראים כדברים פשוטים, לא היתה שום הנהגה על פי פשוט כי היה לו, זכרונו לברכה, בזה כמה וכמה סודות נסתרות ונוראות מאד. אבל לנו לא גלה שום דבר. רק צוה לעשו"ת הדבר בפשיטות והוא עשה בזה מה שעשה:

ואמר בפרוש בזה הלשון: כל הנהגה והנהגה שאני מצוה לעשו"ת הוא סגולה, ותקון. ומועיל על מה שעבר, ועל העתיד, ולאחר ההסתלקות של האדם, ולימות המשיח, ולתחית המתים, ולעתיד לבוא:

וכל מה שצוה לעשות, אפלו היה נראה דבר קל ופשוט מאד, היה כבד מאד על האדם לעשות. והיה מונח עליו כל מיני כבדות והיו עליו כמה וכמה מניעות אף על פי שהדבר היה דבר פשוט. ואלו לא היה מצוה רבנו זכרונו לברכה לעשו"ת אותו הדבר, רק האדם היה רוצה לעשו"ת זאת מעצמו היה קל עליו מאד לעשות, אבל כשצוה רבנו זכרונו לברכה לעשותו היה כבד מאד. אבל אף על פי כן היו אנשים שלו מקימים דבריו תמיד. כי ידעו מזה שדבריו שהוא מצוה כבד מאד לעשותן והיו מכריחים עצמם מאד מאד לקים דבריו דיקא. והיו מתחננים ומבקשים מאד מהשם יתברך על זה שיעזר אותם לקים דברי הנהגותיו הקדושים. והשם יתברך עזרם על זה:

ושמעתי מפיו הקדוש בפרוש שאמר: כל מה שאני מצוה לעשו"ת הוא כבד מאד לעשו"ת וכו'. ומי שזכה להתקרב אליו היה רואה קצת מעין זה. ולא היה לרבנו זכרונו לברכה שום מנוחה כל ימיו אפלו רגע אחת. כי היה לוחם מלחמות ה' בכל עת ובכל רגע ואי אפשר להאריך ולספר בזה מכמה טעמים. וזה היה ענין המחלקת הגדולה שהיה עליו וכו' (שסט), אבל אף על פי כן השם יתברך היה בעזרו תמיד וזכה לעלות על ידי זה בכל יום ובכל עת למעלות והשגות גבוהות מאד אשר לא נשמעו ולא נראו וכו':

וגם עכשו עדין מונח כל מיני כבדות ללמד ספריו הקדושים ויש עליהם כמה מניעות אפלו מי שזוכה לידע מרבנו זכרונו לברכה ורוצה ללמד אותם יש לו כבדות גדול ומניעות רבות מאד כידוע בחוש לנו. וגם עדין האור נעלם ונסתר:

אות - קפו

כמה וכמה דברים ראינו בעינינו שהודיע לנו רבנו זכרונו לברכה קדם שהיה שיהיה כן וכן היה (שע). פעם אחת בעשרת ימי תשובה אמר שבשנה זו יהיה חולשו"ת רחמנא לצלן. (הינו בשנת תקס"ז), וכשיצא מהמרחץ בערב יום הכפורים, אמר שהוא ממשש בראשו של עצמו אם הוא חי (הינו מחמת הפחד שרואה חולשו"ת גדולות רחמנא לצלן). וכן היה, שבאותה השנה היה חולשו"ת גדולות רחמנא לצלן (שעא):

כשהיה יקרות בעולם בשנה אחת, ואחר כך בימי הקיץ בעת גדול התבואה היה נראה להעולם שיהיה זול. ואמר הוא שלא יהיה זול באותו השנה כי היקרות הרחיב זמנו על שתי שנים. וכן היה, שגם שנה שניה היה יקרות, ואחר כך אחר כלות השתי שנים נעשה זול:

וכן היה בכמה וכמה דברים. אך כבר אמרנו שאין זה רצוננו לספר מופתים מרבנו זכרונו לברכה. כי לא באלה תהלתו, גם כי היה אסור במופתים כאשר היה מובן מדבריו, שלא

הותר לו לגלות מופתים. ועל כן לא נראו ממנו כי אם קצת מופתים ועתידות, אף על פי שבאמת היה יודע בברור כל העתידות אפלו מה שיהיה לזמן רחוק וכו' כאשר היה נראה לעין כל מי שהסתכל היטב על דבריו. אף על פי כן הכל היה בהצנע ובהעלם גדול ואין אנו עוסקין לספר מזה כנזכר לעיל:

אות - קפז

פעם אחת בא לפניו איש אחד מאנשיו שהיה לו חלי וכאב גדול בידו, עד שלא היה יכול להזיז בידו כלל. והיתה ידו תלויה בצוארו כדרך החולים בידיהם. ולא היה יכול בשום אפן להורידה, כי היה חליו וכאבו גדול מאד. והיו מדברים לפני רבנו זכרונו לברכה שהוא צריך לשתות סאלץ (מי מלח) ולקבל רפואות. והאיש ההוא היה עני גדול ולא היה לו דבר על הוצאות ורפואות:

ביום השבת בשעה שהיה יושב על השולחן בסעודת שחרית, ענה רבנו זכרונו לברכה ואמר לאותן היושבין סביבו שזה האיש בודאי יש לו אמונה, והשיבו: הן. וכפל הדברים ודבר מזה קצת אם יש לו אמונה, והשיבו: הן. אחר כך צוה רבנו זכרונו לברכה פתאם להאיש הנ"ל שיוריד ידו. ונבהל מאד, וכל העם נבהלו ונשתוממו, כי היה דבר תמוה מאד מאד, כי זה האיש היה חולה בידו זמן רב שאינו יכול להוריד ידו ועכשו יורידנה פתאם?! אבל תכף שצוה רבנו זכרונו לברכה גזר אמר ויקם. ותכף לקחו ממנו המטפחת שהיתה ידו תלויה עליה בצוארו והוריד ידו תכף. והיה נס מפורסם לעין כל שנתרפא ידו תכף באותה השעה ותכף חזרה ידו לבריאותה ואיתנה כשאר כל אדם עד היום הזה. כאלה וכאלה נראו ממנו כמה מופתים נוראים לפרקים:

אך בעת שהיה ענין הנ"ל של האיש הנ"ל, אחר כך באתי אליו וספר עמי קצת מזה והיה לרבנו זכרונו לברכה אז איזה מחוש וחולאת. ואמר אז שבכל עת שהוא עושה איזה דבר מופת יש לו יסורים אחר כך תמיד. ואמר שבכל פעם שהוא עושה איזה דבר הוא מבקש אחר כך מהשם יתברך שישתכח הדבר:

אות - קפח

אמר: שפליאה בעיני אם מביאין פדיון לאחד ומספרין לו צערו, כגון: מחולה וכיוצא כשאינו מרגיש הצער והיסורין כמו החולה בעצמו וכו'. והיוצא מדבריו הוא שהוא מרגיש הצער והיסורין כשבאין לפניו שיתפלל על החולה וכיוצא כמו החולה בעצמו ממש. וכן נשמע מפיו כמה פעמים. ואמר: בתחלה הייתי מבקש מאתו יתברך שאהיה

מרגיש צער ויסורין של ישראל, כי לפעמים היה אחד בא וספר לי צערו ולא הייתי מרגיש הצער והייתי מתפלל שארגיש צערו של ישראל. עכשו כשאחד מספר לי צערו אני מרגיש בעצמי הצער יותר ממנו. וממש נוטפין ממני הדמים מגדל הצער שאני מרגיש יותר ממנו. כי הוא יכול לחשב מחשבות אחרות ולשכח הצער, אבל אני מרגיש מאד כנזכר לעיל. ואמר לאחד מאנשיו שבקש אותו שלא ישכח אותו, ענה ואמר: איך אפשר לשכח אחד מכם? הלא כל אחד ואחד יש לו אצלי מקום בלבי:

אות - קפט

פעם אחת היה נכדו זכרונו לברכה מוטל על ערש מחלי הפאקין (אבעבועות שחורות) רחמנא לצלן (שעב). והיה קובל לפני מאד שיש לו צער גדול מזה מאד. וספר לי אז ואמר שיש דרכי ה' שאי אפשר להבינם. כי איתא שאצל האר"י זכרונו לברכה נסתלק בן אחד. ואמר, שנסתלק בשביל הסוד שגלה לתלמידו רבי חיים ויטאל זכרונו לברכה (קכא). והלא באמת האר"י היה מוכרח לגלות לו. כי רבי חיים ויטאל הפציר בו מאד, וכשהפציר בו היה מוכרח לגלות לו, כי אמר שלא בא לעולם כי אם לתקן נשמתו של רבי חיים ויטאל זכרונו לברכה. נמצא שהיה מוכרח מן השמים לגלות לו הסוד, ואף על פי כן נענש על ידי זה כנזכר לעיל. וזהו דרכי ה' שאי אפשר להבין בשכל בשום אפן (שעד):

והמובן מדבריו לענין עצמו שכל צערו ויסורין וצער בניו שיחיו, הכל הוא רק מחמת שעוסק עמנו לקרבנו להשם יתברך. ואף על פי שהוא מוכרח לזה, כי בודאי השם יתברך רוצה בזה, כי הוא יתברך חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, ואף על פי כן היה לו יסורים קשים גדולים מאד על ידי זה כי הוא דרכי ה' כנזכר לעיל. והיה הולך ומספר לפני צערו הגדול שיש לו מזה שנכדו חולה כנזכר לעיל. ואמר שהוא רוצה שהוא בעצמו יהיה חולה בעד התינוק הנ"ל. ואמר שהוא מרגיש כל גניחות התינוק (שקורין קרעכצין) בלבו וכו':

אחר כך אמר: אך זאת יחשב לי לטובה שגם כשאדם אחר יש לו חולה בתוך ביתו ומביא לי פדיון או מבקש להתפלל עליו יש לי גם כן צער כזה ממש ככל הנזכר לעיל. גם כשאחד מאנשינו שהיה מקרב מתרחק עצמו חס ושלום, יש לי צער כזה ממש בלבי ככל הנזכר לעיל. וספר אז מאחד שנתרחק באותן הימים, ואמר שיש לו ממנו כל צער הנ"ל. שוב שמעתי מאיש אחד מאנשיו ששמע גם כן מרבנו זכרונו לברכה ענין זה בעת שנסתלק אצלו בנו הקטן שלמה אפרים, זכרונו לברכה (שעה). שאמר שיש לו יסורים

בשבילנו. הלא האר"י זכרונו לברכה לא גלה כי אם סוד אחד היה לו ענש, מכל שכן שאני גליתי לכם כל כך סודות רבות כאלה:

אות - קצ

אמר: שכמה פעמים ציר לעצמו עניני מיתה (לעיל לז) כאלו הוא מת ממש עד שהרגיש טעם מיתה ממש. גם אני שמעתי שאמר שבימי נעוריו היה מציר לעצמו מיתתו ואיך יבכו עליו וכו'. וציר לעצמו היטב כל עניני מיתה ואמר שהוא מלאכה לציר לעצמו זאת היטב:

אות - קצא

פעם אחת נכנס לבית וענה ואמר: מה לעשו"ת כשעומד לפני האדם הר גדול של אש ומעבר השני של ההר מונח אוצר טוב ויקר ונחמד מאד מאד. אבל אי אפשר לבוא אל האוצר כי אם כשעוברין דרך ההר של האש. וההכרח לבוא לאותו האוצר הנחמד והיקר וכו'. אחר איזה ימים שוב דבר מזה ושחק ואמר: כבר נודע לי הדבר הזה מה לעשו"ת לזה:

אות - קצב

פעם אחת דברתי עמו זכרונו לברכה מענין זה שאין העולם רוצים להאמין שיהיו נמצאים עכשו צדיקים גדולים במעלה מאד כמו בדורות הראשונים. ענה ואמר: אם מאמינים בהשם יתברך צריכים להאמין שיש צדיקים גם כן. כי כמו שהשם יתברך נמצא בודאי כמו כן נמצאים צדיקים בודאי בכל דור ודור. והבן מאד:

אות - קצג

אמר לענין ממון: צריך האדם שיהיו לו כל הכחות שיש בענין אכילה. כי יש כמה כחות באדם לענין אכילה. כי יש כח המקבל וכח המעכב שלא יצא לחוץ המאכל תכף, וכח המעכל וכח המחלק המאכל לכל איברי הגוף, להמח המובחר וכן ללב וכן לכל שאר האיברים לכל אחד כראוי לו, וכח הדוחה הפסלת לחוץ, כמבאר כל זה לחכמי הרופאים. כמו כן כל אלו הכחות צריכין לענין ממון. כי צריך שיהיה לו כח המעכב שלא יפזר מעותיו מיד (כדרך שיש בני אדם שבתחלה מתאוים מאד לממון ומבלים ימיהם על זה, ותכף כשמשיגין הממון מפזרין אותו מיד) (שעו), וכן כח המחלק שיתחלק מעותיו

למקומות הצריכין לכל אחד כראוי כנזכר לעיל לענין האכילה. דהינו שהמובחר יגיע לצדקה, וכיוצא בזה בשאר המעות כל אחד למקומו הראוי לו כנזכר לעיל לענין האכילה: וכמו שמספרין מהבעל שם טוב זכרונו לברכה, שאמר לענין מה שמקבל מעות מרשעים ואמר שהמעות כשבא לידו, אזי הוא מתחלק. ומעות שקבל מאנשים הגונים אלו המעות יוצאים על הוצאות הכנסת אורחים צדיקים שבאים אצלו, וכיוצא בשאר המעות. ומעות שבא ממי שאינו הגון, זה המעות יוצא על הוצאות הסוסים שלו והערל העבד שלו, דהינו שממילא מתחלק המעות אצלו כך. אף על פי שבאמת היה כל המעות מערב אצלו. אך ממילא היה נעשה כך אצל הבעל שם טוב זכרונו לברכה. וזה בחינת כח המחלק הנזכר לעיל וכח הדוחה הפסלת לחוץ. הינו כנזכר לעיל, כי יש מעות שצריך לצאת לחוץ בשביל ערלים וסוסים וכיוצא:

ואמר: עקר תאות ממון, מי שאין לו כלי לקבל. כמו לענין תאות אכילה כי בודאי מי שיכול לאכל וכו'. ועקר התאוה ביותר מהשעור כמו כן לענין ממון. אני יש לי כלי וכו':

אות - קצד

אמר: אחר כל היסורים, אף על פי כן השם יתברך מטיב עמנו. רק שאין אנו רוצים להקטין את היסורים. וגם באמת בודאי אינם יסורים קטנים, אבל נגד דבקות אחד להשם יתברך מה שזוכין לאיזה בחינה של דבקות במחשבה או בבחינה אחרת. כל היסורים אינם כלום נגד זה ועל ידם בעצמם מתקרבים ומתדבקים אליו יתברך. כי נוטלין ממני הבריאות גופי, מי נוטל ממני הבריאות? השם יתברך! אם כן אני נדבק בו יתברך. וכן כשלוקח חס ושלום איזה בן. מי לוקח? השם יתברך! אם כן אדרבא עתה הוא סמוך יותר אליו יתברך. כי בעולם הבא סמוכין יותר להשם יתברך (שעז):

אות - קצה

שנת תק"ע פרשת נח (ד' מרחשון) נכנסנו אליו בלילה כדרכנו תמיד. ענה ואמר: מה שאני עושה עמכם הוא דבר קטן לפני. זה אתם צריכים לעשו"ת (כונתו: הינו מה שהוא עוסק עמנו להכניסנו ולקרבנו לעבודתו יתברך אפלו זאת הוא דבר קטן לפניו, וזה הדבר אנחנו צריכים לעשות, לקרב בני אדם לעבודת השם יתברך. אבל הוא בעצמו יש לו עבודה גבוהה מזה). והייתי עומד ומשתומם כמתמיה, כי כפי הנראה לדעתנו אין עבודה גבוהה מזו לקרב בני אדם להשם יתברך:

ענה ואמר: יש נשמות ערטלאין (שעח) שאין יכולין לכנס בגוף כלל, וגדל הרחמנות שעליהם גדול ועצום מאד מאד יותר מעל החיים. כי הם כבר נכנסו בגוף ויש להם בנים ויש להם מצוות, אבל הרחמנות שעל אלו הנשמות הערומות הוא גדול מאד מאד. כי אינם יכולים לעלות למעלה, וגם למטה אינם יכולים להתלבש בגוף כנזכר לעיל. ויש גלגולים בעולם שעדין לא נתגלו כלל בעולם (הכונה - כי יש גלגולים שדברו מהם בספרים שנתגלו על ידי הקדמונים. אבל יש עוד גלגולים שעדין לא נתגלו כלל בעולם). גם מדה זו הוא מצד הגלגול, שהגלגול מחיב שיהיה לו מדה זו שיתאוה תמיד לנסע לדרכים ויהיה מוכן לנסע ואחר כך אינו עולה בידו ונמנע מלנסע (שעט):

אות - קצו

שיחתו הקדושה של רבנו זכרונו לברכה אור ליום שני פרשת נח תק"ע:
התורה שלי גדולה מאד. והיא כולה רוח הקדש ויכולין לידע ממנה עתידות, שמי שיטה עצמו ויאזין ויקשיב התורה שלי יכול לידע עתידות שיהיה. ואין צריך לומר אחר כך כשנעשין הדברים בעולם שאז יכולין בודאי למצא הכל בתוך התורה שלי ולראות ולהבין שהכל מבאר בתוך התורה שנאמרה כבר:
כל זה שמעתי אחר שבת בראשית שנת תק"ע, בעת שהראיתי לו התורה בראשית לעיני כל ישראל בכתב הנדפסת ב"לקוטי תנינא" סימן ס"ז. ובאותו השבוע ראינו בחוש כל הנזכר לעיל, איך בהתורה הקדושה שלו הוא מגלה נעלמות ועתידות. כי מעשה שהיה כך היה: כי בשבוע הקודם ביום חמישי שהוא כ"ה תשרי שנה הנ"ל נסתלק כבוד הרב הגאון בוצינא קדישא החסיד המפורסם מורנו הרב רבי לוי יצחק זכר צדיק לברכה, אב בית דין דקהלת קדש ברדיטשוב (שפ), ובשבת שאחר יום חמישי הנ"ל שהוא שבת בראשית אז נאמרה התורה הנ"ל מפי רבנו זכרונו לברכה המתחלת "בראשית - לעיני כל ישראל", המדברת מהעלמת הפאר של ישראל, דהינו העלמת והסתלקות הצדיק שהוא הפאר של ישראל:
ובעת ששמענו זאת התורה מפיו הקדוש של רבנו זכרונו לברכה לא היינו מבינים כלל להיכן מגיע כונתו, כי אז באותו השבת עדין לא נודע כלל מפטירת הצדיק הנ"ל עד יום שני אחר שבת. ואחר כך בשבוע שאחר שבת בראשית נודע לנו מצרתן של ישראל שנסתלק הצדיק הגדול הנ"ל. אז היינו מבינים למפרע שרבנו זכרונו לברכה גלה בהתורה הנ"ל, כי זאת התורה מדברת מהעלמת הפאר וכו' והצדיק הנ"ל היה נקרא בפי רבנו זכרונו לברכה פאר של ישראל, בחינת תפלין כמבאר במקום אחר:

וכן באותה השנה לא היו אתרוגים מצויים ואחר כך באו אתרוגים על פי נס (שפא). ואמר רבנו זכרונו לברכה שהיה בטוח על צדיקי הדור ובפרט על הצדיק הנ"ל שהוא פאר הקהלה שלנו שיהיו אתרוגים וכו'. על כן ראינו בברור שרבנו גלה ברוח קדשו בהתורה הנ"ל הסתלקות הצדיק הנ"ל כמבאר עתה להמעין שממש כל התורה הנ"ל מדברת מענין זה, דוק ותשכח:

גם אלה דברי רבנו זכרונו לברכה בעת שראה התורה הנ"ל בכתב: המוסר של התורה שלי נפלא ועצום מאד. אלו היו אומרים זאת התורה בלשון אחר בלשון מוסר, היה מעורר ומשבר את הלב מאד כי כולה מוסר השכל, מוסר גדול ונורא מאד (שפב). על כן צריך לזהר לקים מה שהזהרתי אתכם לעשו"ת מן התורה תפלה (שפג). כי תכף כשמתחילין להכניס זאת התורה בתוך דברי התעוררות ושיחה של תפלה בודאי תעורר ותשבר את לבו מאד כנזכר לעיל (שפד):

אות - קצז

בענין הצדיק הנ"ל שנפטר, אמר שאפלו איש פשוט מחויב להרגיש החסרון. כי בודאי כל אחד מרגיש מה שנחסר דבר מן העולם, אך כל אחד מרגיש החסרון באיזה מרה שחורה, כי זה מרגיש בהפרנסה שאין הפרנסה כסדר, וזה מרגיש בעצמיו שאין העצמות מיושבים בו עתה כסדר, וכיוצא בזה (וחשב לדוגמא כמה דברים כאלו מה שכל אחד מרגיש החסרון באיזה ענין משונה):

אבל מי שיש לו עינים פקוחות הוא רואה ממש שנכבה נר מן העולם ונעשה חשך. והלא מצינו כמה שנויים שנעשו בעולם בעת הסתלקות הצדיקים כמו שמצינו בגמרא מועד קטן (דף כ"ה:) שכיב וכו' שפעו מרזבי דמא וכו'. ואם כן במקומות כאלו נעשו שנויים מחמת הסתלקות הצדיקים. ומה שמספרין שראו אש, אף שהוא רחוק קצת בעיני מחמת שעכשו אין הדור ראוי לכך לראות דברים כאלו, אבל מצד הצדיק שנסתלק בודאי יכול להיות שיהיה עמודא דנורא (שפה) בעת הסתלקותו. כי נסתלק ראש כזה ראש באמת בפרט ראש של ישראל. כי אפלו כשמת ראש ושר של אומות העולם נעשין גם כן שנויים בשמים בין הכוכבים, מכל שכן וכל שכן ראש של ישראל:

אות - קצח

שנת תק"ע בחרף אחר חנוכה בעת שבאתי מברדיטשוב (שפו) אמר לי שיש לו מעשה לספר. ואמר שהמעשה הזאת שרוצה לספר לא ספרו אותה כי אם פעם אחד לפני בית

ראשון וגם הנביאים לא ידעו הסוד שלה, כי אם הנביא שספר אותה ומי שספר אותה לפניו. והוא חדוש גדול. והגם שכבר ספרו אותה כנ"ל, אף על פי כן הוא חדוש גמור, הינו דבר חדש לגמרי. כי בודאי מאז עד עתה נעשה מה שנעשה. ואז ספרו אותה כמו שהיה ראוי אז, ועתה צריכין לספרה כמו שראוי עתה (ולא זכינו לשמעה):

ועל ידי המעשה שוב אינו קשה לי כלל בעניננו. כי מתחלה היה קשה לי קצת מפני מה יהיה כך, דהינו שאין לנו שום חשיבות בעולם וכו'. אבל עכשו, על פי המעשה הנ"ל שוב אינו קשה לי כלל:

וכבר היה מוכן לספר מעשה זו, אך אף על פי כן נתגלגל הדבר ולא זכינו לשמעה. אחר כך בסמוך ספר המעשה של הבעל תפלה הנדפס ב"ספורי מעשיות" ואמר שאין זאת המעשה הנ"ל. ואמר שהמעשה הנ"ל שרצה לספר הוא יפה עוד יותר ממעשה זאת של הבעל תפלה הנפלאה והנוראה מאד. אשרי מי שיזכה לשמעה לעתיד:

אות - קצט

אמר: אין מי שיוכל להבין בהספר (הינו בספר לקוטי מוהר"ן) כי אם מי שיכול לומר כל תורה ותורה פנים ואחור (שפז):

אות - ר

אמר: כל התורה שלי היא כולה הקדמות (שפז):

אות - רא

אמר: כל תורה ומאמר שאומר יכולין לילך ולעבר בו כל תורה נביאים וכתובים, ותורה שבעל פה (שפח):

אות - רב

שמעתי בשמו זכרונו לברכה שאמר שיש חלוק בין החדושי תורה שמגלין הצדיקים. כעין שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יבמות מט:): שיש חלוק בין נביא באספקלריא שאינה מאירה לנבואת משה רבנו עליו השלום שהיה באספקלריא המאירה, ועל כן שאר הנביאים התנבאו ב"כה אמר ה'" שהוא בחינת אספקלריא שאינה מאירה אבל משה אמר "זה הדבר" שהוא דבר ברור בחינת אספקלריא המאירה כמובא בפרוש רש"י פרשת מטות (במדבר ל ב). ואמר הוא זכרונו לברכה שכמו כן יש בחינת חלוק הזה בין החדושי תורה של הצדיקים:

כי יש צדיקים שאומרים חדושי תורה אמתיים ומכניסים אותם באיזה פסוק או מאמר רבותינו זכרונם לברכה, אבל אין מכונים ונכנסים היטב בתוך דברי המקרא וכו' רק באיזה רמז וסמיכות בעלמא, וזה בחינת נביא באספקלריא שאינה מאירה שאינו מתנבא רק בבחינת "כה אמר ה'" וכו'. אבל יש צדיקים נוראים שהם בבחינת משה (שפט) שחדושי תורתם הם ברורים וזכים כשמש ומבארים ומפרשים היטב בהפסוק או מאמר רבותינו זכרונם לברכה שהם מכניסים אותם בהם, וזה בחינת אספקלריא המאירה בחינת "זה הדבר" כי דבריהם מבארים ומפרשים היטב בהמקרא וכו' שהם מפרשים כפי דרכם שזהו בחינת "זה הדבר":

אות - רג

אמר: התורה שלי גבוה מאד. ובכל מקום שאני משתמש עם צרופי אותיות (דהינו הראשי תבות וסופי תבות וצרופים נוראים שמגלה בספריו הקדושים) הוא גדולה ביותר (שצ). ואמר: הייתי רוצה לילך להלן מן צרופי אותיות, אבל אף על פי כן עדין אני מעכב בבחינה זו. וגם יש לו נחת מזה, כי לפעמים יש דברים שהם סתומים ונעלמים מאד שאי אפשר למצאם כי אם על ידי בחינת צרופי אותיות דהינו בראשי תבות או סופי תבות וכיוצא:

אות - רד

אמר: שמי שבקי היטב בתורתו ובשיחותיו הקדושו"ת דהינו בספריו הקדושים. ראוי לו למצא כל שיחות העולם בתוך תורתו הקדושה. ואין שום שיחה וענין בעולם שלא יוכל השלם למצא בתוך תורתו. (פרוש כי בודאי באמת בכל הדבורים ושיחות של העולם, בודאי יש בהם תורה בהעלם. אבל אין מי שיזכה לגלות זאת, לידע הנסתרות שנעלם בשיחות בני אדם, כי אם אנשים גדולים במעלה מאד מאד. אבל על ידי התגלות תורתו הקדושה והנוראה של רבנו זכרונו לברכה, מי שבקי בספריו היטב היטב, ויש לו שכל קצת, יוכל למצא בכל שיחות העולם רמזים בהתורה הקדושה. אפלו אם לא יהיה גדול במעלה ביותר) (שצא):

אות - רה

פעם אחת נכנסו אנשים אליו. והוציא חתיכת ניר בידו. והיה כתוב עליו בכתיבת ידו הקדוש. ואחזו בידו, וענה ואמר: כמה תורות כתובות על חתיכת ניר הזה. ואמר שיש

כמה וכמה עולמות שהם נזונין ויש להם חיות מהעשן של התורה שלו. ונטל הניר ושרפו אצל הנר. ואמר שיש כמה וכמה תורות שעדין לא באו אפלו לתוך תמונת אותיות. ועל כן הוא חדוש נפלא כשזוכין להוריד אלו התורות להכניסם על כל פנים לתוך תמונות אותיות. (כלומר אבל עדין אין העולם כדאי שיוכנסו לתוך העולם רק שזהו גם כן חדוש גדול כשבאו על כל פנים לתוך תמונות אותיות כנ"ל) (שצב):

אות - רו

אמר: אפלו מי שאינו שומע דבורי התורה שאמר, רק הקול לבד, הוא גם כן טוב מאד. וזה בחינת לשמע בקול דברו". (תהלים קג כ) בקול דיקא. ואפלו מי שהוא רק עומד בבית אצל התורה שאומר, טוב מאד מאד בלי שעור:

אות - רז

אמר: לפעמים אני מדבר איזה דבור לאיזה אדם, ואין הדבור עושה פעולתו עד לזמן רחוק. כמו שיש כשנותנין איזה סמים לרפואה. לפעמים הסם עושה פעולתו ומועיל מיד ולפעמים צריך הסם לשהות בתוך האדם איזה זמן ואחר כך הוא עושה פעולתו. כמו כן יש דברים שהוא מדבר שהם מונחים אצל האדם ואינם מעוררים אותו עד לזמן רחוק. אבל סוף כל סוף יעשה הדבור פעולתו ויועיל בודאי:

אות - רח

אמר: יש כמה דברים שאני אומר לאיזה אדם. ועדין אין עושים פעולתם רק שמתגלגלים הדברים מאדם זה לאדם אחר ומחברו לחברו וכו'. עד שיתגלגלו הדברים ויבואו לאיזה אדם ויוכנסו הדברים ללבו בעמק גדול. ושם יעשו פעולתם בשלמות, ויעוררו אותו וכו':

אות - רט

אמר: שכל התורות והשיחות שלו אינם בשבילנו לחוד. כי אם "את אשר ישנו פה ואשר איננו פה" (דברים כט יד) (ועין ברש"י שפרש ואשר איננו פה, ואף עם דורות העתידים לבוא, והבן). וכמה פעמים דברנו עמו מענין זה ורמז לנו בדבריו להודיע לדורות הבאים את כל מעשי ה' הגדול שעשה עמנו. ופעם אחת אמר בפרוש: גם לבניכם תודיעו את כל התורות והשיחות הנפלאות והנוראות והמעשיות וכיוצא בהם אשר גלה לנו ואמר אז זה הפסוק בהתלהבות גדול כגחלי אש. "והודעתם לבניך ולבני בניך" (דברים ד ט). (ואמר בזו הלשון: אייערע קינדער זאלט איר מודיע זיין וואס דא האט זיך גיטאן) ואמר

ברתת וזיע בהתלהבות נורא: "והודעתם לבניך ולבני בניך". ואמר: דע והאמן, אם אפשר להוציא אחד מן הרפש, גם מי שיתאחז בו יוציאו אותו גם כן:

אות - רי

אמר: כל מה שהוא צריך לעשו"ת ברבים קשה לו מאד מאד וצריך שיהיה לו מסירת נפש ממש על זה. וספר שקדם הקדוש כשרוצה להתחיל תבה הראשונה של הקדוש נדמה לו שתצא נפשו ממש. וכן קדם אמירת התורה כשרוצה להתחיל לומר תורה. אזי נדמה לו שבתבה הראשונה שיאמר תצא נפשו ממש (וויא איך וויל ארויס לאזין דאס ערשטע ווארט דאכט זיך מיר אט גייא איך אויס). ולא היה מתפלל לפני העמוד בשום פעם ולא עשה שום דבר כיוצא בזה כגון קריאת המגלה וקריאת התורה, ואפלו לקרות לפני התוקע ושאר דברים כאלה, רק קדוש וזמירות על שולחנו בשבת קדש ואמירת התורה. וגם זה היה כבד עליו מאד כנזכר לעיל. ואפלו כשהיה צריך לומר קדיש על אמו ביום היארצייט היה קשה וכבד עליו מאד (שצג):

אות - ריא

היה מתלוצץ מאד מהחולקים עליו ואומרים שתורתו קבל מזקנו רבי נחמן האירידענקיר זכרונו לברכה. ואמר בדרך צחות: כמה היטיב עמי זקני שהשאיר לי תורות כאלו מכוון ממש לכל ענין וענין שיהיה מענינא דיומא. וכפי מה שצריכין האנשים השומעים, כגון על שבת חנוכה מחנוכה, ועל שבת נחמו כיוצא בו וכו', וכל האנשים עם כל הצטרכותם בגשמיות וברוחניות יהיו נכללים בזאת התורה באותו העת, וכל מה שעבר בעולם אז וכו':

כלומר הלא בתורתו היה כלול כל מה שהיה צריך כל אחד ואחד מהשומעים, כאשר ראינו בעינינו בפשיטות כמה וכמה מעשיות נוראות בענין זה, איך מה שהיה צריך כל אחד ואחד בגשמיות ורוחניות וכל מה שעבר בעולם אז הכל נכלל בתורתו. וגם התורה דברה מענינא דיומא. מלבד שאר ענינים וחדושים נפלאים שראינו בשעת אמירת תורתו הנוראה. שכל מי שהיה לו מח בקדקדו ראה שהם דברי אלקים חיים שנתגלו לו עתה מן השמים ממקור עליון קדוש ונורא ונשגב מאד מאד. כי היה חדושים חדשים שלא נשמעו בעולם:

ואיך יעלה על הדעת שטות כזה שזקנו רבי נחמן זכרונו לברכה השאיר לו כל כך תורות וכל כך מעשיות וכל כך שיחות נפלאות וכל כך שיחות ועצות נפלאות שדבר עמנו וכו',

והכל הגיע לרבנו זכרונו לברכה דיקא. ומקדם לא נשמע לשום אדם שבעולם דבר אחד מאלו התורות והחדושים שגלה זקנו. מי פתי ושוטה שישמע לדבר הבל וכזב ושטות כזה:

גם אמר שמי שהיה יודע ומכיר את זקנו הקדוש מורנו הרב רבי נחמן הארידענקיר זכר צדיק לברכה יודע שלא היה בעל תורה כזה. כי אף על פי שהיה צדיק קדוש ונורא מאד מאד, אבל לא היה בעל תורה כל כך (שצה) מכל שכן וכל שכן חדושים כאלה וכו'. ופעם אחת היה פה איש אחד זקן מסלאפקיוויץ שהיה יודע את זקנו הרב הקדוש מורנו הרב רבי נחמן הארידענקיר זכרונו לברכה. והיה עומד לפני רבנו זכרונו לברכה. ענה ואמר, הם אומרים שתורתי היא מזקני רבי נחמן זכרונו לברכה. אם היה זקני רבי נחמן בעצמו שומע תורתי היה אצלו גם כן חדוש וכו':

אות - ריב

לענין המחלקת שעליו:

פעם אחת אמר: הלכה כרב נחמן בדיני, הינו לענין המתנגדים שחלקו עליו בודאי הלכה כמותו כי הלכה כרב נחמן בדיני כי דיני הוא לשון מחלקת ששני בני אדם מחולקין לפני הבית דין על איזה דבר (זה שמעתי בשמו). ועין בגטין פרק השולח שאמרו שם שלש פעמים: הלכה כרב נחמן והלכא כרב נחמן. והלכא כנחמני (גטין לד.):

אות - ריג

שמעתי בשמו שדבר בענין מחלקת ואמר שלכאורה מאי אכפת שזה מדבר על זה, אך באמת על ידי מחלקת שחולקים על אחד יכולין חס ושלום להפיל אותו ממדרגתו חס ושלום. וכעין שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שרצו למנות גם את שלמה המלך עליו השלום וכו' עד שבא דוד ונשתטח לפניהם וכו' (סנהדרין קד:).. כי היה להם כח לדחותו חס ושלום על ידי דבוריהם. ואמר שזה שאמר דוד המלך עליו השלום "שרים רדפוני חנם (תהלים קיט קסא), הינו שגדולים ושרים רדפוני, אני יודע שהוא בחנם שאינם פועלים כלל במחלוקתם עלי. והסימן, כי "ומדברך פחד לבי". שאני מפחד מדבריך. דהינו שיש לי יראת שמים ואיני נופל ממדרגתי חס ושלום. וזה סימן שהרדיפה שלהם חנם בחינת "שרים רדפוני חנם":

אות - ריד

שמעתי בשמו שאמר: כשאדם שואל להצדיק אם לעשו"ת דבר שיש בו מסירת נפש בשביל השם יתברך, הוא ראוי לו להשיב ולצוות עליו שלא לעשות. ואף על פי כן השואל אין צריך לקים דבריו (שצה). כן שמעתי בשמו:

עוד שמעתי בענין אחר: כל מה שהצדיק מצוה לעשו"ת צריך לקים, רק כשמצוה שלא לסע על ראש השנה אצלו זה אין צריך לקים (שצו):

ערב ראש השנה ראוי לתן על פדיון (שצז):

אות - רטו

אמר: אצלי העקר הוא ראש השנה, ותכף כשחולף ועובר ראש השנה. אני מטה אזני ושומע אם מכין בכתל לעורר לסליחות לשנה הבאה. כי אין שום זמן כלל, כי כל השנה חולף ועובר כהרף עין:

אות - רטז

להתרחק מחקירות ולהתחזק באמונה:

עין אלשיך על משלי. ובפרט בקפיטל ז' בדרך שלישי שם מרחיב הדבור והאזהרה להתרחק מהם ועין שם, כי מדבר שם בדרך צחות ונפלא, ומסביר הדבר איך הם מטעים את העולם, שבתחלה אינם מגלים האפיקורסות והכפירות שלהם, רק מראים המתיקות המדומה הנראה בתחלה בדרכיהם הרעים עין שם. וזהו "כי נפת תטפנה שפתי זרה" (משלי ה ג) וכו' ופרש רש"י - אפיקורסות. "ואחריתה מרה כלענה" כו' עין שם:

והכלל שכל האזהרות של משלי להתרחק מאשה זרה כונתו על חכמות החיצוניות שנקראת אשה זרה כנגד חכמת התורה שנקראת אשת חיל, (עין משלי לא י) ומי שבקי בהם ובדרכיהם ואיך הם מטעין את העולם, בפרט בני הנעורים שהם מחנכין אותן בחנוך הרע והמר שלהם, הם ממש כמו אשה המנאפת המקשטת עצמה ומדברת דברי חן. ובתחלה אינה מגלה זדון לבה ומראית עצמה ככשרה עד אשר היא מטעת כל מי שנסת אחריה. כמו כן ממש הם דרכיהם הרעים למי שיודע מעט מדרכיהם. ועל קטב משל זה סובב רב ספר משלי. וכל מקום שקורא כסיל ופתי המהפכים ארחות ישר (משלי ב יג) וכיוצא בזה כל כונתו על אלו החכמים להרע שנקראו כסילים ופתאים כמו שכתוב (משלי כו יב) "ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו" וכתיב (ישעיה ה כא) "הוי חכמים בעיניהם":

ואי אפשר להאריך בזה. כי הם אומרים בהפך ממש, ומביאים ראיה ממשלי דיקא ומשאר כתבי קדש לדרכיהם הרעים. כי תורתנו הקדושה יש בה סם חיים למי שזוכה, ולא זכה נעשית לו סם מות כמו שאמרו רבותינו ז"ל (יומא עב:) על פסוק (דברים ד מד): "אשר שם משה", וכתיב (הושע יד י): "כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם". על כן להמתעקש לילך בדרכיהם הרעים לא יועילו רב הדברים, ולהחפץ באמת יספיקו דברינו אליו לחזק נפשו ודעתו לעמד כעמוד ברזל נגדם ולשבר מתלעות עול (איוב כט יז). והשם יתברך יגלה האמת במהרה. אמן כן יהי רצון:

אות - ריז

אמר ; שאיתא בספר אחד. שמה שמובא בספרי המחקרים ראיה שצריכין לחקר. מפסוק (דברים ד לט) "וידעת היום והשבות אל לבבך" וכו' שצריכין לדעת אותו יתברך על פי חקירות. זה הפרוש הוא מכת הקראים שהם מפרשים פסוק זה כך, שצריכין לדעת אותו יתברך על פי חקירות אבל האמת לא כן הוא, כי באמת העקר לדעת אותו יתברך הוא רק על ידי אמונה שלמה, שעל ידי זה דיקא זוכין אחר כך לדעת והשגה גדולה בידיעת רוממותו יתברך שמו. וכמו שכתוב (הושע ב כב): "וארשתיך לי באמונה וידעת את ה'". ועין בלקוטי הלכות ביורה דעה הלכות גלוח ה"ג, שם מבאר היטב שעקר הידיעה הוא על ידי אמונה, עין שם:

ובאמת עקר הפרוש הפשוט של פסוקים אלו המזהירים לדעת אותו יתברך, כגון "וידעת היום והשבות וכו'", וכן "דע את אלקי אביך ועבדהו" (דברי הימים א כח ט) וכן "דעו כי ה' הוא אלהים" וכו' (תהלים ק ג), עקר האזהרה זו היא בפשיטות לדעת ולזכר אותו יתברך תמיד בכל עת ואל ישכח אותו יתברך חס ושלום בשום עת (שצח) כמו למשל שדרך המלכים והאדונים שמזהירין את עבדיהם שידעו שיש עליהם מושל, ובפרט אנשי חיל של המלכים שמלמדין אותם שידעו מי המלך והקיסר שלהם "למען תהיה יראתו על פניהם" (שמות כ יז) ויעבדו עבודתם בשלמות. וכן הרגילות לומר להעבד, דע שיש עליך אדון ומושל, שהכונה שיקח זאת בדעתו בכל עת ואל ישכח לבל יעשה שום דבר נגד רצונו. כמו כן להבדיל במלכותא דשמיא שמזהיר אותנו "דע את אלקי אביך" וכו', הינו ידוע תדע ואל תשכח בשום עת. וכן "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים" וכו'. וכן "דעו כי ה' הוא אלהים":

כי בודאי צריכין כמה וכמה אזהרות גדולות ורבות על זה בכמה וכמה לשונות. כי אף על פי שכל אחד יודע בכלל כי ה' הוא האלהים, אף על פי כן מחמת טרדות עולם הזה

ותאוותיו והבליו, נמצאים הרבה שברב העתים שוכחים אותו יתברך. ועל זה מזהירים הפסוקים "דעו כי ה' הוא האלהים" וכו' וכן "דע את אלקי אביך" וכו'. כלומר קחו זאת בדעתכם היטב עד שיהיה קשור וחזק בדעתכם ולבבכם בכל עת, וזה "וידעת היום והשבות אל לבבך" וכו', כי זה עקר שלמות הידיעה כשמקשרין הדעת אל הלב לידע בלבו היטב כי ה' הוא אלקים וכו' (שצט). כי בכל עת שמשימין זאת אל לבבו היטב כי ה' הוא האלהים, בודאי נופל פחדו ואימתו ויראתו עליו לבלתי יחטא. ואי אפשר לדבר בזה יותר כי ידיעת אלקותו יתברך הוא לכל חד כפום מה דמשער בלבה כידוע (ת):

וכל חד כפום מה דמשער בלביה יבין היטב דברינו אלה. אבל חלילה לומר שכונת הפסוקים לדעת אותו יתברך על פי חקירות אנושיות הבנויים על שכל המוטעה כי עקר הידיעה ממנו יתברך כבר הודיעו לנו אבותינו הקדושים שיגעו וטרחו כל ימיהם ופשטו את עצמם מגשמיות לגמרי, כי שברו כל התאוות והמדות בתכלית, ובפרט הרע הכולל שהוא תאות המשגל, ועל ידי זה היה דעתם בשלמות וזכו להכיר את בוראם בתכלית השלמות והניחו לנו ירושה טובה כזאת. ואנחנו מחויבים לקבל הירושה הטובה הזאת בשמחה גדולה כמו שכתוב "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו" (מתפלת שחרית) וכו' רק הפסוקים מזהירים אותנו לקח הידיעה הקדושה הזאת במחנו ולהמשיכה ולקשרה בלבנו היטב תמיד בכל עת למען תהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא וכו':

אות - ריח

והתלוצץ מאד מהמחקרים שאומרים שיש בהלבנה ישוב כמו על הארץ הזאת (תא) על שרואין שם בתוכה כמו אילנות ושאר ברואים שבזו הארץ, והיה מתלוצץ מזה ואמר שהוא שטות גדול. כי הלבנה הוא כמו אספקלריא שכל דבר שעומד כנגדו נראה בתוכו. ועל כן נראה בתוך הלבנה דברים שבזאת הארץ, אבל באמת אין שם דבר מאלו הברואים והבל יפצה פיהם של המחקרים:

אות - ריט

אחר שבא מלמברג שחי אחר כך שתי שנים היה מדבר בכל פעם הרבה מאמונה, והבנו מדבריו שכל דבוריו שמדבר כל כונתו היה הכל בשביל להכניס אמונותינו האמתיות בלב כל אחד ואחד מישראל. והיה רגיל להזכיר כמה פעמים גדל עצם נפלאות הטובה שעשה לנו משה רבנו עליו השלום, שנתן לנו את התורה ופתח בה (בראשית א א):

"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", וגלה לנו האמונה הקדושה בלי שום חכמות וחקירות. וגנה הרבה את ספרי המחקרים והפילוסופים והתלוצץ מהם בכמה מיני ליצנות. וברר לעינינו שאינם יודעים כלום והאריך בשיחות כאלו הרבה מאד בכמה וכמה מיני לשונות של חכמה אמתית נפלאה ונוראה אשר כל דבור ודבור היה מתוק מדבש ונפת צופים ונכנס בעמק הלב לכל אחד ואחד:

וכבר כתבנו מהם הרבה כאשר כבר נדפסו קצתם אבל עדין לא נכתב חלק אלף מהם. וגם אי אפשר לבאר תמונת הדבור הקדוש והנורא הנעים והמתוק בתכלית הנעימות שיצא מפיו הקדוש בקדושה ובטהרה באימה וביראה ברתת וזיע, שהיה לו כל מין חן שבעולם כאשר יעידון ויגידון כל מי שזכה לדבר עמו אפלו במלי דעלמא. וכפי המובן מדבריו בסוף בשתי השנים הנ"ל שחי אחר שבא מלמברג, שכל דבוריו, הן במלי דעלמא הן בדברי תורה הכל כאשר לכל כדי להכניס אמונה בעולם שהוא יסוד כל התורה והמצוות, כמו שכתוב (תהלים קיט פו): "כל מצותיך אמונה":

אות - רכ

פעם אחת אמר לאחד: אגלה לך סוד, שיהיה אפיקורסות גדול בעולם (תב). כי מלמעלה יבוא אפיקורסות בעולם בשביל נסיון. ואני יודע שאנשים שלי גם בלא זה יתחזקו באמונה באמת וישארו קימים באמונתם, אך אני מגלה לך זאת כדי שיתחזקו יותר כשיראו שדברו מזה מקדם. וכדברים האלה נשמע מפיו הקדוש כמה פעמים. והיה מתאנח מאד על זה ואמר: אוי, איך יוכלו לעמד אנשים מועטים נגד כל העולם:

והנה סמוך מאד אחר הסתלקותו זכרונו לברכה ראינו בעינינו זאת, שתכף התחיל להתפשט אפיקורסית גדול בעולם מה שלא היה כזאת מימי קדם. כי אף על פי שכבר התחיל לצמח נגע המספחת הזאת במדינות רחוקות, האפיקורסים המפורסמים דשם כמפורסם, וחברו חבורים רעים בפרט ספרי המאסף וכו' (תג), אבל עדין לא נתפשטה הנגע במדינתנו עד אשר בימינו אחר הסתלקותו זכרונו לברכה והסתלקות עוד גדולי הצדיקים הקדושים זכרונם לברכה, פשתה נגע המספחת הרעה הזאת גם במדינתנו. וכבר צוחו ככרוכיא הצדיקים והכשרים שבדורותינו אלה ואין שומע להם, כי ידם תקפה בעוונותינו הרבים. אוי לנו מה שהגיע לנו בדורותינו אלה. ועל ידי זה נצמחה הגזרה הרעה בימינו שנמשכה על ידם (תד), אוי מה היה לנו. ונתקים בעוונותינו הרבים כאשר הודיע אדוננו מורנו ורבנו זכרונו לברכה הנורא מקדם ברוח קדשו ועדין הולכים ומתפשטים בכל עת. אוי מי יודע מה יהיה בימים הבאים:

וכבר כתבנו מה שאמר הוא זכרונו לברכה (תה) שעל זה התנבאו כל נביאינו, בפרט דניאל שאמר (דניאל יב י): "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים" וכו'. שכל כונתם היה שבאחרית הימים האלה יתנסו ויצטרפו ישראל באמונה. שיעמדו ויקומו רבים שירצו להטעות אותם מהאמונה הקדושה, שהם האפיקורסים והמחקרים שבימינו. ומאחר שכבר הודיע זאת מקדם שזה יהיה הנסיון, היה ראוי לעמד בנסיון בודאי, אף על פי כן יהיה נסיון גדול עד אשר רבים יהיו נכשלים מאד. אך אף על פי כן אנו כותבים כל זאת, למען ידעו החפצים באמת ובאמונה הקדושה שכבר הודיע הוא זכרונו לברכה לנו את כל זאת מקדם, למען יהיה להם למשיב נפש לחזק לבם בה' ובתורתו הקדושה, כאשר קבלנו מרבותינו זכרונם לברכה בגמרא ופוסקים:

אות - רכא

היה מתלוצץ מאד מהלוחות שלנו או שלהם להבדיל, שכותבים המארעות והשנויים כגון קר וחם וכו'. ועל פי הרב אינם מכונים דבריהם כלל. ענה ואמר אם כן שיודעין, יאמרו נא השנויים שיש בעולם בכל יום ויום בעצמו. כי כמעט בכל יום ויום משתנים בעולם שנויים הרבה מאד ביום אחד. כי יש קר וחם וגשם ושלג ורוח ואויר צח, וכיוצא בזה שנויים רבים אין מספר שנעשין ביום אחד על פי הרב. ומי יוכל לכון ולידע זאת? "מה רבו מעשי ה' מאד עמקו מחשבותיו. איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת" (תהלים צב ז) על פי חכמות חיצוניות שלהם כל השנויים הנעשים ביום אחד. (וגם בספרי התכונה בעצמם מבאר שענין זה של הלוחות הנ"ל אינו ברור כלל. כמו שכתוב בסוף ספר "נחמד ונעים" (תו) עין שם):

אות - רכב

שמעתי בשמו שדבר עם איש אחד שהיה לו בלבולי אמונה. וחזק אותו רבנו זכרונו לברכה. ואמר לו שאיתא שכל התהוות מעשה בראשית היה רק בשביל מה שצפה השם יתברך שיהיו אנשים שיהיה להם יסורים בענין האמונה הקדושה מחמת הבלבולים והכפירות העולים על מחשבתם רחמנא לצלן, והם יתגברו כנגד אלו המחשבות ויתחזקו באמונה. ורק בשביל זה ברא השם יתברך את כל מעשה בראשית. ועל ידי דבורים אלו נתחזק זה האיש מאד תמיד בכל עת שבאו עליו בלבולים הנ"ל. וכן מבאר בדברי רבנו זכרונו לברכה כמה פעמים (תז) שעקר הבריאה היה בזכות האמונה כמו שכתוב (תהלים לג ד):

"וכל מעשהו באמונה":

אות - רכג

בענין שהיו מספרים לפני רבנו זכרונו לברכה והיו משבחים מאד את פרוש רש"י. ושאין צריכין ללמד פרוש אחר על המקרא על פי פשוט כי שאר הפשטנים רובם הולכים על פי דרכי החקירות וכו' (תח) (כונת הדבר כי יש כמה פשטנים שהם כנגד דברי רבותינו זכרונם לברכה והם הולכים על פי דרכי החקירה קצת בכמה מקומות. ואלו הפשטנים אין צריכין ללמד אותם כי אם רק פרוש רש"י זכרונו לברכה) ענה ואמר רבנו זכרונו לברכה: זה אינך יודע, שרש"י זכרונו לברכה הוא כמו אחיה של התורה הקדושה (תט). כי כל תינוקות של בית רבן וכל ישראל כולם לומדים את התורה שבכתב ושבעל פה עם פרוש רש"י. ומזה מובן עצם גדולת רש"י, זכרונו לברכה:

אות - רכד

בענין מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה יא:) שאסור להסתכל מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור, אמר רבנו זכרונו לברכה, שכל אדם ואדם יש לו בחינת מה למעלה מה למטה וכו' לפי מדרגתו שאסור לו להסתכל בהם (תי). כי אצל קצת, מסתים שכלו אצל הגלגלים ורקיעים ואסור לו להסתכל להלן יותר. וגם כל הפילוסופים והמחקרים, כל שכלם וחקירתם הוא רק עד הגלגלים ולמעלה מזה אין יודעים כלום. וגם במה שתחת הגלגלים טעו הרבה בכמה דברים עד שנפל ביניהם מחלוקות גדולות בכל דבר. וכבר מבאר שאסור להסתכל בהם כלל. והכלל שכל אדם במקום שמסתים שכלו אסור לו להלך יותר. כי זהו אצלו בחינת מה למעלה מה למטה. רק לסמך על אמונה לבד:

אות - רכה

רבנו, זכרונו לברכה, כשהיה באומאן שאל אותו אחד אם אפשר לידע חכמת הקבלה בלי תעניתים ומקואות. כי אחד אמר שאי אפשר לידע הקבלה כי אם וכו'. השיב: אפשר לידע החכמה בלא הנ"ל. כי הוא חכמה וכו'. ואמר אז שמה שקשה להבין ספר ה"עץ חיים" וכו', הוא מחמת שלא נכתב כסדר:
ואמר שבמקום שחכמת הפילוסופיא מסתימת שם מתחיל (חכמת האמת שהוא) חכמת הקבלה (תיא). (פרוש כי הפילוסופים לא חקרו כי אם עד הגלגלים, ומשם ולמעלה

אין יודעים מאומה. וגם בהחכמות שמהגלגלים ולמטה גם כן הם נבוכים מאד ברובם ככולם כידוע להם בעצמם. וחכמת הקבלה מתחלת במקום שמסתימת חכמתם דהינו מהגלגלים ולמעלה. כי כל עולם העשיה עם הגלגלים בכלל, כוללת חכמת הקבלה בתבה אחת שהוא עולם העשיה. וכל חכמת הקבלה הוא מעשיה ולמעלה שהוא יצירה ובריאה ואצילות למעלה למעלה וכו' (תיב) וגם בעשיה בעצמה בפנימיות העשיה דהינו רוחניות העשיה אין להפילוסופים שום ידיעה כלל. אבל חכמת הקבלה מדברת רק משרש העשיה ברוחניות ומשם ולמעלה. נמצא שבמקום שמסתימת חכמתם של המחקרים משם מתחלת חכמת הקבלה):

גם אנכי שמעתי מפיו הקדוש לענין השגותיו הנוראים שדבר כמה פעמים מזה ואמר: הלא אצל המחקרים מסתימת ידיעתם בגלגלים. ונדמה להם שמשם ולמעלה הוא רק עצם האלקות יתברך. ובאמת כל למוד הקבלה הוא בעולמות ומדרגות שמשם ולמעלה. כמו כן אפלו מי שהשיג חכמת הקבלה היטב שהוא חכמת האמת אף על פי כן אין חקר לתבונתו כי עדין יש גבוה מעל גבוה וכו':

וכן פעם אחת ראה ספר אחד שמלוקט מכתבי האר"י זכרונו לברכה שאינם מצויים, שמדבר מהשתלשלות והמדרגות שקדם האצילות שהוא עולם המלבוש (תיג) וכו' כמו שכתוב בספר "ויקהל משה" וכו' (תיד). ודבר עמי מזה, ונפלאתי מאד על זה מה שיש למוד בקבלה גם למעלה מאצילות ונדמה לי שאין גבוה יותר. ושחק, ואמר אז גם כן: הלא אצל המחקרים נדמה שמסתים הידיעה בגלגלים וכו', כנזכר לעיל. וכונתו היה כמו כן אפלו בידיעת האמת למעלה למעלה יש עוד גבוה מעל גבוה בלי שעור וערך וכו'. כי לגדולתו אין חקר וענין זה אי אפשר לבאר בכתב:

אות - רכו

פעם אחת שחק ואמר: אם היו מניחין לכנס מת אחד בין המחקרים כשיושבין וחוקרין בחכמתם היו מתבטלים כל החכמות שלהם:

אות - רכז

מדבר ממעלת ההתבודדות:

מצאתי כתב יד החברים. שאמר שטוב יותר שההתבודדות יהיה מחוץ לעיר במקום עשבים כי העשבים גורמים שיתעורר הלב (תטו):

אות - רכח

שמעתי בשמו שאמר: בודאי נמצאים כשרים אף על פי שאין להם התבודדות. אבל אני קורא אותם "פלייטיס" מבהלים ומבולבלים. ופתאם כשיבוא משיח ויקרא אותם יהיו מעורבבים ומבולבלים. אבל אנחנו נהיה דומים כמו האדם אחר השנה שדעתו נוחה ומיושבת היטב כן תהיה דעתנו נוחה ומיושבת עלינו בלי מהומה ובלבול:

אות - רכט

שמעתי בשמו שהיה מדבר עם אחד מבני הנעורים והיה מחזק אותו מאד מאד בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו בלשון שמדברים בו כדרכו זכרונו לברכה. ואמר לו שבתחלה זה היה עקר התפלה מה שהיה כל אחד מדבר מה שבלבו לפני השם יתברך בלשון שהיו מדברים בו כמבאר ברמב"ם בתחלת הלכות תפלה (תפלה א ב' ד') עין שם שמבאר שם זאת היטב, שבתחלה היה זה עקר התפלה וכו'. אך אחר כך ראו אנשי כנסת הגדולה וכו' ותקנו סדר התפלה עין שם. אבל על כל פנים מדינא זהו עקר התפלה. על כן גם עכשו שמתפללין סדר התפלה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, טוב מאד להאדם להיות רגיל להתפלל לפני השם יתברך תפלות ותחנות ובקשו"ת מלבו בלשון שמבין שיזכהו השם יתברך לעבודתו באמת כי זה עקר התפלה כנזכר לעיל. ועין במקום אחר בכמה מקומות בדברינו כמה האדם צריך להרגיל עצמו ולחזק עצמו בהנהגה זו שעל ידי זה דיקא באו כל הצדיקים למדרגתם עין שם היטב (תטז):

אות - רל

שמעתי מרבי נפתלי נרו יאיר ששמע מרבנו זכרונו לברכה שטוב כשהלב של איש הישראלי נמשך כל כך להשם יתברך עד שבכל עת ועת שידפקו על הלב יתחיל תכף להתלהב ולהשתוקק להשם יתברך בכלות הנפש כראוי. ועשה אז תנועות בידיו על ענין זה. ואמר שאפלו כשיושבין בין אנשים ישא ידיו ולבו לה' ויצעק אליו בכלות הנפש (תיז) והרים אז ידיו בהתעוררות נפלא ואמר הפסוק "אל תעזבני ה' אלוקי" (תהלים לח כב) בקול נעים של תחנה וגעגועים נפלאים להשם יתברך ותפס זאת לדוגמא. שכך ראוי לאיש ישראלי שאפלו כשהוא בין אנשים יתעורר בכל פעם להשם יתברך בהתעוררות נמרץ כנזכר לעיל:

אות - רלא

ספר לי אחד מאנשיו שפעם אחת שאל את רבנו זכרונו לברכה מהו החלוק שבין לב נשבר (תיח) למרה שחורה. השיב לו: לב נשבר הוא כך שאפלו כשעומד בין העולם יחזיר פניו ויאמר: רבונו של עולם וכו'. ובאותה שעה בעצמה ובתוך כך אמר רבנו זכרונו לברכה בעצמו: רבונו של עולם בהתעוררות נפלא ובנשיאת ידים בהשתוקקות נמרץ כדרכו:

אות - רלב

עוד שמעתי מפי הנ"ל שכמה פעמים נכנס אליו ורצה לדבר עמו. ולא היה יכול לפתח פיו לדבר לפניו מה שבלבו. ופעם אחת היה עומד ומשמשו, והיה בדעתו לדבר עמו מיד אבל לא היה יכל לפתח פיו כלל. ואחר כך צוה רבנו זכרונו לברכה שיושיט לו מנעליו לנעלם לכבוד שבת. כי היה אז אחר יציאה מהמרחץ בערב שבת. ואז בעת שהושיט לו מנעליו ענה רבנו זכרונו לברכה מעצמו ואמר לו: תרגיל עצמך לדבר לפני השם יתברך ואז תוכל אחר כך לדבר עמי גם כן:

אחר כך בעת שזכה לדבר עמו, אז כשנכנס אליו ורצה גם כן לדבר והיה קשה עליו מאד לדבר. ענה רבנו זכרונו לברכה ואמר: גבור אחד חגר מתניו לכבש חומה חזקה. ואחר כך כשבא אל השער, היה ארוג על השער מטוה מקורי עכביש ששתם השער. וכי יש שטות מזה שיהיה חוזר ממלחמתו מחמת הסתימה של הקורי עכביש?! (והנמשל מובן):

ואחר כך אמר לו: העקר הוא הדבור. שעל ידי הדבור יכולין לכבש הכל ולנצח כל המלחמות. ואמר: אף על פי שיכולין להתבודד במחשבה, אבל העקר הוא הדבור. ומבאר הנמשל ממילא לענין מה שקשה על האדם לדבר לפני השם יתברך או לפני הצדיקים האמתיים מה שבלבו. וכל זה מחמת בושה וכבדות שלו שאין לו עזות דקדושה (תיט), בודאי הוא שטות גדול. כי הלא הוא רוצה לכבש בדבורו מלחמה חזקה שהוא מלחמת היצר, ועכשו כשהוא סמוך לדבר, ולכבש ולשבר חומות ולפתח שערים על ידי הדבור, ובשביל מניעה קלה מחלישו"ת דעתו וכיוצא, ימנע חס ושלום מלדבר?! כי הלא המניעה הזאת נחשבת לסתימה של קורי עכביש כנגד החומות שרוצה לשבר בדבורו:

גם ספר לי האיש הנ"ל שרבנו צוה לו שיהיה לו התבודדות שתי שעות ביום. שעה אחת שילך וישתוקק ויכין עצמו לדבר, ויערך לבו לכך, אחר כך ידבר שעה אחת:

אות - רלג

שמעתי מאיש אחד מאנשיו, שפעם אחת דבר רבנו זכרונו לברכה עמו מענין בגדים. ואמר לו שעל כל דבר צריכין להתפלל. הינו אם בגדו קרוע וצריך לבגד יתפלל להשם יתברך שיתן לו בגד ללבש, וכן בכל כיוצא בזה דבר גדול ודבר קטן. על הכל ירגיל עצמו להתפלל תמיד להשם יתברך על כל מה שיחסר לו אף על פי שהעקר להתפלל על העקר, דהינו על עבודת השם יתברך לזכות להתקרב אליו יתברך, אף על פי כן גם על זה צריכין להתפלל:

ואמר: שמי שאינו מתנהג כך. אף על פי שהשם יתברך נותן לו בגדים ופרנסה והצטרכות חיותו, אבל כל חיותו הוא כמו בהמה שגם כן השם יתברך נותן לה לחמה וכו' כן הוא חיותו שנותן לו השם יתברך. כי מאחר שאינו ממשיך כל חיותו על ידי תפלה מהשם יתברך על כן כל חיותו הוא כמו חיות בהמה ממש. כי האדם צריך להמשיך כל חיותו והצטרכותו מהשם יתברך על ידי תפלה ותחנונים דוקא:

וכן שמעתי אנכי גם כן מפיו הקדוש על דבר קטן ופחות מאד שהיה קצת מוכרח לי. ואמר: תתפלל על זה להשם יתברך. ועמדתי משתומם. כי היה לי לדבר פלא בעיני להתפלל להשם יתברך על דבר פחות כזה. וגם כי לא היה מוכרח ביותר. ענה ואמר (בלשון תמה): אין זה כבודך שתתפלל להשם יתברך על דבר קטן כזה?! ואחר כך ספר מעשה קטנה מענין בטחון אפלו על דברים קטנים מאיש אחד ממז'בוז'. והכלל שעל כל הדברים שבעולם צריכין להתפלל להשם יתברך וכן מבאר באלף בית עין שם (תכ):

אות - רלד

שמעתי בשמו לענין התחזקות בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו. אמר שאפלו אם עוברים ימים ושנים הרבה, ונדמה לו שלא פעל עדין בשיחתו ודבוריו כלום אף על פי כן אל יפל מזה כלל כי באמת בודאי עושים הדבורים רשם. והביא משל כמו מים היורדים על האבן, אף על פי שנדמה לנו שאין להמים כח כנגד האבן הקשה ואין נכר רשם המים באבן, אף על פי כן כשהמים יורדים על האבן כמה וכמה זמנים רצופים הם עושים נקב בהאבן כנראה בחוש (תכא). כמו כן, אפלו אם לבו לב האבן ואין נכר בו רשם דבוריו ותפלתו אף על פי כן ברבות הימים והשנים ינקב לבו האבן על ידי שיחתו כמו (איוב יד י): "אבנים שחקו מים" כנזכר לעיל:

וכבר מבאר הרבה מענין התחזקות בהתבודדות שהוא שיחה בינו לבין קונו בספרים הנדפסים שמכבר עין שם היטב. והעקר, שתקים הדברים ככל הכתוב שם וכאן למען ייטב לך לעד:

אות - רלה

שיחות מורנו הרב רבי נחמן:

כבר מבאר ב"לקוטי תנינא" סימן מ"ד שרבנו, זכרונו לברכה, הזהיר מאד לבלי להחמיר חומרות יתרות בשום דבר, כי 'אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו' (עבודה זרה ג.) ולא נתנה התורה למלאכי השרת (ברכות כה:) וכו'. ואמר אז: שאיתא שראוי לכל אדם שיבחר לעצמו מצוה אחת, שבאותה המצוה ידקדק הרבה ויקים אותה המצוה עם כל החומרות והדקדוקים (תכב), וכעין שמצינו בגמרא (שבת קיח:): 'אביך במאי זהיר טפי' וכו'. ואף על פי כן גם באותה המצוה אל יכנס בחומרות של שגעון ושטות ומרה שחורות, רק ידקדק בה בלי שגעון בכל החומרות. אבל בשאר כל המצוות אין צריכין להחמיר כלל. והלואי שנזכה לקים את כל מצוות התורה כפשוטן ממש בלי שום חומרות:

וגם בענין החומרות יתרות בפסח לא היה מסכים כלל על המרבים לדקדק יותר מדאי ונכנסים במרה שחורות גדולות. והאריך בשיחה זו אז כי איש אחד מאנשינו שאל לו זכרונו לברכה שאלה אחת בענין איזה חומרה בפסח איך להתנהג. ואז התלוצץ ממנו מאד. והרבה לדבר מענין זה שאין צריכין לחפש אחר חומרות יתרות ושגעון ובלבולים. ואמר שהוא בעצמו גם כן כבר היה שקוע בענין זה מאד שהיו עולים על דעתו חומרות יתרות מאד מאד. ופעם אחד היה חושב מחשבות בענין המים על פסח שחשש שמא יש איזה משהו במים ששואבין. ואם יכין לו מים על כל ימי הפסח כמו שנוהגין קצת, גם זה לא הוטב בעיניו, כי קשה לשמר היטב המים מערב פסח על כל ימי הפסח. ולא הוטב בעיניו שום מים רק מי מעין הנובעים ויוצאים והולכים ובאים מים חדשים בכל עת. אבל במקום שהוא זכרונו לברכה היה יושב לא היה שום מעין כזה, והיה בדעתו לנסע על פסח למקום שיש שם מי מעין כזה. כל כך נכנס בחומרות ומרה שחורות ודקדוקים יתרים. אבל עכשו הוא מתלוצץ מזה כי אין צריכין לחפש אחר חומרות יתרות, אפלו בפסח:

והאריך בשיחה זו הרבה אז כי עקר העבודה באמת הוא תמימות ופשיטות להרבות בתורה ותפלה ומעשים טובים בלי לחפש לחדש דוקא חומרות יתרות. רק לילך בדרך

אבותינו הקדמונים. ולא נתנה התורה למלאכי השרת. ואמר אז שבשביל זה עזבו העולם חכמות הדקדוק ואינם עוסקים בו כלל. כי דקדוק אין צריכין כלל, כי אין צריכין לדקדק על עצמו יותר מדאי לבקש חומרות יתרות. והאריך בזה עוד. ואמר אז שאין שום דבר שיהיה חיוב בדוקא ואם לאו וכו'. רק אם יוכל - יוכל ואם לאו - אנס רחמנא פטרה וכבר מבאר זאת במקום אחר (תכג):

אות - רלו

אמר לאחד שהיה חולה גדול מאד ויסוריו היו קשים מאד מאד. כי היה חולה מוטל על ערש דוי, והיה לו כאב השנים כמה וכמה זמנים בכאב מופלג ועצום מאד מאד בלי שעור, עד שכל פניו נעשה נפוחות (שקורין גישוואלין). והוכרחו בתחבולות גדולות של דאקטורים מופלגים להוציא שניו. וגם באיברים הפנימיים היה חולה גדול עד למיתה. ויסוריו היו בלי שעור. ואמר רבנו זכרונו לברכה אליו שכל היסורים הקשים והמרים שסבל כמה שנים, כולם הם טובים יותר מכויה אחת בגיהנם. כויה אחת בגיהנם גרוע מזה. (עס איז אלץ בעסיר איידיר איין בריא אין גיהנם, איין בריא אין גיהנם איז ארגיר דער פון) (תכד):

אות - רלז

אמר שצריך לזהר מאד לבלי להוציא מפיו דבור של רשעות חס ושלום אפלו בדרך ליצנות. דהינו שלא לומר חס ושלום על עצמו שיהיה רשע חס ושלום או שיעשה עברה חס ושלום. אף שאומר זאת בדרך ליצנות ואין בלבו כלל לעשו"ת זאת, אף על פי כן זה הדבור מזיק לו מאד ויכול להכריחו חס ושלום אחר כך לעשו"ת זאת שהוציא מפיו אף על פי שלא אמרה מלבו רק בדרך ליצנות. ועל ידי זה נכשל יהוא המלך על ידי שהוציא מפיו ואמר (מלכים ב י יח): "יהוא יעבדנו הרבה". אף על פי שבלבו היה לבלי לעבדו רק אמר זאת בדרך ליצנות כדי להטעות את עובדי הבעל כמבאר שם במקרא, אף על פי כן נכשל אחר כך על ידי זה עד שעבד בעצמו עבודה זרה כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. על כן צריכין לזהר מזה מאד כי ברית כרותה לשפתים וכו' כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין ק"ב. מועד קטן י"ח.):

אות - רלח

היה מדבר עם אחד. בתוך כך שמע אחד שהיה מתפלל תפלת ערבית ואמר: ותקננו בעצה טובה מלפניך, ואמר אותו האיש במהירות אלו התבות ותקננו בעצה וכו'. וענה רבנו זכרונו לברכה ואמר לזה שעמד אצלו: הראית שזה חוטף במהירות אלו התבות ותקננו בעצה טובה וכו'. הלא אלו התבות צריכין להתפלל בהתעוררות גדול ובכונה גדולה מעומקא דלבא מאד, כי זאת היא תפלה יקרה מאד מאד, כי מאד צריכין לבקש רחמים מהשם יתברך שנזכה שיתן לנו השם יתברך עצה טובה שנזכה לידע איך להתנהג וכו' (תכה). ודבר זה מובן מאד לכל מי שרוצה לכנס בעבודת השם שצריכין לבקש מאד מהשם יתברך על זה שנזכה לעצה טובה מלפניו יתברך:

ואמר על עצמו (תכו): כשמגיע היום אני מוסר כל תנועות שלי של כל היום אליו יתברך, שיהיו כל התנועות שלי ושל בני ושל התלויים בי שיהיו הכל כרצונו יתברך וכו' וכו'. וכן כשמגיע שבת או יום טוב וכיוצא, אני מוסר היום להשם יתברך שיהיה כל הנהגת אותו השבת כרצונו יתברך. ואחר כך כמו שמתנהג אצלו באותו היום או באותו השבת וכיוצא שוב אינו מבלבל דעתו אחר כך כלל. אם היה הנהגת של אותו היום כראוי. והבן:

אות - רלט

אמר: שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם (תכז). כי האדם כשעושה לעצמו מלבוש, אזי בתחלה כשהוא חדש חשוב אצלו ביותר. ואחר כך כל מה שמזקין אצלו המלבוש נתקלקל בכל פעם יותר ונתמעט חשיבותו בכל פעם כשמזקין. אבל הקדוש ברוך הוא ברא את העולם, ובתחלה היה העולם מקולקל. ואחר כך בכל פעם נתתקן העולם ונחשב העולם אצלו יותר. כי אחר כך בא אברהם יצחק ויעקב ואחר כך משה רבנו עליו השלום וכו'. וכן בכל פעם באים צדיקים ומתקנים בכל פעם את העולם יותר ויותר. ונחשב בכל פעם אצלו יתברך העולם ביותר. ואחר כך בסוף יבוא משיח במהרה בימינו ואז יהיה גמר תקון העולם:

אות - רמ

שמעתי מר"א מטעפליק שאמר לו לענין מה שרצון רבנו זכרונו לברכה לא היה שיהיה מלמד כנ"ל. והוא הוכיח לו שטוב יותר להיות מלמד וספר לו בשם הבעל שם טוב זכרונו לברכה, שמספרים בשמו שטוב להיות מלמד (תכח). ענה ואמר רבנו זכרונו לברכה: איני יודע אם הבעל שם טוב זכרונו לברכה אמר כך. ואפלו אם אמר כך, כל צדיק הדור

יש לו כח לעשו"ת גדרים ולהנהיג את העולם כפי אותן הדורות. ואני אומר עתה שטוב לעבודת הבורא יתברך שלא להיות מלמד (תכט). וספר לי הנ"ל בשנוי לשון מזה, אך זהו היוצא מדבריו:

ופעם אחת דבר עם אחד מאנשיו שהיה מלמד. ושאל אותו כמה יש לך שכר למוד לזמן? השיב לו: כך וכך. וחשב עמו כמה עולה על יום, בודאי עולה סך מועט מאד. ואמר לו: אם כן תחשב עוד כמה עולה על שעה אחת שכר למוד, בודאי לא יעלה כי אם דבר שבוש. אם כן כשאתה מבטל שעה אחת מלמודך, אתה אובד עולם הבא בשביל דבר שבוש בשביל גדול אחד או שנים. אבל כשתעשה משא ומתן ותגזל חלילה את חברך בהמשא ומתן איזה דבר שבוש גדול אחד או שנים על ידי איזה אנס, מחמת שאי אפשר לזהר ולדקדק על פרוטה אחת, בודאי ימחל לך. אבל השעה שאתה מבטל מלמודך, בודאי אין הבעל הבית מוחל לך בשום אפן:

אות - רמא

שמעתי בשמו שהקפיד מאד על המלמדים שלומדים בעיר אחרת חוץ לביתם וקרא אותם בלשון גנאי גדול. ואמר שהמלמד שלומד חוץ לביתו דומה אצלו כמו שפחה כנענית:

אות - רמב

אמר: ענין עין הרע הוא (תל), כי יש כח ממש בהראיה. כי כח הראות הולך לחברו ומזיקו כשעינו רעה. כי הראיה הוא כח ממש שהולך כח הראות ופוגע בהדבר הנראה. וכשעינו רעה מזיק בראיתו ממש כנ"ל. ועל כן נדה כשתסתכל במראה ימצא שם רשם דם כמובא (תלא):

ודע שסגולה לעין הרע - סנפיר של דג לעשן בו. וסימן סנפיר בגימטריא רע עין. וביותר מסוגל סנפיר של מן דגים שקורין אותו שלעיין. לשון נופל על לשון, של עין:

עוד שמעתי בשמו זכרונו לברכה נסח אחר: לתלות הסנפיר הנ"ל על האדם או תינוק שמורגל שיהיה לו לפעמים עין הרע, יתלו עליו סנפיר הנ"ל וינצל כנ"ל:

וספר לי עוד שאז אמר שעין הרע נמשך מהארבע מאות איש שהלכו עם עשו להלחם עם יעקב, כמו שכתוב (בראשית לב ז) "וארבע מאות איש עמו". ואיתא (תלב): שהלכו להטיל עין רעה חס ושלום במחנה של יעקב. וסנפיר הוא מספר ארבע מאות שהוא מספר רע עין במכוון כנ"ל. וכל זה הוא כנגד הארבע מאות איש של עשו הנ"ל שמהם

נמשך הרע עין כנ"ל, ועל כן סנפיר מציל מזה כנ"ל. ועוד חשב אז כמה דברים שעולים ארבע מאות שהם שיכים לענין זה:

אות - רמג

צוה לאחד שהיה אצלו חולה בתוך ביתו שיקום קדם אור היום ויאמר שיר השירים כולו. ואמר: שכל הרפואות שבעולם כולם כלולים בשיר השירים, וכן היה שתכף היה שנוי להחולה וחזר לאיתנו:

אות - רמד

שמעתי מאחד מחשובי אנשים איש כשר וירא שמים ועובד את השם באמת, שאמר לו רבנו זכרונו לברכה, שיש בני אדם עובדי ה' שאין השם יתברך מראה להם מה שפעלו כל ימי חייהם. רק אחר מותם בעולם הבא, אז יראו מה שפעלו. והבנתי שרבנו זכרונו לברכה אמר לו דבר זה לענין התחזקות לבל יפל בדעתו מה שכבר עסק בעבודת השם, ועדין אינו רואה בעצמו שום פעולה. כי יש שאינו יכול לראות כל ימי חייו מה שפעל כי אם לאחר כך כנזכר לעיל:

אות - רמה

ספר עמי לענין חדושי תורה, מי שזוכה לחדש איזה דבר בתורה, אמר בלשון תמה וחדוש: מהיכן לוקחין החדוש? כי באמת ענין חדושין מי שזוכה לחדש הוא דבר נפלא ונעלם מאד מאד, כי מהיכן לוקחין זאת?:

והמובן מדבריו היה שבזה שזוכין לחדש, בזה רואין התגלות אלקותו יתברך שהוא יתברך ממציא מאין ליש. כי בתחלה לא היה יודע כלל זאת החדוש, רק עכשו הוא לוקח ושואב ממקור החכמה שהוא בחינת אין, הינו מאין סוף (תלג). ובזה אנו רואין בעיני השכל התגלות הבורא יתברך:

ואחר כך דברתי עמו, ואמרתי: הלא רואין זאת. כי לפעמים אני מתיגע קדם שאני מוציא דבור אחד בדחק גדול, (ולפעמים נפתח הלב ונובעין חדושים רבים). השיב: גם זה פלא וחדוש גדול. הינו כשאפלו אין מוציאין אלא דבור אחד בדחק גדול גם זה פלאות הבורא יתברך. כי מהיכן לוקחין אפלו זה הדבור!:

ובאמת מי שיש לו לב להבין וחפץ באמת יוכל לראות מזה אמתת מציאותו יתברך עין בעין. לא מבעיא מי שזוכה לחדש בעצמו, הוא בודאי רואה ומבין בדעתו התגלות אלקותו יתברך וכנ"ל, אך אפלו מי שאינו בר הכי לחדש בעצמו, גם הוא יכול לראות אמתתו

וגדולתו יתברך על ידי חדושי תורה הנפלאים שרואה בספרים קדושים. ועל כן התורה הקדושה היא עדות נאמנה עליו יתברך, כמו שכתוב (תהלים יט ח) "עדות ה' נאמנה", ועין מזה בספר "לקוטי הלכות" בהלכות עדות הלכה ה' ובהלכות פסח הלכה ט':

אות - רמו

הייתי מסתכל על אכילתו. והיה מתכון שלא להכניס הדבר שאוכל לתוך הפה והחך. רק היה מכניס בין שניו והיה לועסו שם בלי סיוע החך. ומי שאוכל כך כמעט שאין מרגיש שום טעם באכילתו. ואי אפשר לציר ענין זה בכתב אך המעין יבין זאת מעצמו. ומי שרוצה לשבר תאות אכילה בתכלית שלא יקבל שום תענוג מאכילתו, על ידי עצה זאת בנקל יזכה לזה:

אות - רמז

אמר: כל מי שיש לו כבוד ועשירות יותר, הכבוד רחוק ממנו ביותר. כי כשאחד יש לו מעט מעות הוא יכול להחזיק המעות אצלו סמוך לבשרו. אבל כשיש לו הרבה מעות, המעות שלו מונח בתבה. נמצא שהכבוד שהוא העשירות רחוק ממנו ביותר. וכן כשיש לו עוד יותר עשירות אזי מעותיו וסחורותיו מונחים בחנות וכיוצא ורחוק ממנו עוד יותר. וכשיש לו עוד יותר ויותר עשירות אזי הונו ועשירות שלו מונח במקומות ועירים אחרים רחוק עוד יותר ויותר ממנו. וכן כל מה שיש לו כבוד ועשירות יותר, אזי הכבוד רחוק ממנו ביותר. והקיסרים והמלכים שכבודם מרובה מאד, כבודם רחוק מהם עוד יותר. כי המלך או הקיסר יושב בביתו וכאן מזמרין ומשוררין הקאפעליע בשבילו לעת ערב כנהוג. כי בעסקי עולם הזה כל מה שיש לאדם כבוד ביותר הכבוד רחוק ממנו ביותר. אבל תורה ומעשים טובים כל מה שיש לו יותר הם סמוכים אליו ביותר:

אות - רמח

אמר: טוב היה להאדם שיבחר לו איזה מקום וישב שם יומם ולילה ויעסק בתורה ותפלה ועבודת ה'. וכשצריך לאכל ירוץ לתוך איזה בית ויקח שם בחפזון איזה חתיכת לחם וכיוצא להעביר רבינו עובדיה מברטנוראונו, ואחר כך יחזר לעבודתו:

אות - רמט

אחד עמד לפניו בכפר ושמו וכו'. והיה מקובל גדול ולמדן. אבל דרכו היה שהיה בכעס תמיד על פועליו ומשרתיו וכיוצא, והכה אותם וכיוצא בזה. ענה רבנו זכרונו לברכה ואמר: מפני מה כתיב (בראשית לח ז):

"ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'"? מדוע רע ולא רשע? (ועין בזהר הקדוש (א נז.) שמדקדק גם כן דקדוק זה) אך מי שעובר עברה זו של ער חס ושלום, הוא רע תמיד (שקורין בלשון אשכנז בייז), דהינו שהוא איש רע ובכעס תמיד. ולא אמר רבנו זכרונו לברכה יותר:

ותכף כששמע האיש הנ"ל דבורים אלו, נזדעזע לאחוריו ונפל עליו רתת וזיע ופחד ואימה גדולה ונוראה מאד בלי שעור וערך וכפף קומתו. ולא היה יכול להגביה ראשו. ולא היה יכול עוד לעמד כלל לפני הדרת קדושת רבנו זכרונו לברכה. ונשמט מן הבית אל החוץ והתחיל לבכות ובכה הרבה הרבה מאד בדמעות שליש. ובקש מאד מאד מהמלמד שלו, שהיה המלמד שלו מאנשי רבנו זכרונו לברכה, שיקרב אותו לרבנו זכרונו לברכה:

ואחר כך ראה רבנו זכרונו לברכה שמונח אצלו על הקורה ספר. ושאל איזה ספר הוא. ונודע לו שהוא ספר קבלה. ואמר לו רבנו זכרונו לברכה שאין ראוי לו ללמד קבלה וכו':

אחר כך נסע אחרי רבנו זכרונו לברכה. וכששב לביתו חזר בתשובה גדולה ובחר לו חדר מיוחד וישב שם ועסק בתורה ותפלה בהתעוררות גדול כמה שבועות. אך אחר כך חזר לכעסו. אך אף על פי כן היה כרוך תמיד אחר רבנו זכרונו לברכה. ואמר רבנו זכרונו לברכה להמלמד הנ"ל, שישב אצלו עוד, כי כשתהיה אצלו טוב שיהיה איש כשר על ידך לפעמים שעה אחת ביום:

אחר כך כשחזר לרע כעס כנ"ל היה לו קטטה עם משרתו ולא רצה לשלם לו. ועמד המשרת והלך רגלי מן הכפר אל העיר למקום רבנו זכרונו לברכה בקובלנא רבה עליו. והקפיד רבנו זכרונו לברכה עליו מאד מאד. אחר כך התחיל רבנו זכרונו לברכה ללמד עליו זכות לפני המשרת, ואמר לו: מה לעשות, הלא הוא עני ואין לו לשלם לך וכו'. ועוד יש בזה מעשה לספר וכו':

ובאמת אם נרצה לספר מעשיות שעברו אצל רבנו זכרונו לברכה עם אנשיו אפלו מה שעבר עם הקטן שבקטנים, יכלו המון יריעות ולא תמלא האזן משמוע. וכבר אמר רבנו זכרונו לברכה שיהיה כמה מעשיות מאנשיו, שמכל אחד ואחד יספרו הרבה מעשיות. ומי שהיה רגיל לפני קדושתו הנוראה, היה יכול לראות מופתים גדולים ונוראים בכל עת ובכל רגע. ועקר החדושים והמופתים הנוראים שראינו ממנו זכרונו לברכה הוא רק

בענין התקרבות ישראל לאביהם שבשמים. שתכף כשנכנס אחד אצלו ורצה להתקרב להשם יתברך, תכף נהפך מיד לאיש אחר ממש. ועצם היראה וההתעוררות וההתלהבות וההרהורי תשובה באמת לאמתו שהכניס בכל אחד ואחד שזכה לעמד לפניו, אי אפשר לבאר ולספר אלו כל הימים דיו וכו'. כי לא נראה כזאת ולא נשמע בעולם שיעורר להשם יתברך כל כך בהתעוררות כזה לכל אדם שבעולם מגדול ועד קטן:

אות - ר"ן

שמעתי בשמו שאמר: מה לדאג על פרנסה? הלא אין דאגה וחשש כי אם שמא ימות ברעב אם לא יהיה לו פרנסה, ומה בכך כי ימות? כי גם בלא זה צריכין למות:

אות - ר"נא

בימי אלול ועשרת ימי תשובה וימים נוראים עד הושענא רבא (תלד) צוה לכמה אנשים לומר אז כל ספרי תנ"ך מתחלתם ועד סופם. וגם הוא בעצמו נהג כך כמה פעמים. גם היה גומר כמה ספרים בימים הללו, ואיני זוכר לבארם היטב:

אות - ר"נב

שמעתי בשמו שאמר: כשמקרבים לצדיק האמת, טועמים טעם גן עדן כי איתא בזהר הקדוש (ב קסו:) שהצדיק הוא גננא דגינתא:

אות - ר"נג

איש אחד מחשוכי בנים, והיה מאנשי רבנו זכרונו לברכה. ופעם אחת היה בבית רבנו זכרונו לברכה, והיה יום אחד שנכנסו אצלו כמה חשוכי בנים ושחרו אותו שיעזר להם. ונכנס האיש הנ"ל מאנשיו גם כן, ובקש אותו גם כן עבור בנים. השיב לו מה הרעש הזה. הלא עקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים (תלה) וזהו העקר, על כן העקר לבקש על יהדות שתזכה לילך בדרך הישר וכו'. בודאי אם אפשר לזכות לבנים בגשמיות בודאי מה טוב. אבל העקר הוא לשום לב להתקרב להשם יתברך כי זה עקר התולדות וכו' כנזכר לעיל. ומאז פסק אותו האיש הנ"ל להפציר אותו עבור בנים. והלך ועסק רק בעבודת ה' כדרך אנשי רבנו זכרונו לברכה:

אחר כך שוב פעם אחת היה רבנו שם ונכנסו גם כן חשוכי בנים אצלו ובקשו אותו זכרונו לברכה עבור בנים. וזה האיש הנ"ל שוב לא פתח פיו לבקש אותו על זה. והתחיל רבנו זכרונו לברכה בעצמו, ואמר לו: אף על פי כן טוב שיהיה לך בנים. ואמר לו: לך והבא לי

מאה רובל סוג, והלך מהרה והביא לו. ובאותו הלילה היה ליל טבילה ונפקדה אשתו ותהר ותלד בן. יהי רצון שיזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים אמן:

אות - ר"נד

לענין קדושת שבת, אמר ששבת דומה כמו שיש חתונה גדולה מאד ושמחים ומרקדים שם הרבה מאד מאד בשמחה וחדוה גדולה. ועומד אחד ומלביש עצמו בבגדיו היקרים ורץ מהרה ורוצה לכנס ולשמח שם. אבל צריכים זכיה שיוכל לראותו מן החרכים מתוך סדק קטן (שקורין שפארינע):

אות - ר"נה

קל יותר לתן עצה לאחר, מלעצמו. כי כשהאדם בעצמו צריך לעצה קשה לו מאד. כי בתחלה חושב מחשבות ויש לו כמה סברות והוכחות שצריך לעשו"ת ולהתנהג כך. ואחר כך כשנגמר בדעתו דרך זה, בתוך כך חוזר ועולה במחשבתו סברא אחרת. ובזה חוזר וסותר כל דרך העצה וההנהגה ראשונה שהיה בדעתו. ויש לו הוכחות וסברות רבות להפך ממש. אשרי הזוכה לעצה שלמה ונכונה מהשם יתברך באפן שלא יאבד עולמו בחנם חס ושלום:

אות - ר"נו

שבח את אקדמות מאד מאד (תלו). ואמר: שישראל מחמת שהם משוקעים ורגילים כל כך בטוב, על כן אין מרגישין כל כך את שבח מעלת גדולת השבח הקדוש הזה של אקדמות שאומרים בשבועות. ואמר:

מי שיודע מעלת השיר של אקדמות עם הנגון שלו כמו שרגילין העולם לזמר אותו בנגון הידוע, הוא דבר נפלא וחדוש גדול מאד. והתחיל לומר קצת איזה תבות מאקדמות עם הנגון. ואמר שאקדמות הוא שיר של חשק (עין בהמעשה של הבערגיר שם מדבר משיר של חשק):

כל זה ספר בשבועות אחר תפלת שחרית בבקר השכם כנהוג בשבועות, והיה יושב אצל הסעודה של מאכלי חלב (תלז). וכבר התפללו בבית הכנסת פעם שני, וזמר החזן אקדמות, ואז דבר עמנו ממעלת השיר הקדוש הזה והפליג במעלתו מאד:

אות - ר"ז

אמר: שיודע כל מה שחטא האדם. ואמר (תהלים לד טז): "עיני ה' אל צדיקים", הינו שהצדיקים יש להם עיני ה'. וזהו "עיני ה' אל צדיקים", שעיני ה' הם אצל הצדיקים, ועל כן בודאי הם יכולים להסתכל בעיני ה' ולדעת כל מה שעבר האדם. ולכמה בני אדם גלה ואמר להם כל מה שעברו (תלח):

אות - ר"ח

הוכיח אותנו מאד לעשו"ת מצוות הרבה. והנראה מכונתו היה שרצונו שנהיה עוסקים במצוות גם כן, דהינו לקבץ נדבות ולעסק בגמילות חסדים וכיוצא בזה. ואמר לנו בזו הלשון: עפיס טוט איר גאר קיין מצוות ניט? (כלום אינכם עושים מצוות כלל?). וכונתו היה כנזכר לעיל:

אות - ר"ט

פעם אחד אמר: צמאון הוא תאוה גדולה. ולפי הבנתי, כונתו היתה לרמז לנו מענין השתוקקות וכסופין וצמאון להשם יתברך שהוא דבר נפלא מאד. כמו הצמא מאד כשהוא בא אל המים. שיש לו תענוג גדול משתיתו לגדל צמאונו, נמצא שעקר תענוג הגדול הוא על ידי הצמאון. כמו כן הוא כל עניני כסופין וגעגועים דקדושה להשם יתברך ולעבודתו באמת. וזהו עקר תענוג עולם הבא שאז יזכו לרצון ולכסופין בחינת רעוא דרעוין (תלט) שהוא בחינת הסתלקות משה (תמ) והוא בחינת ארבע מאות עלמין דכסופין דירתין צדיקיא לעלמא דאתי. הדא הוא דכתיב (בראשית כג טז): "ארבע מאות שקל כסף" וכו' כמבאר בזהר הקדוש (א קכג:). דכסופין דיקא. כי אז יזכו לצמאון ולכסופין אמתיים להשם יתברך שזהו עקר התענוג של עולם הבא שיזכו בכל פעם לרווות צמאונם:

אות - רס

פעם אחת דבר עמי והפליג במעלת ההשתוקקות והכסופין והגעגועים לדברים שבקדושה, אף על פי שאינו זוכה לעשותם, אף על פי כן ההשתוקקות והגעגועים בעצמן טובים מאד וכו'. וכמבאר בדברינו כמה פעמים (תמא). ואז הביא ראיה לזה מהדין המבאר בשולחן ערוך ארח חיים סימן ס"ב (סעיף ד) שמי שהוא במקום שאינו נקי ואינו יכול לקרות קריאת שמע יהרהר בלבו. ופרשו שם (תמב) שהפרוש הוא שיהרהר בלבו

שהוא צריך לקרות קריאת שמע ואינו יכול ויצטער על זה והוא מקבל שכר על זה עין שם (תמג). נמצא שההשתוקקות והגעגועים שמצטערים לעשו"ת המצוה אף על פי שאינם יכולים לגמרה הם גם כן יקרים מאד ומקבלים שכר עליהם:

אות - רסא

(מה שמצאתי מכתב יד איש ולא נכתב כסדר וכתקונו, ומה שהוצאתי משם העתקתי. וזהו) (תמד):

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. אלה תולדות יעקב יוסף" (בראשית לז אב). כתיב (תהלים כו יב): "רגלי עמדה במישור במקהלים אברך ה". רגל הוא בחינת אמונה (תמה) שעליה עומדים כל המדות וכל התורה כולה כמו שמובא במקום אחר. וכמו שאמרו (מכות כד.) "בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב ד). כי האמונה יסוד ושרש כל התורה והעבודה:

וצריך שיהיה האמונה ברורה וזכה בלי שום ערבוב. שלא תהיה בבחינת ערב (תמו). ואמונה הוא צנור כל ההשפעות וכל הברכות כמו שכתוב (משלי כח ח): "איש אמונות רב ברכות". ועל ידי הכפירות אזי הקלפות הם נוטלין חס ושלום ההשפעות והברכות כי (תהלים יב ט): "סביב רשעים יתהלכון" שהם הכפירות שמסבבין את הקדושה דהינו האמונה. ועל כן כשמניחין חס ושלום הכפירות לכנס במח אזי נפגם האמונה חס ושלום ואזי הם נוטלין ההשפעות והברכות חס ושלום:

ועקר הכפירות שבאין להאדם ומבלבלין את האמונה הם באים מגדלות. כי מי שיש בו גסות - הקדוש ברוך הוא אומר אין אני והוא יכולין לדור (סוטה ה.) נמצא שעל ידי גדלות נסתלק הקדוש ברוך הוא ממנו ואזי באין כפירות שזהו בחינת הסתלקות השם יתברך והסתרת פניו ממנו:

וצריך כל אדם להשגיח בעינא פקיחא לראות שפלותו ורוממות השם יתברך ובודאי לא יבוא לגדלות וכפירות. וזהו על ידי שבת על ידי שמקבלין שבת בכבוד גדול ובקדושה כראוי. כי שבת הוא בחינת עין שעל ידי זה זוכין לראות שפלותו ורוממות השם יתברך. כי שין של שבת הוא תלת גונין דעינא (תמז) ובית, הוא בחינת בת עין. ועל ידי זה זוכין לראות שפלותו. עין במקום אחר שם מבאר יותר מזה (לקוטי מוהר"ן חלק ראשון ע"ט). נמצא שעל ידי שמירת שבת נצולין מגדלות ואזי זוכין לאמונה כנזכר לעיל:

וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קיח:): 'כל השומר שבת כהלכתו אפלו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו'. כי על ידי שבת משברין ומבטלין הכפירות שהם עבודה זרה וזוכין לאמונה כנזכר לעיל:

ועל ידי פגם אמונה דהינו כפירות - עבודה זרה, על ידי זה דינא שריא חס ושלום. כי 'כל זמן שיש עבודה זרה בעולם חרון אף בעולם' (תמח). וזה בחינת "אלקים" פגימת הלבנה. כי "אלקים" בחינת לבנה כמו שכתוב (תהלים פד יב) "שמש ומגן ה' אלקים" והנה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים נ.): 'בעולם הזה לא כשאני נכתב אני נקרא. כי נכתב ביו"ד ק"א ונקרא באל"ף דל"ת, ולעולם הבא נכתב ונקרא ביו"ד ה"א'. וזהו מחמת פגימת הלבנה שנמשך על ידי פגם האמונה כנזכר לעיל. על כן אי אפשר שיהיה הקריאה והכתיבה אחת כי מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה (ראש השנה כג:). (פרוש כי הקריאה והכתיבה הם בחינת תורה שבכתב ותורה שבעל פה שהוא בחינת ה' אלקים בחינת חמה ולבנה. בחינת שמש ומגן ה' אלקים. ומחמת שהלבנה נפגמת כעת על ידי פגם אמונה שהוא בחינת לבנה כנ"ל, על כן אי אפשר שתהיה הקריאה והכתיבה כאחד, כדי שלא תראה חמה פגימתה של לבנה. אבל לעתיד יתמלא פגימת הלבנה. ואז יהיה "ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד ט) ויהיה הכתיבה והקריאה אחד בשם יו"ד ה"א כנזכר לעיל):

נמצא שכל מה שהאדם זוכה לאמונה יתרה נתקרב ונתיחד יחוד יותר בחינת הוי"ה לשם אלקים, ונכללים יחד, כמו שיהיה לעתיד. ויעקב הוא בחינת שמש (תמט) שהוא בחינת הוי"ה, ויצחק הוא בחינת אלקים בחינת לבנה:

וזהו "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" דהינו שנתישב ונתיחד בחינת יעקב בבחינת יצחק בחינת "ה' הוא האלקים" (מלכים א יח לט) שנתיחד ה' עם אלקים חמה ולבנה. (וזהו "בארץ כנען" לשון הכנעה ושפלות כי זה זוכין על ידי שפלות שעל ידי זה זוכין לאמונה וכו' כנ"ל. נראה לי):

וזהו "אלה תולדות יעקב יוסף". יוסף זה בחינת תוספת שבת כי על ידי שבת זוכין לשפלות, ועל ידי זה זוכין לאמונה שלמה שעל ידי זה נתמלא פגימת הלבנה ונתיחד הוי"ה עם אלקים בחינת יעקב ויצחק כנזכר לעיל:

וזהו: "רגלי עמדה במישור", כשזוכין לאמונה ישרה בשלמות בלי שום ערבוב, גם "במקהלים אברך ה" כי אז אוכל לברך ולהזכיר שם הוי"ה, כי אז יתמלא פגימת הלבנה ויהיה ה' אחד ושמו אחד. ויהיה הכתיבה והקריאה אחת, ונזכה לברכו במקהלים בשם

הוי"ה ברוך הוא בחינת "במקהלים אברך ה'" כנזכר לעיל. ועל ידי זה נמשך שפע טובה וברכה כנ"ל:

וזהו בחינת נר חנוכה. כי שמן הוא בחינת חכמה (תנ) בחינת עינים כמו שכתוב (בראשית ג ז): "ותפקחנה עיני שניהם", ופרש רש"י על שם החכמה נאמר. ועל ידי עיני החכמה זוכין לראות שפלותו. ועל ידי זה זוכין לאמונה שלמה כנ"ל. וזהו ששעור נר חנוכה עד שתכלה רגל מן השוק (שבת כא:) רגל זה בחינת אמונה כנ"ל וצריך להשגיח בעיני שכלו עד שיברר האמונה שהוא בחינת רגל מן השוק שהוא מקומות החיצונים בחינת כפירות, כי על ידי בחינת שמן של נר חנוכה בחינת שכל זוכה לראות שפלותו ועל ידי זה זוכין לאמונה שלמה כנזכר לעיל:

אות - רסב

עוד מצאתי מכתב יד החברים: דע שיש חן, שמי שיכול להשתמש בזה החן הוא יכול לעשו"ת שאלת חלום ולידע עתידות על ידי החלומות. כי בכל החלומות בודאי יש בהם עתידות, רק שיש בהן כמה פסלת ותבן כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות נה.): כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אין חלום וכו'. וגם יש חלומות ברורים כמו שכתוב (במדבר יב ו) "בחלום אדבר בו". ומי שיש לו זה החן הנ"ל חלומותיו צודקים בודאי אלא שאפלו כששומע חלום מאחר שמספר לו אזי נופל התבן והפסלת מן החלום ועל ידי זה שומע רק החלום המברר. ועל ידי זה יכול לפתר החלום ולידע העתידות מהם:

ויוסף היה לו זה החן בחינת (בראשית מט כב): "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין. " לשון חן כמו שפרש רש"י, על ידי זה היה חלומותיו צודקים. כי השתמש תמיד בחלומות ופתר אותם מחמת שהיו חלומותיו צודקים ונכתבו בתורה. גם על ידי זה היה יכול לפתר חלומות כמו שכתוב בתורה:

אות - רסג

ספר לי אחד שהיה משיח עמו זכרונו לברכה מענין בני הנעורים ששכיח מאד שנעשה קלקול ביניהם ובין נשותיהם ונפרדים זה מזה איזה זמן, ולפעמים נעשה מזה פרוד לגמרי חס ושלום. אמר שזה מעשה בעל דבר שמניח את עצמו על זה מאד לקלקל השלום של בני הנעורים כדי שיתפסו במצודתו חס ושלום על ידי זה. כי הוא אורב על זה מאד לתפסם בנעוריהם על ידי קלקול השלום בית חס ושלום שגורם בערמומיותו לקלקל השלום שביניהם והאריך בשיחה זאת:

אות - רסד

הזהיר לכבד וליקר את אשתו. כי אמר: הלא הנשים הם סובלים צער ויסורים גדולים מאד מאד מילדיהם, צער העבור והלדה והגדול כאשר ידוע לכל עצם מכאובם וצערם ויסוריהם בכמה אפנים הקשים וכבדים מאד מאד. על כן ראוי לרחם עליהם, וליקרם, ולכבדם. וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (בבא מציעא נט.): 'אוקירו לנשיכו כי היכי דתתעתרו', וכן אמרו (יבמות סג.): 'דינו שמגדלות את בנינו' וכו':

אות - רסה

הזהיר מאד לבלי לאכל בצלים חיים כלל (תנא) אפלו עם שמן או שומן ואפלו על ידי תערובות כגון על ידי ביצים וכיוצא, ואפלו בשבת (תנב). והלעיג על האומרים שבשבת מצוה לאכל דבר המזיק שהם בצלים חיים ואמר שהם מזיקים מאד לכמה דברים, וחשב אז כמה עניני חולאת ומכאובים וחלישו"ת שגורמים, אך שכחתים בפרטיות. אך הכלל שהחמיר מאד והזהיר מאד לבלי לאכלם חיים כלל אפלו על ידי תערובות ואפלו בשבת. רק מבושלים מותר לאכל. ובתחלה שאלנו אותו על זה מחמת ששמענו בשם הבעל שם טוב זה שהזהיר מאד לבלי לאכל בצלים חיים, ואמר שבודאי כן הוא והתחיל לחשב לכמה דברים הם מזיקים וכו' כנזכר לעיל ואז שמענו כל הנזכר לעיל:

אות - רסו

אמר: שיש צדיקים שהם גדולים בתורה ובקיאים בספרים הרבה ובדרשו"ת רבותינו זכרונם לברכה, ומחמת זה דיקא אינם יכולים לחדש בתורה מחמת שהם בקיאים מאד. כי כשמתחיל לומר תורה ורוצה לחדש איזה דבר מבלבל אותם בקיאותם הגדולה ומתחילים לומר מיד הקדמות הרבה ודברים הרבה מה שיודעים מספרים, ומחמת זה נתבלבל דבריהם ואינם יכולים להוציא לאור איזה חדוש נאה. ותפס אז לדוגמא גדול אחד בדורו שלא היה יכול לומר תורה מחמת זה:

והמובן מדבריו היה כי כשרוצין לחדש חדושין צריכין לצמצם את מחו לבלי לרוץ מיד לבלבל דעתו ברבוי הקדמות שאינם מוכרחים לחדושיו. ויעשה עצמו כאינו יודע ואז יכול להוציא לאור לחדש חדושים הרבה בהדרגה כסדר. ועוד דבר מזה אך אי אפשר לבאר דבר כזה בכתב והחכם יבין מדעתו:

אות - רסז

אמר: מי שרוצה לחדש בתורה מותר לו לחדש ולדרש כל מה שירצה כל מה שיזכה לחדש בשכלו, ובלבד שלא יוציא איזה דין חדש על פי דרושיו שדורש בדרך דרוש וסוד. והמובן מדבריו היה שאפלו בכונות האר"י זכרונו לברכה ודרכי הקבלה מותר לחדש בהם כאשר ישיג שכלו, ובלבד שלא יוציא מהם שום דין חס ושלום:

אות - רסח

"איכה נחרב האולם" וכו'. "עד אן יצעק בשבי" וכו'. "עד אן" וכו'. "בן אמתך" וכו' (תקון חצות). ורמז עלי כמה אני צריך לצעק זאת לפניו יתברך, ותפס לדוגמא איך הם מעוררים הלב ואמר אותם בנגון חצות בקול נעים עמק מאד. גם מהחרוז "דודי ירד לגנו" ספר ושבחו מאד. כי הוא מדבר מוכוח של כנסת ישראל עם השם יתברך ומעורר הלב מאד:

אות - רסט

לענין הבלבולים שמבלבלים את האדם בעבודתו, שלפעמים נדמה שכך הוא צריך לעשו"ת ולהתנהג, ואחר כך נדמה לו שלא כן היה צריך להתנהג רק בדרך אחר וכו' (תנג), ולפעמים יש להאדם בלבולים גדולים מזה. ענה ואמר: מה צריכין להתבלבל, איך שעושין - עושין ובלבד שלא לעשו"ת רע חס ושלום. וויא מען טיט. טיט מען. אביא מעטיט ניט קיין שלעכץ חס ושלום:

אות - רע

אמר: "בהודו" (תהלים קז) שאומרים בערב שבת במנחה, יכולין לשבר לבו מאד ולפרש כל שיחתו שם כי שם מדבר מענין צרות הנפש מאד, ומענין צעקה על כל דבר והוא מובן לכל. כשאומרים (תנד) "וכולהון מתעטרין בנשמתין חדתין" ראוי להתעורר מאד בשמחה גדולה והתלהבות גדול:

אות - רעא

אמר: הלא החנוני דרכו להקיף בהקפה, שיתנו לו לאחר זמן, ומדוע לא יאמר האדם איזה קפיטליך תהלים או ללמד או לעשו"ת שאר מצוות, ויהיה מונח ומוכן אצלו לעת הצרך?! כי יהיה זמן שיצטרך לזה, שיגבה שכרו ופעולתו. לא יהא שנותן החנוני (נ"א

ומדוע לא יהא כהחנוני שנותן סחורה בהקפה וכו' ?! ולא שמעתי שיחה זו בעצמי מפיו הקדוש רק מפי אחר. וכפי הנראה שהיה בזה שיחה נאה ולא זכיתי לשמעה):

אות - רבינו עובדיה מברטנורא

איש אחד מהקלי עולם נכנס אצלו בעיר אחת והתפאר לפניו על אשר הוא מלומד בלשונות הגויים, כי היה עתה בבתי ערכאות שלהם ולא ידעו הסופרים שלהם תבה אחת לקרותה היטב והוא פרשה להם. והיה לזה האיש הנ"ל גדלות גדול מאד על שהוא מלומד כל כך בלשונותיהם. ואחר כך יצא האיש הנ"ל והיה רבנו זכרונו לברכה מתלוצץ ממנו על שיש לו גדלות כל כך משטותים כאלה:

וישב שם איש אחד מאנשיו שהיה למדן מופלג וירא ה'. וענה ואמר לרבנו זכרונו לברכה: אפשר טוב יותר מה שיש לו גדלות מדברי שטות ממי שיש לו גדלות חס ושלום מדברי תורה. ושתק רבנו זכרונו לברכה איזה שעה קלה. ואחר כך ענה ואמר: אדרבא נהפך הוא וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות סא:): לענין ר' עקיבא שנתפס בתפיסה שאמר לו פפוס: אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, ואוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים. כי ענש הגדלות הוא תפיסה. וכמו שמבאר בהתורה "חותם בתוך חותם" סימן כב לקוטי מוהר"ן חלק ראשון ועין בלקוטי תנינא סימן ס"ג בהתורה המתחלת כשיש מלחמות וכו', כי שם מובא מענין התפיסה של רבי עקיבא עין שם. נמצא שהגדלות שענשו תפיסה כשהוא על דברי תורה טוב יותר מהגדלות על דברים בטלים:

אות - רעג

אמר: טוב להאדם להרגיל את עצמו שיוכל להחיות את עצמו עם איזה נגון. כי נגון הוא דבר גדול וגבוה מאד מאד, ויש לו כח גדול לעורר ולהמשיך את לב האדם להשם יתברך. ואפלו מי שאינו יכול לנגן, אף על פי כן בביתו ובינו לבין עצמו יוכל להחיות את עצמו באיזה נגון כפי שיוכל לזמר אותו, כי מעלת הנגון אין לשער. וכבר מבאר בדברי רבנו זכרונו לברכה כמה תורות גבוהות מענין נגון (תנה). ועין בסוף המעשה של השבעה בעטלירס שם מרומז קצת מעלת הנגון. כי מבאר שם שעקר רפואת הבת מלכה שנפלה חלשו"ת הוא על ידי נגון, הינו על ידי עשרה מיני נגינה כמו שמבאר שם עין שם. והבן מאד עד היכן הדברים מגיעים:

כי גם הנשמה הקדושה של כל אחד מישראל היא נקראת בת מלך כידוע והיא מונחת במקום שמונחת אצל כל אחד ואחד, עיפה ויגעה וחלושה בעוונותיה שהם העשרה מיני חצים, שזרק וירה בה המלך שתפסה כמו שמבאר שם. וצריכין צדיק בעל כח גדול שיוכל לכנס לתוך כל המקומות שנפלה לשם ולהוציא ממנה כל העשרה מיני חצים, ולידע כל העשרה מיני דפיקין כדי שידע איך צריכין לרפואתה. ולנגן כל העשרה מיני נגינה, כי עקר רפואתה על ידי נגון ושמחה. והבן שם עוד דברים מתוך דבר. והעקר להוציא משם עצות טובות לשוב להשם יתברך באמת כי 'לא המדרש הוא העקר אלא המעשה' (אבות א יז):

אות - רעד

טוב מאד להאדם שיהיה לו חדר מיוחד לו לבדו לעסק שם בעבודת ה' בתורה ותפלה, ובפרט התבודדות ושיחה בינו לבין קונו שלזה צריכין בודאי חדר מיוחד (תנו):

אות - רעה

ואמר רבנו זכרונו לברכה שאפלו הישיבה בעצמה שיושבין בחדר מיוחד לבדו גם זה טוב מאד. ואף על פי כן אפלו אם אין זוכין שיהיה לו חדר מיוחד, אף על פי כן יכולין להתבודד ולדבר בינו לבין קונו. ואמר רבנו זכרונו לברכה שתחת הטלית הוא גם כן חדר מיוחד. כי כשמשלשלין הטלית על עיניו, יכולין לדבר בינו לבין קונו מה שרוצין. גם יכולין להתבודד ולפרש שיחתו כששוכב על מטתו ומכסה עצמו בהסדין כמבאר במקום אחר (תנז) שכך נהג דוד המלך, עליו השלום. שזהו בחינת (תהלים ו ז): "אשחה בכל לילה מטתי" וכו'. גם יכולין לישב על הספר ויסברו אחרים שהוא לומד, והוא יכול אז לדבר בינו לבין קונו. ועוד יש לזה כמה תחבולות למי שחפץ באמת לנהג הנהגה זו של התבודדות העולה על הכל שהוא יסוד שרש הקדושה והטהרה והתשובה וכו' כמבאר כבר כמה פעמים. אבל טוב יותר להשתדל שיהיה לו חדר מיוחד:

אות - רעו

ספרו לי שפעם אחד היה מדבר עם אנשיו. והיה מוכיח ומיסר אותם הרבה בדברים על שעדין אינם עובדים השם יתברך כרצונו, כדרכו הטוב תמיד לדבר רק מזה. אחר כך אחר שהוכיח אותם הרבה, אחר כך נתרצה להם קצת. והתחיל לקרבם ולדבר עמהם רכות. ואמר: מה אני רוצה מהם, הלא אף על פי כן הם אנשים כשרים. והתחיל לדבר על

לבם וכו'.אחר כך ענה ואמר: בודאי אתם אנשים כשרים, אך אלו השם יתברך קטן כמו אנכי בודאי היה די מאד העבודה שלכם, אבל באמת השם יתברך גדול מאד מאד, על כן בודאי צריכין לחזק בכל פעם ברצון חזק לעבדו כראוי לעבד אותו יתברך אשר לגדולתו אין חקר. והרים אז את עצמו והגביה ידיו למעלה, ואמר: אבל השם יתברך גדול כל כך וכו' כנ"ל, ונשא ידיו למעלה בתנועה נפלאה לרמז על הפלגת גדולתו יתברך:

אות - רעז

אמר: שמעולם לא שתה אפלו מים קדם התפלה והקפיד מאד על אלו השותין קאווע וכיוצא בזה קדם התפלה (תנח):

אות - רעח

אמר: שנמצאים כמה מאמרים בזהר הקדוש שגלה רבי שמעון בר יוחאי לתלמידיו אחר הסתלקותו. וזה ענין "ובחבורא קדמאה" שכתוב בזהר הקדוש בפרשת פינחס (ג ריט:) ובשאר מקומות. כי העולם אינם מבינים מהו ענין "ובחבורא קדמאה", אך האמת שהוא גלה להם כמה תורות אחר פטירתו, ומה שגלה להם קדם קרא חבורא קדמאה. ובזה מיושב היטב מה שנמצאים בספרי הזהר הקדוש ובתקונים פרוש על מימרות האמוראים שהיו אחר רבי שמעון בר יוחאי זמן מרובה. אך באמת אלו המאמרים גלה רבי שמעון בר יוחאי אחר פטירתו ואז כבר היו אלו האמוראים בעולם. אחר כך מצאתי ענין זה באיזה ספר (תנט):

אות - רעט

פעם אחת אמר לי בזו הלשון: אין אז עס איז שוין גאר שלעכט. איז מין זיך גאר מבטל (וכשכבר רע מאד אזי מתבטלים לגמרי). ושאלתי אותו: איך מבטלין עצמו? והשיב מע פאר מאכט דאס מויל און דיא אויגין איז בטול (סוגרין הפה והעינים והרי זה בטול). מזה מובן עצה, שכשהבעל דבר מתגבר מאד מאד על האדם ומבלבל דעתו מאד בכמה מיני הרהורים רעים ובלבולים הרבה שקשה לו מאד לנצחם, אזי יבטל האדם עצמו לגמרי. כי כל האדם יכול לבטל עצמו לגמרי לפעמים. דהינו לסתם פיו ועיניו ולסלק דעתו לגמרי כאלו אין לו שום דעת ומחשבה כלל. רק יבטל עצמו להשם יתברך לגמרי (תס):

אות - רפ

שמעתי בשמו שאמר לענין מה שהצדיקים הם נעים ונדים בדרך, אמר שיש נשמות נדחות שאינם יכולים להתעלות כי אם על ידי מה שהצדיק נע ונד (תסא). ויש צדיק שאינו רוצה להיות נע ונד. אבל אף על פי כן הוא נע ונד בביתו. הינו, מה שהוא הולך הנה והנה בביתו זהו גם כן בחינת נע ונד:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רפא

היה מזהיר מאד שישמר האדם את ממונו בשמירה גדולה ומעולה מאד והיה מקפיד מאד על זה (תסב). והיה מתלוצץ ומקפיד על אלו האנשים המתעצלים שקורין בלשון אשכנז "שלים מזלניק". כי זמנים ועתים בטל עצמו מתורה ותפלה וטרח ויגע ביגיעות גדולות בשביל להרויח ממון כדי לפרנס ביתו, ואחר כך כשהגיע לו הממון הוא נעשה שלים מזלניק ואינו משגיח עליו כלל. כי ממון כשר של איש הישראלי צריך שמירה כמו עין שבראש. ובכל עת שנזדמן שאחד מאנשיו נאבד אצלו איזה סך ממון בדרך והיו באים בקובלנא לפניו, היה מבזה ומוכיח אותו מאד על זה על שלא נזהרו בשמירתו יפה (תסג):

ספר שיחות מוהר"ן אות - רפב

אמר לאחד: כשנפרדין חס ושלום מהצדיקים כאלו עובדין עבודה זרה. כי איתא בזהר הקדוש (תקוני זהר כא) שהצדיק הוא קוצא דאות ד'. וכשנפרדין ממנו חס ושלום, אזי מפרידין קוצא דאות ד' דאחד (דברים ו ד) ונעשה חס ושלום אחר (שמות לד יד) שהוא אל אחר כפירות (תסד). כי עקר אמונת היחוד הוא על ידי הצדיקים האמתיים שהם קוצא דאות ד' דאחד וכנ"ל (תסה). וכן מבאר ענין זה בכמה מקומות בדברי רבנו זכרונו לברכה שעקר האמונה תולה בהתקרבות לצדיקים האמתיים:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רפג

שמעתי בשמו שאמר לענין בני הנעורים, שעל פי הרב מבלבל אותם בתפלתם מחמת שלא זכו להתקדש כראוי בקדושת הזווג. ועל כן כשעומדין אחר כך להתפלל קשה עליהם מאד להתפלל. והוא זכרונו לברכה הזהיר על זה כמה פעמים לבלי לפל בדעתו מזה כלל. ומה דהוה הוה, ובשעת התפלה צריכין לשכח הכל לגמרי (תסו) ולהתגבר להתפלל בשמחה כראוי תמיד איך שהוא:

ואמר: שעל זה (ברכות ה:) 'הצטער אבא בנימין, על תפלתי שתהא סמוכה למטתי'. 'מטה' הוא לשון זווג (כתובות י:) וזהו: 'על תפלתי שתהא סמוכה למטתי' שאוכל להתפלל אחר כך בסמוך מיד ולא יבלבל הענין הזה את תפלתי כלל:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רפד

אמר לענין בני הנעורים הכשרים והמתפללים בכונה ובהתלהבות. ויש בני אדם המבלבלים אותם ועושים להם יסורים (תסז). וכשאלו המתפללים מתחילים להקפיד ולהתקוטט עמהם עם אלו המצערים אותם ומבלבלים אותם אזי אומרים המבלבלים: אם אתם מתפללים בכונה גדולה באמת לאמתו, ואתם טרודים וקשורים בתפלתכם בכונה באמת, מדוע אתם שומעים הבלבולים? כי מחמת גדל כונת התפלה ראוי לכם לבלי לשמע שום בלבול כלל:

אמר רבנו זכרונו לברכה שהאמת אינו כן. כי באמת אפלו צדיק גדול אמתי מגדולי המפורסמים באמת המתפללים בכח ובדבקות גדול, אף על פי כן אם יבוא אדם וישחק ממנו ויבלבל אותו אף על פי שהוא דבוק מאד בתפלתו בהתלהבות גדול באמת, אף על פי כן יבלבל אותו מאד ויהיה לו צער ובלבול גדול מזה אף על פי שהוא מתפלל בכונה באמת:

שמעתי מאחד ששמע מפי רבנו זכרונו לברכה שלפעמים נותנין לאחד עשירות גדול. וכל העולם מתקנאין בו ורודפין אחר הממון והעשירות ומבלים ימים ושנים על זה, והכל מחמת קנאה והסתכלות שמסתכלין על זה שנתעשר כל כך. ואחר כך אין עולה בידם כלום. וכל זה מעשי הבעל דבר שהשתדל בזה להזמין עשירות גדול לאחד כדי שהרבה הרבה יבלו ימיהם ושנותיהם חס ושלום על ידי זה כנזכר לעיל. רחמנא לצלן מהאי דעתא שבשתא (שבת פד:):

ספר שיחות מוהר"ן אות - רפה

שמעתי מפיו הקדוש פעם אחד שדבר בהפלגת גדולות סודות נוראות תורתנו הקדושה. אמר: הלא כל ספר תקונים הוא על תבת בראשית לבד. ועל ספר התקונים לבד לא יספיקו אלפים ספרים לבאר עצם רבוי הסודות שיש שם, אשר לא יכילם העיון, כידוע לכל גדולת קדושת התקונים הקדוש, אשר כל עורות אילי נביות לא יספיקו לבאר סודותיו ורמיזותיו וכו'. וכל ספר התקונים עם כל מה שנכלל בו כנזכר לעיל הוא רק פרוש על

תבת בראשית לבד, וכן על תבת ברא יכולין גם כן לעשו"ת ספר תקונים עם רבוי סודות וכו' כנ"ל:
ומזה יכולין להבין ולשער קצת גבהות עמקות תורתנו הקדושה, כי כן על כל תבה ותבה של התורה יש סודות רבות כמו אלו הסודות הכלולים ב"ספר התקונים" שהוא על תבת בראשית לבד. ועתה, כלליות התורה הקדושה שיש בה הרבה תבות כאלו, מה גדלו סודותיה. אשר אי אפשר לבאר ולדבר מזה כלל:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רפו

פעם אחת אמר לי בזו הלשון: די שמוסט זיך יא מיט מענטשין. קענסטי זייא צו פרענגן וואס (אתה הלא מדבר עם אנשים, יש לך לשאול אותם - מה?). ואמר תבה זאת "וואס" בהמשכה ובקול גדול מעמק הלב. כלומר שראוי לשאל לבני אדם שאין חושבין על אחריתם - "מה?". כלומר, לאחר כל הסכסוכים והבלבולים והמניעות והטענות ואמתלאות של שטות והבל שיש לרב בני אדם תרוצים של שקר על שרחוקים מהשם יתברך, אף על פי כן סוף כל סוף מה יהיה ממך. מה תעשה באחריתך ומה תשיב שולחך דבר ומה אתה חושב. וכי אין אתה יודע שאתה גר בארץ הזאת וכל ימי שנותינו הבל וריק כצל עובר וכענן כלה וכו'?! וכל זה אדם יודע היטב, ואם כן מה אתה חושב?! שים לבך לדברים האלה היטב, והכניסם היטב בעמק לבך ואל תשליכם אחרי גוך. (אבות ה כב):
'הפך בהם והפך בהם למען תהיה לך נפשך לשלל':

ספר שיחות מוהר"ן אות - רפז

אמר: מה יש להאדם לעשו"ת בזה העולם, אין צריך כי אם להתפלל וללמד ולהתפלל. מע באדארף מער ניט נאר דאווינין אין לערנין אין דאווינין (תסח). עוד שמעתי כמה דברים ושכחתי:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רפח

שמעתי שפעם אחת אמר לאיש אחד בזו הלשון (אבות ב י שבת קנג.): 'שוב יום אחד לפני מיתתך', ודחק ומשך תבת יום אחד. וכונתו היה לענין מה שמפיל את האדם מה שקדם לו ומה שלאחריו. דהינו מה שרואה שלפעמים מתעורר קצת להשם יתברך, אבל קדם ואחר כך היה מה שהיה, כפי מה שעובר על כל אחד לפי בחינתו. ומחמת זה נופלים רבים מעבודתם כידוע. ועל זה אמר רבנו זכרונו לברכה להאיש הנ"ל וגער עליו

ואמר: שוב יום אחד לפני מיתתך. כלומר שאפלו אם לא תזכה כל ימי חייך קדם שתמות כי אם לשוב להשם יתברך יום אחד בלבד גם זה טוב מאד ויקר מכל הון, כי מה יתרון לאדם מכל עמלו ולא ישאר לו מכל יגיעתו כל ימי חייו כי אם זה היום ששב לה' (תסט). וזהו "שוב יום אחד לפני מיתתך" כנזכר לעיל והבן:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רפט

אמר לאחד שמי שאינו להוט ונבהל להון, ואיננו נושא ונותן יותר מכפי ממונו שיש לו, רק עושה משא ומתן באמונה בממונו לבד ואינו לווה מאחרים לעשו"ת משא ומתן גדול, זהו מקים (דברים ו ה): "ובכל מאדך". גם אמר לאחד, שכשנותנין חמש לצדקה מממונו הוא מקים ובכל מאדך:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רצ

שמעתי בשמו, שהצדיק הגדול בהדבור שהוא מדבר, נכללין בו כל הדבורים הצריכין אל כל ישראל, וכל הדברים שצריך כל אחד מישראל. וזהו (דברים א א): "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל". שהדבורים שדבר משה נעשה ממנו דברים אל כל ישראל. כי כל אחד מישראל מצא בו מה שצריך כנזכר לעיל:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רצא

מצאתי בספר "לקוטי מוהר"ן" ענין אחד שלא נדפס עדין. וזהו: דע שבכל דור ודור נתחדשין בו חלאים חדשים רחמנא לצלן בבחינת (קהלת א יח): "יוסיף דעת יוסיף מכאוב". הינו מחמת שבכל דור שבא מאוחר נתוסף הדעת של הפילוסופים כי בכל דור באים על חכמות חדשות, ועל ידי זה יוסיף מכאוב, שנתחדשו חלאים חדשים רחמנא לצלן. ה' יצילנו:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רצב

ספרו לי שיחתו הקדושה שחסיד אחד (קלה) בא לפניו שהיה חשוב קצת, וכבר היה בא בימים קצת, והיה לו ידיעה בכתבי האר"י זכרונו לברכה ורצה להתקרב לרבנו זכרונו לברכה. והתחיל לדבר עם רבנו זכרונו לברכה כדרך החסידים החשובים. ואמר לרבנו זכרונו לברכה: יורנו רבנו דרך לעבודת הבורא יתברך. ענה ואמר רבנו זכרונו לברכה בלשון תמיהה: "לדעת בארץ דרכך"? (תהלים ס"ז ב) הינו מי שהוא עדין משוקע בארציות גמור הוא רוצה לדעת דרך להתקרב להשם יתברך? וכפי המובן מהספור,

שקפדתו היה מה שמדבר עמו בלשון גדלות שרוצה לידע דרך להשם יתברך כאלו לא חסר לו כי אם לידע דרכים, כי רבנו זכרונו לברכה רצה שידבר עמו באמת:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רצג

שמעתי בשמו מאיש אחד שדבר עמו. והזהירו להתפלל בכונה. ואמר לו שכמו שהקול מעורר הכונה (תע), כן להפך, הכונה מעורר הקול שכשמתפלל בכונה ונזהר להכניס כל לבו ומחשבתו בתוך דבורי התפלה, אזי ממילא יתעורר קולו להתפלל בקול כראוי. וכן נראה בחוש כמה פעמים:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רצד

שמעתי מפיו הקדוש שבימי אלול שנוהגין ישראל לומר תקונים ותפלות ובקשו"ת אחר התפלה וכו', ומאחרין יותר בבית הכנסת ובבית המדרש, אמר שמהנגון של התקונים ומה שהלב כואב וחלש מחמת שמתאחרין בבית המדרש, מכל זה נעשין דברים גבוהים וגדולים למעלה (תעא):

ספר שיחות מוהר"ן אות - רצה

שמעתי בשמו לענין התחזקות בתפלה, שאפלו אם האדם כמו שהוא, אף על פי כן יחזק ויאמץ את לבבו להתפלל להשם יתברך. ואמר שיחשב בלבו: הלא אם אני רחוק בעיני מהשם יתברך כל כך מחמת רבוי עוונותי, אם כן אדרבא עקר שלמות התפלה על ידי דיקא. כי הלא אמרו רבותינו זכרונם לברכה (כריתות ו:): 'כל תפלה שאין בה מתפלת פושעי ישראל אינה תפלה, וילפינן מקטרת שהיה בהם חלבנה'. ואם כן אם אני בעיני כפושע ישראל חס ושלום, אם כן אדרבא, כל שלמות התפלה על ידי דיקא וכנזכר לעיל. ובודאי אני צריך להתחזק ביותר להתפלל להשם יתברך ולבטח בחסדי ה' שישמע ויקבל גם את תפלתי. כי אדרבא דיקא על ידי עקר שלמות התפלה כי אי אפשר להקטיר קטרת בלא חלבנה. נמצא שגם חלבנה היא שלמות הקטרת וכמו כן הוא לענין תפלה וכנזכר לעיל, שבלא תפלתי הגרוע המצטרפת לתפלת ישראל לא היה שלמות להתפלה כמו קטרת בלא חלבנה וכנזכר לעיל:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רצו

בשעת התפלה צריכין לקשר עצמו להצדיקים שבדור כמובא בסימן ב' ובסימן ט' ב"לקוטי מוהר"ן" חלק ראשון ובשאר מקומות. על כן הזהיר לאנשיו שיאמרו קדם התפלה הריני מקשר עצמי לכל הצדיקים שבדורנו:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רצז

דבר עמנו כמה פעמים שרצונו חזק מאד שנלך עם התורות שגלה. דהינו לילך תחלה איזה זמן עם תורה פלונית בערך ב' או ג' חדשים, דהינו שיהיו כל עבודתו והלוכו ביראת ה' על פי הנאמר באותה התורה, וכל תפלתו ושיחתו יהיה לזכות להגיע למה שנאמר באותה התורה, וכן יתנהג איזה זמן. ואחר כך ילך איזה זמן עם תורה אחרת, וכן אחר כך, עד שיגמר לילך עם כל התורות. ודבר כמה פעמים מזה. אשרי מי שיאחז בזה:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רצח

פעם אחת בא לפניו בערב יום הכפורים איש אחד מאנשיו שנחלש באותן הימים וספר לפניו צערו וחולשתו. ועמד שם עוד אחד מאותו העיר של זה האיש הנ"ל, שהיה אוהבו, ואמר לפני רבנו זכרונו לברכה שחולאתו הכבידה עליו בשביל שהלך היום למקוה לטבל. ענה רבנו זכרונו לברכה ואמר: למה אתם תולים הכבדת החולאת במצוות, טוב וראוי יותר שתתלו בעברות. וזה היה בערב יום כפור האחרון של קדם הסתלקותו הקדוש באומאן:

ספר שיחות מוהר"ן אות - רצט

אחר שמחת תורה הייתי רגיל לבוא אליו זכרונו לברכה. ובכל שנה כשבאתי אליו אחר שמחת תורה שאל אותי אם הייתי שמח בשמחת תורה. וספר לי כמה פעמים איך היו העולם שמחים בביתו והיה לו נחת גדול מזה. וכן עוד פעם אחת באמצע השנה דבר עמי מענין שמחת תורה אם אני מרגיש שמחה בלבי אז, או על כל פנים פעם אחר בשנה אם אני מרגיש שמחה בלבי. (וברוך ה' שעזרני בחסדו הגדול לשמח בכל לב כמה פעמים בשנה, והרגשתי השמחה בלבי מה שאי אפשר לספר לחברו כלל. כי שמחת יהדותנו, מה שזכינו להיות מזרע ישראל ולהאמין בו יתברך, הוא לכל חד כפום מה דמשער בלבה. ואי אפשר לספר לחברו כלל. כמו שמבאר אצלנו כמה פעמים (תעב). בפרט בחינת הדבקות שמרגישין בשעת השמחה אפלו הפחות שבישראל, זה אי אפשר לספר

כלל) כי חפצו ורצונו היה מאד שנהיה שמחים בכל השנה כולה, בפרט בשמחת תורה ופורים ובשבת ויום טוב. וספר לי שפעם אחת בשמחת תורה רקד בעצמו לבדו בחדרו בלי סיועת אנשים אחרים:

ספר שיחות מוהר"ן אות - ש

פעם אחת אמר לי: כל מה שאתה רואה בעולם, כל מה שנמצא בעולם, הכל בשביל הבחירה והנסיון (תעג):

ספר שיחות מוהר"ן אות - שא

שמעתי בשמו שאמר שעקר עבודת איש הישראלי הוא בחרף לקום בחצות לילה (תעד). ובקיץ בעת שהלילה קצר מאד (שאז אין עומדין בחצות (בחוץ לארץ) (תעה) כמבאר במקום אחר) אז יזהר לעמד בבקר השכם כעלות השחר:

ספר שיחות מוהר"ן אות - שב

פעם אחת עמדתי לפניו והוא זכרונו לברכה היה מונח על מטתו ונזרקו דבורים אלו, מתוך פיו הקדוש ואמר בזו הלשון: דער עקר איז "מבטן שאול שועתי" (העקר הוא: מבטן שאול שועתי) (תעו):

ספר שיחות מוהר"ן אות - שג

פעם אחת דבר עמי מענין מאוס תאוה הידוע. ואמר אז: מי שמהרהר בהרהורי נאוף הוא שוטה. כי הלא אפלו איש פשוט שקורין בעל הבית הוא גם כן אינו חפץ שיהיה נתפס חס ושלום בענין זה. אפלו אם אינו ירא חטא כלל על כל פנים בודאי אינו רוצה שיהיה לו בזיון בזה שיתפסו אותו עם אשה אחרת. ואם כן למה לו להרהר ולצער נפשו בחנם?! וכבר מבאר שהמחשבה ביד האדם להטותה כרצונו וכו'. עין בספרים הנדפסים בכמה מקומות מזה (תעז) ויערב לך לעד אם תרצה לקבלם באמת:

ספר שיחות מוהר"ן אות - שד

פעם אחת התלוצץ מזה ואמר שעל זה מבקשים בכל יום ואל תביאני לידי נסיון ולא לידי בזיון. ואמר בזו הלשון: אדער אה נסיון אדער אה בזיון (או נסיון, או בזיון). הינו כי אם לא יעמד בנסיון יהיה לו בזיון. וכבר מבאר קצת שספר הרבה מענין מאוס תאוה זאת ואמר שאינה תאוה כלל וכו' (תעח). אחר כך אמר שנמצאים הרבה שמעצם

גשמיותם ורגילותם בענין זה אין מועיל להם כלל מה שממאסין להם ענין זה, אדרבא באיזה לשון שידברו עמהם מזה יתגברו עליהם ההרהורים יותר. על כן טוב לרב בני אדם לבלי להתחיל לחשב בזה כלל וכמבאר מזה בספר הא"ב אל תכנס עם פתוייך בטוען ונטען וכו' (תעט):

ספר שיחות מוהר"ן אות - שה

שיך להשיחות ששמעתי ממנו זכרונו לברכה כמה פעמים שאמר בזה הלשון: מע האט גאר ניט צו טאהן (אין מה לעשות. וכבר נדפסו לעיל רסט רפז) כמה שיחות נפלאות) וכן מבאר בדברי רבותינו זכרונם לברכה במנחות דף צ"ט:, "תנא דבי רבי ישמעאל - דברי תורה לא יהיה עליך חובה ואי אתה רשאי לפטר עצמך מהן. והוא עצה נפלאה למי שמבינה מעט:

ספר שיחות מוהר"ן אות - שו

שיך להא"ב החדש אות ד' דעת סימן א' המתחיל: דע כי לכל העולמות ולכל נברא יש קומה מיוחדת וכו', למשל מין האריה וכו': וההבדלים כולם הם רמוזים בתמונת האותיות ובצרופיהם. והזוכה להבין את התורה וכו' (תפ). נראה לי שזהו ענין השיחה ששמעתי מפיו הקדוש קדם שבת חנוכה תקס"ה מענין הבריות של העולם, שכל התמונות והצורות של כל בני אדם כולם נכללים בתבת אדם הנאמר בתורה "נעשה אדם" (בראשית א כו). כי בזו התבה אדם שאמר השם יתברך "נעשה אדם" בתבה זו בעצמה נכללים כל מיני התמונות של כל בני אדם שבעולם. וכן תבת בהמה וחיה וכו' הנאמר במעשה בראשית, בזו התבה גם כן נכלל כל התמונות של כל בהמה וחיה וכן שאר הנבראים. והאריך בשיחה זו. ואמר אז שיש חכמות אפלו בזה העולם שיכולין לחיות בהם לבד בלי שום אכילה ושתיה. כי יש דברים נפלאים וחכמות עליונות ונוראות אפלו בזה העולם שיכולין לחיות בהם לבד בלי שום אכילה ושתיה (תפא). והאריך בשיחה זו הרבה ולא זכינו לכתבה:

ספר שיחות מוהר"ן אות - שז

לענין מה שדרך העולם לומר בכל שנה ובכל עת שעכשו אינם עתים טובות ובשנים הקודמים היה טוב יותר וכו'. כידוע שיחות כאלו בין רב העולם, דברנו עמו מזה הרבה. ורב השיחה היה שספרו לפניו הרבה שבימים הראשונים הטובים היה הכל בזול גדול

הרבה יותר משל עכשו. כי לא היה אז נגידים ועשירים גדולים כמו עכשו. ומה שמוציא עכשו בעל הבית פשוט ואפלו מקבל חשוב הוא יותר מההוצאות של הנגידים, שבשנים הקודמים כידוע ומפורסם כל זה. ענה ואמר: הלא אדרבא, השם יתברך מנהיג עתה העולם יפה יותר מקדם! ואמר בזה הלשון: אדרבא דער אייבערשטער פירט היינט שעניר דיא וועלט (תפב):

ספר שיחות מוהר"ן אות - שח

ויש לנו בזה שיחות הרבה, שכל דבורים ושיחות כאלו של העולם הכל הם מן היצר הרע, שמרבה שיחות כאלה להכביד הצער ולהגדיל דאגת הפרנסה כאלו עכשו חס ושלום אפס תקוה. ובאמת הוא שקר וכזב כי השם יתברך מפרנס ומכלכל העולם תמיד ובכל דור ובכל שנה נמצאים עולים ויורדים:

ואם נסתכל היטב בכל שנה ובכל עת, בודאי נמצא תמיד אנשים רבים שהיו עניים ומשרתים וכיוצא בשנים הקודמים, ועכשו נתעשרו. וגם הם רובם אומרים שהשנים אינם מתוקנות עתה כמקדם, מחמת שרוצים בכל פעם עשירות יותר, ומנהיגים בביתם בגדולות יותר, עד שהוצאתם מרובה. ואומרים שעתה אינם שנים טובות כמקדם, אף על פי שאנו זוכרים שזה סמוך לפני איזה שנים היו עניים או משרתים וכיוצא בהם:

ויהיה איך שיהיה, מאי נפקא מנה, מה שצועקים בכל פעם שהימים הראשונים היו טובים מאלה. וכבר צוח שלמה על זה וסתר דבריהם. ואמר (קהלת ז י) "אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על זה". ואף על פי שרש"י פרש שם כי הכל לפי זכות הדורות, אף על פי כן הרבה פנים לתורה (תפג) ואין מקרא יוצא מדי פשוטו (תפד) כי שלמה המלך, עליו השלום, שהיה חכם גדול מכל אדם אמר בחכמתו ורוח קדשו שזה שטות גדול מה שאומרים שהימים הראשונים היו טובים מאלה. כי בכל פעם אומרים כך. ובאמת אנו רואים שבכל פעם העולם נתעשר יותר, ומתנהג העולם בגדולות ובהוצאה מרובה יותר משנים קדמוניות:

ובאמת מאי נפקא מנה בזה? אדרבא, אם עכשו העולם בדחקות יותר צריכים לברח להשם יתברך ולעסק בתורה ועבודה. כי אין מקום לברח מצרות ויסורי עולם הזה רק אל השם יתברך ואל התורה כי "אדם לעמל יולד" (איוב ה ז) וכמו שכתוב במדרש (סנהדרין צט:): 'אדם לעמל יולד, אשרי מי שעמלו בתורה'. פרוש מאחר שאיך שיהיה אם יהיה עשיר או עני וכו' אף על פי כן בודאי יהיה לו עמל וכעס כל ימיו כי צרות ויסורי כל אדם רבים מאד וכמו שכתוב "גם כל ימיו כעס ומכאובות" וכו' (קהלת ב כג). וכמובא

בשל"ה (ח"ב קלח.) בלשון חרוז: "אין רגע בלא פגע אין שעה וכו' אין יום וכו'" על כן בודאי אשרי מי שבורח מזה העמל של פגעי העולם הזה אל עמל התורה, ואז בודאי אשרי וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא:

אבל בזה שאומר שהימים הראשונים היה טובים מאלה, ובגדל דאגתו וטרדתו וצערו על פרנסתו וממון בכל פעם יותר ויותר, בזה לא יפעל כלום רק מבלה ימיו בצער ודאגה וכעס ומכאובות ומבטל עצמו מהתורה ותפלה וכו' מחמת דאגות ושיחות ושטותים כאלו. ולבסוף (קהלת ה יד): "מאומה לא ישא בעמלו". כי (קהלת ו ד) "בהבל בא ובחשך ילך" וכו'. כי באמת מי שיש לו עינים לראות ולב להבין האמת לאמתו יבין בשכל ויראה שגם בימים הראשונים היה העולם מלא דאגות וטרדות הפרנסה, וכמו שאנו רואים בכל הספרים שנתחברו לפני מאות שנים שרובם ככולם כותבים בהקדמותיהם שהיה להם צרות רבות בימיהם וחסרון כיס ודחקות הפרנסה הקשה מכולם, ואף על פי כן חברו ספרים קדושים הרבה כי (קהלת א ט): "מה שהיה הוא שיהיה" וכו'. והכלל שגם בימים הראשונים היה העולם מלא דאגות פרנסה כמו שכתב שלמה המלך, עליו השלום (קהלת ב כג): "גם כל ימיו כעס ומכאובות" וכו'. וכתיב "אדם לעמל יולד קצר ימים ושבע רגז" וכו'. וכיוצא כאלה פסוקים הרבה. וגם אז נדמה לכל אחד שבצוק העתים כאלה צריכים לדאג רק על הפרנסה ועל ידי זה אבדו ימיהם והלכו מן העולם בלא חמדה. ואף על פי כן נמצא בכל דור צדיקים ויראים וכשרים שלא השגיחו על זה וברחו מן העמל של עולם הזה לעמל התורה ועבודה וזכו להם ולדורותיהם וכו' אשרי להם:

וכן עכשו בודאי הבחירה חפשית ובודאי יש כח עתה גם עתה לכל אחד ואחד לברח מדאגות ושיחות של צער כאלה, לברח מהם ולבטח בה' ולקבל על עצמו עמל התורה תחת עמל המר של דאגת העולם הזה. ובודאי יפרנסו השם יתברך, כי השם יתברך מפרנס העולם תמיד כאז כן עתה. אדרבא, השם יתברך מנהיג העולם בכל פעם יפה יותר: הכלל: שהעולם הזה מלא דאגות ויגונות וצער ויסורים תמיד כמו אז כמו עתה וכמו שנגזר מחטא אדם הראשון (בראשית ג יז) "בעצבון תאכלנה" (בראשית ג יט): "בזעת אפך תאכל לחם". ואין מקום לברח מהעצבון והדאגות האלו המקצרים ומכלים ימי האדם, אין מקום לברח מהם כי אם אל השם יתברך ואל התורה וכנזכר לעיל:

וכבר דברנו שזהו מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה במשנה. (אבות ו ד): 'כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל. אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא'. ומקשין ההמון עם, איך שיך אשריך בעולם הזה מאחר שצריך לסבל

עמל כזה לאכל פת במלח וכו'? וכבר מבאר באיזה ספרים איזה תרוצים דחוקים בדרך דרש, אבל באמת מי שיש לו עינים ולב להסתכל בעניני עולם הזה באמת, מי שזכה לינק באמת מתורותיו ושיחותיו ומעשיותיו הנוראים של רבנו הקדוש והנורא זכר צדיק וקדוש לברכה, אצלו מבאר המשנה בפשיטות גמור ויכולין להסביר הדבר לכל בר שכל אמתי הבקי קצת בטוב הנהגת העולם:

כי כל העשירים והגבירים הגדולים מודים שהעולם הזה מלא יגונות ויסורים. כי דאגותיהם ויסוריהם רבות מאד מאד בכל פעם ובכל יום ובכל שעה, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם ב ז): 'מרבה נכסים מרבה דאגה' ואף על פי שההמון עם העניים אינם מבינים זאת ונדמה להם שאם היה להם עשירות לא היה להם דאגות, אבל באמת הם טועים הרבה בזה וכנראה בחוש וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. והעניים והבעלי בתים יש להם גם כן בודאי דאגות הרבה וכנזכר לעיל. על כן אין מקום לברח מיסורי עולם הזה המלא מכאובות יסורים מיסורים שונים, הן בענין פרנסה הן בענין צער ויסורים מאשתו ובניו, ולהנשים נדמה שיש להם מבעליהם יסורים, והן בענין יסורים ומכאובים ממש. שנמצאים הרבה סובלי חלאים ומכות מופלאות רחמנא לצלן בעולם הן על כל אלה וכיוצא בהם, אין מקום לברח מכל זה כי אם אל התורה:

כי כל מי שרוצה שיהיה לו טוב בעולם הזה שיחיה בנחת בלי צער הוא מלא צרות תמיד. כי כל מה שמקוה לטוב בא להפך. ואפלו אם יהיה לו לפעמים איזה טוב מדומה, הוא בודאי מערב ביגונות תמיד כידוע בחוש למסתכל על האמת:

על כן בעולם הזה "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה" (משלי כא ל) לחיות בנחת, כי אם כשמתרצה באמת להסתפק בתכלית המעוט ולחיות חיי צער, כמו שאמרו שם במשנה הנ"ל: פת במלח תאכל וכו'. שאז דיקא כשמקבל על עצמו כל הדחקות וחיי צער ולסבל הכל ולעסק בתורה כמו שכתוב שם: ובתורה אתה עמל, אז דיקא יש לו חיות גם בעולם הזה. ואשרי לו גם בעולם הזה. כמו שכתוב שם אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה ודאי. כי לא יהיה לו שום יסורים מפגעי העולם הזה המרובים אצל כל אדם מאד מאחר שמקבל על עצמו הכל בשביל התורה וכל חיותו וטובו הוא התורה שהוא טוב אמתי ואז בודאי חייו חיים אמתיים ואשרי לו גם בעולם הזה:

אבל הרוצה תענוגי עולם הזה, ולחיות בנחת בעולם הזה, בודאי חייו מרים ומרורים מאד. כי אפלו רוח קימעא עוכרתו (סוטה ה.). כי תכף כשבא עליו דבר נגד רצונו, יש לו צער ויסורים. וזה אי אפשר שיתנהג הכל כרצונו אפלו אם יהיה גביר ואדון ומושל, כי עולם הזה מלא יסורים כנ"ל. על כן אין מקום לברח מעמל עולם הזה, ויסוריו כי אם

אל עמל התורה, לקבל על עצמו לילך בדרכה של התורה, לאכל פת במלח וכו'. ואז אשרי וטוב לו. אשריו בעולם הזה ודאי והדברים מובנים היטב לבקי קצת ביסורי עולם הזה ודאגותיו הרבים ומסתכל על האמת. ועין מזה בשיחותיו של רבנו זכרונו לברכה הנדפסים אצל הספורי מעשיות לעיל, ועין בהמעשה של החכם והתם וכו':

אפלו חכמי המחקרים של אומות העולם מודים לכל זה, שהעולם הזה מלא יסורים תמיד וכמבאר בספריהם הרבה מזה. ואמרו, שאין טוב בעולם הזה כי אם הסבל (תפה). דהינו שצריכין בעולם הזה לקבל על עצמו לסבל כל מה שיעבר עליו וכו'. אבל כל דבריהם אינם מועילים להעולם בלא התורה הקדושה שזכינו אנחנו בני ישראל. כי אין אדם זוכה לזה שיקבל על עצמו הסבל בעולם הזה ושלא יטרידוהו צרות העולם הזה כי אם על ידי התורה הקדושה, כי כשמישב האדם עצמו היטב האמת לאמתו שהעולם הזה אינו שום תכלית כלל, כי אפלו אם היה עולם הזה מלא טובות ועשירות בלי שום יסורים וצער ודאגות כלל אף על פי כן הוא הבל וריק כי הזמן חולף ועובר כהרף עין (תהלים קמד ד): "וימינו כצל עובר" ולא כצלו של דקל וכו' (תפו), וכמו שכתוב:

"ימי שנותינו בהם שבעים שנה וכו' ורהבם עמל ואון כי גז חיש ונעופה". מכל שכן שגם כל העולם הזה מלא צער ויגונות ויסורים ודאגות וטרדות בלי שעור, מגדול ועד קטן, מן גדולי גדולי העשירים המופלגים עד תכלית עני שבעניים, כולם מלאים דאגות, וטרדות הוצאות פרנסתם, ושארי יסורים מיסורים שונים, וצרות והרפתקאות כידוע לכל. ואפלו קיסרים ומלכים ושרים גדולים מלאים דאגות ויסורים ופחדים רבים בלי שעור כידוע למי שבקי בהם ובדרכיהם. וכל זה ידוע ומבאר אפלו לחכמי האומות העולם. ואף על פי כן אין מי שיברח מזה כי אם כשבוחר חלקו בתורה ומצוות הקדושים, ומרוצה להסתפק בתכלית המעוט מזה העולם כדי לעסק בתורה ולבלות ימיו על התורה ועל העבודה. אז דיקא יכול לברח מן עמל העולם הזה, לפטר מעליו עמל ויגיעות וטרדות ומרירות נפש של דאגות העולם הזה, ולחיות חיים אמתיים בתורה ועבודת ה', אשר הוא עקר החיים האמתיים בעולם הזה ובעולם הבא:

ובודאי צדקו ונאמנו דברי המשנה הקדושה אפלו על פי פשוטה. שמי שבוחר לסבל בעולם הזה לאכל פת במלח ומים במשורה ישתה ועל הארץ יישן וחיי צער יחיה, כי אפלו פת במלח ומים במשורה לאו כל אדם זוכה בהרחבה, ועל כן הוא צריך עם כל זה להיות מרוצה לחיות חיי צער, אבל כל זה הוא מקבל על עצמו כדי לעסק בתורה כמו שכתוב שם: ובתורה אתה עמל, אז אם עושה כן בודאי אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה ודאי. כי בודאי יש לו חיות אמתי מאחר שמקבל על עצמו לסבל כל יסורי עולם הזה.

וזכה להשיג האמת שהעולם הזה לא נברא בשביל נחת להתענג בו. אדרבא מי שרוצה להתענג בזה העולם הוא מלא יסורים וכעס ומכאובות וכנזכר לעיל. רק הוא בורח מעמל העולם הזה לעמל התורה אשר הוא חיינו וארך ימינו. אז לא די שיזכה לעולם הבא שהוא עולם הנצחי שכל העולם הזה אינו עולה כנגדו אפלו כהרף עין, אף גם בעולם הזה אשרי לו אשרי חלקו. כי בעולם הזה אין טוב כמו הסבל אבל אי אפשר לקבל הסבל של יסורי העולם הזה כי אם כשבורח אל עמל התורה והמצוות הקדושים וכנ"ל:

והדברים מבארים ומובנים מאד למי שחפץ באמת ואינו רוצה להטעות את עצמו. כי מי שמתלוצץ מדברים כאלו הוא מתלוצץ רק מעצמו, הינו שאינו רוצה לקבל עצותינו האמתיות ופונה ערפו אליהם. כי הוא רוצה רק לטבע ביון מצולת העולם הזה, ומי ימחה בידו, יאחז כל אחד דרכו (תהלים כ ח) "ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר":

וכמו שאמר רבנו זכרונו לברכה על אחד שדבר עמו הרבה, וכונת רבנו זכרונו לברכה היה להוציאו ממקומות שנטבע בהם במים שאין להם סוף. אבל אותו האיש נתן כתף סוררת וחזק את לבו ולא קבל דברי רבנו זכרונו לברכה בלבו אף על פי שגם הוא הבין שדברי רבנו זכרונו לברכה אמתיים ונפלאים, אבל לא רצה לקבלם. ענה ואמר רבנו זכרונו לברכה: זה האיש דומה כמו מי שנטבע במים והולך לאבוד, ובא אחד ופושט ידו ורוצה להוציאו משם, והוא נותן כתף סוררת ופונה ערפו בעזות ואינו רוצה להניח את עצמו לתפס בו להוציאו, ובורח מן הבא להצילו. ולהשומע יונעם בעולם הזה ובעולם הבא:

תם ונשלם ספר שיחות הרב רבי נחמן בעזרת השם יתברך: